Rebus de decimis

TRACTATVS

DE DECIMIS FEVDALIBVS ET NOVALIBVS

De alienatione rerum Eccleſiaſticarum, De congrua portione Beneficiorum:

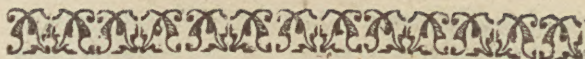
AVCTORE

D. PETRO REBVFFO V. I. D. celeberrimo.

ANTVERPIAE,

Apud GASPAREM BELLERVM ſub Aquila aurea, M. DC. XV.

REVERENDO

IN CHRISTO

PATRI ET DOMINO

ROBERTO CENALI

Arboriceñ. Præsuli meritissimo.

PETRVS REBVFFVS S

Vm superioribus annis præsul amplissime, eam partẽ iuris canonici, quæ de Decimis est, publicè interpretaremur: rogarunt permulti, vt quæ viua voce à nobis tradita audissent, ea scripta legenda daremus: futurum dicebant, vt res esset grata, non solùm sibi, sed & cæteris iuris studiosis, & multò magis pragmaticis, & qui in foro versantur, quod hoc genus materiæ apud vulgus sit vsitatissimum, frequentissimumq; in iudicijs, ecclesiasticæ deniq; rei totius emolumẽtum, & ferè quicquid est vel suppellectilis, vel diuitiarum, vt meritò dici possit sacerdotiorũ ousia, *& operæpretiũ me facturũ addebant, si ius hoc decimarũ non solũ vulgo, sed apud ipsos quoq; iuris interpretes adeò controuersum, & passim in toto iure diffusum, in vnum quasi locum cogerem in rectum ordinem, & velut methodũ*

 quandam

quandam distinguerem. Quod cùm apud me altius repeterem digna me hercle res visa est, in qua elaborarem, nam etsi permulti sint, qui in cæteras non adeò vtiles iuris partes ediderint tractatus, & velut centones, qui plurimùm studiosi laborem leuare possint: nullum tamen legimus, qui in hanc partem id aut fecerit, aut tentarit, quod prætermissum hactenus à plerisq; laboris magnitudine magis putandum est. Nam cùm volitandum sit per omne genus interpretum, non alia vlla causa credendum est ab hoc instituto aut præteritos, aut reuocatos viros; alioqui summos & iurisperitissimos, qui hoc elegantissimè & copiosissimè potuissent: deinde quia forsan videbant consuetudine regionum & obseruatione vulgari multa aut immutata, aut scripto iuri derogata, aut vsurpata: ob quam causam graues & in dies maiores oriuntur in foro controuersiæ. Illorum ergo precibus, aliorumq; amicorum hortatu adducti, nostras illas prælectiones recognouimus, purgauimus, & pro virili lustrauimus, vt nihil deesset ad rei huius & materiæ tum cognitionem, tum quæstionum quotidianarum decisionem. Postremò cùm cogitarem, cui potissimùm dicarem (vt mos scriptorum est) vt sanè antistes præstantissime nobis visus es dignus, non dicam hoc nostro labore, vel industria, quem scio longè inferiorem vel dignitate, vel ingenio tuo, sed multo magis genere materiæ: Etenim cùm ius to apodecaton à iure diuino originem habeat, formula verò eius & ratio quædam episcopis certisq; personis pro regionum modo distributa sit à iure pontificio, atque præscripti limites: cui præsertim præsuli offeram, qui te exactius, aut accuratius, & illius & huius iuris præcepta teneat, qui acutiore iudicio huiusmodi scriptorum censuram facere, aut ea probare possit? quandoquidem propter singularem iuris diuini humaniq; peritam, sermonis elegantiam, Hæbrearum Græcarumq; & Latinarum literarum eximiam eruditionem, probitatem, egregiamq; animi

virtutem, præcipuus habitus es: quem ad Tridentinam synodum rex Francorum Christianissimus, vniuersaq́ ecclesia Gallica delegerit, vt acerrimum Christianæ pietatis & religionis defensorem, vt propugnatorem, vt denique eximium vitæ exemplar, & sane audeam dicere, non ego solùm sed, & tam vulgus quàm lautissimi quique, te præsulum Galliarum decus & ornamentum (etenim, sua virtuti laus tribuenda) De quo si solus ego nossem, multa dicerem, quæ mihi cognita familiaritate tua, & consuetudine, qua pro tua humanitate sum vsus. sed oratio prolixior quàm res notior fieret, cùm præsertim ex quotidianis muneribus, quæ pro re Christiana, ecclesiæque Galliæ æquiori statu subis, quæ de te feruntur indies illustriora fiant. Deinde, quia vereor ne tibi apud improbos conflare inuidiam videar. Hunc igitur nostrum libellum, de Decimis, qui de rebus ad ecclesiasticam rem pertinentibus est, cuius tu curam præcipuam habes offero: quem non dubito tibi gratum fore, vt tua est semper humanitas, & erga me beneuolentia, quam mihi sæpe significasti. Vale, & nos ama.

INDEX EORVM QVÆ CONTINENTVR IN TRACTATV, de Decimis: & in compendio alienationum rerum Ecclesiæ; ac in tractatu congruæ portionis.

E

H

Intelle-

Q

Alia, beneuole lector, inuenies, quæ notare non curauimus: quia ea communia esse existimabamus, ideo boni consules.

Finis indicis.

SPES MEA CHRISTVS.

Tractatus de decimis.

Quæstio Prima.

HANC frequentissimam & in forensi iudicio vsu venientem materiam, à nostris iurium interpretibus hactenus non iustè tractatam, vtilitati deseruiés publicæ, breui ac ordine præscribere, quęstiones tantùm vtiles, ac frequentes inserere, ne chartas in vanum impleam, ratus: quod vt faciam, habita tamen prius Dei opti. maxi. inuocatione, præfationibus omissis, ipsam rem aggredi toto conatu tentabo.

In primis dicam quo iure inuenta fuit decima. Secundo, quam ob causam, Tertio quotuplex sit, Quarto quid sit, Quintò qui ad decimas teneantur. vbi decimæ soluendæ sint. Septimò quibus solui decimæ debeant, Octauò de quibus bonis. Nonò quomodo peti debeant. Decimò coram 1 *Totius tractatus summa,*

quibus iudicibus, Vndecimò quomodo solui decimæ debeant, Duodecimò quando soluendæ sint decimæ, Decimotertiò an tolli possint, Decimoquartò an eis sublatis noualia debeantur: & ibi noualium abundè explicatur materia, Vltimò quibus malis afficiantur non soluentes decimam: & quibus donentur præmiis soluentes. Quibus discussis, decimarum materiam facilè consequi vnusquisque poterit.

2 *Quo iure inuenta sit decima.* Prima igitur quæstio est, quo iure fuerit ista decima inuenta? Resp. quidam de iure naturæ inuentam arbitrantur, gentes enim ante legem dictam de quibusdam rebus decimas Deo persoluebant, scrbit autem Plin. lib 12:c.14. de thure his verbis: Thus collectum sabotam camelis conuehitur, porta ad id vna patente, digredi via capitale leges fecere, ibi, decimas Deo, quem vocant Sabin, mensura, non pondere sacerdotes accipiunt, nec ante mercari licet. facit etiam quod scribit ibi c.20. de cynamomo, sed post legem à Deo promulgatam fuisse opinor.

3 *Abel Abrahã & Iacob decimas soluerunt.* Item Abel mũera de fructibus terræ, & de primogenitis gregis sui Domino offerebat, gen.4.c sed ibi non loquitur de decimis. Ad hoc Abraham de omnibus qui à quinque regibus eripuerat, decimas dedit sacerdoti Melchisedec. gen.14. qui Melchisedec ante legem erat, vt diuus Paul. sic ait, Hebr.7.c. Intuemini autẽ quantus fuerit hic, cui & deci-

mas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. & gen. 28 c. item vouit Iacob votum, dicens, si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei, erit mihi dominus in Deum: & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorum quæ dederis mihi, deci. offeram tibi.

Præterea frequens apud veteres votum fuit, vt decimam prædæ & spoliorum, in hoc patriarcham insequentes Abraham, Ioui & diis deuouerẽt, & fouerẽt, quare Iupiter predator nũcupatus est. id eñi soluebatur, vt predę parte diuẽdita donũ diis & numinibus dicarent qui mos Gallorum fuit, vt belli iure quęsita, plerunque verò partem Marti deuouerent: in quo id erat constitutum, vt diuina ope implorata, is plus spei ferret, & propitios facilius haberet deos, qui maiorem prædæ partem diis deuouisset. sed hoc post legem factum etiam fuisse verisimile est. 4

Decimam etiam Herculi passim voueri, votumque effundi solere apud Romanos veræ fidei ignaros, in vsu comperimus: quid auspicatissimum duxerunt, & fortunatissimum. qua de causa, lucullum Romani moris & iuris peritum, quod decimam vouisset, votumque persoluisset, maximis auctum opibus, fortunisque existmauerunt. sic scribit Alex. 5

Herculi decimã solutam docet.

lib.geni.die 3 c.21. Item cum captis veiis aurum delphico Apollini mittendum esset ob decimas prædæ, quas in bello Camillus vouerat: nec in publico facultas esset ornamenta sua matronæ in ærarium detulêre, patriæ magis quam suis consulentes commodis. testis est nobis Liuius lib. ab vr. cond. 5. hos igitur, cum legem non haberent, sola natura ductos, in conperto est, de hac decima loquitur ex. in l. 2. in fi. ff de polli. vbi Bud. vocat eam Herculaneam: de qua inferius, q. 3.

Mulieres ornaměta pro decimis soluendis tradidere.

6 Alii à Deo institutã autumãt, quia Deus opt. max. ordinauit & præcepit eas solui. exo. 22. c. ibi. decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, & leuit. vlt c. omnes decimæ terræ. siue de pomis arborum, siue de frugibus, domini sunt, & illi sanctificantur, non eligetur bonũ nec malũ, nec cum altero commutabitur, si quis mutauerit, & quod mutatũ est &c.

An decimæ de iure diuino.

7 Decimæ ergo constitutæ sunt à Deo per Moysem, vt persoluentur à populo filiis Leui, pro ministerio, in quo deseruiebant ei in tabernaculo, non accipiebant filij Leui decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces, & quia sacerdotes seruiunt domino: ideo ipsis debent laici persoluere decimas. c. ecclesias. 13. q. 1. & decimas à populo sacerdotibus ac Leuitis esse reddendas diuinæ legis sanxit autoritas. c decimas. 16 q 1. Deus enim noster, quia dignatus est nobis totum dare, decimam

Diuisio decimarum, oblationũ. & aliorũ iuriũ à deo facta.

à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam. c. decimæ ibi.

8 Et sic Deus voluit, vt tribus Leuitica, in duas scinderetur partes, videlicet in sacerdotes, & Leuitas, sacerdotibus enim omnia primitiarum iura, votorum, & redemptiones primogenitorum, oblationum, & sacrificiorum dedit, numero. 18 c. Leuitis autem decimas omnium fructuum pecorum liberè concessit, summo verò sacerdoti decimam decimæ Leuitarum: vt in d c. 18. scribitur, hodie cùm sacerdotes & clerici non sint diuisi, decimas, oblationes, & primitias recipient simul.

Diuisio decimarũ oblationum & aliorũ iurium à Deo facta.

9 Et sic putarem de iure diuino decimas à Deo opt. max institutas, dictãte ratione quadam naturali, quæ est, vt recognoscamus illum, qui hoc nobis dedit. Sed quia in quacunque parte Deum recognoscere possumus, placuit altissimo partem sibi acceptam declarare, & eam filiis Israël nuntiauit, videlicet decimam: nempe natura non dictat nos ad soluendum decimam potius quàm aliam partem, sed ad offerendum aliquid Deo, vt scribitur Ecclesiast. 35 c. sic: non apparebis ante conspectum Domini vacuus, hæc enim omnia propter mandata Dei fiunt. Oblatio iusti impingat altare, & odor suauitatis est in conspectu altissimi, bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum, in omni dato hylarem fac vultum tu-

Conclusio quòd decimæ à Deo sint institutæ.

um,& in exultatione sanctifica decimas tuas, da altissimo secundum donatum eius, & cætera.

10 *Conciliantur opiniones.* Ex his concilabuntur ambæ opiniones, nam si concluderemus eas esse de iure naturæ, sequeretur homines ante promulgationem à Deo ligatos,& peccasse non soluentes, & tamen Iacob vouit eam, ergo non tenebatur,& Abraham dedit sacerdoti Melchisedec decimam, non de fructibus terræ, sed de his quæ in bello acceperat,& sacerdos ei benedixit, vt patet Genes.14 c. in fi nec poterant deberi, antequam declaratæ essent à Deo, cui darentur, videlicet Leuitis: quibus præcepit ne possessiones haberent: quod Deus non fecisset, si de iure naturæ eis debitæ fuissent, aliis rationibus probat Thost Matthæ.23.c.& concludit de iure positiuo esse, sed cum prędictis vos vtramque opinionem tenebitis sic conciliatam, videlicet esse de iure diuino institutam, dictante ratione naturali.

11 *Prædiales & personales sunt à deo solus præcepta.* Ex quibus infertur, quòd tam decimæ prædiales, quàm personales sunt à Deo institutæ, & solui præceptę, de prædialibus superius dictum extitit, de personalibus scribitur 2 Esdræ c.10. in fi. ibi, Leuitæ decimas habent in omnibus vrbibus, in quibus opus nostrum exercemus,& ita est in Hebræo,& de his etiam scribitur deuterono.12. cap. in princi. ibi. offereris decimas, & primitias manuum vestrarum, demum ius pontificium, & veteres

patres ſolui eas ius diuinum ſequentes coégerunt, multaque dubia in his declarauerunt, vt ſcribit glo. in c. quicunque. 1. 16. q.7. concludens, tam decimas prædiales, quàm perſonales lege diuina debitas, idem conſuluit Barba. conſil. 49. illud. col. 4. in 3. vol. iſta fuſius ſcribit Anto. Butr. in c. parochianos. in 1. q. eodem, & iſta ad ea quæ dicemus inferius in 13. q. an tolli poſſint, proderunt.

Et quia natura nos inducit, vt id quod dedit mihi Deus, illi retribuam: ideo etiam perſonales ex opere erunt debitæ, licet contrarium teneat D. de Traiecto, in dic. q. quolibet. 5 ſed quota de iure eſt poſitiuo, nec à lege Dei noua præcepta, ſed à lege antiqua iudiciali: vt teſtatur Angel. clauaſ in ſumma angel. in verbo, decima q. 2. & fratres prædicatores, & minores debent populum exhortari, vt ſoluant tam decimas prædiales, quam perſonales. c. 1. de deci. in 6. ſic conſuluit Alex. conſi 60. Romana, vol. 4. 12

Non refragatur opi. Hug. de ſ. Victo. in lib 1. de ſacr. parte 11. c. 4. & 11. vbi dicit decimas ante legem fuiſſe ſub conſilio, ſub lege in præcepto, iam verò in libertate ſpiritus ambulare permittimur: quia cum à lege veteri inductæ eſſent, & non ſunt renouatæ in nouo teſta. de iure tantùm poſitiuo debentur, ſecundum eum, & hanc opi. ſecutus eſt D. Adri. de Traiec, ſummus olim pontifex, in d. q. 5. vbi probat morte Chriſti abolitam illam vete- 13

Reſponſio opinioni, quòd decimæ iuris poſitiuæ.

rem legem, in eo quod erant præceptæ ſolui tribui Leui, ex qua erant ſacerdotes & Leuitæ. Rñd. hodie verò clericis & ſacerdotibus debentur, & licet ante legem non eſſent in præcepto Dei quoad quotam, & cui darentur, tamen munera offerri in recognitionem beneficii neceſſariũ erat, vt Eccl. 25. c. patet poſtea dñs ſtatuit decimam dandam, quod ius pontific. confirmauit, probat etiam c. parochianos. ibi. cũ decimæ non ab homine, ſed ab ipſo domino ſint inſtitutæ, & c. tua. 1. ibi, quæ diuina conſtitutione debentur, & c. tua. 2. c. in aliquibus, de deci. licet iſtis iuribus Hoſt. rñdeat eſſe introductas à Deo, ſed hodie non deberi quaſi à Deo præceptæ, ſed à conciliis, & à ſummis pontificibus: ſed per prædicta puto inſtitutas, & debitas iure diuino, quia Dei inſtitutum non eſt reuocatum expreſſè: imo eſt receptum & approbatum ab eccleſia, & ſic à ſpiritu ſancto: & ideo dicitur etiam de iure diuino quicquid fabuletur Hoſt. nam etiam in concilio Magunt. c. 38. ſic dicitur Admonemus atque præcipimus, vt decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipſe ſibi dari conſuluit: & ſic à Deo maximo inſtitutas eſſe negari non poteſt.

14. Nec extinctũ fuit illud ius vetus per legẽ Chriſti, ſed morale ſic. & hoc erat iudiciale ſecundũ theol. quos refert Aſtẽ. in ſua ſum. in 2. par. lib. 6. tit. 35. rub. de deci. dicens, quod poſtquam determinatio decimæ partis eſt

nunc per ecclesiam approbata, non minus debet illas hodie dare populus, quàm olim, cum populus nouæ legis obligetur ad maiora, vti asseritur Mat. 5. c. nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Pharisæorum, &c. & Pau. 2. ad Corin. 3. c. in fi. *Ego* etiam puto populum teneri de nouo iure euangelii ad soluendum decimam. Mat. 23. & Luc. 11. dicit Christus hoc oportuit facere, & illud non omittere, scilicet decimas soluere fructuum, quos dederat Dominus & alibi, reddite quæ sunt cesaris cęsari, & quæ sunt Dei Deo. Et quia decimæ erant Dei, igitur renouatæ: quare de iure diuino, dictante ratione naturali, decimæ inuentæ sunt: à iure verò canonico forma & declaratio est facta: vt in tit. patet, de deci. & in multis aliis iuribus decreti. 15

Nec me mouet quod illæ decimæ, quas euntes ad templum Hierusalem comedebāt. deut. 14. sunt sublatę, ergo & istæ dec. parochiales. Rñd. illæ reseruabantur ad sacrificia figurata offerenda, qui hodie cessant, ideo & illæ decimæ cessabunt. intellige tamen vt scribam q. 3. etiam illæ que debentur summo sacerdoti, non sunt sublatæ: quia ex causa papa eas inponere potest. cle. fi. de dec. Item decimæ quæ tertio anno præcipiebantur pauperibus dari, sunt in euangelio ampliatæ. Luc. vlt. quod superest date eleemosinam, & omnia munda sunt vobis. Non igitur solam, sed omnia superflua iubet Dominus pau-

peribus erogare. Astē. in sua sum.11. par.35.11. rub.de dec.vers.cir,3.

16 *Decimæ an i primo contineantur præcepto.* Imo quidam theologi firmant decimas, primitias, & oblationes in primo præcepto includi,dum dicitur,Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Adoratio est cultus latriæ:cultus autem latriæ esse non potest sine Dei seruitio ac recognitione, & quia per illa tria deum recognoscimus , & illi seruimus, ideo illa tria in hoc 1. præcepto includi videntur: sed ibi non taxatur quota , ideo non est in hoc præcepto quota taxata: vt dicunt Doc. Theolog. ad quos te reiicio.

17 *Primitiæ quo tēpore institutæ, & quantæ sint.* De primitiis etiam quota in lege noua non est taxata.nam in animalibus olim sufficiebat vnum ex ducentis dare:in aridis ac liquidis de 40.ad sexagesimum,in c 1. eo. ideo est statuta quantitas pro arbitrio soluentis secundum loci consuetudinē, Inno.Panor,& alij in d. c.1.quod probatur Ezechi. 45. c & hæ sunt primitiæ , quas tollitis , sextam partem ephi de choro frumenti,& sextam partem ephi de chor hordei,& cæt, & computat Hosti. in d. c.1.post Hiero. esse partem sexagesimam.

18 *Abel & Romani primitias dederunt* Item,primitię tempore Abel inuentæ fuerunt , Genes. 4. ibi , Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui.c.1. de deci. & dicuntur primitiæ primi fructus , quos sibi Dominus tanquam omnium rerum Dominus, retinuit:& quia omnia dat bona,in primis eum recognoscere debemus. Vnde Plin. lib. 18 c.2.

ait: Romanos olim non prius degustare nouas fruges, aut vina solebant, quam sacerdotes primitias libassent, & istæ primitiæ ter in anno domino offerebantur: in paschate, de nouis granis, in pentecoste, de nouis panibus, in septembri, de nouis fructibus illius temporis, videlicet vini, & fructuum Theologi in Leuit. 23.c. & festa primitiarum gentes coluisse legimus, iudicum 9.c.

Item Athenienses cùm ex Ephebis decessissent, primitias crinium Delphos deferebant, cùm antiquiores comam circa tempora, aut posteriorem crinem Apollini, & flaminibus tonderent, æuo succedente Theseis anteriorem capillum Delphis dedicauit, vnde Theseus tonsura prodita est: cuius exemplo iuuenes, cùm ex Ephebis excessissent, anteriorem comam Phœbo, & Æsculapio, aut libero obtulêre: primitias postea Romani adolescentes magnæ Indolis primam lanuginis barbam diis consecrare vsurparunt teste Alex. lib. genial. 5. c. 18. facit gl. in verbo, & primitias. 13. q. c. 1. sed cui hodie debeantur? Respond. curatis à populo constituto in sua parochia. 19 *Athenienses crinium primitias offerebant.*

Nec refragatur quod scribitur prouer 3.c, ibi, honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, vbi Chartus. intelligit Deum honorandum de dicimis & primitiis: & postea dandum esse pauperibus de bonis nostris. Alii intelligunt 20

quòd honorandus est Deus de omni substantia sua, & de primitiis frugum dare oportet pauperibus: quia non primitiæ Deo offerebantur. c. 1. de deci. ideo de primitiis & præcipuis fructibus da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt:

21 *Consuetudine tolli an primitiæ possint.* Vel melius dici potest, in Hebræo non esse da pauperibus: sed sic scribitur: glorifica Dominum de opibus tuis, & de primitiis omnis prouentus tui: sic enim implebuntur horrea tua satietate, & torcularia tua musto exundabunt. Et ideo non obstat quod valere consuetudinem, vt nihil soluatur de his primitiis, & excusare à peccato, scribat Hér. Bochic, in d. c. 1. Ego verò puto contrarium: quia hoc est præceptũ affirmatiuum, videlicet Deum honorádũ de primitiis, nó honoraretur, si nullę darentur, igitur cõsuetudo non valeret, tum quia inducit ingratitudinem, videlicet vt deo ingrati simus, qui omnia nobis dedit, superat enim ingratos getas, (vt prouerbio dicitur), qui has primitias & oblationes non soluit secundum consuetudinem: quæ si non appareat, tunc quantum debeat soluere est ei liberum, dummodo aliquid soluat de singulis fructibus, & qui hoc fecerit diues erit, & benedictus à Domino, & hoc asserit And. Hispa. in. regu. decima. q. 8.

22 *Primitiæ deci. & o-* Et sic primitiæ, decimæ, & oblationes præcipuè in solis ecclesiarum bonis numerantur

c.causa.de verb.signif. non est tamen præceptum morale, vt primitiæ dētur, potest enim Deus honorari tam in mediis fructibus, vltimis, quam primis, sed est quoddam præceptum iudiciale, & figurale, vt primitiæ denntur, id est primi cuiuslibet rei fructus, c. magnæ, circa finem, de voto, & in his maximè consuetudo attenditur, vt suprà dixi, & Boer. in decis. Burdegal. 216. pro iure primitiæ, tamen vt aliquid soluatur, vt superius dictum extitit, est diuini iuris, id est, à Deo præceptum factum. *blationes in bonis ecclesiæ numerantur.*

23 *oblationes quo tēpore inceperūt.*

Oblationes verò inceperunt tempore Cain, & Abel: vt scribitur Gen. 4. licet quidam dicāt à Noe, per id quod scribitur Gen. 8 c. in fi ibi, ædificauit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare, sed antea oblationes iuductæ erant, vt patet, oblationes autem dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus ecclesiæ à fidelibus offeruntur. c causa. de verb. signi. & numero. 7. c. scribitur, quòd principes Israël obtulerunt munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus, & alia magna munera, vt ibi scribitur, quæ dominus iussit suscipere, & ea Leuitis tradi. Hodie, si offerant solidum, videtur magna oblatio: sed tamen valde distat ab oblatione veterum.

24 *quibus casibus oblatio debetur.*

Sed dubitari potest an necessariò faciendæ sint curato oblationes? Responde sic, in casi

bus sequentibus Primò, quando consuetudo adesset, nam laici laudabiles consuetudines seruare debent. c ad apostolicam, de symo. plenè Panor. in rub. de paroch. in fi Henric. Boic. in 2. dis. c quamuis, de deci. Secundò, si curatus indigeat, non enim suis militare stipendiis tenetur. Paul. 1. ad Corinth. 9. c & c. cum ex officij de præscrip. glo. in c. omnis, de consecra. dist. 1. Fely. in c. veniens 1. col. 2. de testib. Tertiò, in præcipuis anni festis, & maximè vbi ecclesia non habet decimas prædiales, d. c. omnis Christianus, de consecra, distin. 1. & Bohic, in d. c. quamuis. Quartò, quando oblationes essent ex testamento faciendæ, vt potè in anniuersariis, vel in sepulturis mortuorum, tunc illæ oblationes sunt necessariæ. c. nulli. 12 q. 2 c. vltima voluntas, & c. qui oblationes. 13. q. 2 Siluester prier. in sua summa, in verb. decima. q. 2.

Quintò, vbi non soluuntur primitiæ, tunc
25 quia oblationes succedunt in earum locum, ideo necessariæ sunt, vide, c. statuimus. 16 q 1. & si quis oblationes ecclesiæ accipere vel dare voluerit præter episcopi conscientiam. vel eius cui huiusmodi sunt officia commissa, nec cũ eius voluerit agere cõsilio, anathema sit, in Gangrensi concilio fuit statutum, vt patet in c. in canonibus 16 q 1. etiam olim non audebat quis prophetam consulere, aut accedere vacua manu, vt patet 1. regum c. 9 sic non debent parochiani ad ecclesiam ire sine obla-

tionibus diebus maximè festis.

26 *prophetas consulere sine donis veteres nō solebant.*

Nec valet consuetudo, vt laici oblationes recipiant in ecclesia. c. antiquos. c. quia, & c. sanctorum, cum sequent. 10. q 1. nam decimæ & oblationes æquiparantur, c. quamuis, de deci. vbi Iohan. And.

27 *Tres species oblationū & quādo episcopo debeantur.*

Et aliqui tres dicunt esse oblationum species, prima est donatio rei inter viuos Deo facta, vel ecclesiæ, secunda, causa mortis facta, quæ instar legatorum redacta est, tertia est vsualis, quam fideles faciunt ad altare, vel ad manum sacerdotis: vbi etiam firmant oblationes tunc spectare ad episcopum, quando celebrat in aliqua ecclesia suæ diœcesis, teste Matthæ de afflic. in constitut. Neapol. lib. 1. rub. de dec. nu. 32. consuetudo tamen in plærisque locis est in contrarium, etiam extra consuetudinem episcopus à paupere presbytero recipere eas non debet.

28 *Laici oblationes recipere non possunt etiam in suis oratoriis*

Et sic improbatur consilium Dec. 148. reuerende. vbi decidit valere consuetudinem, vt laici in oratoriis recipiant oblationes, nam cùm ipsi sint incapaces, non valet consuetudo. c. quanto. de consue nec episcopus potest consentire, vt dimidiam partem oblationum laicus habeat, c. si quis basilicam. de consecr. dist. 1. alibi si operæpretium fuerit, abundantius scribam: nam sacras oblationes dicit tex. in c. inquirendum. de peculi. cleric. & sic laicis non potest competere ius recipiendi oblationes: sed ex causa dari oblationes laico

possunt, fortè ad ecclesiæ reparationem, vel ad aliquem honestum vsum, & ad tempus, ita tamen, vt nullum ius per hoc habeant eas vendicandi: teste Præposit. in c. altare 1. q. 3.

29 Cui debeantur oblationes factæ imagini.

Et cui debeantur oblationes factæ imagini, quòd curato illius ecclesiæ, vbi est imago. docet Panor. in c. dilectus col. 3. vers. 2. de offic. ordi. & c. quoniam. eo. & Troilus maluitius in tract. de oblatio. & episcopus non potest eas concedere domino domus, vbi est imago. Panor. in c. quamuis. eo. & in d. rub. de paroch.

30 Oblationes imagini factæ in reparationem ecclesiarum conuertendæ decretalis ex integ.

Et quòd hæ oblationes curato debeantur, conuertendæ tamen sunt in reparationem ecclesiæ per episcopum, si ecclesia indigeat, legi in integra conpilatione. Alex. papæ. 3. rub. de dec. in hæc verba, Plenè nobis innotuit ex tuarum literarum continentia, quòd cũ hostia quædam sacrata in arca cuiusdam mulieris parochiæ tuæ conclusa fuisset, virtute Domini faciente, pars ferè media in corpus Christi manifestè conuersa est, ita vt caro videatur. Cùm verò hostia ipsa à parochiali ecclesia quã scilicet ecclesię tuę ad ecclesiã ipsã maiorem translata sit, idem canonicus oblationes, quæ obtentu illius corporis Christi eidem ecclesię proueniunt, instant: r req .irit, quas in reparationem ecclesiæ fideliter, sicut asseris, erogasti: licet autem eidem canonico petas super hoc silentium imponi, & nos libẽter in eo, quod secundum dominum possumus, pe-

mus petitiones velimus atendere & admittere, petitioni, tamen super hoc non possumus exhibere fauorem, sed venerabilibus fratribus nostris Albañ. & Siluañ episcopis, quibus causam ipsam committimus, dedimus in mandatis vt præfatum cononicum commoneant à petitione ipsarum oblationum desistere, vt eas in reparationem ecclesiæ prædictæ erogari permittat. Si verò ad hoc induci non poterit, eidem causæ debitum finem imponant. Et in supra scriptione illius decretalis scriptum est, Alexander tertius Atrebatensi episcopo. Et sic quādiu imago est in parochia, oblationes parocho debentur. Si verò iure translata fuerit in aliam ecclesiam, illi ecclesiæ in quam translata est, debetur. & illa decretalis non est in nostris decretalibus communibus.

Notandum est, quòd nec oblationes dissidentium, nec eorum qui pauperes opprimūt, recipi debent, c. oblationes, &c. eorum. 90. distinc. nec oblationes meretricis publicæ c. ex transmissa eo. & inferius dico quæst. quinta. nec raptorum oblationes, c. super. eo. de raptorib sicut nec vsurariorum c. quia in omnibus, de vsur. nec alicuius, qui crimen notorium horridum commisit, c. miror. 16. q 7. Innoc. in d. c. ex transmissa. item qui bona ecclesiæ inuadunt oblationes non offerant ante restitutionem, c. de viro. 12. q. 2. & hoc est in detestationem criminis introductum, ne

31 *Quorum oblationes recipi non debent.*

eccle sia videatur approbare illud delictũ grauissimum, & cum illo in eodem participare.

32 Hodie ista non vident sacerdotes, sed passim ab omnibus recipiũt, forté quia cõditiones personarũ, & eorum crimina ignorant, nec de illis inquirere tenentur. Vide Exod, 25. c. Materiam istam oblationum vide plené examinatã per Socy, in suo trac. de obla. & hæc seruiunt ad elucidationem rub. de deci, primi & .oblat. & ad ea quę inferius dicentur & hæc de prima quæst.

1 *Quam ob causam decimæ introductæ sint.*

SEcundò quãobrem introductę sint? Resp. primò in signũ vniuersalis dñii Deus opt. max. eas sibi retinuit. c. tua. 2. eodẽ. inficiari enim sanę mẽtis vir non posset, quin deus oĩm dñs sit, & vniuersalis, nam domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarũ, & vniuersi qui habitant in eo. ideo vt illum recognoscamus talem esse, ipse sibi has retinuit decimas, tributa verò principes, in signum specialis dominii. c. cum non sit. eo.

2 *Pro victu ministrorũ decimæ sunt institutæ.*

Secũdò decimæ sunt etiã institutæ pro victu ministrorũ ecclesię: & alię possessiones eis temporales sublatæ fuerunt, num. 18. in terra corũ nihil possidebitis, decimarum oblatione contẽti: & ibidẽ c. 8. inferte omnem decimam in horrea mea, vt sit cibus in domo mea, super quo ait Hier. sciatis vos perdidisse abundantiã, qua fraudastis me parte mea: reddatis igitur mea, & ego restituã vobis vestra. Et Malach. 3. c. inferte omne decimã in horreum

meum, vt sit cibus in domo mea,& probate me super hoc, dicit dominus. Vnde Pharao tempore famis sacerdotibus statuta cibaria ex publicis horreis præbebat: & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Genes. 47. et nos hodie opprimimus sacerdotes, & ecclesias, ideo omnibus affligimur malis c. multi. 1. q. 1. *Cur hodie affligamur.*

3 Tertiò, hæ decimæ sacerdotibus concessę fuerunt, vt legi dei liberius vacare possent: vt scribitur 2. Parali. c. 13. præcipit etiam Ezechias populo habitanti Hierusalem, vt darent partes sacerdotibus,& Leuitis, vt possēt vacare legi dei.

4 Quartò, propter fabricæ constructionem, & tuitionem. c. vobis. & c. concesso. & c. mos est. 12. q. 2. Hostien. in rub. huius titu. Ioh. And. & alii post eum, ibidem.

5 Quintò, propter pauperum & hospitum receptionem. Deutero. 14. c. & August. de anchona. in tracta. de ecclesiastica potestate. c. 75. 4. q. dicens ex hoc ordinationem ecclesiæ ortam, vt de stipendiis ecclesiæ tres portiones fieri debeant. in c. mos est. 12. q. 2. vna pro victu clerici: secūda pro reparādis ecclesiis, tertia addicta est pauperibus. & aliter dispensás rem ecclesiæ, tenetur. vnde Christus Matthæ. 17. c. in fi. noluit de sibi datis soluere tributū, & ad aliū vsum cōuertere: sed misit Petrum piscatum, vt ibidem dicitur,& diuus Hieronym. super Matthæ. 13. c. scribit, vt *Tres portiones de bonis ecclesiæ fieri debent.*

refert de Anchon vbi suprà.

6 Legimus etiam Abrahã hortum plãtasse iuxta puteum iuramenti, quem Hebræi Bersabaa vocant:hortum in quem, plenũ optimis fructib⁹.& peregrinos suscepit hospitio quibus gratis necessararia oĩa supportabat, nihil aliud pro pretio exigens, quã vt scilicet orbis conditorẽ agnoscerẽt, venerarẽtur, & timerẽt rectorem cæli & terrę, cuius domus esset, quicquid comedissent vel bibissent, sicque in vera religione institutos,& ad vitæ melioris instituta conuersos dimittebat. sic ait Alphons.lipoma.in lib.Gen.c.21.in fi.

De horto Abrahæ.

7 Sextò, propter sacrificiorum oblationem, nam diuus apostolus ait:qui altari seruit, de altari viuere debet 1.ad Corint.9.& c.cum secundum de præb.& nu.vlt.c. filiis Leui dedi omnes decimas pro ministerio quo seruiunt mihi,in tabernaculo fœderis : ideo hoc naturali conuenit rationi, vt qui seminat spiritualia, metat carnalia, nam mercenarius dignus est mercede, diuus Paul. & bonorum laborum gloriosus est fructus,vt ait philosoph. & ratio naturalis dictat, vt qui deo pro populo ministrat, ab eo alatur. Host. in c à nobis,col 3.eo scripsi in præfat.ad rub.de collat.in concord. Imol in c 2 de transac. dicit personales deberi in conpensationem oneris sacramentorum.

Decimæ propter. seruitium debent.

8 Septimò,ex hoc patet deũ retinuisse decimam, potius quam aliam partem : quia nu-

Quare pe-

merus denarius perfectionem signat. decimæ enim & primitiæ Deo offeruntur id est initium & perfectio bonorum operum Deo perfectè sunt ascribenda, qua sine eo nullum bonum opus inchoatur, aut perficitur: vt diuus Paul ad Philip. 2 ait, ipse est qui operatur in nobis, & velle, & perficere. Nouem verò partes retinentur, qui numerus est inperfectus: nempe quicquid perfectionis & defectus in nobis est, nobis inquam, & nostris defectibus est ascribendum, non verò Deo, ideo scribitur Oze. 13. perditio tua, ô Israël, & in me auxilium tuum. Hostien. in c. à nobis col. 2. eodem, & Deus istam partem tanquam Leuitis sufficientem, & alteri populo non molestam, retinere voluit, vt Thosta. scribit super c. 23. Mat. q. 56. vel etiam Deus à nobis primitias & decimas requirit, 1. primitias & vltimas portiones, cum ipse sit omnium principium & finis: cui principio fructus primarius, & cui fini decimas offerre debemus denarius enim est & omnium numerorum cōplementum, & finis: vt in harmonia mundi tom. 4. in. fi.

tius decimã deus retinuit, quã aliã partẽ,

Octauò decima vocari potest spiritualis, quia humilitatem continet illam, per quam omnia bona à Deo data esse nobis recognoscimus: mala autẽ à nostrę figmẽto naturę vnde si quis doctus potest alios erudire, nō suæ debet attribuere prudẽtiæ ingenióque quod possidet, sed gratias primũ agat dño, qui cũcta 9

Decima est spiritualis,

largitur, deinde ſacerdotibus, & miniſtris, à quibus eſt eruditus. c. reuertimini. verſ. ſi quis doctus, 16. q. 1. Floren. in 2. parte, titu. 4. c. 3. §.1. Et ſic Deus decimam, id eſt, numerum perfectum ſibi retinuit, tum quod ſit perfectus, tum quòd in nobis operetur, & velle. & perficere, vt dixi. & nobis imperfectum reliquit numerũ, quia imperfectio in nobis eſt, & figmentũ noſtrũ ipſe cognoſcit.

10 *Curatus debet habere quatuor matriculas ſeu libros.* Vltimò, vt omnia onera illi incumbentia curatus ſoluat, tam pro legatis & nũtiis ſedis apoſtolicæ, quàm epiſcopo, clericis, fabrica, & pauperibus. & vt iſta debité valeat expedire, opus eſt vt curatus habeat quatuor matriculas, ſeu libros, in quibus quatuor iſta ſcribat: Primò baptiſatos in vno libro ſcribere debet, diem, & menſem, & annum natiuitatis, patrem, & matrem, ſi legitimi exiſtant: alioqui ſufficit matrem deſcribere, & ſuſceptores, id eſt patrinos, & hoc probatur in c. contumaces. 50. diſtinct. & glo. in c. nomen. 2. q. 1. ex quo tex extracta eſt ordi. regia, *Elucidatio ordi. regia.* ub. *des regiſtres des bapteſmes.* Vbi abundantius ſcribam. Secunda eſt pro decedentibus, vt etiam horam deceſſus: ſi poſſibile ſit, deſcribat: hoc proderit, vt ſciatur quando vacarit beneficium, an in menſibus qualificatorum, vel ordinariorum, vel an in menſibus papæ. aut in menſibus ordinariorum, vbi papa habet certos menſes, proderit etiam, vt ſciamus, ſi pro decedente orandum ſit, & elee-

mosina facienda. c. à nobis. 2. de senten. excommu. nam & in extremis potest excommunicatus absolui. c. vlti. de sepul. imo etiam post mortem, solennitate tamen adhibita, quæ describitur in d. c. à nobis 2.

Tertia matricula est pro contrahentibus. 11
vt si per hostiles incursus, aut incendia subditi dispergantur, illos curatus tempore quietis recolligere possit, ac ipsis testimonium per literas, proprio parochiæ sigillo signatas, de fide & matrimonio dare possit, de quibus in c. non oportet. 1. de consecra. distinct. 5. vbi glo.

Quarta pro illis, quibus de bonis ecclesiæ 12
subuenit, vt ita ecclesiæ possint seruari indẽnes, & concessa ac mutuata tempore famis, sterilitatis ac necessitatis, possint repeti tempore fertilitatis, & abundantiæ, ab illis, qui bona habent, & postea afflictis, & miserabilibus personis in suis necessitatibus subueniatur. & hoc pulchré docet Io. Hugo, in tract. de offi. quatuor præla. rub. de matriculis curati quod facit ad ordinat. regiam Francisci. rub. *des registres.* quam pleniús elucidaui in l. qui in cõtinẽtibus. ff. de verb. significatione.

TErtiò, quotuplex sit decima? respondeo 1
multiplex. nam quædam est decima spi *De [dec]ima quotuplex.*
ritualis, de qua super in proxima quæstione fuit dictum. temporalis verò est, quæ de tempore debetur, & ob id instituta fuit quadragesima, vt Domino pars decima tem-

poris tribuatur, c. quadragesima. de consecrat distinct. 5. ideo qui quadragesimam nō seruat, deo decimam substrahit.

2 Altera est substantialis, quæ ex substantia hominum debetur. sic vocat Florenti. in 2. parte summæ, intit. 4. c. 3. § 1. & sequen. & ista in omnibus frugibus debebatur leuiticę olim tribui à populo ex lege. c. 1. de dec. Exo. 22. cap. & leuit. vlt. & licent alię solui essent solitę, non tamen ex lege debebantur, sicut ista, & est decima quæ parochialis vocatur: quia curatis parochialis ecclesiæ debita est regulariter, & hanc pertractare nostræ est sententiæ.

Secunda est quam leuitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus, summo sacerdoti,
3 videlicet Aaron, dabant numero. 18 cap. ibi. præcipe leuitis, atque denuntia, quum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte domino, id est decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum: & date eam Aaron sacerdoti. & isti comparatur decima, quæ papæ tribuitur. Potest enim papa ex magna causa, vt pote si contra infideles, vel ecclesiæ inimicos bellum gerat, hanc imponere, vel ex alia iusta causa. quamuis Panor, contrarium dicat in c. 2. in fi. eo. titu. Nam postquam erat præceptum leuitis à domino, vt hanc soluerent, ideo non inuenio legem re-

Decima à Papa imponi potest.

pugnantem, quominus imponi à papa etiamnum possit, vt inferius dicetur, & habetur 2. Esdræ c. 10. in fi.

Et sic ex illa authoritate nu. 18. requiruntur sequentia: primò quod hæc decima sit imposita & præcepta, ibi, præcipe. Ergo sine impositione summi sacerdotis ab alio imponi non potest, & si aliter fuerit imposita, indicens eam est excommunicatus, in c. clericis. §. 1. de immuni. eccl. in 6.

4 *Antequam decima imponi possit quæ requirantur,*

Secundò, requiritur quòd post impositionem sit denuntiata: ibi, denuntia. debitoribus enim denuntiari debet, vt soluant. l. quidam Iberus. ff. de seruitu. vrbano. præd. doc. in l. vinum. si certum peta. Tertiò quòd imponatur leuitis, id est clericis, qui decimas percipiunt. Ergo his qui non percipiunt decimas, imponi non possunt decimæ papales, quas regales hodie quidam vocant. extra 1. de dec. in communibus,

Quartò, quòd hæc decima imponatur super decimis beneficij, ibi, decimam decimæ, igitur non posset imponi ei, qui decimas non haberet, quia priuatio præsuponit habitum. c. ad dissoluendum, de desponsa, impube. & nunquam mihi fuerunt impositæ, ob defectum materiæ, laus Deo. §. seruus. de capit. diminut. in institu. & ideo non debetur decima ex hospitalibus, glo, in d. cle. vlt, eo. quam sequitur Feli. in c. de quarta. col. 6. nu. 18. de præscri. aliâs consului pro societate presbite-

rorum diœcesis Annicien.

Quintò, quòd ipsi clerici accipiant decimam, nam si non acciperent, alii non tenerentur ad istam. ibi. cum acceperitis à filiis Israël. &c. nisi per eos staret quominus acciperent, l. quòd te. ff. si cert. peta.

5 Sextò, quòd is qui eam petit, sit Aaron, id est summus sacerdos, ibi, & date eam sacerdoti. Ergo episcopis, archiepiscopis, vel aliis personis non debetur, nisi à papa concederetur, clemen. vlt. de deci. quæ sic habet: Si beneficiorum decima cuiuis simpliciter concedatur ad tempus, secundum taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem communiter ipso decimo leuari poterit, & debebit, nec per collectores, exactores siue leuatores, ipsius decimæ, ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta diuinis officiis deputata ex causa pignoris, vel distractionis capi, vel recipi volumus, vel distrahi, seu quomodolibet occupari.

Pro decimæ solutione ornamenta ecclesiæ capi non possunt.

6 Notandum est, quòd cùm in hoc regno Franciæ sæpe practicetur, vt dicit ibi glo. ideo super ea multæ solent oriri dubitationes, quę deciduntur per extrauagantem primam de deci. in communibus, ideo ad eam vnusquisque recurrat, & aliâs de hac consului & plenè scripsi in consil. incipiente, istæ communitates &c. & non debet hæc exigi decima de capellis, quæ non excedunt viginti libras

teste Collecta. in c. nuper. eo. vbi dicit, quod si fructus alicuius beneficii fuerint augmentati, decima ista non debet augeri, postquam semel taxata fuit. clemen. si. de dec. Et quando debet prouideri de beneficio vsque ad certum valorem, debet hic valor probari secundum taxationem decimæ. nisi aliâs valor probari posset, vt no. ibidem. Collect. quod potest prodesse consiliariis, quibus prouideri debet de beneficio vsque ad ducentas libras, & non infrá.

Valor beneficij quomodo probari possit.

7 *Quæ requiruntur ante quam decima à papa imponi possit.*

Item in concilio Constan. de hac decima sic reperi statutum: Pręcipimus & mādamus iura, quæ prohibent inferioribus à papa decimas, & alia onera ecclesijs, & personis ecclesiasticis imponi, districtius obseruari, per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum, nisi ex magna, & ardua causa, & vtilitate vniuersalem ecclesiam concernente, & de concilio & consensus & subscrip tione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & prelatorum, quorum consilium commodé haberi poterit, nec specialiter in aliquo regno, vel prouincia inconsultis prælatis ipsius regni, vel prouinciæ, & ipsis non consentientibus. vel eorum maiori parte: & eo casu per personas ecclesiasticas: & authoritate duntaxat apostolica leuentur. in sessio. 43. & Thosta plura scribit q. 74. super c. 23. Matth.

8 *episcopi*

Et sic vides quando hæc decima imponi

an decimă ab ecclesiis recipere posit. possit. Panor. in d c.1. eo dicit in locum istius successisse quartam decimarum, quam episcopi, cũ episcopatus fructus erant tenues, solebãt recipere, hodie verò non recipiunt, nisi vellent reparationes in beneficiis, à quibus quartam acciperent, facere. c. priscis. & & sequen. 10. q.3. vbi glo. sed congruentius conuenit papæ, vt prędixi. vide Feder. consil. 151. thema & Marc. Mantua consil. primo, concludentem hanc decimam ex distributionibus quotidianis non deberi, ne diuinus minuatur cultus, Et quia aliâs sæpius ita fuit per papã declaratũ, cuius declarationi standũ est

9 *Decima pro anniuersariis* Tertia est decima, quam vnusquisque de populo Israelitico in suis horreis separabat, vt eas comederet, dum in templum Hierusalem proficisceretur, cùm in vestibulo templi leuitas inuitaret ad conuiuium, c.1. de deci. & Deut. 12. & 14. in. fi. caue ne relinquas leuitam, quia non habet aliam partem in possessione tua, & in locum istius succedunt hodie anniuersaria, quæ pro mortuis fiunt, & interdum conuiuia presbiteris dantur in anniuersariis pro consuetudine quorumdam locorũ, vt apud Vigil. lib.3, æneid. est videre.

Solennes tum forte dapes, & tristia dona,
Libabat cineri Andromachæ, manesque ciebat,

Et sic olim decima pro mortuis dabatur, hodie mali etiam relinquunt, & à deo relinquuntur. Vel oblationes quæ fiunt in manus sacerdotum, possunt loco ipsius esse decimæ,

vt Panor. & alii dicunt, in d. c. 1. 10
Ex quo ostēditur, quód hæc decima debet dari pro orationibus tam viuorum, quàm mortuorum glo. in c. ecclesias: in verb. seruus. 13. q. 1. dicens, quód licet veteres deuotioni addicti, quatuor olim decimas soluerent, tamen hodie nec vna quidem bene datur, idcirco fame, penuria, bellis, & aliis infinitis malis constringimur, de quibus inferiùs dico .q. vlt.

11 *Pupillis & viduis decima reseruabatur*

Quarta erat decima, quam veteres viduis & pupillis erogabant, de qua Deutero .26. c. ibi, quando compleueris decimam cunctarū frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis leuitę, & aduenę, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur. 12

Ex hoc patet istam decimam capiendam post solutionem alterius decimæ, quæ parocho debetur, id est curato: & idem in alia quacunquæ decima: patet ibi, quando conpleueris decimam cunctarum frugum tuarum & hæc non capiebatur, nisi anno tertio post alias decimas. ibi, anno decimarū tertio.

13 *Gradus in dando eleemosinam pauperibus.*

Secundò, est gradus in dando, quia primò præcipit Deus leuitæ dandam, ibi, leuitæ, & sic primô clerico pauperi dari debet, quàm laico, Tertiò, aduenæ potius quàm ciui: ibi, aduenæ: quia ciuis facilius inueniet quam aduena. Quartò pupillo, potius quam pauperi maiori, maior enim est miserationis caussa in minore, ibi, & pupillo &c. Quintò vi-

duæ. ibi, viduæ d. c. 26. Deuter. Isti tamen gradus non sunt necessarii : sed pro necessitate cuiusque distribuenda est eleemosina, imò in hospitalitate non est habendus personarum delectus : sed in differenter quibuscunque sufficimus, hospitales nos exhibere debemus, c. si quis, in fi. 42. distinct. Sextò, quôd hæc datur intra portas: hoc etiam non est necessarium: nam vbicunque inuenitur pauper, est donandus eleemosina, quia intra portas nostras venire pauperes pati non solemus.

14 Quinta est decima episcopalis, quam olim episcopi ex ecclesiis parochialibus (quia episcopatus fructus tenues erant) recipiebant. c quoniam. & c. dudum. de dec. c. quia circa. infra. de priuile. c. vobis, & c. concesso. 12. q. 2. sed hodie de consuetudine etiam ista non debetur, c. priscis. & c. sequen. 10. q. 3. sed tantùm quarta decimationum episcopis affecta est. c. conquerente. de offic. ordinar. & in hac olim erat de iure communi fundatus, & fortè possunt intelligi iura, de quibus inferiùs dicetur. an hodie debeantur.

15 *Decima ex voto debita.* Sexta est decima, quæ ex voto debetur, per tex. in l. 2. § fi. ff. de pollicitat. his verbis sic descriptum : Si decimam quis bonorum vouit, decima non prius esse in nobis desiit, quàm fuerit separata. Et si fortè qui decimam vouit decesserit ante separationem, hæres ipsius hæreditario nomine obstrictus est.

voti enim obligationem ad hæredem transire constat.glo. 1.in c. tua nobis, 2. de dec.vbi intelligit in decima,quæ ex voto debetur:secus in alia decima,cuius trásfertur dominium in ecclesiam,etiam antequam sit segregata.

Aduertendum est ad intellectum d.§ fi.d.l. 16
2.Nam quamuis doct. ibi eum valde contorqueant, ego tamen puto sic intelligi posse, quòd si quis vouerit decimam partem bonorum, illa non desiit esse in bonis vouentis, priusquam fuerit separata ab aliis bonis. Ratio dubitandi erat, quòd in ecclesiam transit dominium sine traditione.l.fi. C. de sacrosan. eccle. 2.c, de consuetu.sed contrarium est ibi. Nam pars bonorum decima est incerta: ideo non separata,non desiit esse in bonis vouentis,quia incertam partem rei nemo possidere potest.l. 3. §. incertus. ff. de acquiren. possess. ignoratur enim super quà parte bonorum erit decima: ideo ecclesia non habet rei vendicationem illius rei incertæ, tum quòd non possunt esse vnius rei duo domini insolidum, tum quia non est iusta causa ad partem incertam vendicandam:ideo non datur rei vendicatio.l.quæ de tota. §. 1. ff. de rei vé.sed is qui vouit actione personali cogi potest ad illam decimam separandam,& soluendam, & præstandam, nec potest pœnitere post votú: qui si eam non separauerit,&sic decesserit; hæres ipsius obstrictus erit:qui voti istius obligatio transit ad hæredes: vt ibi dicit tex. Et sic

Intellectus ad l. 2 §. fi ff. de pol lici.

qui succumbit, vt est statutum in ordina. reg. rub. *de la Cour du petit seel de Montpellier*. art. 5. & per totum.

Et baiulus seu gubernator Mantispessulani etiam decimam partem eius rei, quæ petitur in curia vindemiarum, obtinet, & in hac decimæ litis exactione inspicitur id, quod petitur, non quod exigitur: nam si decem petātur, rex consequitur vnum, licet non deberentur, nisi quinque. Bar. in l. in offerendis. C. de appell. allego. tex. in l. pen. in fi. ff. de iuris. om. iudic. ibi, semper quantum petatur quærendum est, non quantum debeatur.

23 *Ordinaria & extraordinaria decima*

Decimó, quædam est decima ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est, siue secundum iuris ordinem imposita exigitur: vt decimæ prædiales, & personales: de quibus inferiùs. Extraordinaria est, quæ extra iuris ordinem imponitur, vt si papa ex aliqua iusta causa imponat, illa extraordinaria dicetur, & si quis vendat fundum liberum ab omnibus decimis, intelligitur de extraordinariis, non de ordinariis, deo & eius ministris debitis, vt docet Bal. in l. fistulas. §. frumenta in. fi. ff. de contrah. empt. per l. Seio. §. medico. ff. de annu. legat. sequitur Francis. cremen. singul. 107. vendidi. & Socy. consil. 157. viso. col. 2. vol. 2.

24 *Admirallus decimā accipit.*

Extraordinaria etiam quam admirallus seu admirabilis accipit ex latrociniis marinis. vt patet in rub. *de l'admirale*. ordina. 1. artic. 13. in ordi. reg.

Vndecima quædam est decima integra, quædam non. integra est, quæ cum integritate persoluitur, id est de decem vnum, & nouem retétis, decimum prę̨statur. c. fi. de paroch. c. commissum. cum seq. & c. dum homines. c. ex parte. 2. & sequen. & c. in aliquibus eo. & hæc est vera de decima, quæ deo debetur & curatis persoluitur. 25 *Integra decima.*

Duodecima, quædam sunt maiores decimæ siue grossæ, quę ex frumento & vino soluuntur: minutæ verò quæ ex hortis, pullis, & ouis, glo. & doct. in c. cum ex tua. & c. ex multiplici. de deci. vbi in Anglia in lana, lacte, & caseis est, in multis aliis locis. in c. cum in tua. de dec. 26 *Maiores decimæ & minutæ quæ*

Decima tertia, quædam sunt feudales, id est in feudum datæ, aliæ non. c. tua 1. de dec. de his dicam infrà q. decima. 27

Visis summatim decimæ diuisionibus, dicendum est de parochiali decima, quam duas in species partiri doctores ad vnum asserunt. videlicet in personales, & reales seu prædiales. 28 *De decimis parochialibus et earũ speciebus.*

Personales sunt quæ ex acquisitis personę labore & opera, soluitur. c. ad apostolicæ de deci. siue proueniant ex artificio, industria scientia, militia, negotiatione, vel ex alio quolibet actu licito: vt dicetur inferius q. octaua.

Quæro an istæ personales etiãnum debeãtur? Inno. in c. fi. de paroch. deberi existimat 29

nales decimæ debeãtur.

ſic dicens, quòd licet quidam inſani hæretici dicant perſonales non eſſe in obligatione, tamen contrarium eſt expreſſum in Deutero. 12. c. in princip. ibi, offeretis decimas & primitias manuum veſtrarum, quod gloſ. ſequitur in c. fi. de pœnit. diſtin. 6. nam maior ratio eſt, quod aliquis præſtet decimam de eo quod manus tanquam nobilior pars acquirit quàm de eo quod humus producit. c. reuertimini. & c. quicunque. 16. q. 1 c. quadrageſima. de conſecrat. diſtinct. 5. vbi iubemur dare decimas omnium: ergo de labore perſonæ. Hanc ſententiam ſequuntur Anto. & Panor. in c. in aliquibus. in fi. de deci. & hæ maximé debentur his curatis, qui non habẽt alias decimas prædiales, vt eccleſiæ vrbium communius, & tunc indigentes curati, poſtquam miniſtrant ſpiritualia, debent metere temporalia, & de altari viuere, poſtquam altari ſeruiunt, c. cum ſecundum. de præbend. & poſsẽt tunc exigere decimas perſonales, & hoc eſt iuſtum, vt aſſerit Aſteſa in ſua ſumma in 2. parte, rub. de deci. art, 4 q. 6. glo. tamen in c. 1. de dec. lib. 6. tenet decimas prædia les iure diuino debitas, perſonales veró humano. per d. c. in aliquibus. & c. non eſt. vbi dicitur: quod ſancti patres in ſuis ſcripturis tradiderunt: ergo non de iure diuino, & nullibi reperitur eſſe præceptum à iure diuino, quód perſonales decimæ ſoluantur: & vbi eſſet præceptum, hoc eſt de iure

veteri, quæ lex vetus esset per Christum o Quadragesima decima temporis
bliterata. vt Paulus ad Roma. 7. & ad Hebr. 8. & 10. docet. facit c. fi. 24. q. 3. & ita residet Hosti. in c. ad apostolicæ. & c. à nobis. c, & Traiecta. in d. questione 5. Vos tamen dicite hancdecimam vt in 1. quæstione conclusi: esse iuris diuini naturali ratione inductam, & an tolli possit dicetur inferiùs. q. 13. 32 Prædealis decimæ quæ.

Sunt tamen quædam decimæ personales, que deo ex persona pro pria præstari solent, vt pote agendo pœnitentiam, & bona opera exercendo, ob quam rem fuit instituta quadragesima, vt decima temporis deo persoluatur, de qua habetur ad Heb. 7. ibi. leui qui decimas accepit, decimatus est, & c. quadragesima. de consecra. distinct. 5. & aduersus istam non præualet consuetudo, nec inimicus, quamuis voraces circumeant hæretici, deuorare eam, ne in conspectu illorum sit, satagentes, sed ante eos instituta fuit, & post eos remanebit. 33 Mixtæ decimæ.

Prædiales decimæ sunt, quæ ex fructibus prædiorum debentur, c. 1. & c. ad apostolicæ c. peruenit. de dec. vt vini, frumentique decima, & fructuum arborum. Hosti. tradit. in summa. §. quot sint eius species.

Mixtæ sunt quæ partim à prædiis proueniunt, vt pote qui ibi viuunt animalia, c. commiss. de dec. nam sicut arbor illius loci censetur, in quo viuit. l. si plures. in fi ff. arb. furt. cæsa. sic & animalia. l. cum quidé, ff. de

fundo instruc. partim etiam à personis, id est, à custodia personarum emanant, quia custodia deficiente lupus inuaderet, & nullus vel paruus esset gregis fructus, qui de agnis, & aliis animalibus proueniunt, ac fœtus. c. pastoralis. & c. ad apostolicæ. de deci. & de his inferius fusius dicetur. q. 6. & octaua. de aliis autem decimis nil, cùm sint facti de scripto. & quia in iura non reperiuntur.

Quid sit decima.

QVartó, quid sit decima? Responde. Est omnium bonorum licitè quæsitorum quota pars, deo diuina constitutione debita. Card. cons. 26. pro euidentia. Primò dicitur in definitione de omnibus bonis, quod probatur in c. non est in potestate. ibi: de omnibus bonis decimę sunt ministris eccl. tribuédæ. eod. Secundó, scribitur licitè quæsitorum, quod habetur in c. ex transmissa. ibi, qui fidelis homo, de omnibus quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur. eod. inferiùs elucidatur. q. 5. Illa enim quæ iniusté quis acquirit, restituere tenetur, aliter peccatum non dimittitur. reg. peccatum. de reg. iur. in 6. & sic non debet dare decimam illorum bonorũ. species enim furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorẽ sibi acquirere, l. si pignore. ff. de furtis. Quota pars, videlicet decima, c. 1. & per totum eod. sed aliquando soluitur duodecima, vigesima, vel alia quota. & semper habetur pro decima, ideo dicitur quota pars, vt inferiús q. 13. an decimæ tolli

De licitè acquisitis decima solui debet.

possint inserã. Debita, hoc probatur in c.tua nobis 2.c, eo.tit.& fusi⁹ tractaui sup.q.1.& 2.

Diuina constitutione, hoc exprimitur in c tua.1.ibi. quæ diuina constitutione debentur.& c.in aliquibus. in fi. ibi, quæ debentur ex lege diuina. eod. & comprehenditur ius naturæ:vt scripsi,in 1.quæstio. superius.

Nec refragatur tex.ibi, vel consuetudine approbata : Ergo de consuetudine quædam decima debetur, & sic non ex lege diuina, quia respon. decimam deberi de constitutione diuina, verùm quia consuetudo interdum eam diminuit, vt inferius dicam q. 13. Ob id illa debetur solum, quæ ex consuetudine approbatur,vel debetur, quasi velit dicere, si integra decima ex consuetudine non debeatur, illa non soluetur, & hoc vult dicere d. § fi. c. in aliquibus. & sic semper iure diuino debetur, à consuetudine approbato. vt scripsi superius q. 1. Hosti. in summa alia super hac definitione scribit, ad eum recurras, hæc ad istam sufficient nunc quæstionem ,quamuis aliæ possent dari definitiones: ista nunc contentus ero.

An de consuetùdine decima debetur.

Quintò, quæsitum est, quis ad has decimas teneatur? resp. c. à nobis. deci. ibi, cum igitur quilibet decimas soluere teneatur, siue sit nobilis,siue ignobilis, & non solùm futuras, sed præteritas,c. veniens.in fi. de transac.

Sicut oẽs tributũ Cæsari soluere tenẽtur 1

c. ſi tributum & ſequen. 11. q. 1:l. ſi. C. ſine cenſu. ita & multo fortius décimas quæ ſunt tributa egentiũ perſonarum, & ſicut tributa principibus, ita & decimæ pauperibus affectæ ſunt, c.decimæ.16.q 1.c.tua 2.de dec.

Decimæ ſunt tributa pauperũ.

3 Etiam prælati ad decimas prædiales tenentur, vbi ſunt prædia ſita, Innocen, in d.c. 2. eo, Conrad:conſil.84.conſultus.nume.7.

4 Et ad perſonales, vbi ſacramenta eccleſiaſtica recipiunt, vel vbi audiunt diuina. Hoſti Bohic, Anton. & alii in c.2. col. 2. eo. tit. tum quòd quilibet teneatur, & tam laicus quàm clericus, 16.q.1.c.ſi quis laicus. & ſufficit quòd audiant diuina, licet non ſuſcipiant ibi ſacramenta. Innocen. & But. in d. c. 2.in.fin. aliâs poſſet fraudari eccleſia tota decima, ſi epiſcopus haberet omnia prædia, vel maiorem partem illius parochiæ, quod non eſt concedendum, vt in c. ſuggeſtum.eo. tit.

5 Canonici de fructibus, niſi ſint iã decimati illi eccleſiæ, vbi habent præbendas, decimas ſoluunt, c. nobis. & c. tua. vbi Hoſti. & Innocen.eo. & Anto, in d.c. 2. in fin Clerici

Canonici & clerici decimas ſoluunt.

6 etiam de prædialibus, ſed non de dote eccle. decimas ſoluunt per d c 2.eod. vel clerici non clericis æqualibus ſed ſuperioribus, decimas præſtant, vt quidam intelligunt. d. c. 2. Ego verò dico quòd clerici non tenentur ſoluere clercis decimas, ex illisd ecimis, quas recipiunt, ſicut nec leuitis perſoluebant: quia nil aliud ipſi id temporis poſſi-

Intellectus ad c. 2. de deci.

debant, sed si clerici non constituti in sacris labores accipiant spiritualium ministrorum, id est audiant diuina, & sacramenta recipiant à clericis, id est à sacerdotibus, eis tenentur ad decimas personales. & hoc probat tex. ibi, illi profecto clerici, quia à clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt decimas eis debēt. Et sic nouiter intelligo illū tex. quicquid ibi doct. dicant. nā leuitę decimis contenti erant, ex quibus decimas non persoluebant, sic nec curati hodie ex decimis suæ parochiæ, aliis decimam nō præstabunt.

7 *Monachi ad decimas an teneātur.*

Item clerici communiter viuentes, vel monachi decimas soluere non tenentur de laboribus, seu nutrimentis suis: quia omne quod superest, erogandum est in causas pias. c. decimas. 16 q. 1. & inferius dico. q. 13.

8

Idem est etiam in prælatis recipientibus sacramenta, vt etiam ad decimas personales persoluendas teneantur, vbi secramenta recipiunt, & idem in sacerdotibus firmat Anton. But. in d. c. 2. col. 2.

9 *Socerdotes an ad decimas teneātur.*

Sed hodie cū sacerdotes nō recipiāt sacramēta, nec audiant diuina ab aliis sed ipsi per se cantant, & sacramenta per se recipiunt, decimas non soluunt, ad decimas tamen personales de lucro & artificio, sicut laici tenentur, & ad oblationes, quia nomine ecclesiæ percipiunt sacramenta. teste Innocen. in d. c. 2. Ego tamen tenerem contra eum. quia cessante causa, effectus cessare debet cum

cessante. de appell. nempe leuitæ non recipiebant decimas ab his, quibus non ministrabant, c. ecclesias. 13 q. 1. sic non exigetur decima à sacerdotibus, quibus non ministratur, sed inferiores clerici. i. primæ tonsuræ, vel alii postquam recipiunt sacramenta, sicut laici, ad decimas, & oblationes astringuntur, siue sint coniugati, siue non: contra glo. ibidem in d. c. 2. & hoc probat ibi tex dicens, illi qui recipiunt ergo qui nō recipiunt non tenentur· argu. à contrario sumpto quod est validum, c. cum apostol. de his quæ fi. à præl.

10 Idem est in monachis non sacerdotibus, qui ab aliis curatis pascuntur, vt ad decimas, & oblationes teneantur, secus si sacramenta ab illis non recipiant, vt pote quia sunt sacerdotes, tunc ad personales non tenentur, c. alia 16. q. 1. sed cum monachi & alii religiosi in suis monasteriis recipiant sacramenta, & ab alio quā à curato personales decimas nō præstabunt, prediales autem sic, vt inferius dicetur.

11 *Iudæi decimas soluere tenētur, Turca heretici & alij.*

Item Iudæi, de terris quas colunt, c. de terris. eodem tit. ne forte illa occasione ecclesiæ valeant suo iure fraudari, vt ibi dicit tex. & idem doc. ibi de Pagano, de Turca & hæretico, vt non debeant esse ii stolidi melioris conditionis, quam Christiani. argu. l. seruius. ff. quod vi aut clam. & c. eum qui. de præbend. in 6. Card. in c. in aliquibus. eo. & ad personales decimas Iudæos & hæreticos

teneri concludit.glo.in c.decimæ 16.q.1. & in d c.tua.nam quamuis non audiant diuina,est tamen illis imputandum: quia non stat per ecclesiam, quæ nemini claudit gremium, & nemo ex sua improbitate commodum consequi debet, l. itaque fullo ff. de furt. saltem tenebitur Iudæus & infidelis soluere æstimationem illius decimæ personalis, & oblationes, quas habuisset ecclesia à bono Christiano, qui in illa domo, in qua Iudæus habitat, resedisset, si ille infidelis abfuisset, c. quanto.in fi. de vsuris, vt ecclesiæ seruentur indemnes, tex. in summa. 39. dis.in fi. & d.c. quanto, & in 2. compila, erat decre. incipiens,ad audientiam. ad hoc expresè fact.a.Et ista asserunt Panor. & alii in d. c. de terris, post glo,in c.tua,ibidem.

Et in Sarracenis idem consuluit.Oldra. consil 91.venit in dubium.& Marc.Mantua. cōsil.188.cum alias.col. 2.& Alfons de montal.in foro regal rub. de la guarda de la cosas de la sancta yglesia.l.4.lib.1. titul.6. 12

Idem concludit Lapus alleg.1. 63. in dei nomine amen. Dubitatur in canonicis, qui acquisierunt domos in ecclesia parochiali, vt satisfacere teneantur sicut alii, ne parochialis ecclesia dispendium patiatur. Vnde tex. præcipit in c. in aliquibus. eodem. quòd domini dent colenda sua prædia illis, qui decimas sine contradictione 13

Canonici decimas soluere debent.

persoluant,& sic domus locari debet iis, qui decimas soluere valeant.

14 *Pauperes an ad decimas teneantur.*

Pauperes etiam ad has astringentur decimas,teste Panor, & aliis in c. cum homines, col. 2. de deci. quia decima quasi debitum soluitur,c. parochianos. eod. tit. & in solutione debiti non habetur ratio ad difficultatem. l. continuus. §. illud. ff. de verb. obligatio. & sic nec ad inopiam, nisi post cessionem, vt in rub. ff. de cessio. bonorum & in c. Odoardus,de solutio. & propter paupertatem quis non debet aliena rapere: nec est ignoscendum ei, qui prætextu paupertatis turpissimam vitam elegit. l. palam. §. non est ignoscendum. ff. de ritu nuptiar. fecit cap. habebat. 12. q. 1. & melius est pauperi illas soluere, & Deum recognoscere, quàm sibi decimas retinere, alioqui quilibet posset se pauperem dicere, & sic decimas retinere, quod non posset fieri, sine superioris authoritate. glo. vlt. in c. quia tua fraternitas, 12. q. 1. imò debet recognoscere se effectum pauperem, quod decimas non soluerat. vt inferius dico. q. vlt. Et ideo nunc bene debet soluere, nisi ecclesia ei remittat: vt Hosti. in §. fi. q. 8. in sua summa docet. vel si fortè fame periret, tunc non tenetur soluere,quia omnia bona sunt communia tempore extremæ necessitatis, l. 2. §. cum in eadem, in fi. ff. ad legem Rodiam de iact. c. si quis propter. de furt. & tunc debet

confiteri, & propositum reddendi habere, ac promittere se redditurum, si ad pinguiorem peruenerit fortunam, alioqui peccatum non remittitur. reg. peccatum. de reg. iur. in 6.

Imò pauperi, qui non soluisset decimam longo tempore, quam si vellet postea integram soluere, oporteret quòd omnia sua venderet, ecclesia debet remittere, quòd inde viuere possit, per glo. in c. quicunque, in 16. q. 7. quia ecclesia cultrix & auctrix iustitiæ, non patitur contra iustitiam aliquid fieri in se, vel in alterum. Priuatus verò sæpe obuiat iustitiæ, c. vno. de aliena, feud. & inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, c. olim. in 2. de restitutio. spoliato. l. nam is. ff. de dolo. Panor. in cap vt super, in prima glos. de rebus ecclesiæ non alienand 15

Item mercenarii, & famuli, si sint homines liberi, de lucro prouenientе ex mercede, decimam debent parochiali ecclesiæ præstare, in qua degunt. ac diuina, & sacramenta recipiunt, sed si serui fuerint, cùm nil habeant, non soluent, sed dominus sibi soluet, vbi habitat, c. quæsti. & c. decimæ, vbi glo 16 q. 1. Innocen. & Anto. in c. 2 col. vlt, eodem. 16 *Mercenarij ad quas teneantur decimas.*

Illi verò institores, qui alieno nomine negotiantur, de eorum lucro decimam debent vbi percipiunt sacramenta sed dñs decimam 17 *Institores decimam ex lucro soluant.*

vbi audit diuina, etiam de illo lucro decima ſoluetur, quod prouenerit ex tali factore Lugdunen. d.c. quæſti. Hoſti. & Antho. in d.c. 2, circa finem.

17 *Meretrices an decimã, ſoluere teneantur.* Etiam meretrices ad decimas aſtringuntur, & quilibet alius etiam iniuſtè acquirens, ita demum ſi in illum tranſlatum ſit rei dominium, & ceſſet ab eo repetitio. c. ex tranſmiſſa. eod. & c non eſt putanda. 1. q. 1. & dicit Card. in d.c. ex tranſmiſſa. in fi. quòd ſacerdos poterit à meretrice decimam & oblationem recipere, eo modo quo à Iudæis: & tunc ceſſat glo. ratio dicens, à meretricibus non debere recipere, ne videatur ei impunitatem præſtare, vel ſi in ea videat ſigna pœnitentiæ, recipere poteſt, alioqui non ſine epiſcopi conſenſu. per id quod habetur Deutero. 23. c. non offeras, vel in hebræo eſt, non inferas mercedem meretricis, aut pretium canis in domum Domini Dei tui. Vnde concludit Hoſtié. in d. c. ex tranſmiſſa. quod meretrix tenetur ſoluere decimam: eccleſia tamen non recipiet, ne ipſius videatur approbare turpitudinem. arg. c. oblationes. 90. diſtin. vel in occulto eccleſia recipiet, non in publico: vt aſſerit Troilus maluit. in tract. de oblatio. in 2. parte, nu. 6. & hoc ſecundum eum procedit in meretrice publica. Amaſia verò, vel alia poterit & debebit & decimas & oblationes præſtare. Ioh. de Turrecrema. in c. decimæ. ver. ad ter-

tum 16 q.1.

Et idem est in quolibet publico, & notorio peccatore, c. miror. 17. q. 4. & vbi quæstus fit ex peccato notorio ecclesia non debet recipere, ne peccatum approbare videatur: secus si veniret ex crimine occulto, licet prælatus illud sciret, c. si tantum. 6. q. 2. Host. in summa §. fi. vers. quæritur vtrũ. 18

Ex peccato notorio quæstus prouenie ns decimas nõ soluit.

Præterea de dote ecclesiæ, si prædium in aliena parochia situm sit, solui decima debet postquam diuisæ fuerunt parochiæ cuilibet decimæ in sua parochia assignatæ sunt, & illius loci prædia affecta ad eas, & licet dentur illa prædia ecclesiæ alterius loci, non tamen minus soluitur decima c. 1. vbi glo. & doct. de censib. nisi curatus illius parochiæ in fundatione eam remiserit: quia res transit cum suo onere. l. alienatio. ff. de contrahen. emp. c. ex literis, de pigno. nec debent ædificari ecclesiæ cum præiudicio alicuius, & discoperiri vnum altare vt aliud cooperiatur, l. assiduis, in fi. C. qui potio. in pigno. habeant. Vnde dicit tex. in c. ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis, nec vlla possessione priuentur, & c. quicunque & seq. 16. q. 1. facit tex. in c. nuper. & ibi Panor. in primò nota. eod. tit. dicit se nescire alibi æquè bonum text. in hac materia, vbi Cistertien. qui erant priuilegiati in decimis non soluendis, consentiunt, quòd de terris etiam pro monasteriis fun- 19

De dote ecclesiæ decima nõ soluetur,

dandis, decimæ ſoluantur, videlicet, quia aliis excolendæ dabantur: & ſi non dentur, eccleſia ſoluet, vel religioſi component: quamuis glo. in c. 2, de deci. contrarium teneat in dote eccleſiæ, ſcilicet decimam non eſſe præſtandam: ſed contrarium eſt verum, niſi fiat compoſitio, vt dixi.

20 *Exēpti an decimas ſoluant.* Item religioſi tam exempti quàm non exempti, de terris, & poſſeſſionibus ab eis acquiſitis decimas integrè ſoluere debent illis eccleſiis, quibus eædem poſſeſſiones fuerant decimales, niſi ſuper hoc ſpeciali iure vel priuilegio muniti ſint, c. fi. §. penult. eod. tit lib: 6. tamen communiter viuentes decimas de laboribus ſeu nutrimentis ſuis non ſoluunt c: decimas, 10. q. 1. Inferius multa dico eſſe tempora in his religioſis, in illa quæſt. 14. an ſublatis decimis, noualia debeantur.

21 *Leproſi & eremitæ an decimas ſoluant.* Ad hæc leproſi ad decimas tenentur: ſi tamen communiter viuant, non ſoluunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt, c 2. de eccleſiæ ædificand. & Floren docet in 2: parte, tit. 4 c. 2 rubr. de deci. §. 4. ne iniurioſi veteribus eccleſiis in iure parochiali exiſtant.

Idem in eremitis concludit Andr. Hiſpa: in tracta. reg. 10. regula decimarũ nuncupato. q. 11. quia ſub generali nomine iſti tenentur, quod eſt verũ ad prædiales: ad perſonales verò, ſi lucrum amplũ ſit, ſolui debet ſi tantùm ad vitam par ſit, non ſolent de illo ſoluere.

Ideq

Ideo curatus, vel exactor decimarum, potest facere inhiberi domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ solutiònem, vt vitetur occasio furti, teste Specu. eod, titu. § fina. sequitur Lucas de pen. in l. 2. col. 5. C. quã. & qui .quar. pars deb. lib. 10. & Guid. pap. decis. 283. exactor. & Io. And. Collecta. Ancha. Cardi. & alii in ca. ex parte 2. eod. nisi consuetudo aliter se haberet. Aufre. q. 109. Boher. in consue. Bitur. §. 12. de consue. præd. probatur 2. Esdr. c. 10. in fi. ibi. erit, vel est in hebręo: aderit autem sacerdos filius Aaron cum leuitis, quando decimam accipient Leuitæ. Si tamen consuetudo præstaret occasinem surripiendi, non esset seruanda, per c: ex parte. de consuet. l. conuenire. ff. de pact: dota. & Aufre. quæst. 432. in fine. Probare tamen oportet illam fraudis occasionem, vt docet Crauetta, in. consil. 21. homines. col: 2. Et rex Franciscus 1. statuit deinceps soluẽdas esse: quod potest contra contemptores statuere: vt docet tex. in c. postulasti. de homicid:

23 *Fructus ante decimæ solutionem nõ debent in domum deferri.*

Sequuntur literæ Francisci regis.

Ne fructus de ferãtur extra fúdũ sine solutio ne decimæ prohibet.

Rãçois par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceulx qui ces presentes lettres verront salut: Cóme de la partie de l'euesque& clergé de chartes, nous eust esté dict & remõstré, que cõbien que les decimes & primitics soy ent introduictes & instituées de droict diuin, & partant deussent estre payées loyaumẽt & sans fraude. Ce neantmoins plusieurs agricoles proprietaires & tenãcies des heritages situez au diocese dudict Chartres, & autres subiectz & redeuables desdictz decimes & primitics, vsurpent, detienent & deniẽt payer icelles, souuentesfois tenans & recueillans secretement les fruictz decimaux de leurs heritages, & autre chose decimales, à heures & iours indeuz, au desceu desdictz exposans, ou de leurs vicaires & fermiers: ausquels appartiennent lesdictz decimes & primities: en maniere qu'elles sont le plus souuent, en grande partie d'icelle, pillées & desrobées aux champs: & lesdictz exposans frustrez d'icelles, à leur grand preiudice & dommage. Nous requerans lesdictz exposans sur ce nostre prouision. Sçauoir faisons que nous desirans subuenir audictz exposans à la confirmation de leurs droitz & reuenuz, à ce qu'ilz puissent mieux satisfaire au seruice diuin & charge qu'ilz sont tenuz supporter, pour raison de leurs dignitez

& benefices. Auons ſtatué & ordonné ſtatuons & ordonnons par ces preſentes, que doreſenauant toutes perſonnes, de quelque qualité qu'ils ſoyent, tant agricoles que poſſeſſeurs ou tenanciers deſdictz heritages ſubiectz a diſmes & primities, ſituez & aſſis audict dioceſe de Chartres, ſoyent tenuz auant leuer ou emporter les fruictz d'iceulx heritages decimaulx, hors le lieu & champ ou ilz ſeront creuz, de le notifier & faire ſçauoir audict eueſque & beneficiers dudict dioceſe, auſquelz appartiennent icelles decimes & primities deſdictz fruictz, ou leurs fermiers, vicaires ou procureurs : ou ſinon, aux lieux des benefices pour raiſon deſquelz ſont deuz leſdictz decimes : & qu'il ne ſera loiſible auſdictz agricoles ou tenanciers d'eleuer ne deſplacer leſdictz fruictz decimaulx hors le lieu & champ ou ilz ſeront creuz iuſques à ce que ledict droit de decime & premitie ſoit payé & ſatis-faict, ſelon que d'encienneté & de tout temps il a acouſtumé d'eſtre payé, & de ce ſoubz peine de confiſcation de tous les fruictz qui leur pourroyent reuenir deſdictz decimes & primities payez, & d'amende arbitraire : ſans toutesfois à ce comprendre ceulz qui par cy deuant ont tranſigé & cõpoſé pour deſdictz decimes & primities: leſquelles tranſactions & cõpoſitions, nous

entendons demeurer en leur force & vertu, en payant le droit & deuoir, selon icelles trãsactions & compositions. Si donnons en mandement à nos aimez & feaulx conseilliers, les gens tenans nostre court de parlement à Paris, & à tous noz autres iusticiers, ou à leurs lieutenans à vn chacum d'eulx, si comme il luy appartiendra, que nostre present statut & ordonnãce, ilz facent lire, publier & enregistrer en nostredicte court, & icelle ordonnance obseruer & entretenir, & à ce contraindre ou faire contraindre tous ceulx qu'il appartiendra, & pource feront à contraindre par lesdictes peines & autres qu'il ver ront estre à faire par raison. Et par ce que de ces presentes l'on pourra auoir à faire en plusieurs & diuers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles foy soit adioustée comme à ce presẽt original: car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons mis & faict mettre nostre seel à cesdictes presentes. Donné à sainct Germain en Laye, le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quaranteciinq, Et de nostre regne le trẽte deuxieme. Ainsi signé, Par le roy en son conseil, Bochetel.

25 *Reges & principes ad decimas tenentur.*

Item reges & principes decimas prædiles illi ecclesiæ soluent, vbi prædia sita sunt, personales, vbi diuina audiunt officia, pro rata diuidendo, si in pluribus locis diuina audit, arg. l. assumptio. ad ff. muni-

cipa.glo. in c. omnes. de maior. & obedientia, & c. cum quis de sepul in 6. plenè Corset. in tract. de potesta. regia q. 37.

Et sic omnis homo, in quantum deo subditus, siue sit papa, siue imperator, siue rex. siue episcopus, dux, comes, nobilis, vel rusticus, diues vel pauper, secularis vel ecclesiasticus, tenetur deo de propriis decimam offerre: quia omnes sumus populus eius, & oues pascuæ eius. & nihil omnnio habemus (vt testatur apost,) quod ab ipso nõ acceperim' Et sic scribit Andr, Hispa. in sua reg. deci q. 11. 26 *Regula quòd quilibet decimã soluere debet.*

Primò fallit quando specialiter à præstatione deci. quis esset exẽptus c. à nobis. eo. titu. 27 *Exemptio à decima à papa datur.*

Quæro, ista exemptio à quo concedi valeat? Resp. A papa tantùm, & ex iusta causa. Fidelis enim & prudens in his distribuendis esse debet, vt det cibum in tempore, & non auferat, vt est in euangelio. 28

Inde concessit Cistertiensibus, hospitalariis, Hierosolymitanis, & Templariis, priuilegium, ne deci. de prędiis, quæ laboribus suis colunt, soluere teneãtur, c. licet. & seq. eo. tit. 29

Aliis verò monachis, vt de noualibus, quæ suis manibns colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas præstare non teneantur, c. ex parte. 1. codẽ titulo. 30 *Cisterciẽ et monach in decimis hãt priuilegium.*

Hodie verò Cistertienses, & alii similes, habentes priuilegium, decimas soluunt de possessionibus, quas post concilium generale acquisiuerunt. c. pen. eo. tit. & c. pastoralis. de 31

his quæ fi. à præla. dicetur fusius infrà, in illa quæst. an decimæ tolli possint. in fi. q. 13.

32 *Episcopi decimas concedere non possũt*

Et ideo episcopi non possunt concedere decimas. tum quòd sunt à papa assignatæ singulis ecclesiis, c. 1. 13. q. 1. tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit statutum: ne ecclesiæ antiquitus constitutæ decimis priuarentur. c. ecclesiæ. & seq. 16. q. 1. Contra quod concilium nõ potest episcopus dispensare, nec statuere. glo. singula. in c. cum dilectus. de elect. de Ripa, & alii in suprascrip. c. primi, de iudi. Idem probatur in c. de decimis. 16, quæst. prima. Vide textum, & ibi docto. in ca. decimas, ibidem: vbi episcopi decimas ante assignationẽ concedere possunt. & in ca. plures. ibib. & glos in ca. statuimus: ibid. ex causa tamen ante illud concilium facta clericis concessio cum capituli consensu, valet: vt si alicui monasterio concesserit. c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. sed per viam priuilegii episcop. hoc non potest. c. venerabilis. de confirma. vtili. sed per viam compositionis potest: vt ibidem dicitur, etiam si minuatur decima: secus si in totum tollatur, vt Dec. ibidem docet, & inferius, quæstione 13. dicetur, an tolli decimæ possint per compositionem. quod est verum, si clericis concederet: sed laicis concedere non potest, vt dicit textus in cap. peruenit 1. quæstio. 3. quod est repetitum 16. quæstio. 7. his verbis: peruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam

episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel quod grauius est, consanguineorum: vnde si quis episcopus amodo fuerit inuentus huius diuini præcepti transgressor: inter maximos hæreticos & antichristos non minus habeatur, sicut Nicena synodus de symoniacis censuit. & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, incendii æterni ignibus deputentur. facit capitu. quoniam. de decimis.

Etiam abbates multofortius prohibentur, & alii inferiores. cap. ad hæc. de deci. Iniquum est enim & sacrilegii instar, vt quæ pro salute & requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesię pauperum causa contulerit, aut certé reliquerit, ab his quos maximè conseruare conuenerat, in alterum transferantur, c. bene quidem. circa medium versicu. sancta synodus. 96. distinctione. 33

Non refragatur çap. 2. de his quæ fiunt à prælato. quia ibi respondent docto. loqui in concessione decimarum facta ab abbatissa ad tempus, & in modicis deçimis, & minimi valoris: secus in aliis. iuxta c. terrulas. 12. q. 2. 34 *Intell. c. 2. de his quæ fiunt a præl.*

Ego putarem ibi solemnia interuenisse: nam præsentia induçit consensum. regu. qui tacet, de regu. iur. Itaque dubitabatur ex tituli inspectione, an si abbatis- 35

ſa, ſuo capitulo ſciente, & non contradicente, decimas conceſſerit, firmum debeat haberi. ſi epiſcopi conſenſus aderit? Et tex. dicit haberi. ſed ſi prior conceſſio fuerit facta, contradicente capitulo, & poſterior eodem conſentiente, veré valeat? Reſpõdet tex. quòd vltima intelligi debet, quando epiſcopi conſenſus interuenerit, vbi interuenire debebat: vt doct. ſcribunt in c. Raynutius. de teſta. Et ſic abbatiſſa ex cauſa ab epiſcopo approbata, & de conſenſu ſui capituli & epiſcopi illas decimas conceſſit: alioqui non valuiſſet alienatio, per ca. ſine exceptione. 12. q. 2. vbi ſcripſi alia ſolemnia quæ ibi poſſunt videri circa alienationes rerum eccleſiaſticarum.

1 *Vbi ſoluẽdæ ſint decimæ.*

SExtò principaliter quero, vbi decimæ ſoluendæ ſint? Reſpõn. prædiales in loco vbi prædia ſita ſunt. c. ſi. de parochi. niſi conſuetudo fuerit in contrarium, c. cum ſint. & c. ad apoſtolicæ. de deci.

2 Perſonales verò, vbi homines audiunt diuina, & recipiunt ſacramenta per totum anni circulum, c. quæſti. 16 q. 1. ſeu frequentius, vt inueni in quadam decreta, Alex. 3. incipiente, nota quę ad honeſtatem. in integra. Ideo dicit per anni circulũ: quia ſi aliquotiẽs in vna eccleſia, poſtea in alia diuina audierũt: vel in hyeme in vna parochia, in æſtate in altera, tunc perſonalis æqualiter diuidetur,

authoritate superioris, si æquum fuerit tempus: aliâs pro rata temporis, teste Ant, Butr. in c.2. in.fi.eo. tit.post Inno. Si tamen plura quis habeat domicilia in plurib⁹ parochiis, si in vna habeat domicilium principale, illi soluet, vt asserit Henri.Bohic, in c. peruenit. 1. de deci. argu. l. 2. C. vbi senat. vel clariss. Sed si quis audierit in monasteriis diuina, decimæ personales non debentur illis: sed baptismali ecclesiæ, & parochiali: quia paria sunt recipere vel recipere posse, & per eum stare quominus sacramenta recipiat, l.quod te.ff.si cer. peta. Feder. consil. 255. quidam. in fi. Nam cùm per curatum non stet, ei non est imputandum, l.in iure.ff.de reg.iu.

Vnde dicit tex. in c. statuimus. 16. q. 1. qui decimas extra baptismalem ecclesiam dare voluerit præter scientiam episcopi, bannum componat, & communione priuetur. Et quidam laici non ecclesiis vbi baptismum & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed propriis basilicis, vel aliis ecclesiis pro suo libito tribuunt, quod omnibus modis diuinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium, c. in sacris. ibidem. & sic regulariter decimæ personales illi ecclesiæ præstantur, in cuius parochia est domus, in qua aliquis degit, & diuina audit: quia ibi diuina audiri debent, ca. 2. de paroch. 3

ca. cum quis. §. 1. de sepulch. in 6. Sed si domus est in confinio duarum parochiarum. vtrique debetur decima: glo. & docto. in c. licet. in glos. vlti. 16. q. 3. Innocen. & alii in c. super. eo. de paroch. Et tunc debet media anni parte audire diuina in vna parochia. postea in altera.

4 *Quando dubitatur cuius parochiæ sit domus.* Si verò dubitetur de qua parochia domus sit, inspicietur situs ianuæ, & illius erit parochiæ, in qua ianua sita erit. Bar. in l quod conclaue. ff. de dam. infect,

5 Quid si domus habet quo hostia? inspicietur principalius, & id quod est anterius, & tanquam nobilius iudicabitur ex illa parochia, vbi situm fuerit: argu. l. cum in diuersis. ff. de religios. & l. quæritur. de statu homi. Corset. in tracta. de potesta. regia. q. 37.

6 *Matrix ecclesia quæ dicatur.* Aduertendum est, quòd quædam est ecclesia matrix, quæ duobus sumitur modis. Primò pro cathedrali, c. venerabili. de verbo. significa. sicut aliquando parochia pro diœcesi ponitur, c. ad apostolicæ. vbi doct. de dona. c. ad apostolicæ. de decim. ita & diœcesis interdum pro parochia. Pro materiæ necessitate, & appellatione matricis in dubio, venit cathedralis. glos. in §. quibus. in verb. matricibus. de priuileg, in clemen. 1. & Dec. in c. ex parte S. in 2. notab, de rescrip. nisi qualitas materiæ repugnet, cap.

ex transmissa. & ca. veniens. vbi Imol. de rescrip. Cardi. in c. cum contingat. col. 5. q. 2. de decimis.

7 Secundò matrix ecclesia dicitur, quasi aliarum ædicularum & capellarum mater, & principalis, quando alias sub se capellas habet, & interdum vocatur plebania, c. 1. ne cleri. vel monach. in 6. & Dec. d. c. ex parte S. & ibi Panor. de rescrip. & facit c. ad audientiam. 1. de ecclesi. ædific. vnde Hostien. in c. quoniam. in fi de deci. dicit iura statuisse quatuor portiones de redditibus ecclesiæ faciendas esse. intelligenda in matricibus ecclesiis tantùm; in capellis autem, salua portione episcopi, omnia sunt rectoris. facit d. c. ad audientiam. de eccle. ædificand.

Fructus beneficiorum quando in partes diuidi debeant.

8 Baptismalis est ecclesia, in qua fontes insunt baptismales, & parochiani ibi baptisantur, glo. & Panor. in c. cum contingat. in glo. 2. eo. & non possunt esse in vna parochia plures baptismales, sed vna tantùm, cum capellis suis. c. plures. 16. q. 1. licet possint esse capellæ, quas succursus vocant: tamen vna erit baptismalis, quæ recognoscetur ab aliis: quamuis aliæ etiam parochiales esse possint, etiam si ecclesia quædam sit baptismalis: vt ecclesiæ nostræ dominæ de tabulis in Montepessulano. tamen non sequitur quòd sit parochialis & curata: teste Perus. in c. ad decimas. vlti. nota. de resti. spoliato. in 6.

Baptismalis ecclesia quæ sit

9 Dubium arduũ vidi inter ecclesiam baptismalem, & aliam ecclesiam parochialẽ ibidẽ existẽtẽ euenire: hoc videlicet an decimæ debeantur baptismali & matrici ecclesiæ, an verò parochiali & capellæ illius & in hac quæst. propter varias & diuersas sententias, casus facio sequentes.

An decimæ debeãtur baptismali ecclesiæ, an parochiali.

10 Primus est, quòd decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur ex omnibus prędiis suæ parochiæ. tex. in ca. 1. §. in diœcesi. 13. quæst. 1. vbi sic dicitur: In diœcesi autem designata quæcunque prædia coluntur, prouentus decimationum baptismali ecclesiæ designatus, debet solui: quia ergo prędia hæc, intra terminos nostræ diœcesis continentur, & prouentus decimationum nobis legitimé assignatus, nostrę ecclesię persoluendus est, & de decimis iusto ordine non tantùm nobis, sed etiam maioribus visum est plebibus, tantùm vbi sacrosancta baptismata dantur, debere dari. cap. de decimis. 16 quæst. 1. & ca. veniens. vbi Imol. not. de præscript. & si quis oblationes ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem ecclesiam dare voluerit, pręter conscientiam espiscopi, vel eius cui huiuscemodi officia commissa sunt, communione priuetur. ca. statuimus. cum sequen. ibidem, &c. ex transmissa. iuncta glo. de præscription. scribitur quòd matrix ecclesia,

id est baptismalis, vendicat sibi omnes decimas ab hominibus capellarum, exclusis clericis & sacerdotibus ipsarum capellaniarum. facit glo. in c. quicunque. 16. q. 1. Henric. Bohic. in c. peruenit, 1. eo.

Ratio est, quia verisimile est quod in fundatione decimæ fuerunt ipsi baptismali ecclesiæ assignatæ, c. pastoralis. de his quæ fi. à præla. & c. 1. §. 1. in 13. q. 1. Et ideo nulli licet decimationum prouentum à priori ecclesia, cui fuerat assignatus, abstrahere. c. de decimis. 16. q. 1. Nam ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec vlla possessione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuantur: imo quicunque voluerit ecclesiam ædificare, omnino prouidendum est episcopo, vt aliæ ecclesiæ antiquiores propter nouas suam iustitiam atque decimam non perdant, sed semper antiquioribus ecclesiis persoluantur, ca. ecclesiæ, & sequen. 16, q. 1. Et quia hæc baptismalis præsumitur prior, & anterior: nam de baptismo prius hominibus prouidetur, cùm sit ianua aliorum sacramentorum, c. si de presb. non bapti. 11

Ideo matrix est de iure communi fundata ad decimas prædiales suæ parochiæ: vt dicit glo. in ca. cum contingat. de deci. & in d. c. statuimus. 16. q. 1. Et quia ius duplex habet, videlicet baptismale, & parochiale, ideo vno potentius, c. 1. de treug. hoc expressè approbat Anto. Butr. in d. c. cum contingat. 12

Matrix ecclesia est de iure communi ad decimas fundata.

col. 2. Et sic iudicauit Bertachi. Cesene vt ipse refert, in tracta. de episcopo. in 2. parte quarti libri, q. 41.

13 *Petens à baptismali decimas.* Et ideo presbyter capellæ, vel succursus, petat à baptismali decimas, debet probare ad se spectare: quod potest probare, vel per compositionem, c. ex multiplici. eo. vel præscritionem. c. 1. de præscrip. in 6.

14 Vel per consuetudinem, quia consueuerit decimas prædiales recipere: & tunc consuetudini in hoc est standum, c. ad apostolicæ. de deci. glos. & Innocen. in d. c. cum contingat. eo. Inferius dico in illa quæst. 13. an decimæ tolli possint.

15 *Ex fundatione probantur decimæ.* Vel probari potest per fundationem. Nempe si in fundatione istius capellæ & succursus, fuerint illi assignatæ decimæ prædiales presbitero illius ecclesiæ nomine, vt viueret, sicut fieri debet, per c. ad audientiam. 1. de eccle. ædificand. c. constitutus. de religio. domi. & post assignationem, præsumendum est, quòd ex iusta causa istæ decimę fuerunt dictæ capellæ assignatæ, postquam hoc episcopus fecit. c. nisi essent. de præben. & solemnitas etiam ex longo tempore præsumitur, l. sciendum, vbi iurium interpretes. ff. de verbo. obliga.

16 *Capellania intra parochiam constructa illi parochiæ est subiecta.* Vel si capellanus probaret & cappellam & succursum non ædificatam intra terminos ecclesiæ baptismalis, quod ex omnimodo separatione contingere posset: nam certum

oportet esse cappellam intra fines antiquiores ecclesiæ ædificatam esse, alioqui fustrà diceretur capellam subiectam esse ecclesiæ baptismali, cùm non sit in eius parochia: teste Panor.consil.58.in quæstione, col.2. vers. secunda opinio. in primo volu. per ad decimas, de restitu. spoliato. in 6.ibi, infra parochiam.ergo si extra parochiam,debentur decimæ isti,in cuius sunt parochia.facit:c. quoniam,de deci.

17 Idem si presbyter illam ecclesiam probaret de nouo erectam in baptismalem, quia si antea omnes succursus & capellæ habebat, decimas & fontes baptismales, & parochiam, tunc baptismalis de nouo erecta de iure communi fundata non esset, sed ecclesiæ aliæ antiquiores,vt glo.docet in c.quicunque 16.q.1.& Panor.d. consil.58. quia hæc baptismalis non debet nunc cum incõmodo aliarum erigi. Doc.in d. c. ad audientiam, de eccle.ædifican.

Erecta ecclesia non sencetur in præiudiciũ aliarum.

18 Item si succursus & capellæ haberent suos limites à baptismali oĩno distinstos, tunc illa capella intra suos limites decimas prędiales habebit, quia probando limites,videtur probare decimas intra suos fines datas,per d. c.ad decimas, de resti.spoliat.in 6.Calder.cõsil.vlti.rub de deci.Panor.in d.c.cum contingat.vbi Butriga & alii,& Cardi.consil.26.pro euidentia. col. 2. & in clemen. 1. q. 8. eo. Nam verisimile est, quòd non fuisset li-

Limitatio capellaniæ probat decimas.

mitata, nisi ei fuisset data decima, maximè quando alia ecclesia baptismalis antiqua habet adhuc sufficientes redditus. Cardi. in d. c. cum contingat. per d. c. ad audientiam. 1. de ecclesi. ædific. & Lapus allega. 67. quoddam monasterium. secus quando noua parochia non haberet limites, tunc baptismali deberentur.

18 *Cōcilian-tur diuersæ opinio-nes.* Præterea, baptismali ecclesiæ debentur, quando est parochialis: secus si tantùm baptismalis, & capella seu succursus, & non parochialis: tunc alia parochialis habebit prædiales. Et ita potest intelligi vtraque opinio, & conciliari: quam plené examinat Iohan. Andr. in addi. ad Specu. eo. titu. in forma quarti libelli: quem refert & sequitur Anton. in c. cum contingat. eod. Et ideo iura dicentia deberi decimas ecclesiæ baptismali, intelliguntur quādo baptismalis erat parochialis. Et sic diluetur oppositio textuum dicentium deberi parochiali, quia eadem baptismalis est parochialis: secus si propter periculum puerorum baptisandorum est facta quædam ecclesia baptismalis: tunc illi non debebuntur decimæ prædiales, sed ecclesiæ parochiali, vbi sita sunt illa prædia. Et ita potest intelligi vtraque opinio, cum modificationibus suprà scriptis.

20 *Consensus curati in* Et quando probaretur consensus rectoris ecclesię matricis, pręstit⁹ in erigēdo ecclesiā parochialē: tunc in dubio iudicaremus curatum

ratum illi capellæ voluisse assignare decimas in sua parochia sitas, sed in dubio non præsumitur consensus, si non appareat: nisi ex tanta temporis diuturnitate, cum possessione, l. filius C. de petitio. hæredi. *erigendo capellaniã quid prosit.*

Secundus casus est, personales decimæ debentur illi ecclesiæ, in qua audiuntur diuina, & recipiuntur sacramenta: non verò baptismali, si illic diuina non audiantur: c. quæsti. 16. q. 1. glos. in c. statuimus, ibidem, c. fina. de paroch. Iohan. And. & Anchar. in d. c. ad apostolicæ. Cardi. in d. c. cum contingat. dicit deberi partem baptismali, propter baptismi sacramentum: partem autem parochiali, propter alia sacramenta ibi recepta, per c. cum quis, de sepul. in 6. & Barba. in consil. 49. illud. in medium, col. 2. in 3. volu. quod satis rationi consonum dicit Panor. in d. c. cum contingat, col. 2. Sed in his consuetudo est inspicienda. nam regulariter hodie in fundatione capellæ & succursus solent oblationes capellæ assignari: sed in honorem matricis reseruatur aliquid ex illis oblationibus baptismali ecclesiæ. 21 *Capellania quando oblationes recipere poßit.*

Et sic loquitur d. c. ad audientiam, 1. de eccle. ædifi. vbi dicit capellanum illius succursus & capellæ recipi debere obuentiones illius villæ, his seq. concurrentibus, videlicet quod antiqua baptismalis ecclesia redditibus abũdet: ergo si non abundet, non debet spoliari baptismalis parochialis per d. c. ecclesiæ, 22 *Requisita antequam succursus oblatione recipiat.*

16. q. 1. & superius dixi. Requiritur etiam quòd hæc ædicula sit necessaria: alias non tenetur presbyter parochialis illi capellæ aliquid impartiri. ibi, cum non possint parochiani sine magna difficultate ipsam adire, vnde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Tertiò, quòd illa capella non habeat sufficientes redditus ad sustentationem presbyteri: alioqui si fundator, vel parochiani concederent redditus sufficientes, tunc non teneretur ecclesia baptismalis quicquam concedere, & hoc prosequitur Lapus allega. 67. quoddam monasterium, & Ioan. de selua in tracta. de benef. in 1. parte. q. 5. nu. 100. & sequen. Ioan. brunel. in tracta. de dignita. lega. in 13 conclusio. & parochiani tenentur prouidere quando baptismalis non est redditibus abundans, teste Baldo, consil. 132. præsupposito. in 1. volu. nec potest curatus ecclesiæ baptismalis à parochianis pecunias recipere, vt consentiat ad erectionem illius ecclesiæ in parochialem: alias turpiter reciperet. c. querelam, vbi doc. de symo.

23 Et sic regulariter ecclesia baptismalis parochialis antiquior decimas prædiales habere debet in tota sua parochia, nisi appareat capellam aliquam habere parochiam limitatam: tunc illa parochialis intra suos fines habet ius commune pro se, quo ad dictas decimas prædiales in sua parochia existentes,

etiam quo ad personales suorum parochianorum.

Item personales non debentur primo curato, si quis mutauerit domicilium, sed secundo, si ibi audiantur diuina, & recipiantur sacramenta. per tex. in c. ad apostolicæ, de dec. vbi Anto & alii. & illi censentur parochiani illius parochiæ in qua habitant, vt de scholasticis & mercenariis, glo. scribit in clemen, prima. de priuileg. & sufficit sola domicilii constitutio, cum hoc quod in secunda parochia audiat diuina: secus si sit dubium de voluntate constituendi domicilium, tunc per multum tempus oportet moram trahere: vt in scholasticis declarat Bar. per illum tex. in l. 2. C. de incol. lib. 10. & Anto. in d. c. ad apostolicæ. col. 2. &c. 24 *Decimæ personales debẽtur curato incuius parochia quis habitat.*

Decimæ verò animalium inter prædiales computantur, glo. in c. ad apostolicæ. de deci. & ideo debentur illi ecclesiæ, in cuius parochia animalia morantur, & pascunt. glo. in verbo, pascit, in c. 1 §. item quis vnquam. 15. q. 1. Matthæ. de afflictis, in constitut. Neapoli. lib. 1. rub. de deci. nu. 23. 25 *De decimis animaliũ.*

Quòd si in vna parochia pascant in hyeme, & in æstate in alia, vel in vna pascant continuò, & in alia iaceant, & dormiant, tunc diuidentur decimæ inter has duas parochias, vt tenet glo. plenè in d. c. ad apostolicæ. & Henric. Bohic. in c. peruenit. col. 1. ibidem. 26

Valebit tamen onsuetudo, vt eccclesia pa- 27

Cõsuetudo soluẽdi decimas ex animalibus. rochialis vbi frequentius paſcuntur, accipiat: vt in quæſt.17. inferius pleniùs dixi, & cõmuniùs obſeruatur, quod decima lactis detur in illa parochia, vbi extrahitur, & decima caſeorum illi eccleſiæ debetur, vbi caſei fiunt, ſed decima lanæ, & fœtus debetur illi curato, in cuius parochia naſcuntur, & hoc ſeruatur in lingua Occitana, teſte Boerio, in § 13. de conſue. præd. in conſuet. Bitur.

28 *Animaliũ triplex eſt fructus & ex quo ſolui debeat decima.* Notandum eſt, quod in animalibus triplex eſt fructus, primus eſt agni, hœdi, vituli, equuli, ſuculi, & alius fœtus, ſecundus in lacte conſiſtit. tertius in lana & pilis, l. in pecudum. ff. de vſur. & § in pecudum, de rerum diuiſio. in inſtit.

26 Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur, & decimò natus debetur: vt ſcribit Ioh. Andr. in addi. ad. Specul. eo. tit. in verbo, ſpeciem.

Si verò non appareat quis ſit decimus, tunc mediocris præſtatur. l. ſi. quid. §. venditor. & l. ſequen. §. illud. ff. de ædili. & alibi dicitur quicunque recognouerit in ſe quòd fideliter, non dederit decimas ſuas, modo emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi vt nec peius, nec minus aliquando offeratur? c. quicunque. in 16. q. 7. Deterior autem reddi deo non debet. Indignum enim eſt dare deo, quod dedignatur homo. c. vlti. in fi. 49. diſtinct.

30 Vitulus tamen ſuculus vel alius fœtus

lactatus esse debet, antequam præstetur, & impinguatus: alioqui commodum non afferret. & ita præstari debet, vt ad vsum esse, & deinceps viuere sine matre possit, teste Ioh. Andr. in additio. ad Specul. in verbo, speciem, ne datio ex illorum imbecillitate pereat. l. si seruus decē. in fi. ff. de solut. l cum qui. de annu. lega. Iohan. And. & Henric. Bohic. in ca. cum homines. eod. vbi Ancha. & alii sic consuluit Oldra. consil. 256. circa propositam. *Fœtus lactatus esse debet.*

31 Hodie est consuetum statim post pascatis festū hos fœtus decimare: & solet dari in plerisque locis huius fœtus decima in pecunia. Nēpe si parochianus habeat hœdos viginti, duo æstimabuntur, & illorum pecunia parocho dabitur: & ita vidi seruari in multis locis. Liberum tamen est curato, si malit, fœtum recipere, nisi consuetudo contraria existat. vt inferius quæst. 15. habetur. *Cōsuetudo soluēdi decimam fœtus animalium.*

32 De lana statim detonsa solui & exigi solet, ex decē velleribus vnum pro decima: vt loquitur Iohan. And. in d. additione, & aliâs pro consuetudine locorum: quia non est causa differendi hanc decimam, teste Anto. in c. ad apostolicæ. de deci. *Lanæ decima statim soluenda.*

33 De lacte idem videtur, vt ex decem pintis vna debeatur: tamen si fiant de voluntate curati, expressa vel tacita, casei, decimus præstabitur curato: quod est magis frequens. Et idem in butyro, vt etiam decima de- *Lactis decima quomodo sit soluenda.*

beatur,teste Andr.Hispa.q.1. & in his Iohan. Andr. dicit consuetudinem maximè attendendam,per glo.in c.reuertimini.16.q.1. Ideo si consuetudo habeat,vt eccle.baptismali soluatur tota decima,illa,valebit.

34 *Destructa domus, & facta vinea, integrã dabit decimam.*

Item solui decima debet prout solui consueta erat,vt inferius plenius scripsi,quæst.13. tamen si ex decima domus quinque annui soluebantur solidi curato, si destructa domo, fiat vinea, integra soluetur decima ex vinea, per c. cõmissum de deci.& ibi Anto. & in integra clarè patet.

35 *Vinea in agrũ & cõtra,mutari potest, etiã contradicẽte curato.*

Et ideo concludunt docto:ibi , quòd dominus potest etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare , vel econtra : nec curatus poterit se opponere quando hoc fit , teste Hostien. in summa,§. & vtrum. versi. decima Et is qui solitus erat habere decimam frumenti , si terra frumenti mutetur in vineam , eam habebit , & mutatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet suam decimam is , qui eam habebat prius. Collectarius & alii in dicto cap commissum. quamuis alius haberet decimam vini. Si verò monachi præscripserunt decimam vini,& vinea mutetur in fundum , monachi decimam fundi non habebunt : quia non præscripserunt decimam fundi, & non possunt dictum dominum sic mutantem qualitatem prohibere , ideo ecclesia parochialis habebit. Anto. in d. c.

commiſſum. alia ibi dicuntur, quæ vt breui fi niam, omitto: vos quæſo dilecti auditores boni conſuletis.

SEptimò, quibus ſolui decimæ debeant? Reſpond. olim filiis Leui, qui in tabernaculo fœderis miniſtrabant, reſeruatæ fuerunt. leuit. ca. fi. Primitiæ verò ſacerdotibus. 2. Eſdræ ca. 10. circa finem Itaque hodie ſacerdotes & clerici & eccleſiæ miniſtri ipſas habere debent, c 1. ſeq. & ca. non eſt. de deci. Præpoſit. in c. peruenit. col. 2. in 1. q. 3. facit c. tua. 2. quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit. & c. quamuis. ibi, quod ſacerdotum eſt, de deci. & Paſchalis papa ſic ait, decimas à populo, ſacerdotibus, ac leuitis eſſe reddendas diuinæ legis ſanxit authoritas. c. decimas. 16. q. 1. 1 *Quibus ſolui decimæ debeant.*

Et quia in iure pontificio de leuitis ſæpius mentio habetur, audi quid dicat tex. in c 1. cleros. circa fi 21. diſtinct. Liuitæ, inquit, ex nomine authoris ſunt vocati. De Leui enim leuitæ exorti ſunt, à quibus templo dei miſtici ſacramenti miſteria explebantur. Hi Græcé, *Diaconi* latinè miniſtri dicuntur. quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in diacono miniſterii diſpenſatio habetur. &cæ & decimas Deo & ſacerdotibus dei dandas, Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuat, & oēs ſancti docto. cõmemorant, c. deci. 2. in 16. q. 7. 2 *Leuitæ qui ſint.*

Dubitandum eſt quibus clericis decimæ ſolui debeant. Reſpond. nę confuſa ſuper 3 *Quibus*

Clericis decima debentur.

his remaneret solutio, & ne quidam sibi deberi eas diceret, fortè vel paupertatis ratione, vel cultus diuini, vel vitæ perfectionis: ideo Dionysius papa istas limitauit, & curatis suis in locis assignauit. c. ecclesias 13. q. 1, c. pastoralis. de his quæ fiunt à præl. ob id prædiales decimæ curato illius parochiæ, cuius loco prædia sita sunt debentur. c. fi. de paroch. c. cum sint. de deci Hosti. & Ioan. And. in c. à nobis ibidem.

4 Et sic curatus in sua parochia habet intentionem fundatam de iure communi in his decimis, vt non teneantur probare eas ad se spectare, postquam à iure sunt eis tributæ. c. si quis laicus. c. statuimus. 16. q. 1. c. à nobis. vbi Card. & Anto. & c. cum in tua. c. cum contingat. de deci. declaro in tracta de congrua portio. q. vlt. facit tex. in c. 1. in fi ibi, iure communi parochialibus ecclesiis reseruato. de verb sig. in 6.

5 Etiam fundati sunt in his contra episcopum. c. fi. de paroch. & c. vlti. vt lite penden. vbi Imol, & Card. consil. 88. consultus. nu. 7. Socy. consil. 297. viso. in princip. vol, 2. Ias. consil. 19. in causa. col. 1. vol. 3. & Bertrand. consil. 350. etiam in 2. vol. de primò impressis. & consil. 132. vol. 1. ibidem,

6 Nec refragatur c. cum homines. de deci. vbi etiam de frugibus decima debetur ecclesiæ, cuius est parochianus: quia illud intelligitur, quando prædia erant sita in illa paro-

chia: alioqui si in alia, debentur decimæ illi, vbi sunt sita prædia.

Episcopo veró decima debetur in seq. casibus. Primus est in decimis sitis in parochia ecclesiæ cathedralis, tunc omnibus præfertur. c. dudum. eod. tit. secundum vnum intellectum. Anton. & Panormita. in c. cum contingat. col. 2. & c. peruenit. c. parochianos. & seq. eod & hoc si ipse esset curatus. secus si alius sit illius ecclesiæ curatus. 7 *Quibus casibus episcopo decima debetur.*

Secundus casus est, quando decima seu prædium non est in alicuius parochia situm. c. quoniam. eod. ti. & tunc dicit tex. in c. decimas. 16. q. 7. has decimas sub manu episcopi fore censemus, vt ille qui cæteris præest, omnibus iustè distribuat. 8

Tertius, quando parochiæ non sunt distinctę, tunc quia tota diœcesis est parochia episcopi c. omnes basilicæ. 16. q. 7. ideo tunc omnes decimæ in eius dispositione sunt, vt omnes pro meritis personarum clericis distribuat. cap. 1. in 16, q. 1. sed communiter eas distinctas videmus. 9

Quartus, si consuetudo hoc haberet, vt ad episcopum spectarent. glo. in c. dudum. de deci. Sed hodie est contra episcopos consuetudo, vt non recipiant: quia episcopatus non sunt tenues in fructu. 10

Quintus, in sua canonica portione episcopus etiam de iure communi fundatus est: curatus autem quo ad reliqua, teste Hostien. 11

& Iohan. Andr. per illum tex. in dicto cap. cum contingat. licet non loquatur de canonica portione, sed de decima: ibi est narratio partis non papæ, dicentis episcopum de iure communi fundatum.

12 Sextus, potest episcopus nomine cuiuslibet ecclesiæ parochialis subiectæ ad decimas agere, quando non est curatus qui agat. ca. vlti. in fi. de success. ab intesta. secundum vnum intellectum. alioqui non agit ad decimas quæ curioni, qui sacra ministrat, debentur. Hostien. & alii in d. c. dudum.

13 Vltimus casus, quando donatæ essent decimæ ecclesiæ cathedrali, vel alio deberentur modo: tunc episcopus de iure communi in illis est fundatus & sic potest intelligi d. c. dudum ibi, quòd ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum, vel primensi ecclesiæ debitas, non permitterent ibi solui. & tunc illæ decimæ inter fratres diuidi debent. ca. vlti. de offi. custo. Fratres vocat canonicos ecclesiæ cathedralis. ca. nouit. de his quæ fiunt à maiori parte capituli.

14 *Diuitibus etiam clericis decimę debentur.*

Debentur decimæ clericis etiam si sint diuites, nec diuitiæ clericorũ debent impedire integram decimæ solutionem: quia decimæ nõ dãtur intuitu personarũ ecclesiis, sed dei. c. deci. vbi glo. 16. q. 1. & propter diuitias non debent alicui sua iura auferri. c. 1. in 14. q. 1. Io. And. & alii in rubr. de deci. alioqui regi diuiti non daret quis tributa: quod esset absurdũ.

Etiam si clerici vel sacerdotes sint mali. c. 15

Malis etiã curatis decimæ debentur.

quid dicam. 14. q. 4. & in c. forte. q. 5. sic scribitur, forté aliquis cogitat, & dicit, multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi, non habeo peccatum si censum illis abstulero, & pauperibus dedero: vnde enim nil boni agunt, mercedem habere potero. sed huiusmodi cogitatio á diaboli calliditate suggeritur. nam si totum tribuat pauperibus, quod abstulerit, addit potius quam diminuit. Sunt verba August. in d. c forte. & Ambr. in lib. de offi. scribit his verbis: Denique si non potest sub ueniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quàm grauari alterum. c. denique. ibid. Ideo soluendo decimã cogitare quis debet quod deo præstat, & nõ malo curato, & Deus recipit: ideo non debet curare sic soluens, quia præceptum dei adimplet soluendo, quod non faceret pauperibus dando.

Etiam debentur clericis decimæ si ipsi in 16

Conuertẽs in malos vsus decimas tenetur.

malos vsus illas conuerterent, sed tunc abutentes illis bonis, iudicium sibi mendu-cant & bibunt. vt dicit Hiero. ad Damasum papam, in c. clericos. & seq. 1. q. 2. & c. illa ac c. fi. 12. q. 1. Asté. in d. rub. de dec. vers. circa tertium, quod est verum, si ecclesiæ seruirent. Iustum namque est, vt illi consequantur stipendia, qui pro tempore suum commodare repeririuntur obsequium. Grego. in c. charitatem in fin. 12. quæst. 2. nam qui altari seruit, de altari viuere debet. c. cum

ſecundum.de præben.vide quæ dixi inferius, q. 13. an decimæ tolli poſſint.

16 Si tamen quis ex fructibus à fundo perceptis ſoluiſſet decimam, poſtea de lucro, quod ex illis fructibus prouenit, aliam decimam ſoluere non tenetur: quia duplex decima vni ſoluenda à deo pręcepta non eſt. teſte Panor. in d. c. cum ſint homines.

1 *De quibus bonis decima soluẽda ſit.* OCtauò principaliter quæritur, de quibus bonis decima ſoluenda ſit? Reſpondeo, prædiales de omnibus terræ fructibus, & prouentibus. ca. non eſt. cap. nuntios. & c. ex parte. in 2. & aliis multis iuribus eodem tit. plené Henric. Bohic. in ca. peruenit. 3. eodem: & Marc. Mantua conſil. 1. nu. 31.

2 Perſonales verò de omni lucro exoluũtur. ca. ex tranſmiſſa. eod. ibi, qua fidelis homo de omnibus, quæ licité poteſt acquirere, decimas erogare tenetur, ſiue ſit caſtrenſe lucrum, ſiue quaſi, ſiue aduentitium, vel profectitium, vt declarat Andr. Hiſpa. in q. 12.

3 *De frumento & leguminibus decima præſtanda, & omnibus terræ fructibus.* Ex quo infertur quòd de fructibus pręediorum decima pars eſt ſoluenda. Et in primis de omni frumento & grano. c. non eod. tit. & 2 Paralipome. c. 31. ibi, Quod cum percrebuiſſet in auribus multitudinis plurimas obtulere primitias filii Iſrael, fruméti, vini, olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus decima ſolui debet: quia etiã palea eſt in

fructu.l.adeo §.cum quis.ff.de acquiren.rerũ do.Panor.in c. peruenit. col. 2. eo. nisi consuetudo sit in contrarium. teste Anto.in d.c. ad apostolicæ.in fi. *ctibus.*

Secundò de omnibus leguminibus solui decima non omittetur. c.3. ibi, de blado & vniuersis leguminibus. de deci. 4

Tertiò de fructibus arborum, ideo si decem beotios mucum, amigalarum, aut castanearum habeam, dare decimam de his partem deo oportet, & pro quantitate quam habeo, nouem partibus mihi retentis. c. decimæ. in fi. 16. q. 1. & d. c. non est. & cum homines. sic consuluit. Bertrand. consil. 247. decimæ in 3. vol. ex noua editio. 5 *De fructibus arborũ decima præstatur.*

Quartò de molendinis decima præstatur, vt si decem sextaria frumenti, siliginis, aut alterius grani molendini nomine consequar vnum pro decima soluere adstringor, vel aliâs, pro rata. c. peruenit. eo si vero pecunia pro molendini pensione soluatur, ex illa pecunia decima exoluetur illi ecclesię, vbi molendinum situm est, etiam si esset molendinum ad ventum v.l. molendinum cathena super fluuio, tenetur .c. ex transmissa. & c. pastoralis. eo. 6 *Ex molẽdinis decima solui debet.*

Quintò, de hortis, siue sint holitorii, in quibus herbæ tantum vescendi gratia crescunt, & tunc ad vsum curati ex illis decima ita dari posset. d. c. non est eo. vt hodie in 7 *De hortorũ fructibus decimæ pendetur.*

est pratum.

10 *De piscariis decima præstari debet & viuariis.*

Septimo de piscariis, vbi pisces ali solent, stagnum nunc vocamus, debetur etiam decima, d. c. peruenit. eod. piscariam etiam vocat iurisconsul. in l. inter publica. ff. de verb. significa. nam vbi piscatur stagnum, forté in triennium, tunc soluenda erit decima carpionum, si ibi sint, vel luciorum, mugilum, seu aliorum piscium: vel in pecunia pro consuetudine regionis, & tūc censeri debet prædialis illi soluenda ecclesię in cuius territorio stagnum consistit. Si verò extra stagnum priuatum pisces, vel in flumine, vel in mari capiantur, tunc decima debetur personalis, quasi ex lucro illi ecclesiæ, vbi diuina audiuntur. c. pastoralis. eod. vbi Collecta. dicit, quòd si stagnū superius positū fractū fuerit per inundationem aquarū, & pisces mei ad tuum peruenerint stagnum, eos non repetam, si discerni non possint: quia natura piscium fera est. §. flumina. de rerum diuisio. in institu. & feræ quando euadunt custodiam meam, statim fiunt occupantis, quando eas non persequor. §. feræ. & §. seq. ibidem.

11 *Animaliū decima soluatur.*

Octauò de animalibus decima non est omittenda. d. c. non est. clemen. 1. & ibi Cardi. q. 13. de deci. nā & filii Israel obtulerūt decimas boum, & ouium. 2. paralipo. 31. c. Et illi ecclesiæ soluenda est, in cuius

meo horto curatus sumat quãtũ sibi opus est in illo die: & sic per singulos parochianos discurret, demum ad primũ reuertetur. Ioh. Andr. in c. peruenit. eo. & debetur decima tam ex primis fructibus, quàm ex secundis. nam si secundò seratur, ex fructibus secundis & tertiis, & quartis, si tot veniant, debentur decimæ, per tex. in c. ex parte. 2. de dec. quia ex omnibus fructibus, & frugibus c. 1. eo.

Vel si hortus teneat fabas, vel alia legumina, dabitur decima ex his. idem si hortus sit linarius, vel canapinus, vbi linũ vel canape crescit. vt in l. vrbana. ff. de verb. significa. elucidaui. & soluitur illi parochię vbi est hortus: licet de consuetudine ex oleribus nõ viderim soluere decimam, quia curati hortum ad vsum illorum habere solent, ex illo ergo olera recipiant, & si nil fuerit in eo horto, imputetur isti negligenti curato: quia verisimile est, quód in fundatione beneficii iste hortus fuit curato assignatus pro suo vsu, vt parochiani amplius ad olera isti curato non tenerentur, sed ipse suis manibus sibi pararet. Et decima etiam crocorum debetur, teste Aufr. q. 109 & ita fuisse iudicatum assero infrà, q. 13. nu. 41. 8 *Ex lino canape, fabis & oleribus decima debetur.*

Sexto de fœno. nam si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur: si aliter, semper decima soluetur c. peruenit. eo. & ista est decima prædialis, exoluenda vbi 9 *Fœni decima debetur.*

cuius territoria animalia pasc.tum nam boues dicuntur esse illius loci, in quo laborant. l. cum quidam ff. de fiund. instruc. & seruitus pascendi est prædialis. l. pecoris ff. de seruit rustic pre. ideo sicut prædialis præstanda est glo. in c. 1. in verbo, pascit. 13. q. 1. si in duobus pascant terris, decimæ diuidentur, & pro rata temporis soluentur c. 2. §. fi. de sepult. in 6 nisi fuerit consuetudo, in contrarium; tunc illa consuetudo vel priuilegiũ seruandum erit. c ad apostolicæ. de deci. vbi Hosti & Bertrand. consil. 252. si animalia in
12 3. vol. 2. editio. c ex. parte 1. eod.

De nutrimentis animalium decima an despcatur.

Vbi quibusdam indultum est religiosis, ne de nutrimentis animalium decimas soluant, id est de animalibus, quæ nutriunt ibi exponit glo. & Ego verò dicerem intelligi de nutrimentis animalium, id est, de pullis, equis, & fœtibus quę animalia religiosorum nutriunt, vt non teneãtur religiosi decimas soluere de ouibus & vaccis, sed nec de ipsis fœtibus quæ ista animalia nutriunt: quamuis doc. contrarium dicant, ergo de iure tenebantur religiosi decimam præstare de illis animalibus alioqui frustrà darentur priuilegia si iure communi concederetur. per tex. in l.
13 vna. C. de thesaur. lib. 10.

Ideo consuluit Bertrand. consil. 156. decima in 1, volu. in editio. 1. de capris decimam soluendam illi ecclesiæ in cuius parochia pascuntur, etiam si illę capræ spectarent ad fa-

bricam

bricam ecclesiæ pro luminaribus, tum quia omnes tenétur qui non sunt exempti,& priuilegiati:& isti non ostendunt priuilegium, ergo non sunt exempti: quia paria sunt non esse vel non apparere. l. duo sunt. ff de testa. tute.

Si autẽ in viuariis inclusæ feræ sint, soluetur decima ecclesiæ illi, in cuius territorio sunt inclusæ: quæ viuaria vocat iurisconsultus in l. vsumfructũ venari. ff. de vsufruc. hoc Ioh And. expressè decidit in c. cõmissũ. col. 2. eod. Anto. & Cardi. post eum. in c. non est. ibidem. 14

Si verò capiantur animalia in libertate existẽtia, tunc soluetur decima personalis, quia hoc nobis lucro est, vt probant Innocent. & Panor. in d. c. non est, vbi dicit soluendam decimam de venatione, & sic soluenda erit de piscatione. 15 *Animaliũ quæ capiũtur quomodo solui decima debeat.*

Sed si cuniculi capiantur in garena alterius, vel alia animalia sic inclusa, tunc quia nõ transfertur dominium in accipientem, sed furtum committit capiens. §. gallinarum, de rerum diuisio. in institu. non debetur decima, sed animal sic captum restituendum est, Hostiẽ. in c. nó est in potestate. de deci. Chassa. in §. 1. rub. *des iustices.* in consue. Burgund, dicam in ordi. regi. in rub. *des chasses.* si in garena sua capiantur, decima præstabitur illi ecclesiæ, in cuius parochia sita est. 16 *De cuniculis.*

Quid de aucupio, an decima soluenda sit? iura nihil statuunt: iurisconsultus tamen 17 *De auc*

pio an decima sit præstanda. in l.item si fundi.§.sed si insula.ff.de vsufruc. dicit aucupiorum vsumfructum, sicut piscationum & venationum,esse fructuarii: & sic postquam æquiparantur, si fructus aucupii recipiantur,decima debetur.

Si verò causa voluptatis ibi aues includantur,ex his non debetur decima:ex auibus autem quæ in libertate sunt,decima solui debet,si in lucro sint, sicut de alio lucro. Anchar.c.non est.col.2.eod.

18 *Mercatores de lucro decimã pendant.* Octauò, de negotiatione solui decima debet,d.c.non est. ideo mercatores de lucro in singulos annos facto, decimam soluere tenentur:& si sapiant, & eorum vtilitati consulere velint,eas soluant.

19 *Ex artificio decima soluitur.* Nonò, de omni artificio. c.decimæ: 16. quæst.1.ibi,de negotio, & artificio redde decimas,vbi etiam glo. & ideo si arborem scindam,valentem aureo, debeo decimam illius curato,in cuius parochia est excisa. si tamen eam vendam Parisiis, & ibi vendatur nouem libris,danda erit decima ex tribus aureis adiectis illi parochiæ in quam recipuntur sacramenta:deductis tamen expensis portus, & aliis:vt Anchar.& alii scribunt in d.c. non est.in fine.

20 *De militia decima soluitur.* Decimò, de omni militia soluuntur decimæ, c. decimæ, 16. q. 1. quod est verum de his quæ milites in bello iusto acquirunt: alioqui ad restitutionem tenentur. c. sicut.3. de iureiu.c.militare.23. q. 1. & c.dicat aliquis.

q. 5. Cardi. in c. non est. eo. & de stipendiis quæ habentur. Panor. ibi. & sic cùm aduocati dicantur militare. l. aduocati. C. de aduoc. diuerso. iudic. ergo de eo quod de aduocatione percipiunt, debent decimam soluere. Anchara. in d. c. non est.

Decimò, de domibus decima solui debet, prout & in ea quantitate, de qua consuetum est solui, c. plerique. de pactis, & c. pastoralis, & commissum, vbi Anto. Butriga. & alii eodem titu. alioqui decima pars pensionis domus soluetur. Panor. ibidem. poterit tamen consuetudo facere, vt nil de his exoluatur: vt scripsi inferius, in 15. quæstione. Et ista est generalis consuetudo, vt de domibus soluatur pro decima: vt Iohan. Andr. etiam notat in d. cap. commissum. & solui debet vbi domus est. Si tamen vendatur domus, decima soluitur, deducto pretio quo fuit empta, de residuo. ca. pastoralis. de decimis. Idem si in agro constituatur domus, vt ecclesia etiam debeat, vel pensionis domus, decimam, quanti locari posset, vel saltem vt non diminuatur decima, quæ recipiebatur ex agro, per d. c. commissum, vbi Cardinalis. 21 *De domibus solui decima debet.*

Duodecimò, de pascuis, id est de pretio, quo pascua seu pastura vendita est, decima solui debet. c. commissum, vbi his verbis vtitur Panor. eo. vel de animalibus quæ ibi pascuntur, soluitur lac, lana, & fœtus: vt 22 *De pascuis*

Iohan. And. ibi dicit, & superius scripsi q. sexta. Si tamen non vendebantur pascua, id est fructus pascuorum, tunc aliquid in pecunia debet curato pro his pascuis solui, videlicet pro quolibet iugere debet statui pecunia pro decima soluenda, si non soluatur decima animalium, vt prædixi: & est prædialis decima. & in hoc consuetudo est maximè attendenda.

23 *De lapicidinis.* Decimotertiò, de lapicidinis scribit Iohan. Andr. & alii, in c. peruenit, de deci. vbi ex his deberi decimas docet. non ex decem lapidibus vnus, sed ex pecunia, quam quis lucratur, ecclesiæ, vbi audit diuina, decima soluetur.

24 *De argentariis, & metallariis* Decimoquartò, de argentariis, & aliis metallariis, l. cuncti. C. de metalla. libr. 11. & Iohan. Andr. in dicto c. peruenit, vbi Butri. & alii, & ista est personalis, quasi ex lucro: quia plus operatur industria, quàm natura. secus si habeam fontem in prædio meo, vel puteum, & eius vendam aquam, teneor tunc illi parochiæ, in qua est fons vel puteus decimam soluere: teste Anchara. in c. non est. eod. col. vlti.

25 *De apibus* Decimoquintò, de apibus & fructu earum, videlicet de cera, & melle. capitu. nuntios. eodem. non verò de ipsis animalibus, id est ex decem examinibus apum, vnum non est soluendum, nec ex decem alueis, sed ex fructu earum: licet de consuetudine nil

soluatur, debent tamen apes habentes, in quatuor saltem festis solennibus vnam candelam vnius libræ soluere ecclesiæ parochiali, vel de pecunia quam ex melle & cera habuerunt, decimã partem. doctores in dicto. c. nuntios. & debet solui, vbi apes consistunt, vt est visum Anchara. in dicto. c. peruenit vbi legit. c. nuntios. simul & Roffre. in libell. iuris canoni. in quarta parte, rubrica. de quibus rebus, & cæter. huius est sententiæ.

Decimosextò, de lignis Cardinalis & alii in dicto cap. peruenit. videlicet, vt ex decem fasciculis decimus soluatur curato illius parochiæ, vbi ligna creuerunt: & si sit lignum ex sylua cædua, debetur quando lignum ceditur: ex ligno verò magno, decimum, vel ex pretio, decima pretii pars, & in hoc consuetudo seruanda est. 26 *De lignis.*

Decimoseptimò, etiam de possessionibus regum, & principum solui decima debet: omnes astringuntur, ergo & ipsi. & hoc fuisse iudicatum de possessionibus delphini asserit Guido papæ, in decisio. Delphi. q. 266. à præstatione. nec ipsi principes eximere seipsos à præceptis Dei possunt, c. tua. 2. de deci. 27 *De possessionibus regũ & principum decima soluẽda est.*

Decimooctauò, de furnis solui decima debet. doct. in c. peruenit. & c. pastoralis: 1. eod. vt decima pars cõmodi illius præstatur, siue illud consistat in pane, siue in pecunia, vel in 28 *De furnis decima soluitur.*

alia quacunque re.

29 Decimononò, etiam prædiales decimæ indistinctè solui debent à quocunque, siue sit iustus possessor, siue iniustus, violentus, vel clandestinus: sicut in tributo dicitur in rub. C. sine censu. & l. 1. ac c. tua. 2. eo. Astesa. in d. rub. de deci. in 2. parte summæ, art. 4 q. 5. De personalibus an ex illicitè acquisitis debeantur, superius in proxima q. scripsi.

Iniustus possessor ad prædiales decimas tenetur.

30 Vigesimò, decima solui de fructu etiam crocorum debet, vt Boer. dicit fuisse decisum in consuetu. Biturig. rub. de consuet. prædio. §. 12. pro episcopo Alben̄ contra suos subditos, qui allegabant se nunquam soluisse de illo: & de rapis, & fabis soluendam decimam asserit Cardi. in c ex. parte. 2. eo. quod facit pro Lemonicien̄, Prætragoricen̄. & Aruernis, & generaliter de omnibus fructibus, & lucro: vt expressè scribit Iohan. Hugo, in tract. de offic. quatuor præla. rub. de matriculis curati. col. 1. & sequen.

De croco. rapis & fabis decima soluitur.

31 Vltimò, de omnibus aliis fructibus, & lucro, quod est mobile, sed ex immobili non: vnde siquis det mihi domum, vel hæreditatem, quamuis eam lucro habeam, non tamen ex hoc lucro decimam soluam, sed postea ex pēsione domus sic glo. in verbo, quasi de lucro. in c. pastoralis. eod. quia frugū nomine res immobiles non veniunt. vt plenè scripsi in l. frugem. ff. de verb. significa. & Deus filios leui noluit bona immobilia ha-

De domo acquisita quādo decima sit soluenda.

bere,sed decima illorum tantùm, adeo quòd si ex immobilibus decima deberetur, omnia feré bona ad ecclesiam peruenirent, & contra dei prohibitionem, vt Benedic. asserit in repetit. c. raynutius,in verb. & vxorem. nu. 256. de testa. vbi etiam excusat ea ratione Franciæ consuetudinem, vt monasteria non succedant religiosis professis, sed consanguinei bona illorum retinent, & vt res immobiles transeant, cum onere decimam soluendi ex fructibus eius. c. cum non sit. de deci. ex omnibus igitur decima solui debet, iuxta domini præceptum.

NOnò quæro, quomodo decimæ peti debeant? Respond. aut loquimur in possessorio, aut in petitorio. si in possessorio, adipiscendæ petantur concludit curatus se habere talis loci curam, ob id petit decimarum adipisci possessionem, & ita concludi potest etiam in aliis spiritualibus. vt Panor. notat in c.pastoralis.col. 3. de causa poss. & in c.constitutis. in fi de appellat. doct. in c. accedens. de accusat. Raró tamen vtimur in Francia hoc interdicto adipiscendæ in spiritualibus. ideo alia nunc huic interdicto accomoda missa facio. 1

Quomodo decimæ peti debeant.

Possessorio agi potest super decimis.

Aliquando curatus est decimis spoliatus, & tunc concludit ad restitutionem: vt in cano. ad decimas. de restit. spoliato. & solet cócludere ad remediũ c. reintegranda. 3. quæstio. 1. etiam non passim hoc vtimur 2

interdicto, vel conditione.c. reintegranda. in Francia: quia nos spoliatos dicere vix possumus, ideo alibi dicam super hoc: sed videndus Petrus Iacob. in sua practi. rubric. de interdicto vtili, vnde vi, pro seruitutibus: in fine.

3 Quandoque turbatur quis in perceptione decimarum, & agit interdicto vti possidetis, quod pragmatici vocant casum saisinę & nouitatis, & quod est in hoc regno frequentissimum: quia quæcunque vis fit, solent in hoc concludi interdicto, teste Iohanne Fabri. in §. retinendæ. col. quinta, de interdic. in institutionibus.

De interdicto retinendæ in decimis.

4 Et hoc interdicto agitur tam contra subditos recusantes decimas soluere, quàm contra alios curatos, religiosos, seculares, aut regulares: & generaliter contra quoscunque turbantes curatum, seu alium decimas iure possidentem, in sua decimarum perceptione. Hostien. & alii, in cap. dudum. per illum tex. & glo. eo. de quo inferius dicam.

5 Vide textum in c. 1. in 16. quæstio. 6. vbi rectores & sacerdotes non possunt more fiscali titulos suis rebus imprimere sua authoritate sed authoritate iudicis, sic in interdicto vti possidetis. facit lex secunda, C. vt nullus titulos prædiis suis imponat. & sic potest curatus dicere se possessorem, & turbatum intra annum. & postea quo adeptus est beneficium, licet nullas receperit decimas

quia per collationem sui beneficii, & inductionem in possessionem, est effectus possessor omnium rerum & iurium suæ curæ: quia non est necesse in acquirenda possessione glebas omnes totius fundi percurrere. l.3. ff. de acquirenda possessio. & sic nec omnes decimas capere, ratione sui beneficii. ideo sufficit quòd recipiat aliquas, & probet se in aliis turbari, & ita vidi seruari. De hac materia plené tracto in tractatu meo, de materia possessio. in ordinati. reg. & vide etiam pendente petitorio coram iudice ecclesiastico pendere illud petitorium, & cognoscere de possessorio coram iudice laico: vt probatur in clemen, vna, de causa possess.

In petitorio autem peti debent præteritæ decimæ per rei vendicationem. glos. in ca. moderamine. in fine. ibi, sibi vendicent. & cap. reuertimini. vbi glos 16. quæst. quia in bonis ecclesiæ numerantur. c. causa. de verbo. significat. hoc docet Specula. eodem titul. & concludit ad dandum, quod fieri non debet in rei vendicatione: vt per Iaso. in §. omnium. de actionibus, in instit. Cardin. in ca. parochianos. eodem. Gemi. consil. 72. quia punctus. col. 3. Alber. in rubr. de rei vend.

6 Petitorio agitur super decimis.

Ideo dicerem, quòd nisi essent separatæ, non esset translatum dominium in ecclesiam, vt supra conclusi. in 3. quæst. vnde parum concluditur super rei vendicatione.

7 Rei vendicatio. quãdo pro decimis agi possit.

nisi sit decima separata, quam alius perceperat, sed contra subditum detinentem non solet per rei vendicationem peti. nam sunt debitæ. ca. parochianos. eod. ergo vendicari non possunt: quia illud quod est meum vendicatur. actio enim rei vendicationis domino competit. l. in rem. ff. de rei vendicatione certum est duo esse maxime necessaria, dominium rei, ex parte actoris, & possessio ex parte rei siue defensoris. l. vna. C. de aliena. iudi. Ias. in §. omnium. de actionibus in institu.

8 *Vendicare quid.* Nec refragatur d. c. moderamine. ibi, vendicent: quia vendicare significat ibi proprium facere. assumere. ca. quia nonnulli. de cleric. non residen Nam in d. c. moderamine. dubitabatur de monachis, an decimas, primitias, & oblationes percipere possent. Gregorius papa decernit illic, vt vendicent portionem decimarum, oblationum, & donationum, si sacerdotii honore fungantur, sibi assumere possint, & pro viuis & defunctis, ad suam & proximorum vtilitatem: meritò perfectionis iustitiæ, quæ in illis est, vel esse debet: & non intelligitur ibi de actione rei vendicationis: quia non diceretur quòd vendicarent ad vtilitatem proximorum. nam in vendicatione non solet sic concludi, vnde praxis istam libelli formam nō recipit in decimis non separatis & futuris, vt superius dictum fuit.

Nec obstat d. c. reuertimini. versicu. vt 9
autem. ibi, quia fraudastis me parte mea. *Decima*
nam decima est pars dei, & suam vocat in c. *est pars*
tua, in 2. eodem titu. quia illam sibi dominus *dei.*
retinuit. tamen ante segregationem vendicari non potest, alioqui sequeretur quòd si debens frumenti decimam venderet fructus, non transferret dominium: licet contrarium videamus, & posse alienari, cum onere decimarum, probat text. in d. c. tua. in 2. & decima est dei in genere, quia eam vult sibi solui: & dum est segregata, statim transfertur dominium in ecclesiam: vt quæst. 3. superius scripsi & sæpius Deus dicit, mea sunt omnia: & sic posset ecclesia omnia vendicare, secundum illos. verum est tamen quòd Panor. & alii in c. cum homines. de deci. dicunt posse agi de præteritis decimis, tam contra venditorem, quàm contra emptoré prædii, sicut in tributis. l. imperatores. ff de publica & c. tua. 2. eodem dicentes esse in optione ecclesiæ contra quem agere velit. sic docet Federic. consil. 81. laicus. poterit tamen hic emptor requirere, si conueniatur, suum authorem. l. 2. vbi in rem actio exerceri debeat.

Nec obest quòd decimæ, primitiæ, & oblationis in bonis ecclesiæ numerantur. nam 10
esto sané, non tamen suæ, antequam sint separatæ. Et in bonis dicitur, quando actionem habeo, & exceptionem. l. rem in bonis.

ff. de acquiren. rer. domi. & ita teneo, quicquid ſcribat Panor. cũ aliis, in c. cõmiſ. eo. tit.

11 *Confeſſoria a aagi ſuper decimis poßit.*

Alii dicunt concludendum ſuper confeſſoria, per l. loci corpus. & l. 1. ff ſi ſeruit. vend. ſic dicendo me habere ius percipiendi decimas in tali loco, tanquam curatus illius loci & in prædiis ſitis in mea parochia, ſicut eſt prædium controuerſum: ideo peto condemnari Titium, & condemnatum compelli ad præſtationem & dictæ decimæ ſolutionem; quia ius præſtandi decimam eſt quædam ſeruitus, in qua ſic concludi ſolet. gloſ. in d. ca. moderamine. & in ca. tua. 2. de deci. Hoc etiam docet Rofred. in tracta. libello. iur. canoni. in 4. parte, rubr. quia actio. decimæ petan. & Iaſ. in §. æque. 2. not. de actio in ſtitu. His tamen formis agendi non multùm curant canoniſtæ, vt docet Hoſtien. in ca. parochianos. in fin. eodem. tamen quia in qualibet actione diuerſa eſt narrationis & concluſionis forma: ideo vtile eſt ſcire qua actione experiri volumus, licet illa actio ex neceſſitate exprimi non debet, teſte Anchar. in c. tua. 2. eo. & in hac forma, ſi aduerſarius concludat in negatoria, oportet quòd curatus probet ſe eſſe curatum, quod facilè probabit per literas collationis ſui beneficii.

12 *Probare quæ debet curatus.*

Secundò, opus eſt vt probet fundum, ex quo decimas petit, eſſe intra fines ſuæ parochiæ, & hoc in prædialibus: in perſonalibus, quòd ſit curatus opus eſt probare,

& is à quo petitur, resideat in sua parochia. teste Petro Iacob. in sua practica, rubr. de interdict. vtili. vnde vi. pro serui. sed quia rarò decimæ personales in iudicio petuntur, quãuis ipsi libellum dictent, ego tamen omitto, ea quæ frequenter accidunt describens. l. nã ad ea ff. de legib.

Formam aliam etiam tradunt doct. in qua condictione ex canone concluditur, sic. cùm sim curatus talis loci, ratione cuius decimas habere debeo, & quia parochianus talis habet ibi prædia, ex quibus non soluit decimã peto eum condemnari ad soluendum præteritas, & ad continuandum solutionem deinceps, quandiu curatus ecclesiæ huius fuero, iudicis officium implorando. Hosti. & Panor. in d. c. tua in 2. col. 2. post glo. ibi dicunt, quod si agatur inter ecclesias de proprietate iuris decimandi, tunc agitur confessoria, quia de re incorporali agitur: si veró ecclesia agat contra colentem prędium, tunc aget condictione ex lege diuina. vt Hosti. asserit. in d. c. tua. pro hoc est glo. valde solennis in c. cum liberum. de sepul. quam probat Margeæ. de afflictis, in constitu. Neapoli. 1. rub. de deci. q. 8. & docto. in l. vna ff. de cõdictio. ex lege. 13 *Cõdicio. ex lege pro decimis agi potest.*

Si autem agatur contra debentem soluere tunc agitur rei vendicatio. si separata sit decima si veró fructus non sunt separati à fundo vel collecti, agitur cõdictione ex lege diuina 14

declarata à canone, & hoc quando agit ec-
15 clesia cui debetur à lege canonica.

Si autem ei debetur ex consuetudine, tunc aget condictione ex lege consuetudinaria, approbata per legem canonicam. sed practici non solent variare libellum, siue ex consuetudine debeatur, vel non, oporte tamen ista consid erare.
16

Curatus decimas in solidum petit.

Et quamuis ex his decimis diuisio fieri debeat, videlicet vt episcopo, pauperibus & fabricæ dari pars debeat, tamen curatus in solidum eas petere potest, nec excipi cõtra eũ licet tãquã de iure tertii, vt doc. scribũt in l. si quis cõductio. C. loco & Roffre. vbi supra, fi.

17 Item ad futuram præstationem concluditur in seruitutibus, & annuis præstationibus, licet in aliis secus. l. egi. ff. si seruit. vendic. c. in nostra. de sepultu. l. quemadmo-
18 dum. ff. de iudic. l. 1. de vsur.

Doli actione quando agendum sit.

Item actione de dolo agi potest contra dolosum, qui rusticis suasit, ne soluerent decimas, ad dãnum cõtingens ex illa suasione. l. cũ quis ff. de dol. Innocẽ. & alii in c dudũ. de dec.

Prætereà doct. d. c. dudum eod. dubitant
19 quomodo ibi agebatur contra hospitalarios,

Intellectus ad c dudũ de deci.

non permittetens decimas solui episcopo, sed non est dubitandum: quia in primis solemus decimas à debitoribus & subditis petere: & si ipsi eas aliis soluere soliti sint, illi defẽsores suos conueniunt, & ipse conuenti recipiunt defensionem. & ita seruatur, quid-

quid dicant doctores ibi, & Anchar. in c. cùm non sit .3. nota. vbi dicit, quòd si cultor agri recipiat omnes fructus, non potest in iudicio dominum nominare, sed soluere debet: quia verum est, quando nemini diceret se velle soluere, sed si consueuit vni soluere, si alteri solueret, non liberaretur, & conueniretur à primo: ideo vt tutus sit. quando conuenitur de nouo à quodam, ipse vocabit suũ protectorẽ, vt eũ tueatur alioqui ipsi nouo petitori decimã persoluet & ita seruatur.

Tamen decima propria authoritate capi non debet, sed peti, vt superius dixi, prout testatur Alber, in l. extat, col. quod metus caus. ff. & in l. nullus. C. de indeb. Et sic cùm decima si onus reale, sicut tributum, c. tua. vbi glos. & docto. de deci. ideo sequitur fructum possessorem, vel detentorem. c. cùm non sint. ibidem. Et sic consuluit Soci. consil. 298. eleganter. col. 1. vol. 2. & sic ipse cóuenientius rit. alia nunc non afferam, sed da alia pertranseo. 20 *Decima propria authoritate an capi possit.*

DEcimò principaliter quæritur, coram quibus iudicibus peti decimę debeant Respond. In hoc Franciæ regno feudales, siue infeudatæ, coram iudicibus regiis hodie: siue in possessorio, siue in petitorio decidantur, quamuis de iure iudices ecclesiastici debeant cognoscere, etiam in possessorio, de decimis. c. dudum. eod glo. in summa. 11. q. 1. 1 *Corã quibus decimæ peti debeant.*

Et in integra est decretalis, quæ incipit, sé. 2 *Decretalis*

Decretalis in integra annulla. sententias iudicum laicorum super decimis.

tentias verò, in tit. de deci. sic dicens: Sententias veró super decimis à consulibus datas: præsertim cum sanctorum patrum institutionibus obuient, irritas esse decernas, & decretalis illa directa est Brixien. episcopo. Et quando agitur de iure decimandi, quia causa spiritualis est, cognoscit ecclesia. glo. in c. ex tenore. de foro compet. & glo. in c. placuit. 2. §. sic etiam. 16. q. 1. & 11. q. 1. Calderi. consil. 15. an iudex, rubr. de iudic. & foro compet. Cuna. consil. 81. qua causa, in princi. & Fulgo. consil. 166. questio. col. 2. fiunt. de regu. & ita pronuntiauit senatus Parisiensis: vt est in lib. de olim. fol 51. vbi etiam deciditur retractum non habere locum in his decimis.

3 *Iudex laicus quãdo super decimis cognoscere possit.*

Secus si agatur de facto, vt de furto decimarum, vel de sola facti questione, vel executione: tunc cognoscere etiam laicus iudex potest: vt consuluit Federi. consil. 245. domino Andreæ, in fi docto. in. l. Titia. ff. solu matrimonio. de ripa in c. decernimus. q. vlti. de iudic. Pet. Beluge, iu spec. §. principum, rubric. de deci. §. restat. numero 4.

Idem si agatur de fructibus, vt plené tradit domi. Gemin. in c. vlti. si de foro com pet. in 6. Felyn in c. causam. in fi. de præscript. Et sic in tribus casibus iudices regii cognoscunt, super possessorio, & quando agitur super facto, & super fructibus: vt scribit Gomes, in c. si annum, num. 15. de iudic in 6.

4 *In tribus casibus cognoscũt iudices regij*

Si

Si verò non fuerint feudales, tunc coram iudicibus ecclesiasticis, tam de iure cognitio pertinet, quàm etiá ex ordinatione regis Philippi quarti, facta anno 1303. his verbis: De cognitione decimarum non feudaliũ in petitorio vel possessorio, præsertim inter ecclesiasticas partes, gentes nostræ se nullatenus intromittãt. & si duæ partes personæ ecclesiasticæ contendunt se quamlibet earũ possidere, posuerint vel ponant ad manum nostram, ne partes venire ad arma contingat, possessionem huiusmodi in manu ordinarii loci reddere teneantur, vt est in stilo parlamenti, in rubric. de decim. Et sic vult vt in petitorio ordinarii locorũ, & in possessorio cognoscãt. Et ordinarii locorum dicuntur episcopi. c. ordinarii. de offic. ordina. in 6. sic consuluit Aegid. bella mera, consil. 40. col. 7. versicu. quatuor sunt quæsita. & in sequen. & tex. in c. fina. §. diœcesani. de deci. in 6. dicit, ad diœcesanos spectare vt compellant religiosos etiam non exemptos: sed iudices regii potius furerent, quàm ecclesiasticos permitterent de possessorio cognoscere: licet prohibeatur his laicis à rege, ne cognoscant, etiam in possessorio. de decimis.

5 *Ordinatio regia prohibet laicis cognoscere de possessorio super decimis.*

Statuit etiam idem rex Philippus, vt seneschallus, & alii sui iudices defendant ecclesiam à noua decimarum impositione & exactione, siue fuerit impositę à prelatis, siue ab aliis: sed hodie fortè ii qui ecclesiam defen-

dere deberent, eam grauant, onerant, ſpoliãt, & tributariam reddunt: & non eſt qui conſoletur eam, vel defendat. quamobrem, ipſa plangit, vt licet videre in tractatu, de planctu eccleſiæ. per Aluarotum.

7 Aduertite quæſo auditores dilectiſſimi, quamobrem iudices ſeculares decimarum feudalium vſurpauerint cognitionem. Scire enim vos oportet, Carolum Martellũ, poſtquam obtinuiſſet victoriam contra Sarracenos, qui iam ab Hiſpania venientes, bona, & templa Galliæ vaſtauerant, ac qua tranſierant, deſtruxerant voluiſſe nobiles, & regni proceres ex alieno compenſare. Et vt animi ſui liberalitatem erga dictos nobiles oſtenderet, non diſſentientibus epiſcopis, decimas ſacerdotibus iam à deo conſecratas, & ipſi deo ſanctificatas, his nobilibus laicis, & regni proceribus dediſſe perſanctè iurans (vt Gagui. ait) ſi diu viueret, ſe omnia eccleſiis, & multò maiora repenſurum: quod non fecit, ſed eius ſacrilegii cauſa non multò poſt mortuus eſt, & ad inferos delatus, vt ſe cum vidiſſe beatus aſſerit Eucherius Arelatenſis epiſcopus, magnæ ſanctimoniæ id temporis vir: vt idem refert Gagui. in vita Caroli Martelli. & fuit cadauer eius ſepultum in æde ſancti Dioniſii, in cuius ſepulchro poſt aliquod annos, ingens ſerpens, fortè diabolus in ſerpentis ſpecie, inuentus eſt, & ex ſuo autem cadauere, & oſſibus, nihil ommino inuen-

Carolus Martellus decimas prius conceſſit.

tum est,adeo quòd multi coniectabant eum cum corpore & anima inferno, ob tale decimarum egregiū facinus, sepultum. Ecce magnum contra decimarum detinentes exemplum,& pernitiosum initiū. Sit ne fabula an historia his qui hoc viderunt relinquo, ea quæ ipse non vidi,mordicus non asserens.

8 *De nouali-bus ecclesiastici cognoscunt.*

Imo legi in quodam libro extracto à registris curiæ Parisien quòd de decima noualiū curia secularis nō cognoscit:ideo fuit processus in curia seculari super his noualibus annullatus à senatu,annum & diem non recipi. vidi hoc tamē in quodam libro, in verbo,decima.ex registris curiæ, & aliâs fuit reddita curia episcopo Morinen. de cuius feudo comes Bolonien.recognouit, vt ibi est videre. & alia multa ibi de hoc reperiuntur scripta, quæ nonnullis consiliariis satis sunt nota.

9 *Cōpromissum super decimis quando fieri poßit.*

Fortius consuluit Bald.consil.274.non reuocādis in 5. volu. quòd dū est quæstio inter detinentem decimas,& feudatarium, de tali quæstione potest fieri cōpromissum, & transactio inter eos, & in eorum præiudicium. c. vno.de controuersia inter vassalum & alium. de benefi.quia non intelligitur compromissum de iure spirituali decimarū, super quod non valet compromissum.c.contingat.de arbitr.sed de commoditate, de qua cōpromitti potest.sicut si vsufructuarius compromittere de vsufructu, non enim intelligitur cōpromittere de ipso iure inseparalibi à per-

ſona,ſed de ipſa commoditate : vt probatur ex nota.in l. 1. C. ſi pignus pig. datum ſit.& de fructibus decimarum poteſt fieri compoſitio ratione temporis præteriti. gloſ. ſingul.in c. vt ſuper.de rebus eccle.non alienan. Bal.in c. per tuas.de arbit. & cōpromiſſum in laicum valet ſuper decimaru m fructibus: vt teſtatur Lanfrā. in clemen.diſpendioſam.col. 4. & ſequen. de iudic. Anchar. conſil.34.in hac cauſa.col. 2. nu. 5. depræſcript.

10 Igitur,cùm iſta conceſſio facta ab eo qui poteſtatem concedendi non habebat, nullius eſſet momenti,imo quicunque decimas, primitias,& oblationes per poteſtatem ſecularem obtinet, procul dubio contra deum & ſanctorum patrum nititur ſanctiones: quinimmo, & qui accipit, qui tradit, raptor & ſacrilegus iudicatur. c. cauſa. in fine de verbo. ſignific. ideo ſuper his aliqua non poteſt interuenire præſcriptio: quare iudices laici voluerunt cognoſcere, vt huic ſacrilegæ donationi fauerent. præſumentes quòd ſi iudices eccleſiaſtici cognoſcerent, paſſim ad reſtituendū detinentes decimas, vt iuris eſt, condénarent. ſed timendum eſt, vt pro hoc ſacrilego dono, iudicantes in infernum cum eorum authore, deuoluantur: & maximè cùm dux Martellus non recompenſauerit regni eccleſias, nec aliquis rex Franciæ, vt legerim.

Ex donatione laicorū non licet decimas poſſidere.

Detinentes decimas infeudatas raptores dicuntur.

11 Ideo dicerem has omnes decimas ſic à lai-

eis infeudatas, à curatis iure contra detinentes peti posse, & ecclesias his spoliatas restituendas: imo detinentes sunt raptores, si alio iure non fulciantur, per d.c. causa,

Quare sanctè statuit concilium Lateranẽse, in c. prohibemus. de deci. vbi sic scribitur: Prohibemus ne laici decimas, cum animarũ suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre: si quis verò receperit & ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura priuetur. 12 *Intellectus c prohibemus.*

Primò. ponitur prohibemus, & sic quod fit post prohibitionem, nullum est. l. 1. & 3. ff. quod vi aut clã. l. non dubium. C. de legib. ideo decimæ ab illo tempore in laicos translatæ, nũc retineri non possunt, & in hoc cõuenit omnis turba doctorum, sed ego etiam teneo de his decimis, quæ ante dictum Lateranense concilium non iure acceptæ erant, vt inferius probabitur. 13 *Prohibet decimas transferri in laicum.*

Ponitur etiam in tex. dictio, ne, quæ negat, vt in rubr. ff. ne quid in loco sacro. ne quid in flumi publi. ne vis fiat ei. & in aliis multis similibus, vt scripsi in l. in lege censoria. ff de verb. sign. sed negatiua totum negat l. hoc genus. ff. de condi. & demon. vbi glo. & plus negat, quàm affirmatiua ponat, vt dialect. dicũt. & probat lex si sic stipulatus. vbi Ias. ff. de verb. obligat. Decius in regu. in eo. de regu. iur. ideo ibi negatur decimas aliquo modo in alium laicum transferri posse. 14 *Dictio ne.*

15 *Laici prohibentur bona ecclesiarū in laicos vel alios trāsferre.*

Item in tex. est verbum, laici, igitur prohibet tex. ibi, ne trāsferant quod suum non est, videlicet decimas in alios: quia non licet de alieno disponere, vt pote de decimis, quæ dei sunt, vt superius dixi, nec licet laicis quibuslibet quamuis religiosis & potentibus, quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè cura à deo commissa doceatur. c. bene quidē. in fi. 90. distinctio. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut. prohibētur etiam transfere: quia licet papa illos, quibus concessit, habiles fecerit, tamē non alios, in quos isti laici decimas transferre vellent, & semper decimæ spirituales remāserunt. vt plenè docet Claud. de seysel. in suo specul. feud. in fi. imo species furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorem sibi acquirere. l. si pignore. §. ff. de furt.

16 *Decimæ dei sunt.*

Quòd decimæ dei sint, patet leuit. 27. in fi. ibi, omnes decimæ domini sunt. & in c. ecclesias. 13. q. 1. sunt etiam dei sanctuarium. c. ad hæc. eo ideo laici eas obtinere non possunt, quia sunt incapaces illarum: & vsus decimarum & oblationum, quia diuini iuris est, ad seculares omnino peruenire non licet. c. fi. 16. q. 1. nempe deus assignauit eas filiis Leui, & sic clericis: igitur laici à deo optimo maxi. incapaces facti sunt, etiam ante concilium Lateranense, quod voluntatem dei declarauit. nam semel deo dedicatum, non est ad-

Laici ante concilium Lateranē, incapaces decimarū erant.

humanos vſus transferendum. regul. ſemel. de reg. iur. in 6.

Item alia ratione, quia decimæ annexæ ſunt ſpiritualibus, videlicet officia ſeminandi ſpiritualia: ergo dignum eſt vt metat decimas, vt teſtatur diuus Paulus, & ſicut hominis corpus eſt ineſtimabile, quia eſt animę annexum, ita & ius percipiendi decimam: vnde ſi venderetur, ſymonia committeretur. c. altaria. 1. q. 3. & docet Aſteſa. in 2. parte ſummæ rub. de deci. articu. 7. tit. 35. 17

Præterea in tex. eſt decimas, prohibentur etiam laici decimas in alios transferre, & ea ratione ſtatutum eſſe à concilio Lateranen. cenſeo: quia laici vſurpauerant decimas, quas dum facilè recuperare ab eis eccleſiæ non poterant, vt citius ad eccleſias reuerterentur, ſtatuit vt in alios non transferrent, cogitans, quòd ſaltem in morte dicti laici decimas eccleſiæ relinquerent cúm in alios laicos transferre non poſſent: & ſi id temporis iudices & executores concilii diligentes fuiſſent, laicos ad relinquendum eas, ſaltem in morte, coegiſſent, alioqui eis eccleſiæ ſacramenta, & ſepulturam denegare debeant: quod ſi vni potenti tunc feciſſent, ſtatim alii reſipuiſſent, & decimas reſtituiſſent · quod hodie eſt eis difficile cùm deuotio ſit valde diminuta ab eo tempore, & in dies adhuc minuitur: Deus per ſuum filiũ adaugere eam nobis velit, fidẽ & chari- 18

Ratio cõcilij Lateranẽſis, ne decimæ in alios trãſferantur.

tatem. igitur concilium Lateranense, videns non posse denudare laicos statim decimis, prohibuit ne in alios transferrent, vt ipsi videntes statutum, ecclesiis decimas relinquerent.

19 *Laici retinẽtes decimas. sunt excomunicati.* Nempe laici retinentes decimas sunt excommunicati: patet in c.2.de reb. eccles. non alienand. vbi sic scribitur: qui res ecclesiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt irrita habeantur quæ obtinent, & à communione ecclesiæ, cuius facultates auferre cupiunt, excludantur. & tex. in c. causa. in fin. de verbo. significa. ait: Quicunque igitur eas per potestatem secularem obtinent, proculdubio contra deum & sanctorum patrum nituntur sanctiones. quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus iudicatur.

20 *Periculũ est animarũ in detinendo decimas.* Subsequitur in tex c. prohibemus. eodem, cum animarum suarum periculo. volens dicere, quòd decimæ à deo optim. maxi. erant reseruatæ clericis, & his tamen fuerunt priuati à laicis, quas nunc detinentes cũ animarum periculo, ob id conciliũ statuit, ne illas in alios laicos transferrent, sed in morte, saltem satisfaciant ecclesiæ, illi reliquendo, cuius decimæ fuerunt, & sic laici peccant decimas illas feudales detinentes, & ob id excommunicati declarari possunt. c. ad hæc. eo.

21 Imo Honorius papa his verbis statuit, vt

Inueni in compilatione Honor. decretal. prima: cùm ſicut ex veſtra inſinuatione didicimus quaſdam habetis eccleſias, in quarum parochia: decimæ á laicis per violentiam detinentur, quæ quidem ad eccleſias ipſas pertinere noſcuntur: nos veſtris ſupplicationibus inclinati, authoritàte apoſtolica prohibemus, ne decimæ, cum eis idem laici dimiſerint, ad alios quàm ad eccleſias eaſdem deuoluantur. & illa decretalis dirigitur abbati & conuentui ſancti Pontii. Ergo laici non poterant aliquibus etiam eccleſiis relinquere, niſi eis, quibus prius competebant.

Decretal. Honorij quæ non eſt in libris vulgatis.

In quas eccleſia: laici decimas trãsferre poſſint.

Item hoc concilium non concedit laicis, vt eas teneant, vel eius filii, & ſucceſſores, vt quidam dicere conatur. quia iſta prohibitio non inducit conceſſionem, cùm inducta ad priuationem, non operetur conceſſionem. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. 22

Lateranēſe conciliũ nihil iuris concedit laicis ad decimas.

Itaque per hæc verba patet ante conciliũ Lateranen. incapaces fuiſſe laicos, & peccaſſe detinendo decimas: ideo licet eas ante concilium habuiſſent, transferre tamen in alios non poterant, quia nunquam in illis ius habere potuerunt, quòd à Deo filiis Leui reſeruatæ erant: quicquid dicant docto. ante vel poſt concilium. nam Alexand. 3. in c. ad hæc. prohibet ne in feudũ laicis dētur. & eis datas vult, vt laicis eas reſignent, alioqui eos excommunicationis vinculo aſtringit. Ecce 23

Ante cõcil. Lateranenſe laici erant decimarũ incapaces.

igitur quòd tam ante concilium, quàm post, laici sunt prohibiti decimas habere ex præcepto dei, qui eas Leuitis, id est ecclesiasticis, reliquit, & sacerdotibus. c. quamuis. ibidem. & Alex. tertius erat parum ante concilium Latera. quia ipse postea in fine sui pontificatus congregauit illud concilium Romę, ergo ante a statuerat. imo in concil. Turonen. statutum fuerat decimas, & res ecclesiasticas in feudum laicis concedi non possę tempore Vrbani 2. vt est in rub. episcopum. vel abba. in vsib. feudo. & illud concilium fuit celebratum Turonis, anno 1096. vt notat Archi. in c. fin. §. illas. eodem, libr. 6. & Henric. Bohic in c. quamuis. eodem. Ergo laici incapaces erant & prohibiti ante concilium Lateranense, quare non est opus spectare illud concilium Lateranense, cùm semper laici fuerunt incapaces decimarum, & rerum ecclesiasticarum, & spiritualium.

24 *Detinere decimas laici an possunt.*

Detinentes, dicit tex. non possidentes, cum laici solùm detineant, ergo non præscribunt sine possessione. l sine possessione. ff. de vsucapio. regu. iuris, sine possessione. in 6. c. causam. de præsciptio. & ideo dicit tex. detinentes, non possidentes. nam possessio ad ius refertur, tenere verò vel detinere, ad factum. l, possessio. ff. de acquir. possess. l. stipulatio. §. hæc quoque. de verb. obligatio. scripsi in tracta. nominat. q. 9. nu. 11.

25 Postea in tex. dicitur, in alios laicos ergo

prohibitio erat, ne trásferrent in laicos quoscunq;, & cuiuscunq; conditionis: quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. vt circa. de electio. in 6.

Laici an iustè decimas in filios & successores transtulerint.

Et ideo in successores etiam filios suos laicos non poterunt has decimas iure transferre, c. in canonibus. 16. q. 1. nempe Lateranense concilium eos excepisset, si voluisset. c. ad audientiam. eodem imo prohibuit successionem. in c. ad hæc. ibidem. sed quia non poterát decimæ statim recuperari à laicis, statuerunt in concilio Lateranensi, quod si nunc laici decimas non restituant. saltem ipsi de facto in alios non transferant. nam cùm hæredes debeant conscientiam defuncti purgare. c. fi. de sepultur. ergo ad ipsos iure decimæ transferri non poterant. imo dicit tex. monendus est laicus qui decimam detinet, vt eam restituat ecclesiæ, ad quam spectat qui si forté induci nequiuerit, & eam cum diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignauerit, præsertim religioso cõuentui, constabit ipsa donatio prepetua firmitate subnixa. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla. & ideo dicit tex. in c. fi. de deci. quòd laici non possunt eas dare in pignus, etiam clericis, vt citius ad ecclesiam redeant: cùm in decimis non habeat locum successio. vt ibi dicit glo. 26

Remitti decima à

Imo si fuissent cõcessæ decimæ ab ecclesia Titio laico & suis, is Titius potest ecclesiæ remittere, etiam vendendo in præiudicium 27

laico potest quamuis successori qua sita esset. suorum, & ita seruatur opinio Bar. in hoc casu fauore ecclesiæ, quam scribit in l. qui Romæ. §. Flauius. in fi. ff. de verb. obligatio. quamuis regulariter contra Bar. sit communis opinio in aliis casibus. vt ibi Ias. & alii dicunt, & Benedic. in repetit. c. Raynutius. in verbo, si absque. 2. nu. 23. & sequen. de substitu. fideicom. de testa. & ita declarauit rex, vt vidi in quodam libro extracto à registris curiæ, in verbo, decima.

28 Retractus in decimis cessat. Et in hoc casu, quando laicus decimam iure tenens, si eam vendat ecclesiæ, non habebit locum ius retractus per proximiorem, vt in curia fuit pronuntiatum pro episcopo Constantien. quia est reuersa ad suam naturam, ideo non potest iterum in laicum redire, per hoc c. prohibemus. de decimas. arg. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & quòd eas vendere possint sine aliquo regis consensu, etiam si dicant se à rege habere, ibidem scribitur.

29 De verbo, potest, cum negatiua precedēte. Est quoque in tex. d. c. prohibemus. possint, iuncta negatiua, ne: & est notandum, quod hoc verbum potest, præcedente negatiua, importat necessitatem, & sic tollit omnino facultatem in contrarium faciendi glo. in c. 1. de reg. iur. in 6 c. 1. de causa possessio. adeo quod remota est laicis omnis potestas transferendi decimas in quoscunque alios laicos, etiam si eas ante dictum concilium haberent: quia de illis tantùm, quas

ante concilium habebant, loquitur concilium Lateranense, dum dicit, non transferant quia non poterat præsagire de decimis, quas obtinerent deinceps, sed de his quas detinebant, ideo dixit detinentes, vt superius scripsi.

Dictio, aliquomodo.

Subdit postea tex, aliquomodo. quæ dictio comprehendit omnem modum, teste Iohan. And. & Cardi. ibidem. videlicet modos trãslationis, feudi, vendicationis, donationis, permutationis, & his similes: & sic nullo titulo vel specie, vel casu, & quod vulgò dicimus, *en aucune sort, façon & maniere*, quasi dicat, nullo modo laici transferãt decimas in alios non poterant eas transferre, si ante consiliũ non habebant. ergo & cætera. De modo scripsi in l. triplici ff. de. verbo. signific: & in integra legi vnam decretalem sic descriptam: Si aliquis á laicus sacerdotibus vel clericis decimas de laboribus in tua diœcesi requisierit, eum ab exactione huiusmodi prorsus cessare compellas: & dirigitur episcopo Brixiensi.

Detinentes ante consilium Lateranense, non possũt decimas transferre.

Ostenditur etiam in fine text. prohibitionẽ concilii Lateranen. omnino extẽdẽdam tam ad detinentes ante conciliũ, quàm post cum dantes & recipientes astringat. nempe si laicus donauerit decimas laico, vel instituit suum etiam filium laicum, illi non poterit decimas recipere: imo si receperit, tanquam raptor bonorum dei Christiana carebit sepultura. Et iste verus, & in inferno sua erit sepultura. Et iste est verus, vt arbitrtor, intel-

lectus.c. prohibemus qui tamdiu latuit, nunc cum dei laude excitatus: benedictus deus.

51 *Religiosi à laicis decimas recipere non possunt.*

Imo fortius in lateranen. est inhibitum concilio, ne quælibet religiosa persona ecclesias & decimas de manibus laicorum, sine consensu episcoporum, recipiat.c. cum apostolica.in fi. de his quæ fi. à præl.c. cũ & plantare. de priuileg. postquam religiosi non possunt à laicis sine consensu episcopi accipere, multó fortius non poterũt laici aliquomodo decimas recipere à laicis.

32 *Sacerdotibus licet de cimis edere, sicut olim panes propositionis.*

Itaque solis sacerdotibus, qui quotidie domino seruire videntur, licet has decimas & oblationes comedere: quia in veteri testamento prohibuit dominus filiis Israel, panes sanctos comedere, nisi tantummodo Aaron & filiis eius: panes, inquam, qui longe erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offerũtur. quia illi sub vmbra legis erant, qui vero modo sub gratia sunt spiritus sancti, toto mundo euangelio coruscante lucidiores esse videntur.c. hanc consuetudinem. 10.1.q.

Ergo nullo modo laici decimas detinere debent: imo si quis prælatus, vel alius laico in seculo remanenti ecclesiæ decimam, oblationémque concesserit, à statu suo sicut arbor quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet doloie suæ iaceat ruinæ prostratus c. quamuis de decimis.

Fallit quãdo fructus possideret, videlicet ad locationem vnius anni, vel alterius breuis

temporis. Hoc enim est permissum laicis, vt ad firmam habeant. vtor verbis tex. in c. tua. 2, de loca. c fin. ne præla. vices suas vbi glosa Iudęis tamen locari fructus beneficiorum prohibitum est,

Sed ex causa ad vitam posset laico concedi decimæ, per glosam singul. in c. quamuis. de deci. &c. fina 16. q. 1. secundum Panor. in c. ad hæc ibidem. &. Bertach. in tracta. de episco. in 2 parte quarti lib. q. 41. & per Claud. de seicello, in specul. feud in fi. Requiritur tamen episcopi vel alterius superioris authoritas: secus in modica temporis, id est triennii locatione, non vltrà: vt scripsi in compendio alienatio. rerum ecclesia. sed ius decimarum laicus nullo modo habere potest: vt glo. & doct. dicunt in d. c. quamuis Et aliud est ius decimæ. aliud fructus habere, l. vaccæ. ff. de euictio. & aliud est habere titulum, aliud est fructus nomine alterius recipere, vel fortè in alimoniā Panor. & alii in c. causā. de pręscrip. 34 *Ad vitam laico decimæ cōcedi possunt.*

Ex quibus infertur, quòd nec olim nec hodie iudices regii, vel alii seculares de decimis etiam infeudatis cognoscere iure possūt. sed iudices tantū ecclesiastici: tū quòd causa decimarum est spiritualis, c. parochianos. & sequen. eo. titu. & sic ad iudices ecclesiasticos pertinet. clemen,. dispendiosam, de iudic. imo non possent iudices laici cognoscere cum ecclesiasticis, nec quidem per compromissum, c. contingit de arbitris. 35 *Iudices laici de decimis etiā infeudatis cognoscere non possūt.*

Ideo curia suprema, quamuis sit mixta ex
36 clericis & laicis, tamen non potest etiam de causis spiritualibus disponere, nec decidere: quia initium est inspiciendum, vt habetur in c. dudum. eo. vnde cùm initium eorum à quo iurisdictionem habuerunt, sit à rege, vel alio seculari principe, non possunt dicere se maiorem iurisdictionem consecutos, quã is, qui dedit habet. & ista faciunt contra illos, qui dicunt curias supremas Franciæ, quia sunt ibi consiliari presbyteri & clerici, posse de rebus & causis spiritualibus cognoscere: quod vides quàm sit alienum. Illud verum
37 faterer, quando consiliarii essent à papa dati: vt alibi plenius in ordin. regia dicam.

Curiæ suprema mixta non tamen de spiritualibus cognoscere possunt.

Siue inter clericos agatur, siue inter laicos, siue inter clericum & laicum, tam principaliter, quàm incidenter. c. tuam. de ordi. cognitio. c. 2. vbi Panor. notat. de iura. calum. d. clem. edispendiosam. de iudic. vbi doct. plenè dicunt nullo modo laicum de spirituali-
38 bus cognoscere posse.

Etiam inter laicos iudicee seculares de decimis nõ cognoscant

Nam deus relinquendo decimas clericis: illarum cognitionem in consequens reliquisse videtur. glos. in summa decima. q. 1. probatur in c. placuit. 2. in 16. q. 1. & in c ex tenore. de foro compet. Calder. consil. 15. an iudex. illo titu. & Ias. consil. 23. in causa. vol 1. quia laici ecclesiastica negotia tractare non debent. c. 2. de iudi. & ita est statutum sacris conciliis, & à summis pontificibus, vt proba-

Cõtra pra

probaui. Si tamen ageretur contra prædonem frumenti laicum, posset tunc iudex secularis contra illum cognoscere. vt probat Cardi:in d. c. quamuis. q. vlti. de deci.etiam fructus locari,& vẽdi laicis possunt. c.vestra. de locat.& sic iudices laici tunc cognoscere possent.glo.ibidem,& superius dixi.

donem frumẽti secularis cognoscit.

39 Si tamen probaretur concessionem à papa laicis factam esse, tunc ad laicos iudices cognitio spectare posset:& hodie ex priuilegio concesso Philippo regi Franciæ, vt quidam aiunt, quod Philippinam vocant,iudices laici de decimis feudalibus cognoscunt. & si laici inquietantur coram iudicibus ecclesiasticis super huiusmodi decimis, sic infeudatis ante consilium Lateranense solent impetrare literas à rege, ad inhibendum iudicibus ecclesiasticis, ne de his cognoscant, causasque ad iudices seculares remittant:quibus per regem mandatur, vt faciant laicos vti & gaudere priuilegio dicto,& iure tenendi,portandi,colligendi, & possidendi huiusmodi decimas, in vim prædicti priuilegii.de quo Benedic.meminit in repet. c. raynutius. in verb. si absque. 2. de substi .fidei c. nu. 45 de testa. & Chassa. in consuet. Burg. rub. *des iustices.* §. 6. nu. 350. & item seculares iudices in Hispania cognoscunt de eisdẽ:vt testatur Pet.Belluge.in specu. principũ. rub. 13.de deci. § restat.fol. 45. & seq quod esset apud me expeditum,qñ laici iure tenerẽt istas

Ex priuilegio iudices seculares de decimis cognoscũt.

deci. aliqui non possunt cognoscere, teste
40 Feder.consil 245.domino And.

Feudales decimæ ad posteros nõ transferuntur.

Secundò, infertur quòd in decimis etiam infeudatis non succeditur iure hæreditario, per c. prohibemus. eod quamuis feuda instar patrimonialium habeantur in hoc regno, quando sunt temporalia, vnde ius illorum in accipientem transfertur c.1.qui feuda.poss. tamen cùm ius decimarum in laicos transferri non possit, ca. ad hæc. eo.& superius dixi.ideo decimæ non habebuntur instar patrimonialium, etiam si iure possidentur, per supra dictas rationes. nam hoc esset contrarium his decimis, quòd essent spirituales, & haberentur vt temporales & profanæ: imo superius fuit dictum, ne ad alios laicos transferantur.

41

Cõsuetudines vel statuta super decimis à laicis edita non valent.

Tertiò, quòd consuetudines vel statuta à laicis edita super decimis etiam infeudatis, non valẽt, tum quia falcem in messem alienã imponunt, contra c.nouit.de iudi.disponẽdo de his, quæ ad illos non spectant, tum quia de spiritualibus non licet laicis statuere. ca. ecclesia.de constitu. vbi docto.Inno.in c. nouerint.de senten.excommuni.c.hanc consuetudinem.in fine 11. q. 2. cùm non constitutiones, vel destructiones dici possint, & vsurpationes iurisdictionum. tex.in c. fina. de reb. ecclesi. non alienand. sic consuluit Aegid. bellamera.consil.40.factum tale.col.10.in allega.Iohan.de Alzeno.

42

Quartò, infertur quòd licet decimæ es-

ſent infeudatæ ante concilium Lateranenſe, à domino ſeculari, laicis, non poſſunt etiamnum retineri. c. dudum. de deci niſi dominus eas decimas iure ſe habere probet: vel eccleſiam compenſauerit de re maiore, vel æquali, de quo oportet quòd conſtet, per c. ea enim § ſed & permutare. 10. q. 2. c. 1. de rerum permu docto. in. c. 1. de rebus eccle. non alienand. Deci. cõſil. 341. viſo puncto. col. 5. num. 11. & retinẽtes nollem excuſare, nec abſoluere ſine reſtitutione.

Feudales decimæ hodie retineri non poſſun: à laicis.

Et ſic cùm eccleſiæ, quarum laici tenent decimas, non habeant aliqua bona temporalia, probatur quòd non fuerunt pro decimis compenſatæ: ergo illæ decimæ retineri iure non poſſunt, per ſuprà dicta, etiam per mille annos poſſeſſæ. 43

Quomodo probatur eccleſias nõ recepiſſe aliquid in compenſationem.

Quintò, non eſt quærendum an infeudatio fuerit facta, vel non: quæ tamen non præſumitur, quia eſt facti, & facta non præſumũtur. l. in bello. § factæ. ff. de capti. ſed quærendum eſt, à quo facta fuerit, & an is potuerit facere, qui fecit. l ſi quæramus ff. de teſta. 44

Infeudatio non præſumitur, nec nocet à laicis facta.

Imo à ſolitis præſumemus eas vſurpatas à laicis. ca. fina. de reſtit. ſpoliato. in 6. ibi, quia eas occupaſſe iniuſtè veriſimiliter præſumuntur. c. quamuis. de deci. eo. maximè quia malum legimus in hiſtoriis initium, videlicet decimarũ conceſſionẽ ab ipſo duce Martello, laicis & proceribus regni Franciæ factã, & in conpenſationẽ belli. Ideo quæ ma- 45

Vſurpatæ decimæ à laicis præſumuntur.

lo inchoata sunt principio, difficile est vt bono peragantur exitu.c.principatus.1.q.1.

46 *Donatiõis decimarũ incõuenientia.* Itaque in hoc dono vides bona non sua dari, & pro seruitio sibi impenso, & spiritua, le pro temporali: quod quàm sit absurdum nemo non videt, & sine compen satic nefacta ecclesiis, saltem nullam legi: quod etiam non valet, vt habetur in. §. si minus. in authent.de non alienan.reb.eccle. colla. 2.

47 *Excommunicantur oẽs retinẽtes decimas et sacrilegi sunt.* Vnde dicit tex. in c. in. canonibus. 16.q. 1. valde ergo iniquum & ingens sacrilegum. est, quicunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro salute animarum suarum, aut requie vnusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his à quibus maximè seruari conuenit Christianis, & deum timentibus hominibus, & super omnia à principibus & primis regionum, in aliud transferri, vel conuerti. Quicunque ergo res ecclesiæ iussu vel largitione principum, vel quorundam potentum, quadam, inuasione, vel tyrannica potestate tenuerint, & filiis & hæredibus suis, vt à quibusdam iam factum audiuimus, quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriãtur: quia iuxta sanctorũ patrum traditionẽ nouimus res ecclesiæ vota fidelium esse, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum cuique, non solùm habita conseruare, verumetiam, deo opitulan-

te,conferre optamus.c. quia iusta, 16. q. 1. Et laici,siue ab episcopis, siue à regibus, siue à quibuslibet personis decimas acceperint,nisi ecclesiæ reddiderint, sciant sacrilegii crimen se committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. c. decimas. decimasexta quæst.7.alia superius scripsi.

Et in dubio iudicare debemus id quod est animæ tutius & securius.ca,iuuenis.de sponsalibus, sed securius est animæ iudicare decimarum vsurpationẽ, vt satisfaciamus, & eas restituamus, quas prædecessores nostri iniustè detinuerunt. ergo & cetera. Et ob hoc credo multos in inferno crutiari, qui noluerunt decimas restituere: & nunc detinentes eos,si nõ pœniteant,& restituant,sequuntur. 48

Nec obest si dicatur, quod reges dederunt possessiones, & fundauerunt ecclesias, ergo & decimas necessitatis causa, quas dederunt, concedere possunt. quibus respondet textus, cap. nouerint, 10. q. 1. in hæc verba, nouerint conditores basilicarum in rebus,quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere, sed iuxta canonum instituta,sicut ecclesiam,ita & dotẽ eius ad ordinationem episcopi pertinere,Et alibi, possessiones, quas vnusquisque ecclesiæ proprio dedit,aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis, aut distractionibus, vel sub quocũque argumẽto,non patimur:nisi fortè aut clericis bonorũ meritorũ,aut monasteriis 49

Reges bona quæ ecclesiis dederunt, an accipere possint.

religionis intuitu, aut certè peregrinis largiri necessitas suaserit: vt hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur. cap. possessiones. 16.q.1. Et quando reges donant, videntur ius patronatus tantùm retentum donare. cap. pastoralis. de donationibus.

50 *Quibus ecclesiis decimas laici restituere debent.*

Vltimò, quamuis laici decimas restituere deberent ecclesiis parochialibus, à quibus fuerant occupatæ: quia quæ erãt Cæsaris, Cæsari reddenda erant, & quæ dei, deo. & text. in cap. cum apostolica. in fine de his quæ fiunt à prelato. sic dicit monẽdus est laicus, qui decimã detinet, vt eã restituat ecclesię ad quã spectat. nẽpe de re aliena disponere nõ poterãt l. in re mãdata. C mãdati. Et cũ decimæ datæ fuerint filiis Leui, nõ electione offerẽtis persoluebãtur, vt cõtẽpto Leuita, qui secũ erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. ca. ecclesias. §. itẽ cùm decimæ. decimatertia quæstione prima. Nam dictum est Deuteronomi decimooctauo capit. Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas: tamẽ quia vna est sponsa dei ecclesia, ideo capax earum quælibet ecclesia est. Quamobrem religiosi vel alii ecclesiastici viri per tempus immemoriale possidentes illas, potuerunt contra alios clericos præscribere, & vna ecclesia contra aliam, capi. primo. de præscriptionib. in sexto. vt inferius dicam, in illa decimatertia quæst. an deci-

**Additio Et vbi decimæ sunt feudales, si semel donatæ sint ecclesiæ, iudex laicus nunquam poterit de his cognoscere, quia naturam acceperunt primæuã ad ecclesiã reuertẽdo. arg. l. si vnus §. pactus. ff de pac. & l. sic remissa fuit cognitio ad iudicẽ ecclesiasticum per senatum, anno 1550.*

mæ tolli possint. vbi videri debet, an ex donationibus laicorum possit præscribi. & dicit tex. in c. fin. 6. q. 1. ibi, liberum est enim monachis & spiritualibus viris deum colentibus & timentibus, decimas & oblationes, cunctàque remedia cõcedere, & de iure suo in dominiũ illorũ, & vsum trãsferre: nec tam pauperib. paupertatẽ, quã religionẽ attẽdere. *die 22. Maii, in vigilia Pentecostes.*

51 *Consensus prælatorũ in dandis decimis, an prosit.*

Nec refragatur quòd illa Martelli donatio facta fuit cum episcoporum consensu, ergo valet. c. cum apostolica. de his quæ fi. à præla. Responde, non est verum: sed faciamus sic esse, tamen donatio decimarum à laicis facta laicis, cum consensu episcopi, non valet. c. quamuis. eod. vbi fusius dixi. nec dicit quòd episcopi Gallicani consenserint, sed non dissenserint, quia non poterant. nempe iste dux Carolus Martellus bello efferatus, duos iam deposuerat de facto prelatos, videlicet archiepiscopos Remensem, & Arelatensem: vt patet per Flor. in secuuda parte chronic. tit. 4. c. 2. §. 3. Ob id nõ erat mirum, si episcopi nõ dissentiebãt. nã si aliquis cõtradixisset, depositus, & exilio, & forté morti traditus fuisset: ob id non cõtradixerunt, vel coacté consenserunt: tamen hoc fieri sine papæ consensu non potuit: vt superius dictum extitit.

52 *Iusta causa in dãdo decimas esse debet.*

Non obstat quòd fuit iusta & necessaria causa. nẽpe Sarraceni destruebãt totũ regnũ, & sic ipsos prælatos, & ecclesias. Respõde, iã parta erat victoria apud Turones, ideo bella

cessabāt cōtra Sarracenos : quáobrem cessabat iusta& necessaria cōcedendi decim. caussa. & quamuis fuisset iusta causa, tamē iure & cum solēnitate fieri debet alienatio bonorū ecclesiæ.c.sine exceptione.12. q.2.vbi scripsi. nec poterat hoc sine papæ fieri authoritate, nec á laicis, qui nullū ius rebus eccle.habent.

53 *Compensare de suo quis debet.*

Nec obest quòd Martellus milites compésare volebat de hac nobili & egregia victoria. Respond. hoc potuisset egregié de bonis suis : nempe compensatio de suo ad alienum fieri debet. l.1. & per totum tit.ff.de cōpensa. sed de ecclesiæ bonis, non licebat compensare, aliâs est furti species de alieno elargiri, vt superius dixi.

54 Nec me mouet tex. in c. prohibemus.ibi, cum animarum suarum periculo detinentes. vbi prohibet laicis detinentibus cum animarum periculo, ergo detinentibus sine periculo, id est iure, non prohibet. Respond. si papa ex iusta causa concessisset valeret.c.possessiones. 16.q.1. & c. nam qui deo. q. 2. ibid. quod non probatur. Alia q·vltima dicentur.

1 *Quomodo decimæ solui debeant.*

VNdecimò, quomodo solui decimæ debeant? Respond. Leuiti. 27. scribitur, non eligetur nec bonum, nec malum: sed quicquid venerit decimum. vnde quicunque recognouerit in se, quòd non fideliter dederit decimas suas, modò emendet quod minus fecit. Quid est fideliter dare, nisi vt

Additio Imò S. Ludo statuit, āno 1277. in mense Martio, quod oēs decimæ ad ecclesiā reuersæ ex laicis essent admortisatæ nec amplius infeodatæ dicerentur, nec aliquid secularibus deberent.

nec minus, nec peius aliquando offeratur de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de ipsa venatione sua ? c. quicunque. 1. in 16 q, 7.

Et sic debet præstari, non ad electionem soluentis, sed illud quod decimum venit, facta computatione nouem, id quod cadit in decimum, debetur, nec illud cõmutari potest. vt ibidem scribitur. alioqui vtrumque debetur, & commutatum, & id cum quo commutatum est. c. omnes decimæ. 16. q. 7. hodie ista commutatio de voluntate partium fieri iure potest, non obstante Leuitica lege antiqua, quæ in hoc abrogata est. 2 *Commutatio decimæ an fieri possit.*

Est tamen differentia inter prædiales decimas, & personales. nam prædiales sine diminutione seminis, & expensarum detractione, statim fructibus collectis, non deductis aliquibus expensis, solui debent. c. cum homines. c. non est. eo. & antequam pensio colono partiario detur. glo. in c. quæst. 16. q. 1 vel domino. d. c. tua. 2. & sic consuluit Bertrand. consil. 255. visis petitionibus. col. 1. & sequen. in 1. vol. ex prima editio. 3 *Expensæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis, secus in realibus.*

De personalibus verò deducuntur expensæ factæ in mercibus, emendis, quærendis, & vehendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ datæ sunt mediatoribus, & similibus: non solùm si vtiliter, sed etiam si ex voluntate, dummodo non fiat in fraudem ecclesiarum. Innocen. Hosti. Ioh. Andr. & Cardin. in c. pastoralis. post glo. ibi, eo- 4

dem. ſicut quando quis retrahit rem, oportet quòd reſtituat omnes expenſas, quas emptor fecit, vt concludit Boher. in § 4. de cõſuetud retract. in conſuetud. Biturig. qua deductione facta de lucro, decima impartitur. d. c. paſtoralis, vbi glo. & docto. & idem in decima papali concludit Geminia. conſil. 85. ſuper primo. col. 1. quia hæc perſonali decimæ æquiparatur. & Capyt. deciſ. Neapol. q.
5 20. in cauſa venerabilis mo.

Ratio diuerſitatis inter prædiales & perſonales decimas.

Ratio eſt, quia decima eſt tributum. c. decimæ. 16. q. 1. & ſicut in tributis nihil deducitur, ita nec in decimis prædialibus. c. tua. 2. eodem niſi conſuetudo fuerit, quòd homines expenſas aduerſus dominum deducerẽt, tunc enim ea valeret, vt concludit Bertrand. conſil. 255 viſis. in 1. vol. vide tamen in d. c.
6 cum homines.

Etiam quia pecunia bis, & pluries decimari poſſet, ſi expenſæ non deducerentur, & tamen deus vnam tantùm ſibi retinuit decimã, at fructus prędii, vel animaliũ de nouo orti, nõ fuerũt decimati, nec frumentum, quia ſemen mortuum fuit, & à deo ſuſcitatum. c. cũ non ſit. eo. & in euangelio dicitur, niſi granũ mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. ideo in his fructibus nulla expenſa deducitur, & maximé quia deus reſeruat homini nouem partes, & decimã tantùm vult: teſte And. Hiſpa. in regula decimarum, q. 14. Ad hæc de lucro ſoluitur decima perſonalis. d. c. paſtoralis. ſed non dicitur lucrum, niſi deductis expen-

ſis: igitur expenſæ deducentur, & vbi datur fauor diuinus, vel publici iuris, non deducũtur expẽſę etiam neceſſarię, vt in d c. tua 2. & in c. paſtoralis, eo. & ſic concludit Mattæ de afflictis, in deciſ Neapolit. q. 252. magnificus. aliæ etiam rationes aſſignantur per glo. & doct. in d. c paſtoralis. licet aliâs regulariter impenſæ neceſſariæ deducantur. vt ſcripſi in l. impenſæ. ff. de verb. ſignifica.

Expenſæ autem in refectione clibani ſeu alterius rei, vel in eius tuitione, non debent deduci: quia res in patrimonio noſtro remanẽt: vnde ſi fecero, vel refecero torcularia, vel dolia, hoc non deducam. nam ſi fato rupta ſint, debeo aſcribere peccatis meis, & quod deus in hoc voluerit me punire. vt ait Hoſti. in ſumma, § & qualiter, verſ. expenſæ ſi tamẽ res immobiles acquiſitæ vendantur, vt domus, ager, vinea, clibanus, de pecunia deducentur impenſæ reparationum. d. c. paſtoralis. vt ſi centũ aureis iam decimatis domum emam, & poſtea eam ducentis vendam, deducam centum aureos decimatos, & expenſas, ſi quas fecero, in reparationibus: ſecus ſi res immobilis remaneat penes me: vt in d. c. paſtoralis. fuſius ſcribitur. ibi videre quilibet poteſt. alia cum facilia ſint, miſſa nunc faciam.

7 Expenſæ refectionis an deducẽdæ ſint.

DVodecimò, quando ſoluendæ ſint decimę? Reſpondeo, prędiales ſtatim fructibus recollectis. c. cum homines. eod. dixi:

1 Quomodo decimæ ſoluendæ ſint.

autem dominus : non tardabis decimas & primitias offerre. ideo tardius dare peccatum est: quia minus soluit, qui tardius soluit. l. si cui. in fin. ff. de verb. significa. facit l. vna C. de plus petit. & §. plus. de acti. in instit. sic consuluit Guido papæ in consil. 70. ex processu.q.1.

2 *Statim soluendæ sunt decimæ.* Vbi etiam dicit intelligi statim, id est quàm citius solui possunt, & sufficit, quòd fructus sint collecti, & spicæ in messem deiectæ, & sic cœpti, licet non percepti, & completi. l. si eius. ff. de rei vendica. & si quis fuerit in mora soluendi decimas, & frumentum, vel vinum fuerit substractum, vel periit, tenebitur is, qui statim non præstitit vel non monuit curatum, vt illam decimam reciperet: per l. cum res in fin ff. de leg. 1. glo. & doct. in d.c. cum homines.

3 *Consuetudo vt certo tempore soluatur decima valet.* Putarem tamen valere consuetudinem. vt soluatur in certo tempore, licet non statim, dummodo per tempus cuius initii memoria in contrarium esset seruata, vt inferius dicã, in illa q. seq. an decimæ tolli possint, & hoc scribit Collecta. in d. c. cum homines. post Rofred. in tracta. libellor. iuris c. in 4. parte, rub. qualiter decima sic danda. itaque in decima soluenda inspicietur consuetudo, qua cessante seruare oportet suprà scripta.

4 *Personales decima in* Personales verò in fine anni præstari debent. glo. in c. reuertimini. in verb. annus. 16. q.1. & facit 2. Esdræ ca. 10. in fin. Panor. in ca.

peruenit. eo. quia particularis solutio multa incommoda afferre solet. l. plane.ff. famil. hercifcun.c.ex literis.de pignori.si tamen intra annũ solueretur, non debet recusari. teste Anto.in c. ad apostolicæ in fi. de deci. sed Card. in c. pastoralis. q. 16, eo. dicit quód postquam lex non distinguit inter prædiales & personales, quòd vtraque est statim soluẽda: quia interim potest curatus indigere, & parochianus mori, ob id melius & tutius est quòd statim soluatur, id est singulis diebus dominicis: & bonum esset quod statueretur aliqua forma super istis exoluendis & præstandis.

sine anni præstãtur.

5 Vnde doctor regens, ex lucro centum aureorum, quod fecit, debet decimam illorum, sic & aduocatus de eo quod ex postulatione lucratus fuerit, glo. in c. decimæ. 16. q. i. & in c. pastoralis. de deci. vbi Cardi. q. 10. ideo boni aduocati & deuoti solent scribere lucrum, & postea in fine mensis vel anni. discutere: & vidi quater in anno discuti, imo vidi multos habentes crumenam decimarum, & eo die quo decem lucrabantur solidos, vnũ ponebãt intra marsupium decimæ, & ex illo lucro fiebant eleemosinę, celebrãbantur missæ, anniuersaria fiebant, dabatur pars curato indigenti, & omnia opera pia fiebant ex illa pecunia: & bonum esset si sic faceremus, vt etiam vult Host.in d.c. pastoralis. col. penul. eo,

Aduocatus & doctor quomodo & quando soluere decimam debeant.

6 Et sic mercatores debent & alii artifices facere, si prospere velint omnia sibi succedere: vt docet glo. & doct. in d. c. decimæ. & inferius dicā in q. vlt. & idē in procuratoribus, & notariis, apparitorbus, & aliis personis, vt ex eorum lucro decimam præstare teneantur. vt firmat And. Hispa. in d. regula decima. q. decima, & superius dictum fuit q. quinta, & octaua.

Mercatores & artifices de lucro personales decimas debēt

7 Quæro, an decimæ ante petitionem solui debeant? Respondet tex. affirmatiuè, in c. cum homines. eo. titu. dum dicit statim fructibus receptis soluendas, ergo in mora sunt, qui non statim soluunt, etiam sine petitione. vt scribit Panor. in 2. notab. ibi, & quia offerri debent, vt superius dixi in 1. igitur nō requiritur petitio, alioqui non satisfaceret quis præcepto dei.

Ante petitionem an præstandæ sint decimæ.

8 Nec refragatur c. peruenit. eod, tit. vbi monitio requiritur, & sic petitio. Respondeo monitionem requiri, antequam non soluens excommunicari possit. nam de excommunicationis forma est, vt ferri non possit nisi præcedat monitio. c. sacro. de sententia excommunica. sed decimarum non est ea natura, vt requiratur petitio: nempe dum tempus est appositum, non requiritur interpellatio. l. magnam. de contrahen. stipula C. sed in d. c. cum homines. est tempus appositum solutioni decimarum, videlicet vt soluantur statim fructibus collectis: igitur non sol-

Monitio in decimarū præstatione quando requiratur

nentes statim sunt in mora, etiam sine petiti-one, & sic monitione facta excommunicari possunt. facit. c. oēs 16. q. 7. ibi, sed quia modo multi inueniuntur, decimas dare nolentes, statuimus, vt secundum domini præceptum admoneantur semel, secundò & tertio: qui si non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vsque ad satisfactionem & emédationem congruam.

9 *De verbo offerre.*

Item exodi. 22. capit. dicitur, decimas & primitias non tardabis offerre. ponderando verbum, offerre: sequitur quód sine petitiode hoc fieri debet, vt doct. scribunt in authé. offeratur. C de litis contesta, ideo postquam decimæ offerri debét, ergo sine petione, & sic vltro. vt expressé docet tex. in l. fidei commissa. §. si rem. ff. de legat. 3. &. 2. paralipome. 31. scribitur, quòd filii Israel & Iuda obtulerunt decimas, & sic absque petitione.

10 *Decimæ remitti expresse possunt.*

Nec refragatur quod diuus Paul. primæ ad Corinthios. 9. ait. nihil à Corinthiis petiisse, nec recepisse c. prædicator. 16. q 1. ergo si decimæ non petantur, non debétur. Respon. verum est, quando remitterentur expresse, vel tacité vt diuus Paul. auaris remisit Corinthiis: tunc non tenerentur homines ad eas soluendum: sed contrarium est, quādo nulla fit remissio. imo diuus Paulus ait ibi, quòd dominus ordinauit his qui euāgelium annūtiant, de euangelio viuere: dicit tamé. ego auté nullo horū vsus sū. hoc fecit.

vidēs Corinthios auaros esse, ne offendiculum euangelio Christi daret, sed vt eos deo lucrifaceret: attamen inquit ibi, neminem militare suis stipendiis debere.

11 Nec obest quòd ecclesia Grecorum non soluit decimas. nam respondeo quia scismatica est, à nostra Romana deuians, etiā in matrimonio. c. cum olim de cler. coniu.

12 *Pœnæ iuris non petitæ non debentur.* Nec me mouet, quòd pœnæ iuris nō debētur, si non sint petitæ: vt declarat glo. in c. fraternitas. 12. q. 2. & regulariter petitio requiritur: vt in euangelio scribitur, petite, & accipietis. & in l. vniuersi. C. de precib. imperato. offerend. vbi Ias. scrip. in §. si quis vero. de collatio. in concord. Respond. hoc est verum, nisi in lege sit statutum tempus, quod ponitur in d. c. cum homines. & licet decis. Rotæ. 25. in antiq. incipiens. nota quod vbi. in princip. dicat debitorem decimarum non teneri, nisi à die petitionis, secundum opinionem Archidiaco. tamen illam opinionem ibi reprobat, cum nullus possit prætendere ignorantiam, eo quod est debita iure naturali & diuino, vt ibi dicitur, & suprà, 1. docui. quia tempus pro homine interpellat.

13 *Reprobat eos qui dicunt petendas decimas.* Et sic patet illos parum probè sentire, qui dicunt non soluendas decimas nisi à die petitionis: & si non fuerint petitæ tempore recollectionis fructuum, quòd non possunt amplius peti, vt Adria. de traie. in d. q. 5. versi.

dò videndum est. quamuis Archid. in c. 1. de deci. in 6. videatur dicere à tempore petitionis debitorem decimarum tantùm condemnandum, & non antè: quem refert Fely. in c. si autem, col 3. de rescrip. sequitur D. Pet. Pau. Paris. in cõsil. 15. Albertus. in fi. in 1. vol. & cõsil. 6. considerata. col. 3. nu. 11. in 4. vol. & consil. 25. vidi consilium. col. penul. nu. 35. ibidem. Hoc tamen non probant, nec Iohan. Francis. in tract. de præscrip. in 1. parte quintæ, prin. q. 7 col. 16. nisi consuetudo esset, quòd non soluerentur decimæ, nisi peterentur: & sic secundum eos durum esset dicere, quod omnes homines qui non dant decimas damnarentur: quia ecclesia non petendo videtur, remittere: vt testatur Floren, in 2. parte summæ, rub. de dec. tit. 4. c. 3. § fi. sed ego dicerem, quamuis sit durum, tamen seruandum. per l. prospexit, ff. qui & à quibus. alioqui non seruantes leges essent melioris conditionis, quàm seruantes, & impii, quàm pij & postquam sciunt se teneri ad solutionem, sunt in mala fide, & sic in peccato, ideo non sunt excusandi.

Item diuus Thomas in 2. secundæ. q. 87. art. 1. in solutione ad 2. argu. ait. quòd si ex obstinatione quis decimas denegat, tenetur etiam quis sine petitione, & censetur ex obstinatione id facere, quando simul atque pepetitæ sunt, non dat: & tũc verè ad omnes decimas tenetur. & sic possunt conciliari opinio- 14 *Conciliantur opiniones de petẽdis decimis.*

nes, vt quædam petitio non specialis, seu admonitio requiratur, sed generalis, quæ hodie ab omnibus solet fieri curatis.

15 Vnde hodie nō soluentes dec. sunt in mala fide, & mora. nam solent in ecclesiis ab ipsis curatis singuli moneri diebus dominicis, vt decimas soluant: igitur si decimas retineant, tenentur sine alia petitione, & publicātur excommunicati in ecclesiis detinentes decimas. & ita seruatur in curiis Franciæ, quę consuetudo multis est confirmata arestis, & sententiis. & hoc probatur in c. peruenit. eo. tit. vbi præcipitur prælatis, vt parochianos monere habeant de soluendis decimis, & cōpellant eos, si nolint soluere: quod si non faciant, peccant mortaliter: vt ibi decidit Panormitan. quia ipsi subditorum peccatis obuiare debent, & non negligere bona ecclesiarum & pauperum: alioqui negligentia illorum peccatum inducit. glo. in c. ea quæ. de offi. archi. Hostien. in summa §. fi. q. 7. quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri, in personalibus secus, cum non sit in illis certum præstitutum tempus. & ista opi. non est contenenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam superius scripsi. & sic aderit finis huiusce quæstionis.

1 *An tolli decimæ possint.*

DEcimotertiò, an tolli decimæ possint? Respondeo, videtur posse: quia cessante causa, effectus cessare debet. l. quod dictū.

ff. de pact. c. cum cessante. de appella. Sed in clericis causa cessat, igitur cessare decimæ debent. nempe olim erant decimæ in cibum eis datæ, vt superius dictum extitit, sed illum hodie aliunde habent, & sunt diuites: ergo causa soluendi eas decimas cessat. Nam clericos illos conuenit ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur impendia: qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperũ est accipiũt, sacrilegium profectò incurrunt, & committunt. c. fi. 16. q.

Secundò, clerici olim erant bonis moribus præditi: hodie peruersi, ideo illis decimæ denegari possunt, cum non sint ad cultum dei apti. c. tua. 2. de deci. & sic aliis clericis deuotis pauperibus dari debent. 2

Tertiò, filii Leui non accipiebant decimas, nisi ab eis pro quibus offerebant preces. c. ecclesias. 13. q. §. his itaque. sed hodie non orãt clerici pro populo: & si orarent, quia mali sunt, dei iracundiam magis in se prouocarẽt, quem per seipsos placare debuerant. ca. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1. cùm enim is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. c. in grauibus, 3. q. vbi etiam dicit victimas impiorum abominabiles deo esse, vota iustorum placabilia. 3

Quartò, quia clerici legi dei etiam non vacant hodie, vt patet in multis, & manifesta 4

nõ indigẽt probatione.c.de manifesta.2. q.1.

5 Quintò, numero. 18.c. dicitur Leuitas decimarum oblatione esse contentos: igitur si vltra decimas prædia habeant, eis non debẽtur decimæ: quia deus præcepit eis, vt sint contenti sola decimarum perceptione. & Iosue 13. tribui autem Leui, non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ domini Dei Israel, ipsa est eius hęreditas. & sic cõcludit Anto. Butr. in c. parochianos. col 3. & sequẽ. eod.

6 *Malis sacerdotibus & diuitibus an decimæ debeantur.*

Contrarium arbitror verius esse. nam fac quasdam rationes in nostris clericis cessare quibusdam, tamen non omnes decimarum rationes cessant, quia omnes non sunt diuites: & si essent, aliæ rationes non cessant. quæ sunt ex parte dei: videlicet, quia præstantur decimæ deo, in signum vniuersalis dominii, & pauperibus debetur pars: vt suprà q. 2. scripsi. & diuites melius possunt hanc partem soluere, quàm pauperes clerici: vt probat tex. in c. fi. 16. q. 1. ac pars fabricæ ecclesiæ assignari ex decimis debet. c. concesso. & sequen. 12. q. 2. Itaque deus, ecclesia, & pauperes, non debent, propter malitiam clericorum, decimis fraudari. Ob id glo. plura inconuenientia recitat, in c. 1. eod. lib. 6. quæ sequerentur, si soluerentur sacerdotibus, vt est à deo præceptum. vide Iohan. de turre crema. in c. fi. versicu. ad quartam quæstionem. 16. q. 1.

7 *Solui deci-*

Nec obstat secũdũ quia respõdet tex. in ca. tua nobis, 2. de deci. dicit enim sic, prætextu

verò nequitiæ clericorum nequeunt eas, nisi quibus ex mandato diuino debentur, pro suo arbitrio erogare, cùm nulli sit licitum aliena cuiquam cōcedere præter domini voluntatem. & quia sunt debitæ clericis c. parochianos. eo· ideo non possunt aliis dari, etiam pauperibus: quia non liberatur debitor soluens alii inuito domino. l. inuito, C, de solutio. l. vero ff. illo titu. quia deus non debet perdere debitum suum propter iniustum procuratorem, id est ministrum, ideo enim dantur decimæ.

mæ clericis, & non aliis pauperibus debent.

8 Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator dei eas exigat. Hostien. in d. c. tua. 2. Iohan. Hugo, in tracta. suo de offi. quatuor prælat §. sed nunc ex delicto. & nequitia clericorum considerari non debet, sed dei bonitas, qui hanc decimā á nobis voluit, dummodo non esset notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi iustè denegari possunt. c. præter. 32. distinct. & docto. in d. c. tua. 2. intelligunt illum tex. in malis presbyteris occultis, vt decima illis debeatur: secus in symoniacis sacerdotibus, & aliis irretitis criminibus notoriis: vt scripsi in rubri. de publi. concub. in concorda. in 18. pœna. ne videantur in suo peccato foueri, & ali. c. non omnis. ibi, vtilius, 5. q. 5. non debet tamen parochianus ob hoc decimas retinere, sed authoritate episcopi in vtilitatē ecclesiæ illas conuertere. argu. c. cum deputati. de iu-

Malitia clericorum in soluēdis decimis cōsiderari nō debet.

dic. & Hostié. in c. tua. 2. & §. & quare. in fi. in summa. eo. & quandiu tolerantur ab ecclesia, ego vellem illis soluere, saltem decimas prædiales, quarum triplex fit distributio, vt superius scripsi, personales, cum personam respiciant, in criminibus symoniæ, hæresis, & concubinatus, publicè illis denegarem, vt scripsi in concorda. facit c multi, 2. q. 1. & docto. in l. barbarius. ff. de offi. præto. Anchar. in d c. tua. 2. in fi post Rofred. in tracta. libel. iu. cano in 4. parte, rub. an expen. sint deducen versi. quæstio in vltimis. & sic Thosta concludit super Matthæ. 23. c. q. 73.

10 *Vuiclef cō bust⁹ quod diceret decimas posse auferre à malo curato.*

Notandum est, quòd inter articulos Vuiclef, per Constantien. concilium condemnatos. 189. fuit, in quo dicebat decimas esse puras eleemosinas, & quòd parochiani poterant propter suorum peccata prælatorum ab eis auferre: sed eo fuit combustus. nam decimæ non dantur pro solo vsu sacerdotum, sed deo, & ad vsum pauperum, vt superius dictum extitit, & vt deum recognosceremus ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. c. decimæ. 16. q. 1. nisi vt superius dicitur.

11 *Contra sacerdotes ob loquēs crimē incurrit.*

Nec refragatur aliud, quòd sacerdos ex his luxuriatur. Respon. hoc oībus contingit: & si aliquibus hoc ascribatur, ob hoc nō licet decimas retinere, sicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere: imo tu, qui hæc dicis audi quid scribat diuus Gre-

gorius: Multi secularium hominum, cũ plus sacerdotis vitam quàm suam discutiunt, in magnum contentionis diuinorum sacraméntorum crimen incurrunt: magna enim trabe vulneratos habentes oculos, câmque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quã dum incautè festinant euellere, erroris in foueã dilabuntur: minus quidam considerantes, quòd non eos vita sacerdotum læderet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum monitis aurem accommodarent: sed dum hipocritarum more plus illorum famã, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentiam diiudicãt, spernunt sancta monita, & spiritualia dona: vnde fit, vt non solum ab eis dicta respuant, quod est deterius, diuina etiam misteria contemnant, & cætera. in c. multi secularium. 1. q. 1. Ideo illorum primus, qui sine peccato (quod vix esse potest) ista dicens fuerit, iniiciat lapidem in illum: & non detineat quis aliena, sed puniatur malè viuens, & sibi debitũ non retineatur. Nam Ciprianus ait quæ sacrificia celebrare se credunt emuli sacerdotũ secum esse, cum collecti fuerint, opinantur hi, qui extra Christum colligũtur, tales etiam si occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis enim & grauis culpa discordię neque passione purgatur. c. neq; Caim. 98. dist. verũ est quod non solũ episc. presbyteri, diaconi debẽt magnopere prouidere, vt

cunctum populum, cui præsident, conuersatione, sermone, ac scientia præeant, verumetiam inferior gradus, exorcisi, lectores, custodes ædium, accoliti, & omnes omnino, qui domui dei seruiunt: quia vehementer ecclesiam destruit meliores laicos esse, quàm clericos c. qualis. 8. 1.

11 *Clerici & ecclesiæ bona habere possunt vltra decimas.*

Item non obest aliud, quod non possunt alia habere bona, cùm sit præceptum eis factum, vt decimis contenti sint. Cui respondeo, bona terræ promissionis fuisse per deum separata à decimis, & ipsis Leuitis concessas decimas, propter auaritiam & cupiditatem possessionum vitandarum: & ideo alia bona propria petere non poterant. cùm iam in decimis suam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere, & bona poterant, & quicquid deo erat consecratum, ad ius sacerdotum pertinebat. Leuit 20. c. & vlt. ob id si postea eis bona donata fuerint, & ecclesiis, iure illa habere possunt, tanquam deo dedicata & consecrata: & sic id temporis dominus voluit tribum Leui esse decimarum perceptione contentum, & nihil petere aliud ab aliis tribubus posse. d c. ecclesias. §. item cum dicitur. nec enim habet Leuita aliam partem atque possessionem inter vos: ergo inter alios non negat. facit glo. in c. 1. de deci. in 6. & ibi tex. mandat decimas solui: & tamen id tẽporis ecclesiæ locupletes erãt, alioqui sequeretur quòd clerici & ecclesia essent deterioris

conditionis quàm laici: vt arguit tex. in tua. 2. eod. de deo, qui non esse debet deterioris conditionis, quàm domini temporales, sic nec clerici, quam laici. sed laici à laicis bona donata capere possunt, & clerici & ecclesia non possent, quod est valde absurdum, cum ecclesiæ & clerici sint magis priuilegiati, quàm laici. c. ecclesia. vbi doct. de constitu. ita concludunt in rub. de dec. & facit tex. nu. 18. ibi, vniuersi quorum accipitis. ergo ab vniuersis possunt clerici & sacerdotes accipere, exceptis personis, quas suprà descripsi, si donentur eis, vel alio iusto titulo eis acquirantur. & hoc etiam dictat ratio naturalis. nam si pater filiis hæreditatem suam diuidat, & dicat velle eos suis portionibus contentos esse, si vnus liberorum det alteri partem suam, nunquid obstabit testa toris voluntas, quominus hic possit recipere? certè non: sed ex testamento non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex iure nouo. c. 2. de renuntia. l. stipulatio hoc modo. vbi docto. ff. de ver: oblig. & hoc expressim docet Hosti. in rubr de. dec. in fine, quem alii sequuntur.

Etiam si Deus expressé prohibuisset filiis Leui, & sic personis: tamen ecclesia non comprehenderetur. ideo potuerunt deuoti viri ecclesiæ donare; & clerici habent vsum, siue vsum fructum illorum bonorum donatorum, & sunt procuratores & administra- 12

tores illorum bonorum, non domini. c. penul. vbi glo. de reb. ec. non alie. c. 2. de donatio. c. in quirendum. de pecul. clerico. doct. in rub. de dec. vbi dicunt omnes clericos esse pauperes, per. l. priuilegia. C. de episcop. & cleri. quæ hoc non probat; bene loquitur de pauperibus in genere, sed non expressé de clericis. Ant. in c. parochianos. col. 3. eod. titu.

13 Itaque in hac quæstione, vt altius rem repetamus, videndum erit, an compositione, transactione, consuetudine, præscriptione, vel priuilegio, seu exemptione, aut alio quouis decima tolli possit: & primó dicendum erit de compositione.

14 *Cõpositio quid sit.* Compositio enim est gratuita conuentio. transactio autem est de re dubia, & lite incerta, aliquo dato vel retento, pactio. l. 1. ff. de transac. C. eo. c. super eo. ibidem. vnum tamen sæpius pro altero capitur, c. veniens. de transact. vbi Hosti. in summa, & quot modis sumatur compositio, scripsi in l. hæc verba ille ff. de verbo. significatione.

15 Quæro, an compositio super decimis valeat? Respon. aut loquimur inter clericos, aut laicos, & aut de transferendis decimis, aut de non soluendis. & in his elucidandis, facio casus sequentes.

16 *Cõpositio super decimis inter* Primus est, valet compositio inter personas ecclesiasticas, vt decimæ vni curato debitæ alteri soluantur. c. 2. de transactio. c. dilecti. in fin. eodem. vbi papa dicit soluatis,

vel cum ipsis amicabiliter componatis. & sic compositio approbatur ibi à papa, & in c. dilecti. & sequen. ibidem. vbi Panor quia cum decimæ clericis sint reseruatæ à deo, non refert quis ipsorum habeat, vel quæ ecclesia, vt abundantius dicetur. & doct. scribunt in c. ex multiplici. de dec. & idem docet Carol. Ruinus, in consil. 142. clarum est, nu. 13. in 5. vol. *clericos valet.*

17 Intellige in decimis prædialibus: diuersum sentiunt iuris interpretes in personalibus nempe is qui in sacrario operatur, quæ de sacrario sunt edere debet: & qui altario seruit cum altario participat, iuxta diui Pauli sententiam. & ne detur occasio vagationi, & audiendi diuina extra ecclesiam parochialem c 2 de parochia. Collecta. in c. ad apostolicæ. eodem.

18 Secundò, intellige etiam si ageretur vt monachi haberẽt totã prædialem decimam vnius parochiæ, vel alius curatus: nam tunc si curatus victum sufficientem non habeat, eo quòd ei desint decimæ aget ad congruam portionem. c. de monachis, de præben. & scripsi abundé in tracta. meo de congrua portio. inferius, quia illi qui percipiunt decimas poterunt curam habere pauperum, & fabricæ, & satisfacere poterunt iis, pro quibus decima debetur: vt asserit Ponor. in c. 3. eo. & superius q. 2. scripsi.

19 Tertiò intellige istam compositionem va-

Cōpositio sine causæ cognitione nō valet

lere, ita demum si causæ cognitio interueniat: debet enim superior examinare, an talis compositio expediat ecclesiæ, aliâs compositio non valebit, quia est alienatio in qua hęc inquisitio fieri debet. c. sine exceptione, vbi scripsi.12.q.2 glo.in c. primo. de reb. eccles. non alienand.in 6. licet videre in compendio aliena. rer.eccle.

20 Decretum episcopi an requiratur in cōpositione & alienatione.

Item requiritur decretum episcopi, vt firmat Innocen.in c.2.de transactio. licet ibi Panormi.eum reprehendat, dicens nullibi inueniri: sed intelligere voluit Innoc. decretum pro consensu & authoritate episcopi, vel superioris, solet enim episcopus post inquisitionem super commodo vel incommodo factam, si ex re ecclesiæ sit & vtilitate, decernere faciendam compositionem, vel factam ratam esse, & sic illi consentit. ita debet intelligi sententia Innocen. glos. & docto.in d.c.1.& inferius dico nu.26.

21 Et sic cessant controuersiæ doctorum, an in alienatione ecclesiæ requiratur decretum: quod sic patet, episcopus decernit iustam & bonam alienationem, illi consentiendo: sed non intelligimus de illo decreto, seu decreti solennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris, vt in rub. de prædiis mino. sine decreto non alienand.C.

22 Consensus episcopi

Quartò, non valet compositio, nisi cum consensu episcopi, vel superioris, & sic non valeret cum consensu inferioris, videlicet

abbatis, prioris, seu alterius. c placuit. 12. q. 2. & c. abbatibus. ibidem. c. cum apostolica. de his quæ fiunt á præla. vbi dicit non requiri capituli consensum, sed episcopi tantùm: licet in vera alienatione cõtrariũ sit. c. sine exceptione. 12. q. 2. & cũ decimæ sint cibus clericorũ, vt dixi, sicut de alimentis futuris, nõ potest transigi sine iudice. l. cũ hi. ff. de trãsac. ita nec de decimis, etiam docet Ancha. in c. cum homines. col. 2. eo. & episcopi præsentia loco iudicis habetur: si tamen decima à laico episcopo daretur, archiepiscopi consensus requireretur: quia episcopus non posset in propria causa censentire. c. prohibemus. de censibus: interpretatione. d. c. sine exceptione. vt inferius est videre in compend. alienatio. rerum ecclesi. *vel superior requiritur.*

Etiam cum consensu vicarii episcopi non valeret compositio, teste Aufer. in decis. 97. & sequen. vidi tamen seruari contrarium, tũ propter episcopi absentiam, tum quòd vicarius nomine episcopi hoc faciat, & quòd habeat iurisdictionem: vt patet in rub. de offi. vicar. imò in integra, legi in d. c. 2, de transac. de consensu episcopi, vel archidiaconi, & quia vicarii generalem solent habere potestatem. c. fi. de offic. vica. in 6. scripsi. abunde in praxi benefic. in princ. 23 *Vicariĩ cõsensus.*

Nisi inferior haberet iurisdictionem quasi episcopalem. glos. in clemen. 1. in verb. proprii. de reb. ecclesi. non alienandis c. signi- 24.

ficasti. de fo. competen. tunc cum authoritate illius valeret compositio.

25 *Successori quando cõpositio noceat.* Quintò, si compositio fuerit sine episcopi, vel superioris consensu facta, mortuo eo qui eam fecit, successori non praeiudicat per c. de caetero & c. veniens. de transact. c. ad haec. de offic. vicar. & hoc super futuris decimis, secus de praeteritis glo. & doct. in c. vt super. de reb. eccles. non alienand. Dec. in c. venerabilis in 4. notab. de confirmat. vtili.

26 *Compositio vt minus soluatur valet.* Secundus casus est, valet compositio inter clericos, vt minus quàm sit decima eis soluatur, & sic vt integram decimam, forté vigesimam, vel vt de aliquibus rebus non praestetur, vt de rebus forté minutis, seu aliis. c. veniens. de transac. c. 3. eodem. Panor. in c. dilecti in. fin. eod. facit. c. nuper. ibidem & in hac compositione quando diminuitur decima, requiritur consensus & approbatio papae: vt scribit Bertrand. consil 14. viso processu. in fin. vol. 1. ex prima editio. & consil. 116. illud est. ibidem. quod est verum, si cum laicis fiat: secus si cum clericis, vt doctores notant in c. 2. & c. veniens de transact. & inferius dicetur.

27 *Et an papae authoritate decimae tolli nõ possunt.* Tertius casus est, si per compositionem remittatur tota decima clerico, haec compositio non valebit: quia decima omnino tolli non potest, alioqui deus non recognosceretur in ea, nec honoraret cum quis ex sua substantia, vt est praeceptum Prouerb. 3. etiam si

illa compositio à papa probata esset: quia ius morale tollere non potest, nec ius naturæ, quo iure sunt decimæ, vt conclusi superius, in 1. quæstio.

Quartus casus est, non valere compositionem factam etiam de papæ consensu, vt laici decimas parochiæ vnius recipiant, tum quia Leuitis & clericis relictæ fuerunt, tum etiam quia laici sunt incapaces spiritualium rerum, vt sunt decimæ. c. decernimus. de iudic. ideo, eas possidere non possunt. c. causã. de præscriptio. nisi ad tempus, ex causa forté pietatis, vel alia iusta: secus in perpetuum, quia tunc ius spirituale apud ecclesiam inutile remaneret. nam sicut corpus sine anima viuere non potest, ita nec ministri ecclesiæ sine temporalibus. c. si quis obiecerit. 1. q. 3. Hosti. in summa. §. si q. 3. in fi. 28

Cõpositio fieri nõ potest vt laici decimas recipiant, vel vt non soluant.

29 Quintus casus est, si cõpositio de papæ cõsensu facta fuerit inter curatum & laicos, de non soluenda aliqua decima, nõ valebit, etiã cum papę authoritate secus cõponere, vt nõ præstaretur integra decima, vel de aliquibus rebus tãtùm, hoc enim ratum est, si papa approbet: diuersũ est de consensu episcopi, quia nullus extra papam laicũ à decimis eximere potest, nec quantitatem decimæ diminuere. tex. in c. venerabilis. de confirmat. vtil. vbi Panor. facit c. à nobis. eo. & Bertrand. d cõsil, 14. & consil. 116. in 1. vol. & compositio est quædam exemptio, ideo sine papæ approbatione facta nõ valet. glo. & docto. in c. 2. de

transact. sed authoritate episcopi potest cõpositio fieri super tempore, videlicet quo tempore solui debeat, & super loco, in quo loco, an deferenda sit domum, vel in campo soluenda, & quibus personis soluenda sit, probatur in d.c. venerabilis. vbi glo. Innoc. & Decius ibi firmat compositionem etiam ad diminutionem cum laicis fieri posse, episcopi interueniente authoritate: & ista tenetur, quando compositio est magna temporis firmata interuallo.

30 Item si ius ecclesiæ dubium esset, vt pote quia ageretur de priuilegio papæ laico concesso, tunc etiam cum authoritate episcopi compositio valebit, & cum causæ cognitione, vt superius dictum extitit, probat Panor. in. d. c. 2.

31 *Iuuans se cõpositione eam seruare debet.* Vltimus casus est, si compositio facta sit etiam de authoritate superioris, si is, qui allegat compositionem, vult ea se iuuare, oportet quòd probet se compositionem seruasse: aliàs si non seruata fuerit, non poterit se illa iuuare. per.l.cum proponas.C.de pact. c. peruenit. in 2. de iureiur. & si decimæ fuerint solutæ contra compositionem, illi videtur renuntiatum. reg. c. cum accessisset. in fi. de constituti. sic consuluit Bertrand. consil.6.vidi casũ.col.2. in 3.vol. ex. 1. editio.

32 *Priuilegiũ super decimis nõ præ* Notandum est quòd si papa hodie concederet priuilegium super decimis non soluendis ex aliqua causa, non extenderetur ad decimas

cimas, quas laici iure habent, & possident, vel alius: sed tantùm respiceret præiudicium parochialium ecclesiarum. c. 2. §. 1. & seque. eo. tit. in. 6. vt Iohannes Andræ firmat in c. penult. col. 2 de decimis. quia si princeps contra ius publicum priuilegium concedit, ius priuatum lædere, si illud non exprimat, non intendit. per l. 2. §. si quis à principe & §. merito. ff. ne quid in loco publ. fiat. c. quamuis. vbi docto. de rescript. in 6. & in c. causam, illo ti. in decreta. & qui difficilius quærunt, difficilius perdènt: vt glo. & docto. asserunt in l. qua ætate. ff. de testa. & in l. 2. C. de his qui veniam æta. impetra. Nisi priuilegium esset val de generale: vt concludit Deci. consi. 113. viso tenore. *standis nõ extẽdetur ad laicorũ decimas.*

Transactio an valeat super decimis? tex. in c. super. eo. de transa. sic ait: quòd transigi super re sacra & litigiosa non potest: etenim res sacræ, vt possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciẽ credimus habere symoniæ: alliàs si gratis, & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obuiare. Et sic primus casus est, valere transactionem super decimis præteritis, etiam si pro illis datur temporale, vel pecunia: quia fructus decimæ reputantur temporales, ideo laici illas conducere possunt. c. vestra. de loca. Dominic. & alii in c. fi. de foro competẽ. in 6. & in causa executionis capi possũt, vt scripsi in tracta de li- *33 Trãsactio super decimis an valeat.*

teris obligato, arti. 2. etiam sine consensu episcopi, tex. & ibi glos. & docto. in c. vt super. de reb. ecclesi non alienand. Deci. in c. venerabilis. col. 2. de confirma vtil. Gemin. in consil. 17. pro declaratione. col. vlt. glo. & doct. in c. fi. de rerum permuta.

34 Vbi Imola dicit, quòd si domus, vel res temporalis data fuerit pro decimis futuris, & casinate perierit, tunc ecclesia non tenebitur seruare compositionem, sed decimam de nouo exiget: sequitur Barba. in c. vt super. col. 1. de reb. eccle. non alienand. [+Imò ipse, qui trãsigit, potest nomine ecclesiæ agere ad rescisionem trãsactionis, ne occasio detur malis administratoribus dimittendi rem: c. si quis presbyterorum. de reb. eccles. non alienan. & sic iudicauit Senatus Parisiẽ. pro curato de Chitri, contra Ludo. de fresnay, anno. 1550. die. x Maii.]

*Additio

35 Secundus casus est, transactio super decimis futuris non recipiendis à laicis: quandiu viuit curatus valet: sed eo mortuo, extinguitur. c. veniens. de transac. cap. 3. eo.

36 Tertius casus est, si de decimis transigatur cum papæ consensu, vel episcopi, transactio valebit, si pro decimis compensetur ecclesiis in aliis rebus. docto. in c. ad quæstiones. de rer. permutat quia in rebus etiã spiritualibus non est prohibita transactio, si detur spirituale pro spirituali. dicit glo. in c. super. eo. transac. si spirituale sit eiusdem generis, & per

Transactio super futuris decimis an valeat, & cuius consensus requiratur

viam permutationis hoc fiat. teste Henri. Bohic. in c. ex literis 2. distinct. de transact.

Ideo si aliquis velit fundare monasterium 37
in prædio suo, poterit componere cum curato, vt recipiat aliud prædium pro compensatione decimę illius prædii, & hoc poterit cũ consensu episcopi fieri, sed ipsum ius decimæ remitti omnino non posset, sed temporale pro decimis futuris omnino dari non debet. glos. in ca. venerabili. de confirmat. vtili. Ias. consil. 19. in causa in 2. vol. vbi dicit, quòd si papa ex certa scientia confirmauit transactionem, non est licitum amplius super ea iudicare.

Addendũ est quòd decimæ dicuntur spiri- 38
tuales, vt firmat gl in summa. 1. q. 1. & in c. literas. de restitu. spoliato. vbi Panor in notab. & glo. vlti. ibidem. ac Ias. consi. 19. in causa. col. 1. vol. 3. post And. de Isern. c. 1. de feudo marchiæ. quamuis quidam contra teneant.

Spiritualia multis modis dicuntur.

Sed cõsiderandũ est, quod spiritualia multis modis dicuntur. primò strictè, vt sunt sacramenta, quæ spiritus sancti operatione cõficiuntur, & pro spirituum, id est animarum salute. Secundò in largiori significatione cõprehenduntur etiam iura ecclesiastica, quia spiritus sancti gratia dignis conferri debent. In amplissima verò significatione, spiritualia dicuntur etiam quæ à sacramentis veniunt, vt ius percipiendi decimas, oblationes, quæ

ex sacramento ordinis quis consequitur, teste Archid. in c. quod autem. 1. q. 1. & c. praemiis 17. q. 7. & pro cultu diuino c. tua. 2. vbi Cardi. 3. nota de dec. Praepos. in c. peruenit. & sequen. 1. q. 3. elucidat. Flor. in 2. parte sum. ti. 1. c. 5. rub. de symo. § 1. & § 15. ar. 16. cum seque. in ea. part. ideo dicit his verbis tex. porrò cum laicis nulla sit de spiritualib. concedendi vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quae diuina constitutione debentur. c. tua 1. eod. & sic decimae sunt spirituales: vt ibi etiam Card. & alii ponderant, & Card. consil. 92. fauendo. nume. 15. & tex. in c. ad haec. de dec. 1. dicit eas esse sanctuariũ dei. ergo sunt spirituales, teste Panormi. ibi, quia domino sanctificantur & diuini iuris sunt, & sic ius spirituale. tex. & ibi glo. in c. fi. 16. q. 1. Alber. in. l. monument. C. de legib.

40 *Cõsuetudo super decimis an & quae valeat.* Nunc de consuetudine dicendum est. Consuetudo quantumcunque longa nullas soluendi decimas, non excusat à peccato, nec valet, tum quòd sit contra ius naturale, contra quod non valet cõsuetudo. Panorm. & Curt. in ca. fi. de consuetu. tum quia naturalia sunt immutabilia. §. sed naturalia. in institu. de iure natu. tum quia etiam contra ius diuinum. c. frustra. 8. distinct. & notatur. in. d. c. fi. & huius est sententiae Anchar. consil 196. magnifice. q. 1. & Iohã. de tur. crem. in c. reuerti

mini.nu.12. vers. ad septimum. 16. q. 1 Bertrand.consil.14.viso processu. col.1 volumi. 1.& consil.116.illud est ibidem. in 1.edit. Cardi. in c.vlti.de paroch. & quia est irrationabilis, non valet. c. ex parte. de consuetu. Et ideo peti possunt, non obstante illa consuetudine.

Vnde fuit iudicatum decimam crocorũ debitam, licet nunquam fuisset decima de croco exoluta episcopo Albien. vt Aufrer. in d q. 09. decidit:& refert Boer. sæpius vidisse sic iudicari in consuetu. Bituri. §. 12. de consuetu. præ dio.& Anchara.in c.ad apostolicæ. in 5 notab,eo. & quia grauamen ecclesiis infert,ob id non valet.c. 1. de consuetu. [*Et allegãs se in possessione non soluendi decimas fuit.reiectus à senatu:vt docet Aufrer. In stylo parla. aresto 61 Item anno quo supra etiam fuere ad emendam condemnati, qui à baillino Montisferrandi condẽnati ad soluendas decimas ad curiam appellauerãt, anno.1516.in vigilia Pentecostes. — 41 *Crocorum decima debetur.* — **Additio Arrestũ.*

Imò si terra Hierusalem hodie à Sarracenis recuperaretur per Christianos, deberetur à nouis inquilinis decima: vt plenè cõsuluit Oldra. consil. 91. venit in dubiũ. quia terra nunc recuperata rediit ad pristinam naturã. l.cum loca.ff de relig. & lege diuina nũc regi debet,postquam à Christianis tenetur, quòd faxit deus vide c.pastoralis.q.1. Nec prodest tolerãtia,nec tacit⁹ papæ cõsensus:quia in his — 42 *A terris à Sarracenis recuperatis decima debetur.*

requiritur expressa approbatio. c. in aliquibus. in fi. de deci. & inferius dico. & hoc expressè docet Anchara. consil. 196 magnifice. col. 1. & Felynus in c. causam. col. 1. de præscriptionibus.

43 Siue loquamur de decimis prædialibus, siue de personalibus, cum eodem iure vtræque inuentæ sint: vt scripsi superius. q. 1. ergo eædem rationes quæ militant in vna, & in altera locum habent. Quamuis contrarium teneant quidam theologi, & Archid. in c. quicunque. 1. in 16 q 7. & Fely in c. causam. col. 5. de præscrip. vbi tenent consuetudinem excusare à præstatione decimarum personalium, cùm non sint de iure diuino debitæ: sed contrarium dixi superius. q 1.

Cōsuetudo super decimis personalibus an & quādo valeat.

44 Veruntamen in his personalibus crederem consuetudinem valere, vt aliquid pro his etiam modicum soluatur: vt pote si mercator, vel alius pro his decimis offerat in festis curato aliquid in missa, quia tunc honoratur deus, ex substantia illius, licet non detur integra decima, tamen consuetudo approbata illa minuere potest, vt inferius dicam. & communiter canonistæ firmant cum theologis valere consuetudinem non soluendi decimas personales: sed hoc intelligere oportet, vt dixi: & sic bonum esset quòd concilium vel papa statueret, quòd certa solutio fieret pro personalibus, vt in quatuor festis anni aliquid daretur curato, & maximè

illi qui prædiales decimas non habet: & super prædialibus, quòd integra deberetur, vt deinceps viri timorati viderent, quid sequi possent: quia in hoc est opinionum conflictus, vnde Anto, Butr in c. parochianos. in fi. eo. dicit: nescio quid dicam, nisi quod omnes dãnamur non soluendo. Igitur oportet eas soluere. & hæ decimæ personales magis in difficultate & subtilitate quàm vtilitate cõsistunt: quia saltem quantum ad quantitatem, consuetudo non soluendi generalis est, cui in hac parte standum est: alioqui quasi omnes animæ damnarentur. his verbis vtitur Hosti. in c. pastoralis. in fi eo. & Ioh. de tur cre in c. reuertimini. nu 12. versi. ad septimum. 16 q. 1.

Item quamuis canonistæ sæpius cõsuetudinem pro præscriptione accipiant, vt Paul. scribit in l. de q uibus. col. . ff. de legib & docto. in c. fi. de cõsue. tamen consuetudo propriè dicitur, quando ius acquiritur in communi, & publico: præscriptio verò quando priuato acquiritur: vt Panor. scribit in c. cum ecclesia. col. 8. nu. 45. de cau. possess. Et in consuetudine sunt plures personæ incertæ: in præscriptione verò vna sola esse potest. Anto. de Imol. in d. c. fi. Alex. consi. 166. viso. nu. 7. vol. Corne. consi. 267. in hac consultatione. col. 5. vers. nec videtur obstare. vol. 4. & abundè Ioh. Frãcis. in tract. de præscript. in 1. par. 1 partis, q. vlti. vbi alias tradit differẽtias

45 *Cõsuetudo & præscriptio differunt.*

ego in constitu.reg. in tracta. de consue in 3. tomo.

46 Secundus casus est, quòd consuetudo non soluendi integras decimas excusat, quia non est contra ius naturæ. nec diuinum quia soluendo quicquam pro decima, impletur dei præceptum de soluendo, & recognoscitur, ac honoratur deus ex substantia. Innocē. Panor. & alii per illum tex. in c. in aliquibus. eod. titu. vbi dicitur sic, illæ decimæ necessario soluendæ sunt quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata. & sic innuit ille text. quòd aliquæ soluendæ sunt, dum dicit, illæ, &c. Secundò quòd illa consuetudo sit per papam approbata. Et dicunt docto. in hoc casu sufficere approbationem per taciturnitatem, vt inferius dico. Nec refragatur d. c. in aliquibus. eod. vbi Hostien. firmat non valere consuetudinem in prædialibus, vt non soluatur integra decima: & idem dicit q. 7. §. fina in sua summ. & Henric. in c. peruenit col. 3. eo. quia in d. c. in aliquibus. dicitur, cum integritate. Sed responde, ibi dici, quòd domini debent locare prædia his, qui cum illa integritate, quæ debebatur soluent decimas: si ergo consuetudo habebat vt vigesima solueretur pro decima, conductor illam soluet, vel integram vbi erat debita integra: vt in fin. illi9 tex. patet: & sic valet cōsuetudo tā in prędialibus, quam in personalibus, quicquid

Cōsuetudo integras nō soluēdi decimas an excuset.

Intellectus ad capitulū cum aliquibus.

dicant Hosti. & Bohic. & contra Hosti. tenent ibi cōmuniter docto per tex. in c. cum sint homines. eod. vbi loquitur de prædiis, & tamen decidit valere consuetudinem: & personales & prædiales æquiparantur in c. quicunque. in 1. 19. q. 1. Nec me mouet, quòd quicunque recognouerit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit. quid est fideliter dare, nisi vt nec minus, nec peius aliquando offerat? c. quicunque. 1. in 16. q. 7, quia illud intelligitur quando nulla esset consuetudo, vel præscriptio: alioqui post consuet. vel præscriptionem nō diceretur dare non fideliter, nec minus: & ideo non recognosceret se minus dare, alioqui scupulosus & fatuus esset, qui post consuetudinem & pręscriptio. recognosceret se non dedisse fideliter, si dederit id quod vult consuetudo, vel præscriptio. per glo. & doc. in c. vigilanti. per illum tex. de præscripti. in interpreta. c. postulasti. de cleri. excom. minist. non esse faciendam conscientiam post præscriptionem, quamuis Alcia. teneat contrarium, in interpret. l. quinque pedum. C. fi. regum.

Et hæc est communis consuetudo mundi, ob id tolerabilia sunt. quæ vetus probat consuetudo, l. cum satis. versi. caueant. C. de agric. & censi. lib. 11. vbi etiam dicitur, quòd contra antiquam in pręstandis censibus con-

suetudinem, nil innouari debet. D. Pau. Paris. consil 25. vidi. col., & seq. in 4. volu.

47 *Transferendi decimas consuetudo an valeat.* Tertius, consuetudo transferendi decimas prædiales valet, vnde sustinet consuetudo vt curatus vnius parochiæ in alia percipiat decimas, c. cum sint homines. & c. ad apostolicæ. eo. & in hoc casu cessant rationes suprà adductæ: vt expressé docet Car. in c. vlt. in fine. de paroch.

48 Fallit quando percepisset decimas limitibus adhærentes, istæ enim præscribi non valent, nec consuetudo super his tenet, glo. & doct. in c. fin. de paroch. & in c. cum sint homines. de deci. quia limites præscribi non possunt, ne fines confundantur. c. quicunq;. & c. licet. 16. q. 3. c. super. eo. de paroch.

49 *Consuetudo non portandi decimas in horrea valet, & relinquendi in agro.* Quintus casus, consue. non portandi decimas in horrea valet. Hosti. in summa huius ti. § fi. q. 16. & Collecta. in c. aliquibus. eo. & D. Paris. sic consuluit in consil 6. considerata. col 2. vol 4.

50 Item valet consuetudo, vt decimæ relinquantur in agro, dummodo curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fiat separatio, vt tenet Roch Curt. in reper. c. fi. col. 82. vers. item inferri potest. in 3. requisito. de consuet. post. Hosti. in c. certificari. de sepul. Aufre. in suis decis. Tholos. q. 432. Rofre. in tracta. libel. iuris cano. rubr. qual. deci. si danda. aliâs peccat is, qui contrarium facit: vt Andr. Hispa. docet. q. 14.

Quintus casus, consuetudo non soluendi decimas minutas valet: quia sicut de minimis non curat prætor. l. scio ff. de in integr. restit. si nõ congruit honestati ministrorum dei de huiuscemodi minutis perquirere, vt scribit beatus Thomas in 2. secundæ. 87. art. 2. c. 3. in fin. vt refert Asten. in rubr. de deci. art. 4 in fin. ideo Collect. in c. 1. eodem, dicit, quòd cancellaria Romana non daret literas super solutione primitiarum, vel decimarum, quæ non proueniunt ex possessionibus, sicut sunt decimæ caseorum, ouorum, vel etiam animalium: vnde à senatu non fuerunt compulsi homines de Allignaco soluere decimam de lana, eo quia nunquam soluerant. Et ideo hæ decimæ fructuum minutorum nunquam exactæ non repetentur, nec cogentur solui in futurum: vt sæpius fuit in hoc senatu iudicatum, prout refert Boer. in consuetud. Bituri. § 12 in fin. de consuetu. prædio. in consuetu. Bitur. extra tamen consuetudinem secus, vt superius dixi: quamuis contrarium dicat. Ioh. de tur. crema in c. reuertimini. nu 11 versi. ad sextum. 16. quæst. 1. dicens decimas minutas non esse in aliquo præcepto. 51

Consuetudo non soluendi decimas minutas valet.

Arestum.

Sextus casus, valet consuetudo super decima tempore certo exoluenda, forté in mortis articulo, vt apud Venetos de personalibus est consuetum: vt per docto. in c. ad apostolicæ. de deci. Anch. in ca. in ali- 52

Consuetudo vt certo tempore deci-

mæ soluantur, valet. quibus.in fi.ibid.vel quòd domi soluatur vel in horreis, vt plené consuluit Aymo Crauetta, consil.21.homines, & ita est cõsuetum in omnis exolnẽdis, in lingua feré Occitana.

53 *Quæ requirantur in consuetudine.* Quæ requirantur in hac cõsuetudine, scribunt Panor. Imol. Curt. & alii, in c fi. de consuet. quæ ibi videri possunt. Primò, quòd sit præscripta. c. cumana. de elect c. cum ecclesiá. de causa. possess. Hosti in c. ad apostolicæ. in fi. de deci. glo. in c. cum sint homines. ibidem. quæ sententia tamen reprehenditur ibi per doct nam quando cõsuetudo est contra ius, tunc 40. anni requiruntur. c fi. de consue. in 6. Sed quando est præter ius, decem anni sufficiunt: & ideo tex. in d. c. ad apostolicæ. dicit, diu obtenta: & diu dicitur tempus decem annorum, seu diuturna cõsuetudo. l. de quibus. & l diuturna. ff. de legib. Panor. in d. c. cũ sint homines. col. vlt. & ideo in hac consuetudine requiritur tempus, cuius memoria non sit in contrarium.

54 *Consuetudo á papa quando approbata esse debeat.* Item à papa approbata esse debet. c. in aliquibus. in fi. de deci. quod intelligerem expressè, vel tacitè, scilicet per taciturnitatem immemorialem, quoad soluendum aliquam partem: sed vt nihil soluatur, nec tacitus cõsensus, nec quidem expressus valeret. Cepol. consi 3. col 5. versi. vlterius confirmo. & Ant. Butri. in c. parochianos eodem. & ita solet iudicari, teste Guid. papæ, in deci. Delphi. quæst. 284. an consuetudo. licet Panor. in c.

in aliquibus, eodem. teneat approbationem expressam requiri: quod verum intelligerem quando laicus reciperet decimam secus si esset consuetudo vt soluetur à laicis duodecima, vel alia pars, vt suprà dixi. quem sequitur Boer. in §. 12. de consuetud. præd. in. consuetud, Bituri. Et hactenus de consuetudine.

De præscriptione idem ferè dicendum est vt in consuetudine, videlicet, quòd nullus siue clericus, siue laicus sit, præscribere libertatem nullas soluendi decimas potest, etiam si viueret per mille annos, vt Dom. scripsit in c. 2. col. vlt. de præb. in 6. & Barba consi. 35. sapienter. col. 6. in 2. vol. vbi dicit laicum teneri ad soluendas decimas, etiam si per centum annos non soluerit: quia si tardius dare peccatum sit, quanto peius peccatum est nō dedisse? c. decimæ. in prin. 16. q. 1 imò tanto est grauius, quanto longius quis eas detinet, cùm tanto grauiora sint peccata, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam. cap. fi. de consuet. Et quia sunt tributa egentium animarum. c. decimæ. 16. q. 1. ideo non possunt præscribi, vt in seq. casu dicetur, nisi contra laicum, cui fuissent concessæ ante concilium Lateranen. quia contra illum liberatio præscribi potest: tunc quia cessant rationes quas scripsi superius. q. 2 tum quia illæ decimæ ad vsum proprium laici suscipiuntur. & sic consuluit Caro. Ruinus, consi 142. clarum est. vol 5. 55 Præscriptio non soluendi decimas an valeat.

56 Idem etiam in personalibus concludit Barba. consil. 49. illud in medium. vol. 3. col. 4 & sequen. vt præscribi non possint, quia contra ius naturale & diuinum volens facere, est in mala fide, quæ perpetuò quandiu durat, impedit præscriptionem. c. vigilanti. & c. fin. de præscriptio. nec potest esse quis contra hæc iura in bona fide: vt etiam scribit Ant. Butr. in c. in aliquibus. in 2. cp. eod.

Cōtra laicum decimas præscribuntur

57 Secundus casus, quorum decimæ præscribere, etiam laicus potest, vt soluat duodecimam, vigesimam, vel aliam partem. c. commissum. c. dilecti. c. cum sint. & c. in aliquibus. eod. quia ad hoc non est incapax, sicut ad ius decimæ ab aliis exigendæ: vt aliâs fuit iudicatum in hoc senatu pro domino de Merleto, vt non teneretur nisi ad soluendum duodecimam, quam ipse & sui prædecessores exoluerant, sic firmat Do. Paul. Paris. consil. 25. vidi col. 3. nu. 21. vol. 4.

Quota decimæ præscribi potest.

Arestum

58 Nec obstant iura dicentia decimam soluendā cum integritate: quia debent intelligi de integritate præstari solita. d. c. commissum. vel non deductis in persis. secundum Barba. in capit Raynaldus. col. 62. de testa. vel intelligitur, quando aliter non se haberet consuetudo, vel præscriptio. nam illa quota, quæ pro decima soluitur decima vocari potest, licet sit minor. d. c. in aliquibus. de decim. Socy. consil. 297. viso. col. 3. versi. non obstat. 2. ratio. in 2. vol. ideo is dicitur

Integram decimam quando curatus petere possit.

tunc soluere decimam integram, vt superius scripsi.

Fal'it quando curatus indigeret, & non posset commodé viuere ex illa parte, tunc poterit petere decimas integras, non obstante aliqua præscriptione, vt scribit Angel. Clauas in ver decima. §.2. quia nulla consuetudo potest contra ius naturale, & morale, disponere, videlicet, vt qui ministrat spiritualia, non metat temporalia ad vitam, iuxta diui Pauli sententiam. & facit c. qui contrá. 8. distin. imò hoc casu posset curatus exigere personales, quando videlicet aliæ prædiales non essent, vel tam raræ, quibus ipse viuere non posset: vt Hosti. docet in c. in aliquibus. in fi. eod. 59

Tertius casus, potest ecclesia, vel clericus per præscriptionem totam acquirere alterius parochiæ decimam, & sic in se transferre: sed libertatem non soluendi præscribere non potest. & ita debet intelligi glo in d.c. in aliquibus. in fi. eo. quamuis doct. aliter eam intelligant. & Felyn. c. causam. de præscript. ac Card. consil. 88. consultus. 60

Parochia vna cōtra aliā præscribit.

Si tamen quispiam præscripserit decimam vini, si vinea fiat terra arabilis, non habet illius fundi decimam, quia non præscripsit illam: vt expresè decidit Anto. in c. commissum. eodem, allegat, c. cum in tua. infrà eod. §. pen. & fin. & doct. in cap. auditis. de præscript. quod intellige, vt dico 61

Præscripta decima vini non se extēdit ad fūdum ex vinea factum.

inferius, quando alius perciperet aliam decimam: & qui præscripsit decimas antiquas, non habebit nouallium decimas c. tua. 1. de deci. quia tantum præscriptum, quantum possessum. l. 1. ff de itine. actu. priu. vbi Bart.

62 *Nouus inquilinus cui debeat decimam.* Imò si aliquis veniat ad habitandum illic, ab eo non poterit habere decimam is, qui in aliis præscripsit: ideo cùm ipse de nouo soluat; tunc ecclesiæ parochiali soluere debet, per c. ad apostolicæ. eo. & Floren. docet in 2. parte summæ, tit. 4. ca. 3. §. 3. versi. & nota quòd episcopus.

63 *Religiosi decimas an præscribant.* Etiam dicit ibi Floren. quòd clerici vel religiosi qui non habẽt parochiam, decimas præscribere non possunt per c. placuit. 2. & seq. 16 q. 1. Et notant doct. in c. de quarta. de præscrip. glo. & docto. in c. penul. eo. Pano. in c. suggestum 1. nota. eo. Illa tamẽ iura hoc non dicunt, sed prohibent monachis iura parochialia vsurpare. si tamen decimas longissimo tempore ad præscriptionem habili possederint, præscribere illas possunt, vt superius dixi. per c. cum in tua. eod. Verum est quòd de iure communi decimas petere sine parochia non possunt, sed post præscriptionem sic: quia illas non petunt tanquam sint eis debitæ à iure communi, sed quia præscriptæ sunt, quod est notandum pro religiosis. Idem tenet Iohan. de turre crem. in c. fi. in 1. q. 16. q. 1. facit c. quia. 10. q. 1. & c. dudum. de priuileg.

Quartus

Quartus non potest laicus ius percipiendi deci. præscribere, vt sibi ab aliis soluantur, tum quòd sacerdotibus & clericis à deo optimo maximo datæ sunt. c. quamuis. eo. tum ministrantibus & seruientibus deo in sacramentis & aliis spiritualibus, quæ non possunt à laicis exerceri, ad hæc sunt ipsi incapaces possessionis earum. c. causam de præscriptionib. & sic præscribere eas non possunt sine possessione. l. sine possessione. ff. de vsucapionib. simul quòd in diuisione ecclesiarum fuerint curatis assignatæ. 1. 13. quæstio. 1. Ergo ipsis laicis competere non possunt, etiam ex longissimo tempore. imò bellissimè, etiam inquit textus, hanc consuetudinem, quæ cõtra sanctam ecclesiam catholicam augeri videtur omnino interdicimus, vt nullo vnquam modo, vllo tempore, oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub domino laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus dentur. in cap. hanc consuetudinem. quæstio. 1. & bonum est argumentum de oblationibus ad decimas. c. quamuis. eodem. sic consuluit Cardin consil. 88. consultus. col. 2 Do. Pau. Paris. consil. 101. bona. nu. 17. & seq. in 1. vol. 64 *Laicu decimas non præscribit.*

Ideo, non excusarem illos laicos, qui in festis solẽnibus solent oblationem vini & panis auferre, vt dent mimis, in multis enim peccant, tũ quia auferũt rẽ ecclesię, ideo sacrilegi sunt: etiã peccãt, quia rẽ deo dedicatã ad 65 *Cõsuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, est dãnata.*

vsus turpes mimorum conuertunt, quod etiam est peccatum, per regu. semel deo. & c. donare 86. distinct. tum quia in ecclesia bibunt & comedunt, & domum dei tabernam faciunt, contra id quod Christus dixit. decet domum sanctitudo, c. decet. de immu. eccle. Ideo monendi sunt laici, vt ab hac turpi consuetudine desistant: aliàs excommunicandi.

66 Non obest quòd oblationes & decimæ continent quid extraordinarium, & difforme, id est prout res incidit. nam quandoque granum, aliquando vinum, interdum oleum: & ista difformia non comprehenduntur consuetudine. l. Seio. ff. de annu. lega. ergo non præscribuntur. Respon. actio generalis non curat diuersitatem specierum. l. nec refert. ff. quã. dies leg. ced. nec obstat. d. l. Seio. quia difformitas pendebat ibi ex solo nutu volũtatis. His verbis vtitur Bald. in c. de quarta. in fi de præscriptionib.

67 Nec diuturnitas temporis, vel consuetudo operatur vim priuilegii, quãdo adest personæ incapacitàs, licet aliàs regulariter contra. l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & c. super quibusdam. in fi. de verb. signifi. quia actus actiuorum sunt in patiente bene disposito: vt philosophus ait. qui actus non sunt in laico bene dispositi: vt Iohan. monach. in c. 2. de præbẽd. in 6. docet.

Cõsuetudo quãdo vim priuilegij habeat.

68 Etiam quæ priuilegio quæri possunt, non

quærentur præscriptione data incapacitate. d.ca.causam.de præscrip. c. prohibemus. eo. & quia lex resistit præscriptioni.& quia consuetudo non potest reddere incapacem capacem.c. quanto. de consue. secus est in priuilegio.l. quidam ff.de re iudi.plenè Stepha. Maleret,in tracta.de elect.in 5.limita. *Priuilegiũ & præscriptio differũt in acquisitione.*

69 *Laicus decimas an & quãdo retineat.* Fallit quando laicus possedisset per tempus immemoriale cum fama priuilegii: nam tunc duobus concurrentibus decimas retinere potest. Primò quòd laicus possederit tanto tempore, cuius initii memoria non sit. Secũdò quòd probetur fama priuilegii,videlicet quòd habuerit eas ante concilium Lateranẽ.teste Panor.Imol.& aliis in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl. per illum tex.

70 *Inuestitura decimæ an à laico probanda sit.* Oportet tamen quòd doceat de aliquibus inuestituris obtentis ab ecclesia,& se vel maiores suos fuisse aliquã do inuestitos de ipsis. & hoc sufficit quãdo primam inuestituram à laico non ostenderet,teste Io. Francis.in tracta.de præscrip in 5. par. q. 7 col. 18.alioqui semper inhabiles essent,& sic vllo nunquam tempore præscribere possent.

70 *Casus requisiti in decimis feudalibus.* Aduertendum est tamen in decimis feudalibus, ad sequentia, quæ vt intelligantur,reddo casus sequentes. Primus est, sufficit laico probare decimas à papa infeudatas,cum tempore immemoriali,etiam si non probetur ante cõcilium Lateranẽse habuisse,

Ca. cũ apostolica. elucidatio.

ca. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat. vbi in fine sic dicitur: hoc autem de illis decimis intelligimus, quę laicis in feudum perpetuò concessæ sunt. ex quo textu sequentia colliguntur.

72 Primò, oportet concessionem laico esse factam, & sic absque concessione nunquam præscribitur. Secundò, quòd illa confessio fuerit facta perpetuo: quia solent ad tempus, fortè ad tertiam generationem, dari. c. fina. vbi docto. de feud. §. emphiteusim. in authẽti. de non alienan. reb. ec. col. 2. & regulariter ad tempus non perpetuo dantur. ca. possessiones. 16. q. 1. & tunc post tempus non possent laici eas retinere, vt ibi.

73 Tertiò, quòd ab eo qui potestatem concedendi habet datæ fuerint, alioqui non posset alius laicus decimas concedere, neque plus iuris concedendo transferre, quàm haberet. c. cura. de iure patrona. Vnde episcopi, qui beneficio, siue pretio ecclesias vel decimas laicis dederunt, domum orationis domum negotiationis, & speluncam latronum faciunt: vnde post euersionem cathedræ, à cœtu fidelium segregati, æterno verbere à domino flagellabuntur. tex. in summa. 16. q. 7. Nec posset episcopus aut alius extra papam perpetuò concedere laicis decimas, & eos capaces facere rerum spiritualium. c. 2. de iudi. c. bene quidem. 96. distinct. Panorm. in. c. sacrosancta. de electio. & in c. contingit.

Null⁹ extra papam capacẽ laicũ ad decimas facere potest.

de arbitris.

Quartò, requiritur quòd in feudum laicis concessæ sint, aliàs iure detinere eas non possent: vnde videtur concludere tex. ibi, quod religiosi possint de episcopi consensu decimas à laicis recipere, quando ipsi perpetuò eas in feudum habent. Igitur, si laici eas vsurpauerint, religiosi eas accipere non possunt. tex. in c. fina §. sane. de decimis. multo minus alii laici à laicis. 74 *Religiosi quando à laicis decimas recipere possint.*

Vltimò, in illis casibus, in quibus laici decimas iure tenent, si occiderint, aut mutilauerint ecclesiæ rectorem, eas amittunt ipso iure, & hæredes nihil habere debent, imò puniuntur: vt scribitur in c. in quibusdam. de pœn. & in aliis casibus, vbi aliquid enorme contra ecclesiam committunt. Hostien. in cap. prohibemus. de deci. & in summa sua. §. fi. in 3. q. 75 *Laici quo modo decimas perdant.*

Secundus casus: sufficit laico probare possedisse per tempus immemoriale cum aliqua recognitione ecclesiæ facta, vt pote si ratione istarum decimarum ecclesiam recognoscat, præsumitur quod iure ei fuerint ab ecclesia traditæ, postquam eam recognoscit: licet de fama priuilegii non probauerit, nec ante concilium Lateranense habuisse, sed si non probaret recognitionem, non valeret. & ista est communis opinio, vt testatur Iohã Francis. in d. q. 5. & q. 7. in fi col. 21. in tracta. de præscriptionib. probat tex. in d. §. sa 76 *Tẽpus immemoriale cũ recognitiõe sufficit laico.*

ne.ca.fin.de deci.in 6.& cancellaria Ro.hanc opinionem probare videtur, quia laico narranti se in possessione esse ab antiquo, & ab ecclesia sibi esse infeudatas,dat literas contra rectorem in cuius parochia consistunt,si eis spolietur vel aliàs indebitè molestetur, teste Collectario, in c.ad hæc. de deci. Domini in c.fi.§.sane.eodem.titu.in 6.

77 *Possessio etiam cētenaria non iuuat laicum.*

Tertius,non sufficit laico se possedisse decimas per mille annos probare, etiam si infeudationem à laico factam ostenderit:nisi is laicus iure habere se ostendat,vt pote à papa, quia longinqua vsurpatio ius non tribuit. c. illud 93. distinct.& c. quia.10. q.3. & prætor non tuetur iniquam possessionem.l.cum spōsus.§.si res.ff de publica.prouentus enim primitiarum & decimationum præscriptione tolli nō possunt,etiam si à Romano pontifice quilibet laicus super his rescriptum impetrauerit.c. placuit. 2.in.16 q.3.§ prouentus.

78 *Probare laic⁹ quomodo possit decimas ad se spectare.*

Quartus, non sufficit laico probare per tempus longissimum, etiam quingentorum annorum, se decimas in aliquo beneficio recepisse,si ab ecclesia decimam non recognoscat, vel de inuestitura ecclesiæ non appareat, vel saltem de aliqua compensatione ratione decimarum ecclesiæ data, vnde si ecclesia nulla habeat bona temporalia, præsumitur laicum vsurpasse decimas: & tunc non valebit etiam longissima mille annorum possessio. Audi quid beatus dicat Cyprianus, *Si*

ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit: ſed qui primus ante oẽs eſt Chriſt⁹ prior fecerit. Nec enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed dei veritatem c. fina. 8. diſtinct. Imò ſi clerici a laicis decimas receperint, tenentur eas dimittere, non obſtante aliquo tempore. c. cum & plantare. in princip. de priuileg. multo fortius laici non poterunt iuuari aliqua temporis præſcriptione, cùm ipſi eas vſurpauerint, ſi non probetur ſaltem infeudatio ab eccleſia facta, vel recognitio, vt ſuperius dictum fuerit.

Nec fieri debet differentia, an laici habuerint ante concilium Lateranenſe, vel poſt, quo ad acquirendum ius in ipſis: quia tam inhabiles erant ante concilium, quàm poſt. nempe vtroque tempore deus eas ſacerdotibus & clericis aſſignauerat: & demum papa Dionyſius, dum diuiſit parochias, vt ſuperius ſcripſi, ſed iura tantum faciunt differentiam ante vel poſt concilium in hoc: quia laici habentes ab eccleſia ante concilium, poſſunt religioſis vel aliis eccleſiis decimas cum conſenſu epiſcopi concedere. c. cum apoſtolica. de his quæ fiunt à præla c. vno. §. ſanc. de deci. in 6. 79 *An ante concilium vel poſt habeat laicus, non intereſt.*

Si verò poſt concilium Lateranenſe laici habeant, non poſſunt aliis eccleſiis quã parochialibus illis ad quas ſpectabãt, decimas etiam cũ epiſcopi conſenſu trãsferre. d. c. prohi-

bemus. de deci. & quia sacerdotes pro omnibus orare solent, quorum eleemosinas & oblationes accipiunt, qua fronte præsumunt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel ipsi comedere, vel aliis concedere, cùm ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare? c. quia, 10. q. 1.

80 *Quanto tẽpore opus sit ad præscribẽdum decimas.*

Nunc videndum est quantum tempus in præscriptionib⁹ requiratur: & vt huius notitia habeatur sequẽtes facio casus: Primus est, ecclesia contra aliam, & curatus contra alium decimas præscribere potest spatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide. c. 1. de præscript. in. 6. sic debet intelligi. c. ad aures. de præscript. & alia iura antiqua de præscriptione decimarum loquentia.

81 *Ecclesia cõtra ecclesiã quanto tẽpore præscribat.*

Secundus, ecclesia contra ecclesiam sine titulo decimas præscribit, per tempus, cuius memoria non est in contrarium, possidendo. d. c. 1. in fin. vnde quia per diuisionem parochiarum decimæ cuilibet curato in sua parochia sunt assignatæ. c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. ideo quilibet curatus non tenetur probare decimas in sua parochia existentes ad se pertinere: quia de iure communi fundatus est, id est, ius ei illas assignauit, vt superius dictum exitit. In alia parochia secus est, ob id si monasterium, vel canonici in parochia aliqua dicant decimas ad se pertinere, hoc probare debent & titulum ostendere, videlicet papæ vel episcopi concessio-

nem Item se possedisse eas ratione illius tituli per quadraginta annos, aliqqui etiam spoliati non restituentur.

Cap. ad decimas. de restitu. spoliatio. in 6. vbi duo erant, videlicet præsumptio iuris contra dictos canonicos,& iuris presumptio pro B. clerico,& sic intelligit illum tex. Bertrand. consil. 350. etiam si sufficienter. col. 1. vol. 2. de primò impressis. vbi dicit de curato quando diuisio facta est per iurisdictiones, si extra iurisdictionem sit decima sita, curatus de iure communi etiam fundatus erit, & hoc procedit quando titulus non erat sufficiens: aliàs non requiritur alia præscriptio. vnde si ex donatione laici facta ecclesiæ cum episcopi consensu monasterium, vel canonici decimas habeant, tunc etiam sine prescriptione eas retinere poterunt, si laicus ante eas iure habebat. c. cum apostolice. de his quæ fiunt à præla. 82 *Intellectus ad c. ad decimas.*

Idem si curatus in alia parochia dicat decimas ad se spectare,ipse enim hoc casu probare debet titulum, cum quadragenaria possessione, quia ius canonicum isti curato resistit,vt in aliena parochia decimas possideat nam cuilibet in suo loco decimæ assignatæ fuerunt, ob id ipse parochus in alieno solo non est de iure communi fundatus: quia ei non est assignata decima in alieno: ideo debet probare vel plenum titulum,vel quadraginta annorum possessionem, cum titulo co- 85 *Elucidatur c. 1. de præscript. in 6.*

lorato, vel sine titulo immemorialem possessionem. & sic omnis etiam episcopus, qui petit decimas in parochia curati, probare debet eas ad se spectare. cap. 1. de praescrip. in 6. Curatus verò non, quia à iure sunt ei tributae. & concessae, vt superius dixi, scilicet à Dionysio, diuidendo parochias: & de hoc plenius scribam in tract. de congrua portio. q. vltima.

4 Ecclesia decimas à laico habens eas non praescribit.

Tertius casus, ecclesia, monasterium, vel persona ecclesiastica ex donatione laici decimas detinens, eas praescribere non potest, etiam per tantum tempus, cuius memoria non sit in contrarium per. c. dudum. de dec. ibi, in decima, & ecclesiis à rege, & regina donatis praescriptionem non poterit opponere pars aduersa, quae nec à donatione ipsorum initium habere poterat, quia donationis regis ac reginae allegatus titulus nullus erat, cùm sacrilegii crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquod de manu receperit laicali, vbi Panor. notat, quod reges sunt puri laici, & non possũt donare iura ecclesiastica: & si donauerint, non praestant titulum praescribendi, tex. in ca. si. vers. contractus, ibi, vt neq; ius aliquod tribuant nec praescribendi etiam causam parent. c. de reb. eccles. non alienan, in 6. imò si quis principum, vel aliorum laicorum dispositionem, seu dominationem rerum siue possessionum ecclesiasticarum sibi vendicauerit, vt sacri-

legus iudicetur, c. si quis, 16. q. 7.

Non refragatur, c. primum in fi. de præscript. in 6. vbi sine titulo, etiam si ius commune contra illum sit, potest quis præscribere. Respond. ecclesiasticam rem, etiam sine titulo præscribi posse, quando adesset bona fides, vel non esset saltem mala fides: sed hic titulus habitus ab eo, qui non potest concedere, inducit malam fidem, ideo quis cum mala fide nunquam præscribit, c. vigilanti, & c. fi. de præscri. ibi, nulla valeat absque bona fide præscriptio. Ioh. *Frãcis.* Balb. in tracta. de prescript. in. 2 parte. 3. partis. q. 6. 85 *Elucidatur. c 1. de præscri. in 6.*

86 Nam qui contra iura mercatur, malæ fidei possessor creditur. l. quemadmodũ. C. de agri. & censi. lib. 10. reg. iur. qui contra iura. de reg. iur. in 6. glo. in verbo, prescriptione, c. apostolicæ. de donationi. & in ca. 2. de his quæ fiunt à præla. Socy. consi. 28. viso quodã col. 6. in 2. q. vol. 2. & in hac præscriptione etiam centenaria requiritur bona fides, teste Perus. in c. 1. in fi. de præscriptio. in 6. docto. in ca. si diligenti, illo titu. Cuma. consil. 64. Titius & Sempronius.

Etiam iuris error impedit præscriptionem l. nunquam ff. de vsucapi. probat etiã Matthæ. de afflictis, in Neapol. decis. 374. in causa. quando esset contra legem, vt hoc casu in decimis à laico possidentis. teste Bar. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petitio. hæred. Fely. in c. de quarta col. 10. & sequen. de 87 *Error iuris præscriptionem impedit.*

præscriptio. Ioh. Francis. in repetitio. l. Celsus. in 4. notab. ff. de vscapio.

88 *Confirmatio quando titulū præbeat, & quo tẽpore incipiat præscriptio*

Imò si appareret de confirmatione illius tituli inualidi, etiam à papa facta, postquam apparet de inualiditate tituli confirmati à papa, tunc illa confirmatio non præbet titulum ad præscribendum, vt Panor. scribit in d.c. dudum. c. col. 2.

89 *Cõfirmatio in forma communi quid operetur.*

Et ideo ecclesia quæ habet hanc cõfirmationem tituli inualidi, non præscribet decimam donatam à laico ratione illius tituli, nisi per tantum tempus, cuius initij non est memoria, quæ præcriptio non cõputabitur à titulo laici, sed à papæ confirmatione. Panor. vbi suprà, & Ias. consil. 19. in causa. col. 2. in 3. vol.

91 *De clausula sicut iustè possidetis, &c.*

Si verò confirmatio facta fuerit in forma communi de his bonis, quæ iure putat habere ecclesiam, vt ea quæ iustè possides, tibi confirmamus, tunc hæc confirmatio loco tituli habetur, & postea præscribet ecclesia per quadraginta annos: quia præsumitur quòd præcesserit titulus habilis: & hoc casu est error facti non iuris, qui præscribendi causã dare potest. l. iusto. ff. de vsu cap. doct. in d. l. Celsus. ff. de vsucap.

Et si dicunt doct. quòd confirmatio facta in forma communi, vt fieri solet, nullum affert præiudicium tertio. nam vt plurimum religiosi habent multas similes confirmationes, in quibus omnia per eos possessa nume-

rantur: sed per tales confirmationes non releuantur ab onere probandi illa bona ad eos de iure pertinere: quia illa verba sunt narratiua, quæ recipiunt tacitam conditionem, scilicet si ita sit, id est, si iustè possideatis, & bona pertinent ad vos, & in his solet apponi ista clausula, sicut iustè possidetis, confirmamus. ergo oportet probare, quòd iustè possidebant, nisi post confirmationem probauerint se per longissimum tempus possedisse: quia tunc præscribere poterunt, scilicet per quadraginta annos. nam hæc confirmatio est loco tituli. c. venerabilis. de confirmatio. vtil. c. 1. de præscript. in 6.

Et sic hoc casu melius est non ostendere titulum, vel non exprimere in confirmatione, quàm exprimere titulum inualidum, videlicet à laico habitum, quia ostendendo vel exprimendo titulum nullum, malam fidem præsumere facit, & sic nūquam sic possidens præscribit; & qui illum ostendit, imputet fatuitati suæ. Collect. in cap. dudum. eo. secus si illum non exhibeat, quia tunc præsumitur titulus ostendendo confirmationem cum possessione quadraginta annorum. d. c. 1. in fi. de præscript. in 6. sed quando ostenditur titulus à laico, iam apparet nullum esse titulum, & à iure improbatum, & sic habentes fuisse in mala fide, & in iuris errore: ergo præscribere non potuerunt: & ita loquitur d. c. dudum. Ego tamen nollem hoc con-

92 *Titulum ostendere quādo non sit opus.*

sulere laico, quia timerem conscientiã: nam sic consulendo, ius ecclesiæ auferre videor, ideo tu aduocate, caue tibi, & conscientiæ tuæ, ne dicendo non ostendas titulum, te in titulum diabolo dones. Vnde dicit tex. in c. cl rici. 16. q. 3. clerici quilibet quacunque diuturnitate tẽporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in ius præscriptione temporis non reuocentur, dummodo pateat ecclesiæ rem fuisse.

93 Item illi qui receperunt à manibus laicorum decimas, præscribere eas quandiu viuunt, non poterunt, quia malæfidei possessores sunt: sed omnibus his mortuis successores poterunt præscribere per tempus immemoriale possidendo, à morte illorum, qui receperunt computando. Ista est glo. singul. in c. cura. in glo. magna in fi. de iure patrona, quia isti successores iustam habent ignorantiæ causam, cum in alterius locum succedant, l. qui in alterius, ff. de regul iur. & illã glo. approbat Baiba. in consil. 8. sapienter. col. 1.4. in 2. vol. dicens factum prædecessoris non nocere successori in dignitate, vel beneficio, quia ab eo nil iuris habet, secus in successore hæreditario, & si hi successores confirmationem habuerint, poterunt per quadraginta annos à morte aliorum, qui receperunt à laicis computandos, præscribere: & de his successoribus scripsi plenè in §. declarantes, in verb. successores, de manda,

Recipiẽtes à laico decimas, eas nõ præscribunt.

aposto. in concorda. si tamẽ ipsi ostenderent titulum à laico habitum, ipsi etiam cùm sint in mala fide, non possent præscribere, vt superius dictum fuit.

Quæro, quomodo probetur hæc præscriptio temporis immemorialis, id est centum annorum, teste Cepol. in tracta. de seruit. vrban. præd. c. 19, in princ. col. 2? Respon. testes allegantes præscriptionem tanti temporis, cuius non est memoria, debent dicere, quod viderunt talem semper possedisse, per. l. si arbiter. ff. de proba. ibi, sed cùm omnium hæc est opinio, nec vidisse; nec audisse, cum id opus fieret. 94 *Præscriptio temporis immemoralis quomodo probetur.*

Item quòd audiuerint à suis maioribus, à tali N & talibus, quòd semper viderant eum possedisse. c. licet ex quadam, vbi Aret. de testib. col, 1. & an ab vno sufficiat dicere se audisse. tex. in. d. c, licet. dicit, à duobus saltem: sed Iacob. in. d. l. si arbiter. sufficere se audisse ab vno in aliis causis arbitratur quam matrimonialibus, & sufficere vnum nominare, dum tamen dicat & ab aliis & cæt. sed in matrimonialibus duo requiruntur & an debeant testes nominare personam, à qua audiuerunt, decidit etiam Aret. consil. 73. diligentur. col. 8. & sequen. 95

Item quòd communis fama & opinio est, quòd ipse semper possedit, & quòd numquã audierũt, nec viderũt contrariũ. d. l. si arbiter. ibi, sed cũ omniũ hæc est opinio nec audisse,

nec vidisse. consuluit Signor. homed. consil. 70. in quæstione, nu. 19. vers, venio ad secundum, vbi dicit testes debere dicere communem esse opinionem, & se non audisse, vel vidisse contrarium, nec audisse, vel vidisse, qui viderint, vel audierint contrarium. Alex. consil. 16. in causa. nu. 10. in 5. vol. sufficit tamen, quòd testes deponant de communi opinione & fama eorũ, qui versimiliter scientiam talis rei habuerunt, vel scire potuerunt, vt docet Anto. & alij in c. quid per nouale. de verb. signif. & Alex. consil. 16. in causa. col. 4, nu. 11. in 5. vol.

97 Item memoriam extare potest probari per instrumentum, non verò contrarium, scilicet memoriam non extare, teste Ioh Andr. in c. 1. de præscrip. in 6. in nouella & ibi Gemi. & Franc. in trac. de præscrip. in 2. parte. 3. partis princ. q. 6. in fi.

98 *Testes affirmatiue deponentes præferuntur.* Ad hæc potest etiam probari per contrarium negatiuè, videlicet non possedisse, & in hoc si vtraque pars probet, illi testes recipi & præferri debēt, qui affirmatiuè deponunt, videlicet, quòd sua memoria viderunt alium possedisse, vel duo testes dicant se audiuisse hoc opus esse manu factum. gl. in d. l. si arbiter. quia plus creditur testibus affirmãtibus, & sic memoriam extare deponentibus, quàm negatiuam asserentibus, per glo. in l. diem proferre. §. si plures, vbi addidi. ff. de arbitr. Bar. & Alexand. in l. hæredes palam in

princip.

princip. de testa. ff Alex. consil. 110. visis acutissimis, in fi. vol. 1. & consil. 108. in causa. col. 2. in 2. vol. & plenè Bertrand. consil. 184. viso processu. in 2. vol. col. 2. vsque in fin. ex 1. editio.

Cuius ætatis esse debeant isti testes? Dom. in d. c. 1. de præscrip. in 6. dicit debere esse ad minus quinquaginta quatuor annorum, vel saltem tanti temporis vltra quadraginta an. quo fuerint doli capaces tempore, quo inceperunt possidere, glo. in c. relatum. 37. dist. vt sic saltem probent possessionem quadraginta annorum, & præscriptionem, sed de visu & auditu non sufficeret depositio, nisi à 40. annis suprà. glo. & Perus. in d. c. 1. in fi. de præscrip. in 6. 99 *Testes probantes memoriā non extare cuius ætatis esse debeāt*

Quartus casus est ecclesia contra laicum, vel laicus contra alium, qui iustè habet decimas, potest eas præscribere per decem an. inter præsentes, & viginti inter absentes. Fely. in c. causam. col. 5. de præscriptio. quia res de facili ad suam naturam reuertitur. l. si vnus. § pactus. ff. de pact. Card. consil. 146. notum sit. in fi & Cuma. consil. 83. quia causa. circa fi. & D. Pau. Paris. consil. 25. vidi. col. 2. vol. 4. Ioh. Franc. in tract. præscrip. q. 7. in fi. Caro. Ruinus, consil. 42. clarum. in 5. vol. & sic potest sustineri conclusio decimas præscribi per decem annos posse: intellige videlicet contra laicum, sed non contra ecclesiam vt c. 1. de præscrip. in 6. 100 *Decimæ quādo per decē annos præscribātur.*

Quintus casus, non potest laicus quicunque etiam imperator, quemcunque à solutione decimarum, quæ diuina constitutione debentur, eximere, quantumcunque generaliter concedat. c. tua. 1. eo. ideo dicit generaliter ibi, non quòd generale plus operetur quam speciale, sed vt habetur in integr. d. c. tua. 2. ibidem ratione generalis concessionis imperatoris possidentes terras volebant se excusare à decimarum solutione. sic inueni in integra. in d. c. tua. ibid. & infrà, quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia iura sua cum omni honore & districtu per imperialem concessionem adeptos decimas sub hac generalitate detinere pręsumūt, &c.

101 *Imperator à solutione decimarū non potest eximere.*

Intellectus c. tua.

Sexus casus, potest ex diuturnitate temporis induci certus modus in decimarum solutione, sicut compositio hoc facere potest. c. ex multiplici. de deci. Cardi. d consil. 146. notum, per tex. in c. ex parte. de censib.

102 *Diuturnitas tēporis modū solutioni decimæ inducere potest.*

Vltimò, priuilegio, & exemptione tollūtur decimæ, non omnino: sed papa ex iusta causa aliquos eximere potest, & illis decimas in aliquibus remittere. c. à nobis. de dec. sicut Cistertien. & multis alijs concessit religiosis, propter eorum insignem vitam, vt non soluerent decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colerent. c. ex parte. 1, & seq. eod. vbi dicit eos de aliis rebus non posse aliud vendicare, nec substrahere ecclesię parochiali. per c. fi. §. penul. ibi.

103 *Priuilegio an decimæ tollantur.*

in 6. Henri. Bohic. in c. peruenit. col. 3. eo. & super hoc consuluit Decius in consil. 113. viso tenore. vbi concludit papam aliquos à decimarum præstatione eximere posse.

Item etiam aliquas possessiones, vt videmus in hortis religiosorum quos exemit. c. ex parte. 1. eo. & idem in hortis leprosorum. c. 2. de eccle. ædifi. Host. in c. nuper. col. 1. de dec. interdum priuilegium concedit monasterio, & suis membris: de quo in c. fi. vt lite. pend. 104 *Horti religiosorum à decimis exempti.* 105

Non refragatur quòd papa non possit ius diuinum tollere: fateor, sed modificare, & distinguere potest. clem. ne Romani. de elect. gl. in c. de decimis. 16. q. 1. *Papa quando ius diuinũ remittere poss it.* 106

Nec obstat quòd præcepta decalogi sunt irremissibilia, ideo istud præceptũ de soluendis decimis est morale, ergo est irremissibile. Res. in decalogi præceptis honor dei est irremissibilis, quãdo ibi cõsideratur solus honor & pręcipu⁹: vt in præcepto, nõ habebis deos alienos, & honora patrẽ tuũ. sed in decimis est duplex consideratio: prima quatenus honor dei versatur, nẽpe de⁹ eas sibi retinuit in signũ vniuersalis dominij. c. tua. 2. eo. & hoc non potest decima in totũ remitti: quia papa non potest facere, vt non exhibeatur honor deo, maximè quia illũ sibi honorẽ in decimis deus reseruauit: & papa debet esse dispensator fidelis & prudens, non esset deo fidelis & prudens, si honorem deo debitum remitte- *Præcepta decalogi irremissibilia.*

ret: ideo non posset facere constitutionem, qua sanciret nullum ad decimas teneri, argu. c. memor sum. 24. q. 1. imò dicit tex. in ca. si ea. 25. q. 2. si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed euersor esse comprobarer. nec vt interim ista seruarentur, quia præcepta dei non recipiunt interim: vt sanctè docet reuerendus in Christo pater D. Robertus Cenalis Arboricen. episcopus, in suo libro, in interinenses.

107 Secunda consideratio est in ecclesiæ vtilitate, quæ ex decimarum solutione prouenit. solutio enim decimarum concernit commodum ecclesiarum, & clericorum: ideo papa tanquam generalis administrator & dei vicarius, potest hoc commodum in aliquibus rebus remittere, & ex causa dispensare: & tunc non venit contra dei præceptum, sed contra ecclesiæ constitutionem, quæ statuit vt curatis facta parochiarum diuisione, exoluerentur. Hosti. Panor. & alij in c. à nobis. eo. Ioh. Lupus in tracta. de libert. ecclesi. q. 5. versi. sed viso & habito. col. 2. & sic non posset papa facere, vt curatus nulla alia habens bona, decimas aliquas non haberet: quia hoc est naturale, vt qui ministrat spiritualia viuere ex temporalibus debeat: vel quòd nullæ decimæ soluerentur, quia non recognosceretur deus, vt superius dixi. De quo plenè scribit Henr. Boh. in d. c. à nobis col. 1. & 2. sequitur Mar. Mantua. in consil. 121, nolebam

nume.192.& sequen.& sic cũ papa sua constitutione curatis eas assignauerit, poterit ex causa aliis concedere: nec contra ius diuinũ facit, dummodo curatus possit viuere ex aliis ecclesiæ redditibus.

Nec esset tutus quo ad deũ, qui decimas sine causa teneret, etiã ex papæ concessione, sicut retinens plura beneficia ex papæ dispensatione, non est tutùs quo ad deum, si sine causa fuit secũ dispensatũ. per glo. in ca. non est de voto. Ideo papa in totũ eas remittere non potest in aliquibus rebus. sic consuluit Socy. consil. 297. viso priuilegio. vol. 2. 108 *Detinens decimas sine causa non est tutus, sicut nec plura habens beneficia.*

Ideo dicit tex. in clemẽ. fi. de pœnis. quòd confessores debent purgare conscientiam confitentium in solutione decimarum, nam si confitens non soluerit quotam, partem, vel integram, non sublatam per consuetudinem, tunc confessor illam præcipiat solui iuxta consuetudinem. si verò est consuetudo non soluendi decimas personales, vt nunc est, tunc dicat confitenti, qui decimas non soluit, si sit paratus eas soluere, si peterentur: & si dicat se paratum, eo quòd non contemnit ecclesiæ præceptum, nec dei, poterit sic absolui, & non peccat: vt expressè Floren. scripsit in 2. parte summæ. tit. 4. c. 3. rub. de dec. in fi. & hoc est notandum pro his qui audiunt confessiones, vt sic interrogent confitentes, & sic faciant. 109 *Cõfessores quid super decimis agere dẽbẽt*

Item ex maxima causa posset papa principi

Papa decimas an & quãdo principi vel laico concedere posßit. seculari date decimas alicuius loci, etiã perpetuò, vel alteri laico: vt pote si concederet regi Franciæ decimas illorum locorũ hæreticorum, quos ad fidei vnitatem conuertere posset. c. Adrianus. 63. distinct. c. 1. vbi scripsi. de præscrip. Hoc expressum scribit Henr. Boh. in. c à nobis. col. 2. co. & Astesa in sua summa. lib. 6. partis. 2. rubri. de deci. tit. 35. facit. c cum apostolica. in fi. de his quæ fi. à præla. vbi in feudum perpetuò datæ erant. c. fi. §. sane. de deci in 6. alioqui dicit tex. in c. placuit. 2. §. item decimæ. 16. q. 3. Item decimæ deo mandante sacerdotibus & Leuitis separatæ sunt, vt de sorte domini viuant, qui in eius sorte connumerantur: non ergo cuiusquam priuilegio laicis concedi possunt, ne diuinis mandatis authoritas humana pręiudicium inferat. Collec. tractat in c. ad hæc in fi. eo. Hostien. in summa. in. §. fi. versi. 3. quæritur. inde Petr. Belluge, in specul. princip. rub. de deci. nu. 24. refert papam dedisse decimas regibus Hispaniarũ, & Aragonum illarum terrarũ, quæ à manibus euellerẽt Sarracenorum: & illam donationem valere firmat. Possent etiam episcopi decimas in alimoniam concedere alicui pauperi laico ad tempus, vt docet Bertach. in tract. de episcop. in 2. parte 4 lib. q. 41. nu. 89. allegat nota, in. c. penul. & fi. 10. q. & c. causam de præscriptionibus.

111 *Exactio* Insuper, si scandalum generale oriretur, si

decimas ecclesia à militibus per censurā ecclesiæ exigeret, tunc decimarū exactio suspēdenda est, nam vbi per graues dissensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum, sed latet strages plurimorum, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus malis syncera charitas subueniat. c. vt constitueretur. in fine. 80. dist. Astesa in summa. 2. parte. rub. de dec. lib. 6. art. 5. vers. obijcitur. & ita facit cōcilium Lateranen. quod noluit cogere laicos, propter scandalum, vt statim decimas restituerēt, sed ne illas trāsferrent: existimans ecclesias saltē per illorum obitum eas recuperare: quod fecissent, si id temporis diligentes fuissent ecclesiæ ministri, vt suprà scripsi q 10.

decimarū suspendenda.

Item, quamuis decimæ præscribantur per quadraginta annos, videlicet ab ecclesia cōtra ecclesiam, tamen ecclesia habet post quadraginta annos quadriennium ad petendum dictas decimas: intra quod si negligenter omittat petere, non recipietur postea. c. 1. de integr. restitu. in 6. Si verò non omiserit negligenter, adhuc admittetur post quadraginta annos, & quadriennium elapsum: vt fuit iudicatum in hoc senatu, anno. 1518 die 13. Aprilis post pascha, pro administratoribus domus dei Parisien. contra religiosas de portu regali. & deduci debet tempus impedimenti, vt alibi scripsi. 112

Post præscriptionē quādo quis recipiatur

Arestum

Ad hæc si habentes priuilegium non sol-

113 uendi decimas,religiosi fortè,vel alij,eas soluant,illi priuilegio renuntiare censentur. c. accedentibus.& ca. si. de terra. de priuileg. Et idem in eo qui præscripsit, vel alio iure decimam habet,vt præscriptioni renuntiasse videatur,etiam semel soluendo.argu.c.cum accessissent. in fine. de constitutio. nisi cum protestatione soluissent, iuxta ea quæ notat Barto. in l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nuntia. & docto.in.c.cum Martinus.de constitu.Socy. consil. 296. viso priuilegio. col. 2. versi.quarto ista.in secundo volu.

Soluentes decimas post priuilegium illi renuntiāt.

114 Vltimò,priuilegium concessum religiosis super decimis non soluendis,non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis possessione erat ecclesia parochialis, vel alia, vt consuluit Oldra. consil.268. quæstio est vtrū quia in dubio priuilegium debet intelligi sine tertij præiudicio.c. quanuis,de rescript.in 6. Alia hic innumera vobis cōgerere possem: sed ista sufficere ratus ea missa faciam.

Priuilegiū de decimis non soluendis non intelligitur de decimis possessis.

Decimoquartò principaliter quæro, an sublatis decimis in toto, vel in parte, noualia debeātur? Et respondet tex.in c. tua. 1. in fi.eo.tit.sic dicens: Nec occasione decimationis antiquæ,licet in feudum concessæ sint,decimæ noualium vsurpandæ sunt, cùm in talibus non sit extendēda licentia, sed potius restringenda. Vnde intelligunt doctores illū tex. in laicis,quód si donatio decimarum illis facta sit, quia est odiosa, ideo restrin-

An sublatis decimis in toto vel in parte, noualia debeātur.

genda, quare non debentur laicis noualia. Contrarium est, si decimæ concessæ sint clericis, vt etiam decimæ noualium eis debeantur, quia maius est eis concessum: ergo & minus. c. ex parte. 3. ibidem. & ita intelligunt illa iura glos. & docto. ibi.

Ego verò arbitror. docto. ibi hactenus in in his defecisse. nam text. in ca. cum contingat. eodem titulo, regulam tradit sic: Cùm in quibusdam parochiis ad quasdam ecclesias, vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eisdem, quæris à nobis ad quem huiusmodi noualium decima incipiat pertinere. Respon. quòd cùm perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de iure communi pertineat, decimæ noualium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur: nisi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis causa ostendatur, per quam apparet noualium ad eos decimas pertinere. 2 *Regula quòd decimæ noualiũ ad curatum spectant.*

Ecce igitur regulam, quòd vbicunque alicui sunt concessæ, etiam à papa decimæ siue laicis, siue clericis, decimæ noualium eis non debentur. in d. c. cum contingat. sed ad ecclesias parochiales, cùm eis sint assignatæ omnes decimæ, de iure communi pertinent. & docto. intelligunt illum tex. in eo qui præscripsit decimas, vt decimas noualium habere non possit: secus in alio. & hoc 3 *Intellectus ad c. cum contingat.*

probant illo tex. in verb. ab antiquo. Ego tamen contrarium dico inferius. imò debet intelligi tex. ibi, ab antiquo, quod perceptio decimarum erat antiquitus concessa, & pertinebat, & non de nouo. sic dicitur in c tua. in fi. ibi, nec occasione decimationis antiquæ, non vult se restringere tantum ad decimam præscriptam, sed illæ decimæ erant longè ante illam decretalem concessæ, non de nouo: tamen erant longo tempore possessæ, licet adhuc non essent præscriptæ.

4 *Decimæ noualium intra duas parochias ad quam pertineãt*

Si Verò noualia apparent inter duas parochias, & nescitur intra quam illarum, quia non apparent ibi limites, sed in locis vicinis apparent: tunc inter illas ecclesias fieri diuisio debet. teste Henri. Bohic. in c. peruenit. 1. col. 1. de deci. allegat. c. cum quis. §. fi. de sepul. in 6. Ego putarem pro modo limitum cuilibet parochiæ assignandas, adeò quòd si limites vnius parochiæ veniant vsque ad tres partes noualium, illa ecclesia tres partes habebit decimarum, altera aliam partem: vt plenè explicatur in. §. præterea. de rer. diui. in institu. & per Bar. in tracta. de Alueo & Tyber.

5 *Episcopus quãdo decimas noualiũ cõcedere possit.*

Si verò nulli appareant limites, quibus illa noualia regi possunt, tunc episcopus assignare eas noualium decimas poterit. c. quoniam de deci.

6 *Intellectus*

Non refragatur. c. ex parte. 3. vbi videntur decimæ noualium concessæ, vt per docto.

Respon. quidam illum tex. intelligẽdum putant, quando conceditur vt de laboribus suis aliqui non teneantur decimas soluere, tunc non tenebuntur soluere etiã de nouali-bus, quæ propriis manibus excolunt. nã cùm maius sit concessum, vt de laboribus, id est in quibus laborant propriis manibus, decimas soluere non teneantur, etiam de minoribus, scilicet de noualibus in quibus laborãt soluere non tenebũtur: quia non fiunt tot noualia, quot erãt antea terrę laborabiles: & in his nõ est maximũ præiudiciũ ecclesiis parochialibus. Sed quando conceduntur decimæ alicuius parochiæ monasterio, quod ipsi possint decimas noualium habere, hoc est prohibitũ: nã parochiali ecclesiæ debentur, quia illi omnes decimæ à principio fuerunt assignatæ, & in hoc casu priuilegium, quatenus concernit tertii prędiudicium, est restringendum. c. olim. de verb. signi. & ibi docto. confingunt quatuor intellectus quorum nullus verus est. *ad c. ex parte.*

7 Ideo intelligerem illum tex' quòd ibi concessio decimarum fuit facta ecclesiæ parochiali, cui erant de iure communi debitæ, vt ex integra apparet: ergo cùm res de facili ad suam reuertantur naturam. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & redire ad ius commune est fauorabile. glossa in capit. statutum. de prębendis. in 6. ideo quando redditur ad ius commune, ex prima cõcessione, & noualium decimæ concessæ censentur: ita est in illo textu *Nouus intellect⁹ authoris ad c. ex parte.*

parochiarum tuarum. Sed dicet quis, frustra impetratur, quod iure communi conceditur l.vna.C.de thesaur. lib. 10. ergo frustra curatus eas impetrauit decimas. Responde, vt patet in integra: decimę illius parochię nouales erant ab episcopo concessæ canonico Nouarien. ideo curatus impetrauit à papa priuilegium, vt sibi non obstante concessione episcopi, quam de consuetudine dicebat se habere posse, decimæ deberentur impetranti, & papa hoc concedit dicens, decimas noualium ad ecclesias parochiales pertinere: nec sunt in integra illa verba, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur. nam in priuilegiis non valet argumentum à maiori, sed à cõprehensis: quia illud concessum censetur, quod in priuilegio cõprehensum est. c. si. de transla. episco. regul. cui licet. de regul. iur. in 6. nisi illa sint accessoria consecutiua, glo. in c. quia in tantum. de præbend. Fely. in c. postulastis. col. 13. & sequé. de rescrip. & decretalis integra sic est, vt inueni eam in antiqua Honorii compilatione.

8 *Rectori ecclesiæ beatæ Mariæ de Nibiola.*

Decretalis c. ex parte ex integra. Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quòd in ecclesia parochiæ tuæ veteres percipis decimas integraliter: per hoc credimus, quòd ad te debeant in eadem parochia noualium & decimæ pertinere. Sed F. V. N. episcopi Nouarien. eiusmodi noualium decimas. R. Bus canonico Nouarien. quasi hoc

potuerit de consuetudine, quæ dicenda esset verius corruptela, concessit, pro quo quidam ad quosdam ipsos iudices nostras literas impetrauerunt, qui iniquam contra te diffinitiuam sententiam protulerunt: à qua cùm tu ad nos vocem appellationis emitteres, aliis obtinuisti negotium delegari à nobis. Ergo humiliter postulasti, vt de indulgentia nostra in parochia ecclesiæ tuæ, in qua veteres præcipis decimas, haberes, & decimas de noualibus recipiendi facultatem, cùm ergo perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de iure communi pertineant, per quod decimæ noualium, quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas spectare noscuntur: tibi, & ecclesiæ tuæ prædictorum noualium decimas indulgemus. Itaque ex hoc eidem canonico quo ad vixerit, si enim contra te obtinere contigerit, nullum præiudicium fiat, post eius tamen decessum supradictæ decimæ ad tuam ecclesiam deuoluentur. Ecce igitur tex. clarum, quem doct. hactenus contorserunt, & perperam intellexerunt: sed vt deinceps hæc materia intelligatur, casus facio sequentes in ipsis noualibus.

Primus casus, si monasterium, vel extraneus curatus præscripserit decimas in vno loco, si fiant noualia ibi, decimas noualium non habebit: sed curatus illius loci & parochiæ vbi noualia facta sunt, qui ad hoc de iure cõmuni fundatus est. c. cum contingat. vbi glos.

9 *Decimas tenens in vno loco, non habebit noualium decimas.*

& doc. de deci. quia præscriptio in vno capitulo & in vno prædio, non extenditur ad aliud, glo. in verb. interruptionem. c. auditis. de præscriptio. vbi etiam exercens iura aliqua episcopalia, illa solâ præscribit. c. cum olim ibidem. vnde si quis præscripserit decimas omnium prædiorum, vno excepto, totius parochiæ, præscriptio illa non extenditur ad aliud prædium: vt asserit Innocent. in c. tua. 1. in fi. eo. Panor. & alii in. d. c. cum contingat. ideo oportet quòd præscribens probet in quibus prædiis præscripserit. nam si probetur interrupta præscriptio, non continuabitur cum prima possessione. c. illud. de præscriptio. in l. naturaliter. ff. de vsucapio. & si quis præscripserit vectigal in certis rebus, nō poterit de aliis colligere. Bar. in l si publicanus. in fi. ff. de publica. Secy. consil. 111. abundè. col. penul. vol. 1.

10 Ratio est quia tantum præscriptum, quantum possessum, & non plus. l. quod meo. §. fi. ff. de acquir. possess. l. 1. §. si quis hoc interdicto. de itiner. actúque priua. & d. c. auditis. de præscriptio. sed quis non possedit decimas noualium, cùm nullæ essent: ergo eas prescripsisse non poterit, & sine possessione præscriptio non procedit. l. sine possessione. ff. de vsu cap. & reg. iur. in 6.

11 *Præscriptio odiosa* Item quia præscriptio est odiosa, eo quod iuri alterius detrahit, ideo est restringenda regul. odia. & ibi glo. & ita docet Ioh. And.

in addit. ad Specul. in rub. de his his quæ fiunt à præla. Innocen. in c. tua. 1. de dec.

non extenditur ad futura. 12

Ad hæc præscriptio ad futura non extenditur, etiam similia, ideo ad nouales decimas non trahetur. Panor in vlt. notab. in d. c. cum contingat. per illum tex. quia in præscriptione stricta fieri debet interpretatio. Socy. consil. 175. in causa. col. 3. vers. sed posito. in 2. vol. quia actus taciti non sunt interpretandi vltra quàm se extendant. Bal. in. l. quod constitutum. C. ne de statu defuncto. Vbi etiam concludit, quòd si præscriptio fauorabiliter disponat, tamen ad similia non extenditur, & istud est summæ æquitatis, vt ecclesia parochialis, quæ fortè alias non habet decimas, & pauca alia, vel fortè nulla bona, vt harum decimas saltem noualium habeat, vt dicunt Hostien. Ioh. Andr. & Cardi. in d. c. cum contingat.

Item præscriptio non habet locum nisi in illo actu, quo fuit vsus. vt d. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itiner. & Alex. consil. 122. viso puncto. in fi. vol. 4. & consil. 16. in causa. nu. 12. & consil 33. ponderatis. nu. 7. in 5. vol. vnde si testes deponant aliquem percepisse decimas frumenti, alii testes, vini, non tamen sufficeret ad assignandum totum genus decimæ, sed in his in quibus probat. nam minutæ & mixtæ saltem curato remanebunt, cum de his probatum non sit: vt docet Innocen. in c. licet ex quadam. de testib. quē se-

13 *Probatæ decimæ ad indicātur præscribēti, & non aliæ.*

quitur Collecta. in c..nuper.eo.

14 *Præscriptæ decimæ in vno prædio trahentur ad ibi sata* Tamen si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus, du pastel, vel, de la guede vocat, vel aliud: habebit is decimas illarum, quæ de nouo ibi seruntur. ita probat Host.in c.tua.1.in fi.de deci.& Anch.in c. cũ contingat.in fi.ibid. alioqui esset in potestate serentis priuare decimis aliquẽ, contra reg. id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis auelli non potest.ff.de reg.iur. abundantius inferius dicitur.

15 *Præscriptio de persona ad personam non extenditur.* Præterea qui decimas personales præscripsit parochianorum habitantium in loco de Balhanissis, si quis illuc venerit de nouo, & ibidem habitauerit, is qui super aliis præscripsit ab isto nouo non habebit decimas: quia præscriptio in vna persona, non extenditur ad aliam: vt plenè consuluit Ias.consil.81. cõmunitas col,3. in 3. vol.cùm sit bonum argumentum de rebus ad personas. l. miles ita §. 1. vbi Bar. ff.de milita. testa. l. qui plures. de vulga. Aret. consil.32. in causa. col. 1. sic nec priuilegium extenditur de persona ad personam.c.ex multiplici. c. licet & c. dudum. de deci. sic probat Socy.in consi. 268. & eleganter.col.1.vol.2.

16 *Cõsuetudo nõ extẽdi-* Item in consuetudine, vt si quis ex consuetudine antiquas perciperet decimas, tamen noualia in cuius territorio fiunt, non habebit.

bit. Hosti. & alii in c. cum contingat. de deci. quia consuetudo & priuilegium æquiparantur. c. conquestus. 9. q. 3. & c. quod ad sedē. de offi. ord. nec possit trahi consuetudo ad illa de quibus non est consuetum. Licet consuetudo in materia aliàs non præiudiciali multum extendi possit. l. de quibus. ff. de legib. & l. 1. C. quæ sit longa consuetu. Collecta. in d. c. cum contingat.

tur ad ea de quibus non est cōsuetum.

Fallit quando noualia possedisset per tempus immemoriale: nam eodem tempore præscribi possunt decimæ nouales, quo veteres. doct. in d. c. cum contingat. & c. 1. de præscriptio. in 6. sic consuluit Bertran consil. 184. viso processu. col. 1. vol. 2. ex. 1. editio. Et ideo si titulum in veteribus habebat, non propterea in noualibus habere cēsetur: & sic in istis requiritur tempus, cuius initii memoria nō sit in contrariū, vt ibi Bertrād. concludit

17 *Nouales decimæ præscribi possunt.*

Si verò & de noualibus habebant titulum coloratum, tunc quatraginta sufficient anni ad præscribendum eas, sicut in aliis decimis, per Fely. & alios in c. de quarta. de præscriptio.

Secundus casus est, qui præscripsit decimas in vno prædio, in quo satum fuit frumētum. si ibi seminetur auena vel milium, tunc is, qui in illo fundo præscripsit decimas frumenti, habebit & decimam milii, vel alterius rei, ne res diuerso iure cēseatur. ca. cum in tua de deci. & l. eum qui. ff. de vsucapio. c cogno.

18 *Præscripsit qui decimas in fundo, eorum etiā quæ ibi seruntur decimas habebit.*

uimus.12.q.2. Ancha. in c.cũ contingat. in fi. ibidem: quia in dubio decimę præſcriptio eſt realis cenſenda, id eſt terram concernens, non ſpeciem fructuum perceptorum, teſte Anch.in d.c.cum in tua,

19 *Arborum decimæ & lapidum ſoluantur.* Idem ſi de nouo plantantur nuces, vel vites in vno prædio, in quo quis præſcripſerit decimam, eo caſu etiam habebit decimam ex illis arboribus de nouo plantatis. per d. c. cum in tua. vbi communiter docto. nam præſcribẽs in certa terra decimã, videtur quo ad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe: ideo ſi de nouo lapides extrahentur, de lapidibus decimam habebit, id eſt de pretio quo lapides vendentur: quia præſcriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehenſi ſub vnico iure vt vniuerſali: vt ſcribit Ant. But. in d.c. cum in tua. nam poſtquam prædium eſt vnicũ & vniuerſale, ad ſpeciem, id eſt partem, in iure vniuerſali, ad comprehenſam, id eſt in ipſo prædio exiſtentem, fiet præſcriptionis extenſio, ne res diuerſo iure cenſeantur: & quia ibi eſt poſſeſſio totius prædii, quamuis non ſit poſſeſſio illius rei nunc ſeminatæ, tamen præſcripſit decimam fructuũ illius fundi. ergo & fructuum, quicunque producentur habebit decimam, quod eſt notandum.

20 *Qui præſcripſit in* Ideo qui præſcripſit decimas in vna parte fundi, & poſtea fiat noualis alia pars fundi, is qui in parte præſcripſit decimas, & in

hac nouali habebit. nam præscriptio partis indiuisibilis ad totum extenditur ratione indiuidui: quia est vnum prædium, & vna res non debet diuerso iure cẽseri.d.c.cum in tua. vbi Hostiẽ.& alii, Innoc, in c. dilectus. de capel.monach.Corse.in additio. ad Panor. in 3. nota.c bonæ.de postula, præla.per.l.si stillicidii.§.fi.cum l. sequen.ff. quẽadmo. seruit.admittat.ita cõsuluit Panor.consi.71. casus talis quidã clericus.in 2.vol. & Albert. Brunus in tract.de augmento.in 17. conclus.in princ.

vna parte fundi, an ex nouali alterius partis habere eas possit.

21 Quod intelligerẽ esse verũ, quando appareret vnũ esse prędium per emptionem, quia vno pretio emptũ, vel per limites, vel ob clausuram: secus si non appareret esse vnum, quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia, per destinationẽ patrisfamil. Et in dubio ex tam lõgo tempore præsumuntur plures esse fundi, vt scripsi in l.silua cædua. §. noualis. ff.de verborum significa. vbi respond. ad ea quæ Panormi.in contrarium adducit.

22 Item quando per præscribentem fuerunt receptæ quædam decimæ in nemoribus, vel pascuis, tunc si illa redigantur in culturam, is qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & nouales: quia rationibilis causa subest. nam postquam semper habuerunt in illis terris decimas, quod nunc habeant. per tex. in c.cũ cõtingat.in fi.ibi.nisi rationabilis causa ostẽdatur, per quã appareat noualiũ ad eos decimas pertinere. de dec. vbi Panor, & alii

Decimas qui recepit ex nemoribus, si ĩ culturã redigãtur, eas etiã habebit.

hoc firmant, facit c. statuto. in fi. ibidem. in 6, docto. in.c.quid per nouale.de verb.significa. sic consuluit D. Paul. Paris. Card. egregius, consil. 73. licet ius commune col. 2. in 4. vol. & Carol. Ruinus, consil. 163. Iesu Christi. col. 5. nu. 15. in 5. vol.

23 *Praescribēs maiores an minutas habere debeat.* Tertius, qui praescripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiā videtur praescripsisse, tum quia accessoriae sunt. d c. cum in in tua. eo tit. praescriptio facta de principali ad accessorium trahitur. texr. in l. si in aliena §. 1. ff. de vsucap. & l. eos. C. de vsu. & stricta dispositio relata ad ius decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere. & ad rem, & ad materiam eandem, vt Anto. Butr. docet in d. c. cum contingat. col. 1.

24 Quod est verum, si accessorium in initio praescriptionis inchoatae inerat principali: secus si postea. tex. singula. in l. qui fundum. §. 1. ff. de vsuca. secundum Roma. singul. 577. tu habes regulam. Fely. plenè in c. auditis. col. 10. de praescriptio. vnde si praescribens percepit maiores decimas in vno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi receperit decimas minutas, si postea eas petat à laicis, non poterunt ipsi ei denegare, quia ius decimandi contra eos praescripsit ergo & in omnibus, nec poterunt se ipsi iuuare pręscriptione non soluendi, vt superius dixi.

25 *Elucidatio* Fallit quando minutae dicimae fuerunt vni solutae, & grossae alteri, tunc is qui grossas

præscripsit minutas non habebit, sed tunc demum quando alius non percepisset illas, præscribenti debebuntur. Hosti. Ioh. And, Panor. & alii in d.c.cum in tua.per illum tex. vbi in integra habetur. ibi, non fuerunt decimæ persolutæ, quæsiuisti per sedem apostolicam edoceri, vtrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales ecclesias, quæ nec maiores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria, & illas conuentuales ecclesias, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere, ad quod sic respondemus, &c. c.cũ in tuã ex integro

26 Ecce igitur tex. expressum, quod si perciperentur decimæ minutæ ab alio, tunc non deberentur illi qui percipit maiores. & idem docet Panor. in 3. notab. ibidem. & in c. bonæ. 3 de postula. præla. nam sicut per pactum induci potest, ergo per compositionem, quod vnus recipiat decimas maiores, & alter minutas. c. ex multiplici. de deci. & dixi superius in proxima q. sic potest fieri per præscriptioné, vt is, qui maiores præscripserit illas tantùm habeat, alter verò minores. & ideo dicit Anton. in dicto ca. cum in tua. quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuisse perceptas, tunc ex perceptione grossarum sub nomine decimæ, simpliciter sunt decimæ ipsæ grossæ & minutæ, vnum & idem ius: & ideo tunc quo ad minutas censetur præscriptum. sed si alia ecclesia vel persona percepisset minutas, esset interru-

pta præſcriptio quo ad minutas, ideo tunc colligenti groſſas debentur groſſæ, colligenti minutas, minutæ: idem ſi vnus recipiebat decimam vini, alter frumenti, ſi in vno fundo ſit frumentum & vinum & tunc is qui percipiebat decimam vini eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento.

27 *Res quãdo iure diuerſo cenſeri poteſt.* Nec eſt abſurdum eandem rem diuerſo iure cenſeri propter diuerſum accidens cõcurrens. Anto. & alii in d. c. cum in tua. vel diuerſis reſpectib⁹. l. hinc peculiũ. §. 1. ff. de pecul. glo. & Domin. in c. cognouimus. 12. q. 2. Iohã. Franciſ. Balb. in tracta. de præſcriptio. in 2. parte. col. 6. & ſequen.

28 *Priuilegiũ ſuper decimis ad noualia extẽditur.* Quartus caſus, priuilegium de non ſoluendis decimis de laboribus propriis extenditur ad noualia, quæ propriis fiunt manibus c. ex parte. 3. de deci. quia intelligitur tam de præſentibus laboribus, quàm de futuris. c. ad audientiam. de deci. Iuxta concilium Maguntinen. & quia non paratur in hoc caſu tam magnum præiudicium eccleſiis parochialibus. & pro hoc facit. l. fi. C. quæ res pign. oblig. poſ. ergo de illis intelligitur. Et eſt caſus in c. cum contingat. vbi glo. eo. vbi ſi acquiratur prædium de nouo, de eo non ſoluitur decima, ſi propriis manibus illud colatur: ſi verò non colatur propriis manibus, ſecus. c. fi. §. pe. de deci. in 6. ſic & quando conceditur priuilegium non ſoluendi decimas de

laboribus, non soluet de noualibus factis propriis manibus: de quibus noualibus semel factis, nunquam postea decima soluetur, aliàs contingeret indulgentiam de noualibus plus dispendii, quàm vtilitatis afferre. c. fi. de priuileg. probant docto. in d.c. ex parte. 1. eo. & quid si concedatur duplex priuilegium, vnum alteri contrarium, vtrum præualeat. consuluit Decius, consil. 147. Et pro tenui.

Quintus casus priuilegium concessum monasterio, vel aliis etiam laicis, vt recipiant decimas alicuius parochiæ, non extenditur ad noualia, c. tua. 1. in fi. de deci. & c. vlt. eo. in fi. c. sane. de priuile. tum quia exemptus in vna re, non est in alia exemptus. c. cum capella. ibidem tum etiam quòd non est, concessum non videtur, sed non erant tempore priuilegii noualia: ergo non fuerunt concessi, nec decimarum noualium priuilegiū. Nam priuilegium etiam est restringendum, quatenus concernit præiudicium tertii. c. olim. de ver. signifi. & ad futura priuilegium non extenditur. clemen. fi. de rescrip. nam licet priuilegia papæ & beneficia sint latissimè interpretanda. c. cum dilecti. de donatio. hoc est verum, quatenus præiudicant concedenti: secus si tertio. Ias. in l. beneficium. ff. de constitutio. princip. post Panor. & alios, in d. c. olim. nec est intentionis concedentis voluisse concedere decimas noualiū, & omnino

29 *Priuilegiū super decimis quando ad noualia extendatur.*

priuare ecclesias parochiales omnibus decimis, quibus iam assignatæ erant à Dionysio papa. c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. c. mandatum. vbi glo. vlt. de rescriptis & istud est summæ æquitatis, vt si parochialis perdidit veteres, quòd has saltem nouales habeat: vt dicunt Ioh. And. & Anch. in d. c. cum contingat. facit c. vlt in fi. eod. lib. 6. imò ratio c. tua habet locum in hoc casu, quia hæc licentia non est extendenda, sed restringenda & quamuis docto. dicant habere locum in laicis tantum, dicatis etiam procedere in clericis. nam od iosum est, quòd curatus vel monasterium alienum decimas habeant in aliena parochia. c. ad decimas. de resti. spol. in 6. etiam est odiosum, quod haberet nouales, quamuis decimas veteres hebetet: quia iure com. proprio curato debentur. Ergo illud est odiosum, quòd alteri etiã clerico, vel monasterio debeãtur: igitur erit restringendum, per reg. odia. de reg. iur. in 6. & l. cum quidam. ff. de lib. & posth. Hoc expressè firmat Anch. in d. c. ex parte. 3. & Fortu. Garsias. in l. Gallus §. & quid si tantum. col. 6. & seq. ff. de liber. & posthu. Collecta. in c. cũ contingat. eo.

30 Item priuilegium non soluendi decimas, ad noualia non extẽdetur, adeo quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas soluet: vt expressè docet Anto. Butr. in d. c. tua. in 1. col. vlt. eo. probat. Socy. consil. 297. viso priui-

Priuilegiatus de non soluendis decimis.

legio. col. 1. & per totum vol. 2. multo fortius cui concessæ sunt decimæ, nouales non habebunt. *noualium decimas soluet.*

31 Etiam frustra impetraretur priuilegium de noualibus si noualia deberentur illi, cui veteres, quod est falsum. per c. si. de deci. in 6. vbi etiam in. § 1 Cistertien. & Chartusien. in his noualibus sunt priuilegiati, ergo non alij. si non appareat de eorum priuilegiis. l. ius singulare. ff. de legib. fallit quando papa concessisset omnes & quascunque decimas, vel omnem decimationem talis territorij: tunc etiam ad noualia referretur, nam qui totum dicit, nihil excludit: c. solitæ de maio. l. Iulianus. ff. de leg. 3. sic expressim decidũt Arch. & Dom. in c. cognouimus. 12. q. 2. & Collect. in fi. d. c. cum contingat. per gl. ibi, & sic debet intelligi. l. seruitus. ff. de serui. vrb. præd. & c. si Romanorum. 19. dist. & illa sententia doct. dicentium aliud in priuilegio, quàm in præscriptione, sic intelligi debet, & sic consulit Socy. consi. 297. viso. col. 2. & seq. vol. 2. Tamen hodie in c. statuto. §. 1. de dec. in 6. limitatur priuilegium percipiendi decimas & noualia, vt is non possit percipere nisi dimidiam partem noualium. & secundum hoc fuit iudicatum sæpius in hoc senatu, à quo fuit data curato possessio percipiendi dimidiam partem noualium, & priori habenti priuilegium, alterius partis possessio adiudicata anno 1545. die 23. Decẽb. *Arestum.*

32 *Remittẽs decimas et nouales remisisse videtur.* Sextus casus, remittens decimas sibi debitas, & nouales remisisse videtur. c. quia circa. de priuil. quia in beneficiis plenissima est interpretatio facienda quo ad concedentis præiudicium: & vna res non debet diuerso iure censeri, vt ibi dicitur. & l. eum. ff. de vsuc. & postquam remisit decimas, & omnes videtur remisisse, igitur & noualium deci. postquam ad eum pertinere potuissẽt: secus si esset preiudicium alterius, vnde si papa absolueret aliquem à decimis alteri spectantib. intelligeretur de præsentibus, non de futuris: secus si absolutio esset facta ab eo cui debentur, vt Io. An. & Ab. anti. no. in d. c. quia circa *[Et per hoc dixi, quod si matrix ecclesia remiserit decimam certi loci capellæ de nouo constructæ, quod etiam illa ecclesia de nouo constructa nouales in illo loco habebit.]

Additio

3. *Priuilegiũ de non soluẽdis decimis noualiũ nõ extẽditur ad noualia præterita* Septimus casus, priuilegium de non soluendis decimis noualium, non comprehendit noualia iam facta ex quibus decimæ iam soluebantur. c. dudum. de priuile. quia tũc graue inferretur præiudicium possessori noualium: ideo papa non intendit illi auferre: secus in noualibus nondum factis tempore priuilegii, quia non tendit in graue præiudicium. Panor. ibi. facit. c. vlt. eo. tit. in 6. & quod cõsuluit Oldra. cõsil. 156. propter tria.

34. *Priuilegiũ* Octauus casus priuilegiũ cõcedẽs percipiẽdi decimas noualiũ pro illa parte, pro qua

veteres possidebant, non extenditur ad alias decimas, nec ad alia loca, sed ad eam tantum partem, in qua veteres possidebantur. c. statuto. de deci. in 6. Et sic is qui petit decimam in vim illius priuilegii, probare debet se tempore indulti habuisse decimas veteres, alias succumbit, vel partem pro qua petit, tenetur probare se possedisse: quia dum allegatur instrumentum vel priuilegium, illud probari debet. authen. siquis in aliquo. C. de edend. *percipiẽdi decimas noualium pro ea parte, &c quid operetur.*

Qui si probaret se possedisse per tempus immemoriale mediam, vel aliam partem veterum, & adhuc se possidere, tunc præsumeretur quod tempore indulti illam partem possedisset: per ea quæ no. Fely. in c. si diligenti. & c. cum nobis. de præscrip. & Ioh. Franc. Balb. in trac. de præscript. in 2. parte 3. principa. q. 6. col. 27. & seq. alioqui ex defectu probationis semper succumberent habentes hæc priuilegia, quia non valerẽt probare, quòd ante concilium haberent: vt Panor. & alii dicunt in decimis infeudatis. in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla.

Non potest tamen hoc priuilegium extendi vltra dimidiam partem decimarum, ideò si tempore indulti possidebat priuilegiatus partes decimæ, non habebit tamen nisi noualium dimidiam partem. d. c. statuto. §. 1. de deci. in 6. quia nõ est verisimile, si tũc de 36 *Dimidiã noualium decimam curatus habere debet*

nō obstāte priuilegio. plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quòd apostolica sedes pariter & similiter noualium decimas in tam graue, parochialium ecclesiarum dispendium, indulsisset. tex. ibi. Cistertien. tamen & Chartusien. hoc edicto non comprehenduntur, vt papa declarat in d. §. fi. de deci. in 6. & ibi est præsumptionis iuris & de iure, seu fictio, contra quam non admitteretur probatio in contrarium. l. fi. ff. quod met. causa. l. conficiuntur. de iure codicill.

37 *Tempora quinque in religiosis quo ad decimas notanda.* Aduertendum est quinque reperiri tempora in his religiosis, quibus intellectis, facilè intelligentur decisiones in hac materia, nempe in 1. institutione monachi vt plurimum erant laici. c. 16. q. 1. Host. in c. dudum. col. 2. de deci. ideo decimas persoluebant tanquam laici c. duo. 12. q. 1. & quia pascebantur cibo spirituali à clericis & sacerdotibus, ideo illis decimas debebāt, vt ibi dicitur; & hoc fuit primum tempus ipsos tangens.

38 *Secundum tēpus religiosos respiciens.* Secundum tempus fuit Grego. papæ, vt inueni in integ. in rub. de deci. licet non sit in decreta. impressis: vbi sic sensuit. Statuimus, vt monasteria ex suis prædiis nullo modo cogantur soluere decimas, quòd si legitimè dandæ sint orphanis, & peregrinis indignum est vt ab eis exigantur, qui propter eum, cuius sunt decimæ, pauperes efficiuntur: nam si pauperes domini sunt hæreditas eius, pauperibus eroganda est, illis videlicet,

qui pro illius amore, quæ poſſidere poterant, dimittunt, eumque nudi ſequentes, ſe poteſtati alterius ſubdunt. Et ſic nullo modo ſoluebant tunc decimas religioſi de ſuis prædiis, & ſic contraria fuerunt tempora. verùm quia hoc erat damnoſum eccleſiis parochialibus, quia omnes & ſinguli monaſteriis paſſim bona donabant, ob id tertiũ ſucceſſit tempus.

Tertium tempus concilij fuit Maguntin, in quo ſtatuit papa Paſchalis, vt religioſi cõmuniter viuentes decimas de ſuis laboribus, ſeu nutrimentis non ſoluerent. c. quæſt. & c. ſequen. 16. q. 1. nam per hoc conſulebatur religioſis ſacerdotibus, qui diuinis & contẽplationi vacabant, monachis etiam laicis, qui ſuis manibus hæc prædia colebant, ne fortè in monaſterio otioſi eſſent. glo. & doct. in c. ex parte. 1. de deci. & ſic iuſta ratione ſtatutum fuit, & priuilegium illis conceſſum, nempe id temporis non poterat eſſe graue detrimentum eccleſiis parochialibus: quia ipſi multa prædia propriis non poterãt manibus colere, & rara erant monaſteria: ſed quia poſtea ceperunt augeri, ideo ſtatutum fuit vt ſequitur. 39 *Tertium tempus.*

Quartum, quia religiones ceperunt creſcere, licet olim raræ eſſent. c. ſuggeſtum. eo. grauare eccleſias parochiales ſolebant, od id Adria. papa, cuius decretalem hodie non habemus, vt teſtatur Hoſt. & Card. ſolis Ci- 40 *Quartum tempus.*

stertiensibus & hospitalariis Hierosolymitanis, & templariis, tanquam feruentioribus ad deuotionem, & ad dei seruitium indulsit, vt decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, soluere non tenerentur. c. ex parte. primo. & c. licet. eo. tit. & quidam intelligebant de laboribus id est de noualibus, in quibus valde laboratur: sed papa exponit in c. ad audientiam. ibidem intelligi indultum debere non tantum de noualibus, sed etiam de prædiis, quæ propriis manibus à religiosis prædictis coluntur: quia si tantùm de noualibus intelligere voluisset papa, hoc expressisset. d. c. ad audientiam.

41 Aliis verò religiosis id temporis indultum fuit, vt de noualibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolent, & de nutrimentis animalum suorum. i. de animalibus quæ nutriunt. glo. in verb. animalibus. in cle. 1. eo. & de hortis suis decimas non persoluent, d. c. ex parte. 1. ibi. id est de hortis quos colũt ad proprium vsum: vide rationes per Socy. consil. 268. eleganter vol. 2. Fuit etiam statutum, vt patet in integra, in hæc verba: vt nullus abbas decimas, & primitias, & reliqua quę secundum statuta canonica ad episcopos pertinent detineat sine authoritate Ro. põtificis, seu episcopi in cuius diœcesi habitat authoritate apost. firmamus.

42 Quintum verò tempus est nouissimum,

videlicet generalis concilii, in quo detractũ est priuilegium Cistertien. & Hierosolymita. de laboribus, quo ad possessiones acquisitas post concilium generale: videlicet, vt ipsi de eis teneantur deci. soluere etiã noualium .c. nuper. eo. tit. in 6.c.1. in. fi. de verbo. significat. eo. lib. quia vidit concilium quòd multas acquirebant possessiones: ob id poterat esse enorme dispendium ecclesiis parochialibus, ideo priuilegiũ restrictum est ad possessiones, quas tempore generalis cõcilii habebant. & hoc habent probare religiosi: quia qui se fũdat in tẽpore, hoc probare debet. l. cũ actum. ff. de nego. gest. & scripsi plenè in tracta. nomina. q. 14. quod poterit fieri per acquisitionem, si habeãt instrumenta. si verò illi religiosi non haberẽt instrumenta, si probare possent se posse disse per tempus immemoriale, & allegarent se ante concilium habere, sufficere putarem illam probationem, saltem ad hoc, tranferretur onus probandi in aduersarium, per gl. in l. seruitutes. ff. de seruitu. & doc. in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl. scripsi superius.

De noualibus etiam ipsi habent simile priuilegium cum aliis, scilicet quòd non soluant, si nouale sit proprium, & suis manibus redactum ad culturam fuerit, & quod de illo nouali antea ecclesia nullum aut modicum emolumentum recipiebat. c. commissum. eod. & c. quid per nouale. de verb. 43

significa. & ita allegant tex. in c. ex parte 2. de deci.

44 Et sic potest statui regula quo ad Cistertienses & Hierosolymitanos, vt hodie non soluant de laboribus decimas. quod est intelligendum de prædiis, in quibus propriis laborant manibus, vel suis sumptibus colere faciunt, dando pecuniam his qui hæc colunt: glo. in verbo, excolendas. clem. 1. de deci & Socy. consil. 95. in tertio volum.

Regula quo ad Cistertien. & Hierosolymitanos.

45 Item ipsi & alii religiosi etiam habent priuilegium, quòd de noualibus decimas non soluant, si ipsi propria noualia habent, & illa in fertilitatem inducãt propriis laboribus, nec de hortis eorum, vt superius dixi.

46 Tertiò quòd olim ecclesia non haberet emolumẽtum: alioqui secus. c. commissum. eod. c. quid per nouale, de verb. signi. Vnde si quis reduxit terram sterilem in culturam, & postea dederit religiosis, ipsi de hac soluent decimam: quia non fecerunt hæc noualia propriis manibus, vt requiritur in d. c. ex parte. vbi docto. de priuileg.

47 Item fallit quando monachi colonis illas possessiones colendas tradunt nempe tunc ad decimas tenẽtur. c. licet de deci. siue fuerint coloni partiarii, siue alii doct. ibi.

48 Nec refragatur reg. qui per alium facit, perinde est ac si faceret. Respond. non dicitur propriis manibus facere, qui per alium facit: vt d. c. licet. & c. quicunque. de hæret.

ret;vbi glo. & in cle. vna. in verb. publicè de vi & ho. cler. plenè scripsi in tract. nomina. q. 10 nu. 11. & seq. Et si proprijs manibus non fecerunt, non habet locum priuilegium.

Imò in illo concil. generali ipsi abbates Cistertiensis ordinis congregati conuenerũt ne de cætero fratres ipsius ordinis emerẽt possessiones, de quibus decimæ ecclesiis debeantur, &c. & sic ibi doct. dicunt valere statutum & ordinationem, vt non liceat emere possessiones: quamuis contrarius videatur tex. in l. pen. ff. de pact. Sed respond. eo quòd statutum confirmatum fuit à papa, ob id valuit pactum: sed non factum simpliciter, vel Panor. ibi dicit non valere hoc pactum, vel legem, ne collegium emat: secus si singuli fratres prohibeantur. & ita est intelligendus tex. Ego verò valere dico pactum, & legem, & statutum, vt non liceat aliquibus, fortè externis, acquirere possessiones in tali loco, etiam si pactum non sit à papa, vel principe confirmatũ. Prætor ait: pacta seruabo l. iurisgentium. § prætor ait. ff. de pact. Nec refragatur d. l. pen. quia intelligitur nõ valere pactum, vt non liceat vendere & alienare rem meam vicino: quia postquam dominus sum rei meæ, est contra ius, quod de ea disponere non possim l. in re mandata. C. mand. ob id non valet pactum, sed quod non possim acquirere vel emere, illud pactum non est à iure improbatum. 49 *Statutum vt religiosi non emant possessiones an valeat.*

O

Ideo sustinetur: nam militibus prohibe-
50 tur, vbi militant, ne agrum emant. l. milites agrum. ff. de re mil. l. milites. C. loca. sic militibus cœlestis militiæ prohiberi potest, ne se negotiationibus & auaritiæ dedant: & valebit lex, seu arestum. Ideo aresto senatus fuit prohibitū Chartusien. & Cœlestinis, ne possessiones in districtu Paris. emant: quod iure latum fuit, ne ipsi inhiarent his acquisitionibus, sed vt eis tolleretur omnis auaritiæ labes, quę interdum durior est apud religiosos. c. auaritiæ. de præb.

Arestū cōtra chartusienses, & cælestinos.

Nec placet sententia Panor. dicentis col-
51 legio imponi non posse hanc. l. vt emere nō possint: secus singularibus personis: quia contrarium probat. d. c. nuper. eo. vbi prohibetur fratribus ordinis Cistertien. ergo ordo prohibetur, & sic collegium, quia omnes fratres ordinis. ergo iura nolunt prohibere singulis fratribus, quia elusoria esset constitutio, cùm fratres singulares nil habeāt & singuli religiosi propter paupertatē sunt satis prohibiti: sed hoc non fuit conuentum de singulis, sed de toto ordine.

52 Itē de cōductis soluere decimas tenetur. c. dilecti. de deci. quia non sunt sua & duo requirit tex. in d. c. ex parte. quòd prædia sint sua, & propriis manibus culta, vel sum-
53 ptibus.

Fallit quando ex pacto & compositione ad hoc essent obligati non obstante priuilegio,

c. ex multiplici. eo. plené scripsi.in q.12. an tolli decimæ possint.suprà eo.

Fallit quando soluerunt, quia tunc priuilegio renuntiare censentur. c. accedentibus. de priuileg. hoc bene præiudicat eis quo ad possessionem per. c. suborta. de re iudi. sed non quo ad proprietatem, nisi per 40, annos soluerint. d. c. accedentibus & per c cum de beneficio de præben. in 6. quia tunc esset contra eos præscriptum c.de quarta. de præscrip Ita docet Collectar. in d.c. ex parte. 1. de deci. & superius scripsi. 54

Fallit etiam quando ecclesia parochialis enormiter læderetur. c, dilecti. & c. suggestum de deci. vt pote si Cistertien. vel alii religiosi háberent omnes ferè possess. vnius parochiæ, 55

Fallit quando illas posses.de nouo acquisiuissent.s. post concilium generale. c. nuper· de dec. quod fuit celebratum. anno 1215 tēpore Innoc.3. vt scripsi in rub. de approba. conuento.per Latera.cōcil. fact. in cōcorda. 56

Itē de animalibus quæ nutriunt : secus si aliis nutrienda darent, sicut de possessionibus, quas colendas aliis dant, decimas soluūt d.c.licet. Anch.in d.c.ex parte.1.col.1. 57

De animalibus & hortis quādo religiosi soluant decimas.

Si tamen habeant qui ea custodiat, & ad monasterium vesperi reducat, dicuntur nutriri à seipsis: secus si alii ea tenerent in suis domibus. nam tandiu sunt sua, & ab ipsis nutrita, quandiu consuetudinem eundi &

redeundi habent ad monasterium, vel ad monasterij domũ. §. pauonũ. insti. de re. di.

58 Idem dicimus de hortis, quos colerent, & olera venderent, nempe tunc decimas de illis soluere tenentur. Pan. in d. c. ex parte. r. quia ille tex. intelligi debet de hortis quos ad vsum proprium faciunt: secus si ad venditionem, quia non debent negotiari, nec ista exercere secularia. c. 2. ne cle. vel mon. c. dilecti. de dec.

Idem si hos hortos aliis excolendos darẽt vt no. ibi. alias possent ecclesias parochiales priuare decimis faciendo hortos plures, quod non est admittendum, vt doct. scribũt vbi suprà. Et ista sunt notanda, quia quotidiana, nec ab aliis planè scripta, nec abundè ante nos. Laus Deo.

1 *Quibus malis decimas non soluentes afficiãtur.*

VLtimò quæro, quibus pœnis & malis decimas non soluentes afficiantur, & quibus, donentur præmijs soluentes? Resp. in c. reuertimini 16. q. 1. ponuntur hæc mala sequentia. primò confligit deum (humano more loquendo) qui decimas non soluit ibi. si affligit homo deum, quia vos me configitis, & dixistis, in quo configimus? in decimis & primitiis. Malach. 3. c. & sic grauiter peccant non soluentes. Ioh. de ture crema. ibi. quia pugnant contra deum.

2 *Pauperes non soluẽtes decimas*

Secundò, non soluentes sẽper erũt pauperes probatur in d. c. reuertimini. ibi. ideo in penuria eritis, & soluentes erũt diuites: vnde

maiores nostri ideo copijs omnibus abundabant, quia decimas deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit indictio fisci, noluimus partiri cum deo decimas, modo autem tollitur totum. hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. c. maiores, 16. q. 7. & sic bonus principatus dabitur soluentibus, teste Ang. in sum. in verb. decima. in fi. facit 2. Parali. 31. ibi ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo domini, comedimus & saturati sumus, & remanserunt plurima, &c. Et olim cum 4. genera decimarum soluerentur, homines diuites erant: hodie cum vna non bene soluatur, homines ad decimam conuertuntur, & dominus plagas non amouet: vt gl. in c. 1. de deci. in 6. asserit: & cōtritio & infelicitas est in viis decimas retinentium. Psal. 13.

3 Tertiò, maledicti sunt à deo non soluentes decimas, ibidem, quia mihi non reddidistis decimas & primitias: idcirco in penuria & fame maledicti estis Malach. c. 3. Et maledictio se habet circa ista, quia erit illi penuria fructuum, aérq; pestifer, & corruptus, & repentina morte morietur sine pœnitentia, & confessione, atque cito peribit generatio sua: & sic peribit in mundo memoria non soluentis decimam, & successorum illius, & in inferno demū cruciabitur, declarat And. Hisp. in regul. decima. q. 9. Si verò soluant, benedicti erunt, vt ibi dicitur: Et effundam

Peste morte subitanea cur homines moriantur.

benedictionem meam vobis vſque ad abundantiam, probate me ſuper hoc, dicit dominus, & c. decimæ, 16. q 1. ibi. cùm enim decimas dando terrena & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? &c.

4 Benedictio conſiſtit in abundantia fructuum, quæ erit apud ipſum ſoluentẽ, & ſanitate corporis fruetur, ac vita tranquilla, & generatio proſpera & longæua erit, ac demũ paradiſi gloria perpetuò donabitur: vt docto. ibidem elucidant.

5 Quartò, ſupplãtatur & defraudatur deus. ibi & me vos ſupplantaſtis, ſiue defraudaſtis. & timendum eſt, qui deo debitum ſuũ ſubtrahit, ne ei auferat neceſſaria c. admonemus 16. q. 2. & in concilio Magun. c. 38. & vide infrà. verſi. ſeptimo.

Fame peribit non ſoluens decimas.

6 Quintò, perdit abundantiam fructuum. ibi & pro decimis & primitiis, quæ parua erant, vt à vobis darentur, vbertatem poſſeſſionum veſtrarum & omnium frugum abũdantiam perdidiſtis. d. c. reuertimini.

7 Sextò, inde ſterilitas, & aquarũ, & bonorũ prouenit. aliàs per ſolutionem fertilitas ibi. habeant ſacerdotes & Leuitæ, qui mihi miniſtrant, cibos: & probate me, ſi non tantas pluuias effudero, vt charactæ cœli apertæ eſſe credantur vſque ad abundantiam fieri enim poteſt, vt agros irrigantibus pluuiis ſit quædam fertilitas: verùm aut locuſta venier,

aut bruchus aut erugo , aut eruca, aut gelu, & hæc labores hominum vastabunt. 2. Paralip. c.6. & clauso cœlo pluuia non fluxerit propter peccata populi.

Septimò, fames insurgit non soluendo decimas, ibi. si quando fames, & penuria, & rerum omnium egestas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira dei descendere, qui se in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari loquitur, & suas possessiones possumus decimas & primitias interpretari. Ioh. de turre crema. in c.decimæ tributa. 16. q. 1. 8

Octauò, remissioné peccatorũ, & cœlestia dona cõsequitur solués: & denegás, mortem æterná.ibi.& Guido papæ refert in decis.166, à præstatione.& Matth.de afflic.in constitutio.Neapoli.lib. 1.rub.7. de deci. q.6. 9

Nonò, infirmitatem incurret, & ægritudinem is, qui non soluit decimas: & si soluat sanitatem corporis & animæ consequetur.c. decimæ. 16.q. 1. ibi, etiam sanitatem corporis & animæ consequeris. 10 *Sanitas animæ & corporis est in soluendis decimis*

Decimo, si decimam non dederis, tu ad decimam reuocaberis.d c.decimæ.tantum decima dabitur tibi ex semine tuo , quod multiplicaretur à deo . vel dæmonibus sociaberis, qui sunt decima pars angelorum. vt quidam ibi exponunt. 11

Vndecimo, qui non dat decimã deo, impio militi dabit , quod non vult dare sacerdoti. August.in d.c.decimę inde videmus armige- 12 *Rustici cur ab ar-*

migeris spolientur. ros spoliare rusticos, & alios, quos non spoliarēt, si iusta; decimas & integras soluissent.

13 Duodecimò, res alienas inuadunt, qui decimas non soluunt, & sic illa bona rapiunt: quia idem est, vt vbi glo. notat, detinere iniustè, & rapere. c. sæpe. de restitu. spoliato. nam quod ad te non pertinet, scire debes ad alium spectare. l. si C. vnde vi. & sic non soluens est infamis, teste Hosti. in summa. §. & quare. eo. tit.

14 *Homicida non soluēs decimas.* Decimotertiò, quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerunt, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, qui rem à deo pauperibus delegatā suis vsibus reseruauit. d. c. decimæ. quod est valde terribile. nam qui Christi pecunias, & ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit, & homicida in conspectu iudicis deputabitur. c. qui Christi. 12. q. 2.

15 *Sacrilegus est qui decimas retinet.* Decimoquartò, committit sacrilegium retinens decimas. c. decimas. 1. ibi, sciant se sacrilegij crimen committere, & æternæ dānationis periculum incurrere. 16. q 7. & c. fi. 16. q. 1. & c. quisquis 17. 4. & Caieta. in sum. in verb. decimas & ideo est ipso iure excōmunicatus. c. canonica. 11. q. 3. c. cum pro causa. vbi glo. de sent. excom. & ideo singulis diebus dominicis debent publicari à curatis excommunicati: vt dicit And. Hisp. episcopus, in reg. decima, q. 2,

Decimoquintò, laici detinentes decimas carere debent ecclesiastica sepultura. c. prohibemus. de deci.

Decimosextò, peccant mortaliter non soluentes decimas, ob id excommunicari adhuc possunt c. nuntios. c. ex parte 2. c. ad hæc. & c. cum non sit. in fi. de dec. inde dicit text. in c. præter. 32. dist. §. 1, deinde vt deci. & primitiæ, seu oblationes viuorum & mortuorum ecclesiæ dei fideliter reddantur à laicis, & vt ipsæ in episcoporum dispositione sint, quas qui retinuerint, à S. eccle. cõmunione separentur. 16 *Sepultura carere debent decimas non dantes.* 17

Imò si non possunt compelli per censuram ecclesiasti. imploratur brachium seculare, licet sanguinis effusio immineat. Host. Io. And. & alii, in c. in aliquibus. de deci. arg. c. postulasti. de homic. vel poterit ecclesia defraudata contra hos dolosos agere. per l. eleganter §. penu ff. de dolo. & docto. ibidem. & an, si sit exemptus, puniri ab ordinario possit, scribit Gemi. in consil. 72. quia punctus. col. pen. 18 *Brachiũ seculare potest implorari contra detinentes decimas.*

19 Decimoseptimò, debitor decimarum non potest prætextu eius quod sibi debetur, denegare decimas: quia in decimis futuris non admittitur cõpensatio. glo. singul. 1. in c. decimæ. 16. q. 1. secundum Rom sing. 254 an sit locus. & sing. 545. an sacerdoti. sic nec in tributis. l. 3. C. de cõpensa. super hoc distinguit Hen. Boh. in c. cum homines. in 2. dist. de de- *Cõpensatio in decimis non fit.*

ci.& Ioh. Andr. in c. cum homines. ibidem. secus in præteritis. c. veniens. in fi. de transact.doct.in d.c.tua.2.de deci.Hosti. in ca. cũ sint homines. ibidem. sumendo argu. de alimentis ad decimas,per.l.de alimentis. C. de transact.& l.cum ii.ff.eod.

20 *Eleemosyna de nouem partibus danda*

Decimooctauò, qui sibi aut præmium comparare, aut peccatorum indulgentiam desiderat promereri,reddat decimam, etiam de nouem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus. tex. in d. c. decimæ. in fi. 16. quæst.1.

21 *Debitor decimarũ condẽnat⁹ nõ appellat*

Decimononò,condemnatus debitor decimarum non appellat.doct.in c.tua.2. per illum tex.in fi.ibi. appellatione remota compellas.eo. tit. Federi. consil. 81. laicus.in fin. Sed ego intelligerem posse eos appellare,sed non recipiendã appellationem, donec soluerit.& sic decimarum debitores esse compellendos non obstante appellatione: vt probat ibi tex. compellas. & remouetur appellatio ante executionem: vt dicitur in l.ab executione.C.quo.appel.non recip. & hoc seruatur in hoc regno[* quando à iudice seculari per modum prouisionis fieret in casu priuilegiato cõdemnatio, diuersum est in iudice ecclesiastico,cuius sententia non exequitur, nisi fuerit 3. monitio conueniens: vt habetur in cõcorda. titul. de friuol.appel.] Vide doct.in d.c tua,maximè Henr Boh.& gl.in. § quotiens. c.fin.2.q. 6. & quæ abundè scripsi in tra-

*Additio

ct.de senten.prouisio.& in tracta. de senten. executo.in ordi.reg.

Vigesimò, qui non soluit decimam, non potest petere remissionem mercedis propter sterilitatem: quia sua causa censetur venisse eo quòd decimas non soluerat, alioqui contra.l.merces §.vis maior. ff. loca. c. propter. illo titu. Hoc expressè docet Geminia. & Perus.in c.1. in fi.6.Guido papæ. d. q. 266. vtrum.dicens aduocatos in hoc debere esse cautos, vt hæc opponant his, qui remissionem petunt ob sterilitatem. maximè in illis locis in quibus non est sterilitas frequens. 22 *Remissionē mercedis nō petit ob sterilitatē decimas retinens.*

Vigesimoprimò, licet à citatione procedēdum sit.l.1.C.de executio. rei iudic. & plenè scripsi in tracta.de liter.obligat.art. 6. tamen in decimis procedere iudex potest per monitionem & præceptum. peruenit. de decim. & compellitur recusans. ex parte. 2.ibi,compellas.ibidem.& hoc expressè scribit Collecta.in fi. eo. audiri tamen monitus debet, si opponat, sed per modum prouisionis compelletur, si iustam non allegauerit causam. 23 *Ab executione procedendum.*

Vigesimosecundò, religiosi & prædicatores tenentur in prædicationibus suis monere populum, vt decimas soluat. alioqui si retrahant illum à solutione decimarum, sunt excommunicati: per text. in clem.cupientes. de pœnis. 24 *Cōcionatores populū monere debēt ad soluendū decimas.*

25 Vigeſimotertiò religioſi detinentes, vel decimas fraudantes, ſunt ſuſpenſi ab officiis vel adminiſtrationibus, ſi habeant, alioqui excommunicati poſt curati requiſitionem. clemen.1. de deci.

26 Vigeſimoquartò, his verbis dicit Andreas Hiſpa. in regula prima decim. quòd omnes non ſoluentes ſunt filii perditionis, non obſtante quacunque conſuetudine, imò verius vſurpatione, & violenta occupatione, ſunt in ſtatu damnationis, & eis participantes. conſilium, auxilium, conſenſum & defenſionem, directè vel indirectè, quòd non ſoluantur decimæ, vel primitiæ, præbentes, ipſi omnes & ſinguli ſunt fures, & latrones bonorum dei, & ſanctorum deprædatores, & manifeſtè eccleſiæ dei ſacrilegi, & excommunicati, & ab omni oratione, indulgentia, miſſa, ſacrificiis & beneficiis eccleſiæ ſegregati: & ſi per ſe, vel ſuos hæredes non ſatisfaciant ante mortem, & reſtituant, eis non prodeſt ad ſalutem ſacramentorum perceptio, aut ſacerdotis abſolutio, vel confeſſio: & cum Iuda proditore fiunt proditores, & fures theſauri dei, qui eſt decima: ac infideles & ingrati ſunt, & in inferno erunt perpetuò damnati. Hæc ille vide quot & quanta mala circunueniunt iſtos non præſtantes decimas.

Pradones, fures et latrones ſunt decimas retinentes.

27 Vigeſimoquintò, ſicut detinentes tributa multis puniuntur pœnis: vt in c. ſi tributum. 11. q. 1. & in titu. ſine cenſu, vel reliquiis. C. ac

in rubri.de anno.& tribu.lib. 10.ſic & nõ ſoluentes decimas, quæ ſunt tributa egentium perſonarum.ca.decimæ.16.q.1.& in ca. tua.2. de deci.glo.& doct.in c.ſcitaris.7. q.1.

Vltimò,legimus.1.Regum.c. 5. Philiſteos fuiſſe à deo multis & variis caſtigatos flagellis,& pœnis,maximè his: nam fructus agrorum ſuorum mures & locuſtæ deuorarunt, quandiu arcam domini detinuerunt. ſic & laici quandiu decimas deo debitas, & eius miniſtris detinebunt, multis caſtigabuntur pœnis,& in miſeriis conſeneſcent:quòd ſi reſipiſcant;eas reſtituendo, vt Philiſtei arcam, omnia mala ceſſabunt, & bona eis donabuntur plurima,adeò, vt diuites efficiantur. 28

Nam decimas vſurpare eſt dignum animaduerſione diuini iudicii.c.quamuis.de deci.& exponit ibi. Hoſti. excommunicatione dignus eſt, ſed ego ſic exponerem laicum eſſe dignum animaduerſione diuini iudicii, id eſt, vt puniatur diuino iudicio, id eſt,à deo, vt Philiſtei. facit cap. 2. de conceſſio. præb.ibi. & diuini plenum animaduerſione judicii: & fortè vt malam habeant ſobolem, vel quod ipſe detinens moriatur ſubitanea morte,ſeu occidatur, vel res eius igne cœleſti vel alio comburantur,vel alio diuino ſupplicio quæ ſuperius ſcripſi.qui verò eas iuſtè ſoluerit,vita æterna donabitur. à deo: quam nobis concedere velit pater & filius & ſpiritus ſanctus Amen. 29

Animaduerſio diuini iudicii quomodo intelligatur.

Compendium ali-
ENATIONVM RERVM ecclesiasticarum, in forensi iudicio frequentissimum, atque vtilissimum cum elucidatione cap. sine exceptione. 12. per ęgregiũ virum D. Petrũ Rebuffum, de Mõtepes. doctorem celeberrimum. Nunc reuisum, & arestis supremi senatus confirmatum, ac numeris distinctum.

ADIECTVS EST

TRACTATVS CONGRVÆ *portionis beneficiorum, vicariis maximè debitæ, breuis, & admodum vtilis, ac in forensis iudicii vsum veniens.*

❡REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET

Domino Philippo à Mirapicensi Antistiti, omni eruditionis genere præstantißimo, Petrus Rebuffus.

S. P. D.

SIgiſmundus imperator, cùm permultis nominibus optimè de Republica meritus eſſet, illo tamen commendabatur honore, quòd ſicuti ipſe linguarum ac literarum peritiam amauit, ita viros eruditione præſtantes ſemper ornare ac prouehere ſtuduit. quo nomine cùm à Germañis principibus tumultuariè reprehenderetur, quòd homines etiam obſcuro genere natos, ob ſummam virtutum præſtantiam foueret: quidni (inquit) eos amem, quos ipſa rerum parens natura cæteros antecellere voluit? Verum iſta cùm mente luſtrarem (vigilantiſſime præſul) te nõ minori rerum ſtudio peritiores amare, proſequi, atque pręmiis ad literarum paleſtrã inuitare, tuam laudem conticere non mihi integrum fuit, vt qui in omni ſtudiorum genere conuerſatus es, literis non commendarem, ob ſummam tui ingenij eruditionem. Si etenim primum tuæ ætatis florem ſatis apertè contemplare velim,

te liberalibus artibus, demum iuris diuini præceptis in hac ſtudiorum matre, nec non Tholoſę, vtrumque ius vno tenore esa ſſecutus. Quæ cùm in te tunc temporis maiora, quàm in iuuene eſſe ſoleant, intuerentur hocum non inſcius ſummus pontifex te culmine dignitatum, atque Chriſtianiſſimus Francorum rex ſenatorio munere condecorauit: in quibus palam non modò verbis, verumetiam operibus exemplum omnibus præbes, non minus, quàm Cato: qui cùm quæſturam gereret, eo maximè commendabatur nomine, quòd in ſingulos dies ad ærarium veniret primus, & rationibus confectis recederet poſtremus: quòd ſanè toto tuæ dignitatis tempore nequaquam prætermiſiſti Mulierum quoque conſortium (quod perpaucis contingit) ſubſterfugiſti, ęgregium illud Hieronymi dicterium præ oculis ſemper habés: Non poteſt (inquit) toto corde cum deo habitare, qui fœminarum acceſſibus copulatur. & huic ſententiæ (ſi hiſtoriographis credimus) non refragatur inſignis ille Tyrus philoſophus, qui à Pantheæ mulieris conſpectu abſtinebat, ita vt illa hunc aſpiciente, in terram demiſſis oculis, faciem auerteret. quē cùm Araſpus interrogaret, cur inſigni forma, præſtantique corpore mulierem, vel regiis oculis dignam, non aſpiceret: reſpondit. ob iſtud ipſum magis eſt ab illa abſtinendum: etenim, ſi nunc tuo obtemperans conſilio, illam

Iam adiero, cùm vocat fortiſſis illa mihi perſuaſura eſt, vt ad ipſam frequenter commeém, etiam cùm non vocabit, eique aſſideam neglectis negotiis. Et quod maiori laude in te conſpicitur, eſt, quod talis es erga pauperes animi, & eccleſiarũ inſtaurationem, quales non ſunt quamplurimi: qui, vt eorum nominibus parcam, niſi coacti per iudices, quicquam pauperibus, vel templorũ inſtaurationibus erogare, vel ſuppeditare nolunt. Tu vero hilari animo, ac fronte ſerena, non tantùm tertiam tuorum redditũum partem egenis, templis inſtruendis, viduis, vel huiuſcemodi inopibus impertiendam cẽſes: ſed etiam integrum fermé emolumentum. Quod fit, vt vnicum patriæ noſtræ lumen à minimo ad maximum vſque, atque illorum aſilum voceris. Quid igitur, his in oris ſi minimam tuarum laudem partem recenſere vellem, temeritatis vitio, quo olim notati fuere gygantes, accuſari poſſem. Nec mirum quidem videbitur, cùm gentem tuam à Leui patriarcha, Iacob ſanctiſſimi filio, certè ingentis ſpiritus viro, originem traxiſſe & ſtipitis nomen hactenus retinuiſſe, omnes vltra fateantur: Hinc eſt, quod maiores tui Arrianos, & alios id genus homines odio capitali adeò proſecuti fuerint, vt perpetuum ac immortale nomen, mareſchalũ fidei (vt vulgariter loquar) ſibi iure ſuo comparauerint: nobilium plebiſque commodo ac vti-

litati deditiſſimi, vitam ipſam, non modò res, publico poſtponentes emolumento. Nec minori ſtudio hos ſceleſtos homines ab epiſcopatu tuo in malam crucem, ne à vero parentum tuorum tramite degenerares, repuliſti. Quapropter, hoc alienationum rerum eccleſiaſticarum compendium, ægregiæ tuæ dignitati quàm optimè conueniens, dicare ſtatui: eo quod templum tuæ ſedis ſartum & tectum, vt aiunt, ab omni incommodo, detrimento, moleſtia, ſyncerum, integrumque ſerues. Interim tamen, dum meliora celſitudini tuæ paro, hoc vnum laborum meorum opuſculum leni aſpectu, vt ſoles, ſuſcipias quæſo: quòd ſi, vt ſpero, feceris me tibi, tuiſque omnibus, in poſterum deuinctum reddes. Vale, Pariſiis quarto Calendas Maij. Anno domini milleſimo quingēteſimo trigeſimoſeptimo.

RERVM ECCLESIASTICARUM ALIENATIONUM FREQUENS & VTILE COMPENDIUM.

INterpretaturus in scholis decretorum Parisię. hoc anno. 1536. de rebus ecclesię non alienandis rubricam; auspice deo, intendo vobis compendio auditoribus (et si longa obscuráve sit) materiam istam pertractare. quod vt faciam.

Præmitto, quod nomen alienationis est nomen generale, vt est nobis tex. in §. alienationis. in authē. de non alie. reb. eccl. colla. 2. & eius significatio latissima est. Ancha. consil. 102. contra. col. 1. adeò vt comprehendat vsucapionem. vix enim est, vt non videatur alienare, qui patitur vsucapi. l. alienationis. & ibi dixi. ff. de verb. signific. Bal. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. & l. fina. in quibus caus. in integ. rest. non est necess. Iacobi. in tracta. de feud. in verbo, cum pacto de non alienando. & etiam præscriptionem comprehendit. Bal. in l. fin. 16. oppo. C. de edict. diui Adria. tollend. quia vsucapio continet etiam præscriptionem. l. 1. ac. 3. & per totum. ff. de vsucapio. 1 *Alienatio est nomen generale.*

Idem in transactione. l. 1. §. at, si transegit. ff. si quid in fraud. patro. sic expressim docet Bal. in l. . C. si aduers. transact. quod est verū. quādo res traditur, secus si per transactionē 2 *Trāsactio an dicatur alienatio.*

retinetur. Bar. in l. nulli. ff. de transact. per. l si pro fundo. C. de transact. sic in propriis terminis consuluit Alex. consil. 95. viso. col. 2. in 6. volu. & multa alia allegant recentiores in d. l. si pro fūdo. quæ missa facio, ne congeriem allegationum faciam in singulis sententiis, vnica allegatione instar iurisconsulti, contentus. in l. ita vulneratus. circa finem. ff. ad legem Aquil. l. si quis obrepserit. ad legē Cornel. de fals.

3 *Promissio, cessio et diuisio an sub alienatione contineantur.*

Promissio sub verbo alienationis etiam continetur. l. fina. & ibi Bal. C. ad leg. falci. prohibita igitur alienatione, & promissio censetur. Ad hæc cessio & vtilis dominii translatio etiam comprehenditur, Bal. in c. 1. per quos fiat inuest. Bertha. in tract. de gabellis. in 3. parte octauæ partis. quod facit pro minore prohibito alienare, & aliis hoc genus personis. Huc accedit diuisio. l. si pupillorum. ff. de reb. eorum. Barb. in rub. de reb. eccle. non alienā. col. 48. nu. 180. dic tamen vt ibidem dicitur, & per Curtium, consil. 67. sapienter. nu. 52. cum seq. Præterea repudiatio. l. pupillorum, & ibi expressim. Bal. C. de repudian. hæred.

4 *Resignare officiū an possit is qui deliquit, vel pro derelicto habere.*

Nec potest resignare officium in fraudem fisci, is qui deliquit, quia repudiando & resignando alienare dicitur. Barb. consil. 11. col. 15. versi. capio primum. in 1. volu. Non est omittendum, quòd qui habet rem pro derelicta, prope alienat. Bar. in l. 1. ff. si ex noxa.

caus. agat. quando cum fraude, alioqui non. Alex. ibidem. & præsumitur fraus ex conexitate & proximitate actus habẽdi pro derelicto, & occupandi per alium, arg. l. si ventri. in fine. ff. de priuileg. cred. c. officii. de elect. vt si coniunctus vel amicus re statim derelicta occupet. ar. l. data. C. de donatio. Item seruitutis constitutio, & vsusfructus sub alienationis verbo continentur. l. Meuius. §. penult. ff. de lega. 2.

Vltimò venditio, locatio in longum tempus, datio in emphiteosim, & omnis actus per quem transfertur dominium c. nulli. de reb. eccl. non alienand l. 1. C. de fundo dota. non alienando. & inf. plenius dicetur. 5

Secundò considerandum est, quòd alienatio quatuor modis in iure capitur, test Bal. in authen. hoc ius. col. 1. C. de sacro sanct. eccl. quem sequitur Barb. consil. 51. scripsit. col. 11. in primo volu. Primò propriissimè, vt pote quando plenum dominium tranfertur: vt in d. l. 1. & ibi glo. de fundo dota. Secundò proprie, quando transfertur vtile dominiũ, vt in emphiteosi. in authẽ. de non alienan. reb. ecc. colla. 8. Barb. in rub. huius titu. col. 8. num. 46. & infrà latius dicetur. 6 *Alienatio quot modis capiatur.*

Tertiò impropriè, quando alienatur vsus fructus, seu vsus, vel alia qualitas rei, vt seruitus. l. iubemus. §. fi. C. de sacrosanct. eccle.

Quartò impropriissimè & abusiuè, vt pote quãdo res pignori obligatur. l. in quorũ. ff. de 7 *Res obli-*

gata pignori an alienata dicatur. pigno.& ibi Bar.& in l. qui habebat.in princip.ff.de lega.3.& hoc quãdo nõ est spes quod redimatur: quia tanti est obligata, quanti est. Alexan.consil.169.inspecto.in fi.vol 6.Barba. in rubri. huius titu.col.12. nu. 71. & seq.dico fusius in d.l. alienationis. ff. de verb. signifi. quod facit ad statuta & consuetudines prohibentes alienationem, vt proprié debeant intelligi, & maximè quando sunt pœnalia. gl. & docto.in l.1.C.de iure emphi.Deci.consil.646.præsupposita.col. 2. nisi sit eadem ratio in alienatione impropria, quæ est in propria.l.fi.C.ad leg.falcid.

8 Ego verò breuius prestringendo dicerem alienationem propriè accipi, & impropriè. quando transfertur dominium directum, vel vtile, per iura suprà adducta. & per glo.in summa.12.q.2. Impropriè verò, quando dominium rei non est translatum.l. alienatum. ff.de verbo.signifi.sed aliquod ius tantùm, vt vsusfructus : vel quando res pignori obligatur, & sic de similibus : & per hæc paruo negotio poterit quis intelligere quod sequitur. & quomodo in rescriptis debeat accipi verbum alienatum, tradit Ludouic. Roma. in singul.600.tu scis quod, &c.

9 *Causa ex quibus res ecclesiæ alienantur.* Notandum est, quòd in alienatione rei ecclesiasticæ hæ solemnitates interuenire debent. Primò, debet adesse causa, antequam res ecclesiæ alienetur, videlicet necessitatis, vt c. sicut. 12. q. 2. & quandoque eius

appellatione venit omnis causa. c. non habent. ibidem. & ibi Præpos. hoc nuncupatim exprimit. Altera causa est videlicet vtilitatis. c. tua. de his quæ fiunt à præla. & in c. sine exceptione. 12. q. 2. ibi, meliora prospiciat. vel magnæ incommoditatis, quia res quæ est alienanda, ecclesiæ est magis damnosa, quàm vtilis. c. non liceat papæ. & d. c. sine. in § fi. Vel causa pietatis, vt pro redemptione captiuorum. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccle. Et de his causis, vel earum altera, debet constare per publicum instrumentum, alioqui non credetur, etiam papæ dicenti fecisse ex illa causa, quando donat consanguineis. Præpos. in d. c. non liceat papæ 12. q. 2. multo minus credetur episcopo, abbati, vel aliis: alioqui episcopus vel alius indigens pecuniis posset rem ecclesiæ alienare, & attestari eam alienationem cedere in ecclesiæ vtilitatem.

Imò non potest papa indulgere alicui sine causa, vt testetur de bonis acquisitis intuitu ecclesiæ, tum quod non possit ipse res ecclesiæ sine causa alienare. d. c. non liceat: tum etiam quia dominium rerum ecclesiæ est penes Christum. c. cum ex eo. de elect. in 6. c. expedit. c. qui abstulerit. 12. q. 2. sic expressè concludit Pano. in repet. c. cum esses. q. 5. de testa. Imò si in instrumento alienationis narretur, quòd ex causa necessitatis fuit facta alienatio, eidem non creditur: quia non fit pro 10

Quādo papa possit concedere vt testetur de bonis ecclesiæ

hoc actu, sed pro alienatione. tex. sing. & ibi Domi. & Philip. in c 1. de rebus eccle. non alien. in 6. sic & non præsumitur facta causa vtilitatis, vel necessitatis. Guido papæ. q. 51. quarta. & Socy. consil. 52. viso instrumento. col. 1 volu. 4. Secus in consensu capituli, qui præsumitur vt interuenerit, quando tunc potuit interuenisse. vt plenè scribit Fely. in c. sicut. col. 12. ver. extrinseca solennitas. de re iudic. & is, cui est alienata, oportet quòd doceat vtilitatem ecclesiæ, vel aliam causam interuenisse, quia contra se habet præsumptioné contrariam. arg. eorum quę not. doct. in l. manifeste. ff de iureiurand. & Bar. in l. si forte. de castren. pecu. & in l. si donatione C. de coll.

11 *Tractatus quomodo debeat interuenire.* Secundò requiritur tractatus capituli. nam capitulum debet congregari ad sonum campanæ, vel aliàs, vt moris est, & cúm omnes simul conuenerint, debet prior vel antiquior proponere. l. 2. C. de decurio. & petere suffragium à quolibet super hac re alienanda vel non, vel super qua: posset enim esse quòd iusta causa subest, tamen non expedit quamlibet alienare rem. l. magis puto §. in primis ff. de reb. eorum. Feder. consil. 142. domini. col. 2.

12 *De tractatu & inquisitione* Et de hoc tractatu & inquisitione debet constare per instrumentum ad hoc specialiter tendens. Nec probaret instrumentum alienationis, si diceret, habito colloquio &

tractatu canonici vendiderunt talem domũ, & cæt. quia non est ad hoc factum. Alex. consil. 17. viso. col. 2. volu. 4. Federi. consil. 243. concessio. in fine. Paul. consil. 74. in facto. in 1. parte. col. 2. Idem si diceret, habito tractatu, vel consensu episcopi, vt patet per instrumentum scriptum per talem notarium. quia tunc oportet aliud relatum instrumentum exibere. authen. si quis. C. de eden. sic consuluit Barb. consil. 40 præclare. col. 4. volu. 1. Et hic tractatus debet fieri in capitulo. ca. tertio loco de probat. ita tenet expressè Guid. pa. in quibusdam suis allegationibus, in fine suorũ tractatuum. *debet constare. & an ei credatur.*

Et sic debet instrumentum super alienatione dictari, secũdum Specu. in tit. de locato. R. D. episcopus Magalonensis, congregatis eiusdem ecclesiæ ad sonum campanæ in capitulo, vt moris est canonicis talibus. N. &c. proposuit quod occasione decimæ papalis persoluendæ ecclesia erat mole debitorum oppressa, quare expediebat habere pecuniam vsque ad talem summã, ad soluẽdum dictam decimã ideo vt deliberarent vnde dicta summa haberi possit, petiit. igitur fratres, seu canonici super hoc solẽniter tractarunt, & diligẽter deliberarunt, ac demum communi cõsensu confirmauerunt, quòd talis domus in tali loco sita vendatur, & alienetur: & pretium seu pecunia dictæ domus conuertatur in dictam causam vel negotium, creden- 13 *Instrumentum super alienatione quomodo dictari debeat.*

tes hoc pro dicta causa ipsi ecclesiæ vtilius expedire. Alia vide in verbo, tractauit. in c. fine. infrà eo.

14 *Audire testes super alienatione, an episcopus debeat.* Non requiritur tamen quòd episcopus audiat testes, & iudicialiter procedat: quia iure ad hoc non astringitur, teste Panor. in cōsil. 4. saluatoris. col. 2. in 1. vol. allegat. glo. & Inno. in c. 1. eo. tit. in 6 imò potest prælatus alteri committere, vt faciat tractatum cum capitulo. De Rota, in rub. de loca. decis. 4. & infrà plenius dicetur: quia non est actus personalis. In vnione tamen non debet interuenire tractatus, sed tantùm capituli consensus, cum hoc non sit in iure expressum, licet quædam dicatur alienatio. clemēt. si. de reb. eccle. non alie. de Rota decis. 166, nota quòd vbi. in anti. vbi nouum dedi intellectum.

15 *Consensus capituli requiritur.* Tertiò requiritur consensus capituli, vel clericorum ibidem seruientium, vt hic. & d. §. hoc ius. qui debet in ipso actu præstari, & non ex interuallo. Anto. in c. cum vos. de his quæ f. à præla. nam quando lege cauetur quòd actus non possit geri sine consensu talis personæ, vel capituli, tunc consensus requiritur per modum solemnitatis, & sic pro forma: aliàs actus erit nullus, nisi in ipso actu interueniat. Bar. in l. Gallus. in prin. ff. de liber. & posthu. Imol. in d. ca. cum vos. vbi dicit, quòd quando exigitur consensus tertij, pro solemnitate actus, & non in

fauorem illius, vel contrahentiũ, tunc actus non poteſt ratificari per ſubſequentem conſenſum, niſi contrarium in iure reperiatur. & ſic intelligitur. c. cura. de iu. patro. & d. ca. cum vos. Prius tamen requiritur tractatus quàm conſenſus; vt probat tex. in d. c. ſine. ſumendo argumentum ab ordine literæ, quod eſt validum. c. mandato. de præben. in 6. & ſic conſuluit Feder. conſil. 142. domino Iohanni. Fallit quando papa alienationi authoritatem interponeret ſuam, nam tunc non requiritur conſenſus prælati inferioris, nec capituli. glo. & doct. in c. potuit. de locato. ſic conſuluit Dec. conſil. 142. & pro tenui. Solet tamen committere alicui exiſtenti in patribus, vt videat, an expediat illam rem alienari, & ad relationem illius authoritatem interponere, & aliàs etiam alienatio ex authoritate papæ irritaretur, quia iure non facta, vt not. in d. c. non liceat papæ. 12. quæſt. 2.

Quartò in tali actu faciendo, & ſic in inſtrumento alienationis, requiritur quòd exprimantur nomina ſingulorum: nec valeret inſtrumentum, ſi diceretur, capitulum eccleſiæ noſtræ dominæ Pariſien. vel capitulum ſancti Petri Montiſpeſſula. & ita expreſsè in alienatione rerum eccleſiæ, & ciuitatis tenet Bar. in l. 1. ff. de albo ſcribẽdo. per l. fin. ibi, ſigillatim vnumquemque. C. de venden. re. ciuita. libr. 11. & in aliena- 16 *Nomina ſingulorũ in inſtrumento exprimi debent.*

tione ecclesiæ in propriis terminis tenuit Iohan, Andr. & Imol. in c. quanto. de his quæ fiunt à præl. sic consuluit Barb. consil.12. difficile. col. vltim. in 2. volu. quia posset fieri fraus. nam alienatio duobus præsentibus fieret, & postea diceretur, capitulũ ecclesiæ Montispessulani. Specula. in titu. de syndico. hoc dicit, idem in syndici constitutione, vt dixi in arbo. exceptio. in verb. ratione syndici. in litera. o. in declaratio. vbi limitaui, quando essent in vniuersitate tot, quot in pelle pergameni non possent describi. tunc in syndici constitutione sufficiet dicere vniuersitas, vtor verbis Iohan. Fabr. in § fina. de curato. in institut. quem sequitur Alexan. consil primo, in 4. volumi. sed non in hac rerum ecclesiæ alienatione, causa fraudis vitandæ, vt dixi.

17 *Subscriptio in alienationibus an sit necessaria.*

Quintò, requiritur subscriptio canonicorum, vt hic. vide alios casus in quibus requiritur subscriptio, per glo. in ver. subscriptione rub. de authoritate. sa. conc. in pragma. de consuetu. tamen non subscribunt canonici, vel monachi, sed omnibus præsentibus scripsit secretarius, vel notarius in instrumentis alienationum & aliis: & ista dicitur quædam subscriptio. Socy. consil. 15. visis. col. 4. in primo volu.

18 Imò etiam non valet alienatio cum subscriptione, nec locatio ante tempus finitum. vnde anno 1559. die 4. Decembris in magna

camera, me audiente, fuit annulata emphiteosis concessio, facta à capitulo sancti Germani Altissiodoren Paris. eò quòd ante tẽpus finitum facta erat. non enim poterant scire valorem temporis futuri, nam pretia rerum tempore variantur. l. pretia. ff. ad leg. falcid. etiam quia illa concessio poterat extendi ad tempus quo non erant canonici, & sic quo non poterant: & ideo non valebat. l. quod sponsæ. C. de don. an. nup. Panor. & alij in rub. de testa. & quia potest parari præiudicium futuris canonicis, & collegiatis: & ideo reprobatur, per tex. in §. moribus si de feudo defun. conten. fuerit inter do. & ag. vass. quod est notandum pro collegijs & alijs corporibus, ac communitatibus, vt non possint locare ante tempus finitum, nec alias concedere vt sequitur.

Concessio ante tempus finitũ annullatur.

19 *Arestum.*

Etiam locatio ad longum tempus fuit annullata à senatu, facta à collegio Beluacen. Paris. anno 1548. die 16. Maij. & fuit factum præceptum collegijs, capitulis & alijs corporibus, ne de cætero has faciant, nec locare ante finitum locationis tempus habeant.

20 *Consuetudo quas solennitates tollere possit.*

Nec etiam de consuetudine seruantur solennitates traditæ in d. §. hoc ius porrectum videlicet quod contractus fiat in scriptis. teste. Peruss. in d. c. primo. eo. titu. in 6. nec ab initio scriptura est necessaria, tamen ad probandum factum contractum oportet quod fiat. Bal. in d. authen. hoc ius col. 4. de Rota

decis. 135. no. quod ubi. in antiq. & in Francia solent in his alienationibus scripturam adhibere ab initio. Item non requiritur subhastatio, cùm de iure canonico non reperiatur cautum: & consuetudo non admisit has iuris ciuilis solẽnitates. c. 1. de his quæ fiũt à præla. Nec etiam de consuetudine iuramẽtum ordinatoris requiritur, iurantis nil esse factum in læsionem diuinæ domus. Inno. in c. primo, eodem titu. vel quod nuntius mittatur qui referat, vt in l. magis puto. ff. de reb. eorum. seu aliæ solemnitates per ius ciuile scriptæ. sed illæ. §. hoc ius porrectum. Ideo est in hoc decreti libro per Gratianum descriptus ad ostendendum affectionem, quam principes olim habebant circa ecclesias. glo. in d. capite. 1. eodem. titu. in 6. Guid. pap. q. 1. 49. secunda. Valeret etiam consuetudo, per quam in alienatione bonorum ecclesiæ inferioris cathedrali, non requireretur consensus ecclesiæ cathedralis: quia de hoc inter doct. sunt opiniones, teste. Imol. in cap. 1. col. pen. de his quæ fiunt à maior. par cap. refert Deci. in c. at si clerici. num. 25. de iudi. Non valeret tamen consuetudo remittens omnem solẽnitatem requisitam in alienatione bonorum ecclesiæ, tanquam inducens grauamen ecclesiis. Panor. & alij in c. 1. per illum tex. de consuetu. & in c. nulli. de reb. ec. non alien. Alexan. consil. 5. si vera sunt. col. pen. vol. 5. Etiã

illa consuetudo dicitur contra priuilegium & libertatem ecclesiasticā. Panor. & alii in ca. cū causa. de re iudica. quod duodecim modis restringit. Alber. Bru. in tra. de forma & solemnita. actus. rubri. quis possit dare, & tollere formam. versicu. successiuè. quas habuit à Fely. in d. c. cum causa.

Sexto, exigatur authoritas siue licentia, seu consensus episcopi. vt hic, & in d. §. hoc ius porrectum. & hæc authoritas non debet præstari sine causæ cognitione. Gemi. consil. 48. presbyter. col. 3. vbi concludit quod si non interuenerit causæ cognitio, non valebit authoritas episcopi præstita. Imo valeret consuetudo, quod non interueniat authoritas prælati, vel consensus capituli. nec potest istud præscribi. glo. in cle. vltima. in verbo, consentiente. eodem. tit. & dicit Bal. in d. authen. hoc ius porrectum. col. c. consuetudinem laicorum non valere: consuetudo vero ecclesiarum disponens super iure personæ, vt pote quod prælatus irrequisito capitulo alienet, etiam non valet. c. cum causa. de re iud. Idem si disponat super iure, vt pote quod pro leui causa alienari possit. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. Si vero disponat super omissione formæ, & tunc si illa omissio formæ posset esse damnosa ecclesiæ, vt causæ cognitio, siue tractatus, & non valet: secus si non damnosa ecclesiæ, vt subscriptio, vel quod canonici sin-

21 *Authoritas episcopi absq; causæ cognitione nō præstatur.*

gulariter consentiant, & sic dum ex illa consuetudine, ecclesiæ nil accrescit, nec decrescit, valet. c. dudum. eod. titu. in 6.

22 *Cuius episcopi auctoritas requiratur.* Quæro, cuius episcopi requiratur authoritas? Breui respondeo. episcopi illius ecclesiæ, in qua est is, qui alienat: non episcopi, vbi est res sita. probatur. in d. authen. hoc ius porrectum. ibi. accedente consensu ordinatoris, & maioris partis ibidem seruientium, &c. & ibi. Bal. col. 4. hoc not. & Innoc. in c. pastoralis. de priuil. glo. in c. huiusmodi. in verbo, duos. 10. q. 2. Fely. in c. dilectus. 2. col. 6. versi. 7. de rescript. Facit c. fi. 16. quæst. 5. Contrarium tenuit glo. in c. in venditionibus. 17. q. 4. videlicet consensum episcopi exigendum, in cuius episcopatu res est sita, per l. si prædium. C. de prædijs minor. sequitur Roma consil. 250. horum bonorum, alij dicunt, & est tutius, quòd vtriusque episcopi consensus interueniat, argu. l. iurisperitos. §. 1. ff. de excus. tuto. Collect. in cap. nulli. col. 2. de reb. eccles. non alienād.

23 *Specialis potestas in alienando requiritur* Item ad hoc vt procurator vel syndicus constitutus ab ecclesia valeat alienare, requiruntur solennitates supradictæ: ita in terminis tenuit Socy. consil. 52. viso instrumento. col. 1. in 4. volu. quia non habent maiorem potestatem, quàm constituentes. Imó requiritur specialis potestas in talibus bonis, & quod talem domum possit alienare nec valeret generalis. Decius consil. 6. &

pro

pro tenui, col 3. vers. 4.

Sunt tamen quidam casus in quibus istæ solẽnitates non requiruntur ex necessitate. Primus quando alienatur res minimi momenti, seu vtilitatis, & serui fugitiui. c. fugitiui. infr. eo. Guid. papæ. q. 156 & d c. fine. in fi. & c. seq. c. vt super. §. fi. de reb. eccle. non alie. Io. And. in c. qui tacet de. reg. iur. in 6. Mercuria. Angel. in §. nec etiam in fi. de aliena. & emphi. collat. 9. quod intelligerem quando esset res mobilis, & minus pretiosa. c. fina. eodem. in 6. Secus in re pretiosa, quia æquiparatur immobilibus. glo. in c. tua. de his quæ fiunt à præl. Idem in re sacra. c. apostolicos. supra eodem. in re immobili intelligite, vt dixi in verbo, quicquã in c. sine exceptione. infrà eo. 24 *Casus in quibus aliẽnantur res ecclesiæ sine solẽnitate.*

Secundus casus est quando alienantur res, quæ seruando seruari non possunt. glo. in summa. 12. q. 2. & c. 2. eo. titu. in 6. arg. l. lex quæ tutores. in fi. C. de administrat. tut. Calder. & alij in c. si quis presbyterorum. eo. titu. vt sunt fructus, qui non possunt vltra triennium durare. glo. sing. in l. vna. C. si aduers. vsucap. 25

Tertius casus est, quando alienatur res ecclesiæ ad modicum tempus, glo. & doct. in c. 1. de reb. ecclesiæ non alie. in 6. c. ad audientiam. illo titu. tex. in cle. 1. in fi. eo. titu vbi glo. dicit modicum tempus esse per decennium, vel arbitrio iudicis, vide tamen 26 *Quãdo dicatur alienatio ad modicum tempus.*

bullam, infrà.in verbo, irrita. vbi vltra triennium alienatio prohibetur, & sic modicũ est ad triennium per illa verba. Secus in alienatione perpetua. & dicitur perpetua, si fiat ad vitam.cle.1. eo. tit. d.c. ad audientiam. & d.c. nulli. ibidem. Domi. Geminia. in consi. 48. presbyter.col.2. glo.in c. perpetuæ.10.q. 2,& c. possessiones. 16. q. 1. c. fin, de rescript. in 6. & sic requiritur supradicta solemnitas. Potest tamen dici hæc alienatio ad vitam, temporalis quo ad quid, videlicet quo ad temporis expressionem,glo. in c. 1. eo. titu. in 6. vide plenè disputationem Laurent. post repet. huius.c.sine exceptione. Imò solemnitates debere interuenire in locatione decem annorum,concludit Alexand. consil.17. viso instrumento. in 4. volum.

27 *In venditione fructuum ad vitam, an requiratur solẽnitas.*

Quid si vendiderit fructus ad vitam, vel ad centum annos, an requiratur solemnitas? Respondeo, si constituat ementi ius vsus fructus in re,dicitur alienatio, & sic probita. c. non liceat papæ. 12. q. 2. ibi, vsum fructum rura dare. & l. fina.C. de reb.non alienand. Secus non constituat ius in re, sed actione personali ad dandos fructus tanto tempore se obliget. l. fin. ff. de contrahen. emptio.facit. l.liberto.de annuis lega. c. vestra, de loca. Bar. in. l. codicillis. §. instituto. ff. de legat. 2. & quando constituatur ius in re, vel non, tradit Bar. in l. fundi. ff. de vsufruct. lega.

Quartus casus est, quando alienatur res ecclesiæ quàm iniustè detinet. Ioh. And. in c. nulli de reb. eccle. non alie. Bal. in authen. si qua mulier, C. de sacrosanct. eccle. Dubitandum tamen est de hoc casu: quia ecclesia quæ est cultrix & auctrix iustitiæ. c. vno de alienat. feud. non habet alienare rem alienam, quam iniustè detinet, sed domino eam restituere. Ideo ista restitutio posset fieri sine solemnitate. & sic potest intelligi iste casus. facit. c. 12. q. 4. Sic videmus in marito, qui licet ex omnibus bonis acquisitis durãte matrimonio ex cõsuetudine dimidiã partem acquirat vxori, & ea immobilia non potest alienare sine vxore tamen ex conquæstibus iniustè acquisitis, non lucratur vxor, vel maritus dimidiam partem: fortè si ex adulterio, vel aliàs sit acquisitum. tex. in c. conquæstus, & ibi Barb. col. 3. de fo. comper. arg. l. quod seruus, ff. de acqui. possess. quia in honestarum rerum non contrahitur societas, nec inde acquisitum communicatur. l. si fratres l. §. fi. cum l. seq. ff. pro socio, & expressim hoc tenuit Ioh. Lup. in repe. c. per vestras. §. 65. fol. 41. de dona. inter vir. & vxo. in magno vol. 28

Vxor non lucratur dimidiam partẽ conquestium iniustè acquisitorũ.

Quintus, quando alienaret ex causa necessitatis, vtpote quia non potest ecclesia proprium habere, vt est in cordigeris, & aliis mendicantibus, qui ne tollatur mendicitas, bona immobilia eis relicta vendere coguntur.

Religiosi sine solẽnitate alienant.

tur, & pretium ante pedes ministrorum ponere sicut olim ante pedes apostolorum, in acti. Apost. c. 4. & sequen. scribitur. & illa bona tenebuntur alienare, & sine solemnitate poterunt. glo. in c. vno, in verbo, domũ. de religio. domi. in 6. Ita tenet Bald. in authenti. si qua mulier. col. 4. C. de sacrosanct. eccle, & Anto. Butr. in c. in præsentia. col. 7. versio, quintus casus. de probatio. Idẽ si alienaret eò quòd ecclesia esset grauata per fideicommissum alienare, tunc etiam sine solemnitate alienabit. ita tenet Lappus, alleg. 26. disputat. & cæter. quẽ refert Fely. in c. præsentia, col, 20. de proba. Bal. in c. cum causa. col. fi. de re iudi. refert hoc pro singulari Hippo. sing. 152. in alienatione.

30 *Res nondũ acquisita, an poßit sine solemnitate acquiri.*

Sextus est, quando alienatur res quæ præscribitur, sed nondum acquisita est ecclesiæ: vt sunt res legatæ, nondum traditæ, quas prælatus sine solemnitate repudiat: vt c. fi. de præscript. & ibi planè docto. cõsuluit Federi. consil. 24. casus. per. l. si sponsus. §. 1. ff. de don. inter virum & vxo. Io. And. in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præl. Lappus. d. allega. 26 per. l. qui autem. ff. quæ in frau. credi, quia ante acceptationem res non censetur ecclesiæ, l. quis ita, ff. de condit insti. sicut dixi in glo. vacare, in §. præfatiq. ordinarij. de colla. in concorda. de legato qui in acquirendis potest nominatis præiudicare, dispensando regulam de 20. diebus.

sed quòd res legata acquirenda non possit sine solemnitate alienari, nec repudiari, tenet Anchar. in clemen. i. eo. tit. per tex. in l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus, eo. & per l. fina. C. de sacrosanct. eccle. vbi in ecclesiã transfertur dominium sine traditione: & per alias rationes, de quibus ibi per eundem. & Pet. in c. cum contingit. de senten. excom. Oldra. consil. 9. Socy. in tract. fallen. reg. 110. ecclesiæ res. Et ista opinio potest intelligi, videlicet quod prælatus non possit repudiare sine consensu capituli, nec capitulum sine prælati authoritate. Prima verò opinio potest intelligi, quòd non debet interuenire authoritas archiepiscopi, vel alia superioris extra proximè dictam. Præposi. in fine. c. sine exceptione. 12. q. 2.

Prælatus tamen qui potuit quærere ecclesiæ, & non quæsiuit, tenetur ad interesse. tex. & ibi glo. in c. quicunque. infrà eo. 4. sicut in tutore dicitur respectu pupilli. l. quicquid. C. arbi. tutelæ. Perusi. in c. 1. eodẽ tit. in 6. Dicẽs idem in alio beneficiato, cùm sit eadem ratio. 31 *Prælat. non acquirens ecclesiæ ad interesse tenetur.*

Septimus casus est, quando consuetudo aliud disponeret, derogando solemnitatibus. c. cæterum. de donatio. gl. in c. abbatibus. 12. q. 2. dixi suprà, super quibus solemnitatibus possit consuetudo disponere, & super quibus non. 32

Octauus casus est, quando bona feudalia, 33

vel emphiteotica reuerterentur ad ecclesiã, & essent consueta infeudari, vel in emphiteosim dari: tunc si non cesset prima causa, poterunt iterum concedi in feudum, iuxta consuetum modum, vel in emphiteosim sine solemnitate. c. vt super. & ibi plenè docto. eodẽ titu. Francis. Curtius in tract. de feud. in 2. parte. q 1. & seq.

34 Nonus casus est, quando alienatio est facta in vtilitatem ecclesiæ, tunc etiam si non interuenerit solemnitas canonica, valebit argumen pupilli ad ecclesiam: vbi liberatio facta pupillo sine authoritate tutoris valet: glo. singula. in l, 2. ff. de acceptila. facit l. non eo minus, C. de procurator. vbi sententia lata ad vtilitatem minoris valet, sic & alienatio ecclesiæ sine solemnitate. & ita in propriis terminis tenet Bald. in l. contra iuris. in princip. ff. de pactis. & l. cum in §. eam. 1. de transactio. & l. quicunque. C. de bonis quæ lib. vbi dicit quòd valet authoritas superioris, etiam data ex interuallo, quando illa alienatio tenderet ad vtilitatem ecclesiæ. & sequitur Corset. in singula. incipiente, pupillus. latè consuluit Barba. consil. 61. à Ioue, in 1. volu. Nam vbi in aliquo actu debet interuenire aliqua solemnitas, habito respectu ad certum finem: tunc obtento fine & effectu, per quem introducitur solemnitas, licet non interuenerit, tamen actus valebit, & sufficit quòd solẽnitas postea interueniat,

Alienatio ad vtilitatem eccle. an exigat solẽnitatẽ.

c. si quæ de rebus. 12. q. 2. & c. cum vos de his quę si à præla. quia iura nolunt nisi effe & um ad finem l. 1. §. in de. ff. de operis noui nuntia. Corse. in additio. in d. verbo, pupillus.

Idem si in commune vtile esset, per l. si quis. §. vtrum ff. de senatuscon. silla. vnde cum Aureliani ciuitatem munire, & vt fortiorem reddere contra inimicos vellent, locum religiosorum sanctæ Himertæ sine solénitate acceperunt, & fuit in senatu dictum annó 1539. ciuitatem compellendam ad dandum alium locum his religiosis accõmodum & hoc est introductũ, ne dum expectaretur solemnitas, periret ciuitas: ideo bonum est in tempore occurrere. l. 1. C. quando liceat sine iudice se vindica. Et duodecim casus, in quibus consuetudo tollens solemnitates super his alienationibus, valet, tradit Fely. in c. cũ causa. col. 4. & seq. de re iudica. Ex his habetis casus, in quibus non requiritur solemnitas, quos perpetuò notetis. 35

Arestum.

Quæro, an possit emptor sine solemnitate præscribere? Videtur quòd non, quia quod non valet ab initio, postea non conualescit tractu temporis. reg. non firmatur. de reg. iur. in 6. Contrarium est verum: sed intelligendum est, quòd non potest præscribere durante eo, qui malè alienauit, sed eo mortuo, incipit pręscriptio. c. si sacerdotes. & c. præcedenti. § item si de rebus. & c. placuit, 2. §. hæc. de præscriptionibus, 16. q. 3. Panor. 36

Præscribi res an sine solẽnitate possit.

in c. cum non liceat. de præscriptio. Guido papæ, in quæstio. delphina. quæ. 50. incipiẽte tertia. * (Idem fuit iudicatum in senatu
* Additio. anno, 1533. In fi. Maij, pro abbatissa & conuẽtu du val de Grace contra Chaquet,) tamẽ
Arestum. si postea ecclesia data fuerit in commendam, non minus incipit currere præscript. Guido vbi suprà. q. 152. cuius est initium, quinta. & quantum tempus requiratur, tradit Guido. q. 161. alterius, quod quadraginta anni, per c. de quarta. de præscriptio. & an ecclesia possit restitui aduersus illam prescriptionem tradit Guido papæ vbi supra. q. 594. res ecclesiæ Socy. consil. 29. viso. col. 6. & seq. in 1. volu. quòd sic, per tex. & ibi tradunt doct. in 1. de in integ. rest. in 6. Item poterit præscribi, si bona fide consensus & authoritas vnius episcopi interuenerit: & requirebatur authoritas alterius, vt notatur in d. c. si quis presbyterorum: dummodo solemnitates suprà positæ interuenerint. glo. in c. apostolicę. de dona. Socy. cõsil. 15. visis. in fi. volu. 1. quia talis error. iniustus pro titulo habetur. l. Celsus. ff. de vsucapio. & si res fuerit malè alienata, poterit cum fructibus vendicari. c. non liceat. 12. q. 2.

37. Solẽnitas non præsumitur interuenisse. Quæro, an hæc solemnitas præsumatur interuenisse? Bar. & alij in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. tenent quòd nõ quia solemnitas extrinseca, vt authoritas tutoris in alienatione rei minoris, vel tractatus capituli &

consensus solemnis ,& aliæ solemnitates ecclesiasticæ non præsumuntur,nisi probentur. Alex.consil. 17. viso instrumento. col. 3. in 4. volu.fallit ex longinquitate temporis , quia tunc omnia præsumuntur solēniter acta Socy.consil.15.visis .col.14.in 1.volu.per.l. si filiusfam. C.de petitio.hæred. & ibidem multa addidi.Deci.consi.341.viso.nu. 13.Si tamen in instrumento diceretur solemnitatem seruatam,is qui dicit non seruatam , vel causam non fuisse veram,probare debet.Panor.consil.41.col.3.volu.1.

38 *Creditor quando teneatur probare in ecclesiæ vtilitatem versum.*

Quæro,quando creditor teneatur probare in ecclesiæ vtilitatem conuersum ? Respond.in tribus casibus.Primus est, in mutuo facto ecclesiæ:quod non potest repeti , nisi is qui mutuauit,probet versum in ecclesiæ vtilitatem.per tex in c. quod quibusdam. de fideiusso. vbi Barb. plenè distinguit , tu illum videto.Nec sufficeret confessio prelati.Card. consil.110 quidam prælatus.in fine.Soci.consil. 52. viso. col. 1. in 3. volu.& consil.92.viso. ibidem. Nec potest haberi fides de pretio, nec etiam sufficeret confessio super pretio, nisi appareret solutum,vel in causam expositum, propter quam venditio fuit permissa. Hoc expressim tradit Pan.consil. 41. saluatoris.col.2.in 1.vol.Si tamen prælatus vel alius rector ecclesiæ non conuerterit in vtilitatem ecclesiæ, tenebitur creditori de suo satisfacere.Innocen.& Card.in c. præsentium.

de pigno.

39 Secundus casus est, in quo necesse est probare versum in ecclesiæ vtilitatem. in deposito. c. 1. de deposito. & ibi ratio nobis per manus traditur turmatim per docto.

40 Tertius quando res ecclesiæ venditur pro debito, nunc oportet probare pecuniam cõuersam in solutionem debiti, vt in d. §. hoc ius. vnde in casu sequenti non requiritur, vt pote si mercator conueniat monasterium, dicens se vendidisse pannum abbati, pro vestiendis monachis, quamuis abbas non conuerterit in hoc, tamen monasterium tenetur pro debito. & si debitor soluat rectori ecclesiæ censum, vel aliam rem debitam, est liberatus: licet rector non conuertat in ecclesiæ vtilitatem. Panor. & Imol. in d. c. grauis. de depo. Deci· consil. 36. & pro tenui. col. 2. quod est notandum.

41 Confessio prælati cum toto capitulo tunc sufficit, quando sunt coniecturæ, vt si non appareat quòd monachi aliunde habuerunt frumentum, vel abbas, ad alendum eos, vel pannum ad induendum: nam non præsumitur quòd vixerint vento, vt lupus. l. fi. cum glo. de alimen. pupil. præstan. licet aliunde habere potuissent. hoc tamen non præsumitur. l. si ventri. §. fi. ff. de priui. credi. Bal. in d. auth. hoc ius. col. 4. & sequen. aliàs secus, vt ibi dicit glo. Communis tamen sententia est in contrarium, quæ hodie seruatur, teste So-

Confessio prælati dicenti conuersum in ecclesiæ vtilitatẽ, an sola sufficiat.

cy.consi.15.visis.col.7.in 1.vol.videlicet quòd non sufficiat probare per coniecturas, puta quòd tempore contracti mutui ecclesia indigebat: sed verè probari debet, vt in supradictis tribus casibus consuluit Calder.consil. 7.qualiter.rubr.de probatio.

Et quando solemnitates non sunt seruatę, an in foro conscientiæ sit tutus qui emit sine solẽnitate? quod non, tenet Prouincia. omnium eccles.fo.5. cùm non sint domini rerum emptarum sine solemnitate, & sic detinendo contra voluntatem superioris, continuò sunt in peccato, per nota. in c.1.de constitu.glo.in c.fi.illo tit. in 6. Panor. & alii in fi. de in integr. resti: 42 *Retinẽs sine solẽnitate, nõ est in conscientia tutus.*

Et vt fusius materiam hanc pertractem, ca. vtilissimũ ac frequẽtissimũ, sine exceptione.12.q.2.vobis auditoribus meis, hoc anno. 1535.in hoc celebri decretorum studio explicandum esse duxi, optimũ factu ratus, si primò textus verba transcribam, deinde diuidã, postea casum fingã, cum rationibus dubitãdi & decidendi. Vltimò verba textus sigillatim declarabo, adaptando materiam verbis conuenientem. & his peractis, hæc materia alienationum rerum ecclesiasticarum breui quodam compendio erit vobis perquam familiaris, quod summopere opto cùm sit in forensi iudicio frequentissima. Suprascriptio c. sine exceptione. hæc verba habet. 43

Item epistola Leonis papæ, vniuersis epis-

copis per Siciliam constitutis.

44 *Epistola principis quãdo pro iure habẽtur.* Ex hac suprascriptione notandum est, quòd epistola seu literæ missæ per papam seu principem, qui legis condendæ potestatem habet, pro iure debent seruari, pro hoc est textus in l.item veniunt.§.cæterum. ff.de petitio.hæredit.l.1.de constit.princ. & §.sed & quod principi placuit.institu. de iure natura. ibi. quodcunque ergo imperator per epistolam constituit,& cæt. Alexand. consil. 97. in tertio volumi. Barba.consi.21. præclare in secundo volu.& hoc quando sunt redactæ ad ius commune,vt hic:aliàs faciunt tantum ius singulare. Paul. in d. l.1.ff.de constitut.princip.plenè tradit Barba.in c.1.notab.2.de probatio.ibi licet videre. & Ias. consil.148. viso processu.1.in 4.vol.&docto.in l.admonendi. de iureiur. & in l. bonæ fidei.C. illo tit.quando epistola probet.

45 *Capit. sine exceptiõ &c. diuisio, ac summariũ* Hic textus quinque habet partes. in prima ponit regulã in episcopo. in secunda exceptionem. in tertia instituit episcopos,qualiter vti debeãt rebus ecclesiæ. quarta irritat alienationem, non seruatis solemnitatibus hic scriptis. in quinta tradit quid in rectoribus ecclesi.requiratur.secũda ibi,nisi fortè. tertia ibi,episcop⁹ rebus.quarta ibi,irrita enĩ. quinta ibi, irrita enim. quinta ibi, item domos. summarium Archidia. & aliorum non complectitur totius textus materiam: ideo ego sic summo: Episcopo non licet alienare rem

ecclesiæ, nisi ex causa vtilitatis, & solemnitate hic adhibita, quia rebus ecclesiæ tanquam commendatis uti debet, non tanquam proprius: alioqui alienatio est nulla. Idem in rectoribus ecclesiarum dicitur, nisi res plus incommodi quàm commodi afferat. hoc dicit. Casum, cum rationibus dubitationis & decisionis voce expressi: nunc prosequor verba tex. ordine literato, de quo loquitur tex. in c. in apibus. 7. 1.

a *Sine exceptione decernimus.*

a (*Sine exceptione*) Ex hoc verbo, sine exceptione, iuncta glo. elicitur, quòd quando mādatur aliquid diffiniri sine exceptione, nihilominus legitimæ exceptiones non tolluntur: pro hoc est tex. expressus in ca. ex parte. 2. de offi. de leg. & ibi glo. & docto. dicunt quòd si princeps mandet aliquem condemnari, sine aliqua exceptione, vel non obstante aliqua exceptione, adhuc debent admitti rationabiles. tex. in cap. licet, de vitanda. de electio. alia traduntur in d. c. ex parte. 2, & per Vital. de camba, in tract. clausularũ, in clausul. nulla exceptione obstan. Hippo. in sua practi. in §. incip. vltima. & consil. 16. Bar. in. l. 1. ff. quod vi aut clam. c. in figulis. de statu monach. 46 *Clausula sine exceptiõe, quid operetur.*

Iem si mandentur vt quis audiatur in suis exceptionibus, intelligitur in rationabilibus. 47
& si permissum sit nullam opponere exceptionem, intelligitur de malitiosa. Specula. in

tit.de obligat. & solu.§.1.col.3. Alexand. consil.133.super questis.col. 3.in 5.vol.Dec.referr. in d.c.ex parte. col.2.

48 *De clausula n. non obstante oppositione appellatione, & excusatione.* Item si princeps mandet non obstante oppositione procedere, intelligitur de oppositione friuola, non de legitima.c. episcopi. & ibi Imol. & alii, de reb. ecclesi.non alien. Ad hæc, si iudex potestatem habeat procedendi non obstante appellatione, intelligetur de friuola.l.1.§. fin. & ibi Bar. ff.à quib. appel. non licet. ca. pastoralis. & ca. vt debitus. de appel. Vital.de camba.in tracta.claus.in clausula,appellatione remota.fol.10. Multos trado effectus huius clausulæ in ordin.reg.Idem si non obstante excusatione mandetur quis condemnari, quia non intelligetur exclusa legitima.c.lator. ibi, excusatione. 2.q.7.& c.si episcoporum.16.q.6.

49 *Prohibita interpretatio, vel præscriptio, quid operetur.* Præterea, prohibita interpretatione, de friuola intelligetur. Bar.in repet.l.omnes populi col.antepen.versi.vltimò quæritur.ff.de iusti.& iure.per.l.1.in fi.& l.2.§.hoc autem.C. de vete.iu.enucl.

50 Item si mandetur debitori vt soluat non obstante aliqua prescriptione,tamen per hoc non tollitur præscriptio centum annorum, per tex.in l.1.C.ne rei domi. vel templo. Ange.in author.vt de cætero non fiant commuge.in author.vt de cætero non fiant commuta.rer. ecclesi.§. de cætero.col.5. Imò si mandetur nulla obstante præscriptione procedi, intelligitur de præscriptione decem vel vi-

ginti annorum: non de præſcriptione triginta, vel quadraginta, tex. iuncta glo. in §. 1. de capit. Corra. Vital. fol. 13. clauſula. nulla præſcriptione. Nec refragatur tex. in ca. ſi papa. de priuileg. in 6. & l. ſi quando. ff. de lega. 1. vbi dicitur, quòd verba debent aliquid operari, quod non eſſet, ſi ſic intelligeremus, Reſpond. Imò operantur illa verba, quia dilatoriæ exceptiones, & parum præiudiciales non admittentur: peremptoriæ ſic, quia ſunt valde præiudiciales. c. cum ex officii. de præſcriptio. glo. in l. 2. C. de precibus imper. offerend. Iohan. And. in d.c. ex parte. alia dico in ordinationibus regiis.

b *ne quis epiſcopus.* b (*Epiſcopus.*) Nota quòd epiſcopus non poteſt alienare res eccleſiæ, vt hic patet: quia ſicut eccleſia mater eſt religionis, ita eius patrimonium conſeruari debet illæſum. l. iubemus. in fi. 1. col. C. de ſacroſan. eccl. ſic & propter malos prælatos prohibita eſt alienatio: qui fortè omnia eccleſiæ bona alienarent. Rofred. in tracta. libello. rub. de rebus eccle. non alienan. verſiculo, prohibita. Et licet iſte textus prohibeat epiſcopo alienare, idem erit etiam in papa. c. cùm non liceat papæ. ſuprà, eo. Et in cardinalibus idem ſtatuitur. in d. c. non liceat ibi cuſtodes, Idem in archiepiſcopo, & quocunque alio prelato vel clerico. Præpoſi. in c. ſeq.

51 *Epiſcopus et quilibet alius res eccleſiæ alienare non poteſt.*

Idem in abbate. c. abbatibus. suprà, eod. In rectoribus ecclesiarum idem dicitur, in parte vltima huius tex. Idem in collegiatis (quos bursarios dicunt) vt etiam sine solemnitate hic posita, bona collegiorum alienare non possint, eadem ratione existente: nam & in œconomo idem dicitur, in l. iubemus. C. de sacrosanct. eccle. nec etiam capitula, vt in rub. de his quæ fiunt à præla. ista probantur in c. nulli. de rebus ecclef. non alien. quod omnibus prohibet alienationem rerum ecclesiasticarum. Idem notant doctores: & pro his est tex. in §. nos igitur. in authentic. de non alienan. rebus eccles. collat. 2. vbi imperator extendit ad bona hospitalium, & leprosariarum, & monasteriorum, etiam mulierum, & alterius cuiuslibet loci pii. Et sic consuluit Alexan. consil. 4. viso. num. 6. in tertio vol. & Bolog. consil. 33. vt ea.

52 Si verò necessaria causa fuerit, tunc alienare non poterunt sine authoritate episcopi. d. §. hoc ius porrectum. ibi. accedente consensu ordinatoris, &cæt. 10. q. 2. & hæc authoritas aliquando vocatur consensus authorisabilis, vt ibidem dicitur: aliquando vocatur licentia c. fi. de reb. ecclef. non alien. in 6. ibi. consensu apostolicæ sedis. c. abbatibus. suprà, eod. ibi, absque promissu, & subscriptione episcopi ca. decætero ca. veniens. de transact. interdum simpliciter vocatur consensus, in ca. in venditionibus. §. etiam

17. q.

17.q.4.& clemē.1.eo.tit.

Non tamen requiritur decretum sicut in rebus minorum: quia iura hoc non dicunt in rebus ecclesiarum; sed authoritas episcopi, siue consensus requiritur loco illius decreti, c.1.eo. tit. in 6. In instrumentis tamen ad euitandas opiniones, solent notarii apponere, talis episcopus N. dedit licentiam, authoritatem, & consensum super talis rei alienatione. Sepul. in titu. de empt. §. nunc dicendum. versic. cæterum. Et hæc authoritas siue licentia debet actum præcedere, vel in ipso actu interuenire, vt cōmunius seruatur. Specu. vbi suprà, cùm licentia debeat præcedere. c. licet de regula. anthoritas in ipso actu interponitur. §. tutor. in sti. de authoritate tuto. consensus antè & post. C. ad Macedon. l. fi. Bar. in l. si quis mihi bona. §. iussum, ff. de acqui. hære. & l. si autem. de aqua plu. arcen.

Decretum licētia, aut consensus; an in alienatione requirantur.

Probatur etiam hic, quòd dictio, quis, non comprehendit fœminam, propter verbum adiunctum, episcopus, quod non conuenit mulieribus. & quando illa qualitas nō conuenit mulieribus, dictio, quis, non complectitur fœminas, in c. si quis presbyterorū. de rebus eccl. nō alien. & dixi in l. 1. ff. de verbo. sign. tamen mulier etiam prohibetur alienare bona ecclesiæ. c. continebatur. de his quæ fiunt à præla. sed frequentius alienant viri quàm mulieres: ideo episcopum hic 53

Mulieres an bona ecclesiæ sine solemnitate alienare possint.

expressit glo.in clemē.1.de rescript.nam mulieres solēt potius acquirere,quàm alienare, cùm genus earum sit auar ssimum. l. sed si ego. ff. ad velleia,glo. in l.si stipulata. de dona.inter virum & vxo.& si mulieres ex causa alienarent, istæ solemnitates deberent seruari:vt not.in d.c.continebatur.sic consuluit Ias. consil. 116. mihi quoque. in quarto volumine.

c *De rebus.* c (*De rebus.*)Et sic nō potest alienare episcopus

54 *Rei apellatione quid cōtineatur* res,quæ sunt in patrimonio ecclesiæ, nec eas quæ sunt extra. l. rei appellatio. ff. de verb. sign.nec iura.l.rei. 2. illo tit.nec subditos ecclesiæ vassalos liberare potest. c. possessiones. & c. episcopi. & ibi Barb. de reb.eccl. non alie.

Idem in facto, vt si ecclesiæ factum debeatur,vt facere domum, remitti non possit, cum rei appellatione contineatur.§.1. in verbo rei.institu. de oblig. dixi in l. rei.1. ff. de verbo. sign. & quid in iuribus, tradit Collecta in c. nulli.col.2.de reb.eccle.non alien. Item comprehenduntur nomina debitorum appellatione rei. l. licet. C. de pactis. l nam quod. §. fi. cum l. seq. ff ad trebel. Barto.in l. Quintus.§ argento.de auro &arg.leg.Panor, in c.fi.col 4 de præscript.Fely.in c.peruenit. 2.de testib. cogend. not. glo. in c. 2. eo. tit.in 6. quo tamen ad hanc solemnitatem fit differentia inter res mobiles & im-

mobiles, in d. §. hoc ius porrectum. dicam infrà.

d *Ecclesiæ suæ.* d (*Ecclesiæ suæ.*) Non licet bona quibus ecclesia habet dominium, alienare: hoc importat genitiuus, suæ de quo Bart. & alii, in rub. ff. de oper. no. nuntia. in princ. per tex. in c. grandi. de supplen. negli. præla. in 6. & ibi Corset. not. facit. l. seruum Titii. ff. manda. & l. seruus communis Mæuii de stipu. seruo. l. pupillus. in fi. de verbo. sig. vbi plenè scripsi. Aliquando verò accipiendo largé significat possessionem, siue detentionem: vt si quis habeat rem commodatã, vel depositam, potest dici res alterius. l. 1. in prin. iuncto. §. ait pretor. in prin. & § seq. ff. nautæ, caupo. l. 2. in prin. & §. in hac. 2. vi bono. rapt. Item verbum, suæ, importat propriè dominium, text. in l. seruos suos. ff. de leg. 3. & l. quintus. in secunda. §. argento. de auro & argento legat. hic tamen intellitur, etiam si non habeat dominium, sed tantummodo vsumfructum, quia eadem est ratio. Nec obstat verbum, suæ, quia intelligitur quo ad administrationem & vsum. c. 2. de donat. c. possessiones. eo. titu. de de reb. eccle. non alien. c. si tibi absenti. de præb. in 6. nam hæc dictio, suę, ratione rei, vel personæ impropriatur: vt si quis suis famulis det decem, non intelligitur quod sint serui, sed sui dicuntur quo ad vsum. l. cum si exhibuissent.

55 Dictio sua quid denotet.

§.1.ff. de publica. l. medicos. ibi, ciuitatibus suis.C.de professo & medic.lib.10 vel si colonus dicat domum suam glo.in l.2. ff. de brig. iur.in prin.vel si seruo detur, aut monacho pecunia sua.l.4.ff.de manum.f.Petrus de Ferra in forma positio.acto.in verbo, item pro sua.in pract. sua. hoc & pulchrè & eleganter more suo tradit D. Petr. Stella. attestationum,quas inquæstas dicunt,præsidens,in interpr.l.repetitio.versi.confirmatur, ff. de cō-di.indeb.

56 *No. de rebus confraternitatū an possint vendi,*

Non tamen procedit in rebus fraternitatum, quia sunt omnino profanæ, & non sunt quo ad hoc priuilegiatæ, nec sunt bona ecclesiæ, vnde possunt res illarum sicut alia bona profana, vendi, sine hac solemnitate. l.1.§.quibus ff.quod cuiusque vniuer. nomi. Perusi.in d.c.1.eo.titu.col.2.allegat Bal. in d. authen.hoc ius licet tales fraternitates sint licitæ.glo.in c.si qui clericorum. 11. q.& piæ. Decius consil. 72. Alexan. consil. 102. super primo.in 7.vol.Domi.in c.142. dist. Nec habet locum in rebus clericorum, quia non sunt ecclesiæ: de quibus rebus loquitur iste tex.ibi, ecclesiæ suæ intellige tam in ecclesia seculari, quàm regulari.cle. 1. de reb. eccle. non alie.& in collegiis ac aliis locis ad seruitium dei deputatis.§. hoc ius porrectum. 10. q.2.& suprà dixi, & idem in omni ecclesia, tenet glo.in c. si qua.suprà eo.quam sequitur Perus.in c.col.2.eo.titu.

Nec etiam habet locum in oratorio, vt in rebus deputatis oratorio requirantur solemnitates hic positę. Peru. attestatur in c. 1. eo. tit. in 6. nec in hospitali priuato, in quibus nō habet episcopus institutionem, nec destitutionē: quia non fuerunt fundata eius authoritate. c. quidā in gl. 18. q. 2. glo. in cle. quia. in fine. de religio. domi. Bal. in d. authē. hoc ius. col. 2. secus in alio hospitali, vt scripsi suprà in verb. ne quis. vide quæ dico de oratorio, in tracta. de pacifi. posses. in 19. limita. numero. 286. in concorda. 57 *Oratorū & hospitalis res an solemnitatem requirant.*

e *Quicquam.* e (*Quicquam.*) id est aliquid, & sic per hoc verbum prohibetur alienari, tam res magna, quàm parua, nisi vt infrà dicetur: nam hæc dictio, & verbum aliqua, verificatur etiam in re minima. authenti. habita. C. ne filius pro patre. vbi dixi. glo. in clem. vna. de foro cōpet. in verbo, aut earum aliqua. Plenè Tiraquel. in repetitio. l. si vnquam. in verbo, omnia. num. 5. C. de reuocād. donatio. & nume. 16. vbi dicit, quod tantum importat dictio quicquam, quantum dictio aliquid. per gl. in extrauag. suscepti. §. fi. versi. & si quicquam. ne sede vacant. in communibus. Decius consil. 455. nu. 6. & consil. seq. nu. 3. 58 *Quicquā & aliquid minimum etiam continet.*

Imò deponitur alienās prædium ecclesiæ, etiam exiguum. c. quicunque. 1. in 17. q. 4. ibi, prædium magnum, vel exiguum, vel quicquam de iure ecclesiæ alienare tentauerit. vt

infrà dicetur.

60 *Nouus intellectus ad c terrulas.* Nec refragatur.c. terrulas, infrà eo. quia loquitur in terris exiguis, & minus vtilibus, aut longè positis, quæ possunt sine solemnitate alienari: secus in aliis. Præpos. ibidem. & ad hoc accedit omnis pene turba docto. quæ respondet c. cæterum. hic allegato: videlicet, licere rem modicam alienare ex causa, & solemnitate hic adhibita. Sed ego cum illis nõ consentio: verum nouiter sic intelligo, quod res ecclesiæ minus vtiles non possunt etiam alienari sine concilio fratrũ. c. vt super. in fi. de reb. eccle. non alienand. Nec obstat. c. terrulas. infrà eo. quia intelligitur non habere locum, quando necessitas interuenerit: vtpote non potuit alienans conuocare canonicos propter pestem longè distantes, vel ob aliam causam: tunc quando res erant exiguæ, & minus vtiles, poterunt alienari sine hac conuocatione. probatur in c. ea enim. 10. q. 2. vbi in alienatione prædii inutilis requiritur solẽnitas ibidem requisita. fortius in re parum vtili, nisi concurrat necessitas. per. d. c. terrulas. & pro hoc facit c. placuit. & ibi Archi. 12. q. 2 & iste intellectus nouus videtur satis cõueniens tex. si bene inspiciatur. dic tamen vt dicitur infrà, in verbo domos, an requirãtur aliæ solemnitates.

61 *Donatio rerum ec-* † Donare. (*Donare.*) Donare dicitur, quod nullo, iure cogente cõceditur. l. donari. ff. de regu. iur. & postquã

venditio rerum ecclesiae prohibitur, ex qua ecclesia non in totum afficitur incommodo, quia recipit pretiũ, multo magis donatio rerum ecclesiæ, quæ dicitur damnosa datio, Paul. in. l. contra iuris. §. 1. ff. de pact. nam donare est perdere. l. filiusfamilias. ff. de donatio. ideo hæc donatio rerum ecclesiæ prohibetur hic. *clesiæ prohibetur fall lit vt hic.*

Fallit quando vellet donare bene meritis. c si quos. suprà, eo quia non videtur donare, sed souere potius debitum naturæ. l. aquilius. ff. de dona. l. sed & si lege. §. consuluit de petitio. hæred. c. cum in officiis. de testa. potest enim prælatus remunerare, non concedendo dominium alicuius rei, sed vsumfructum ad breue tempus, Innocen. in c. cum in officiis. de testa. Bal. in. l. iubemus. col. 3. in princ. C. de sacrosanct. eccles. & hæc remuneratio, si possit, debet fieri in bonis mobilibus ecclesiæ, non autem in immobilibus. docto. in d. l. iubemus. & c. fi. de pecul. cleric. sic consuluit Ias. consi. 116 mihi quoque. in 4. volu. & merita debent esse æquiualentia rebus donatis c. relatum. vbi, iuxta seruitii meritum de testa. sic consuluit Deci. consil. 174. & pro tenui. col. 2. Vnde censuit senatus Paris. anno. 1528. die. 26. Martii, antiquos colonos nouis præferendos, cùm tantum offerrent, per ea quæ docet Bar. in l. 1. C. de metalla. lib. 11. & Rom. consil. 22. ac Ias. in l. fi nu. 10. C. de iure emphi. ac. l. qui 61 *Bene meritis res ecclesiæ donari an possint.* *Arestum.*

Romæ. §. cohæres. ff. de verbo. obliga. col. penul.

62. Secundò fallit, quando donans rem ecclesiæ tantundem donaret ecclesiæ, cuius rem donat, & iuxta rei collatæ modũ. c. cõsensus. & c. sequen. & ibi declarant docto. de reb. eccle. non alie. c. iniustum. in fi. infrà eo. tutius est etiam in hoc casu solemnitates adhibere.

64. Tertiò fallit in papa, qui bona vnius ecclesiæ alteri ex causa concedere potest. glo. in c. constitutus. in glo. à quocunque. de relig. domi. in c. .12. distinct. Præpo. in d. c. non liceat. vbi fusius hoc elucidatur. vnde ibi.

65 Quartò, non procedit quando vellet dare consanguineis pauperibus, scilicet pro victu & vestitu tantùm. c. quisquis. suprà eo. c. non satis. 86. distin. & præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. c. si cupis. 16. q. 1. nec prælatus debet consanguineos suos facere procuratores, ne res ecclesiæ lædantur, & fraus fiat legi. c. episcopus. 12. q. 1. nam cõsanguinei, quorum causa prælati facti sunt exquirunt contractus gratuitos ab eis ad vitam fieri, vel contractus locationum, seu venditionum fructuum ad longissimum tempus, pretio confessato, teste Ioh. And. in addi. ad Specu. in titu. de reb. eccle. non alien. in rub. vbi plus dicit: sciui episcopum, à quo promotores sui extorserunt gratuitum contractum ad vitam ipsorum,

Bona ecclesiæ quando possint locari consanguineis

ascendentem ad duas partes redditũum episcopatus, expressa causa seruitiorum quæ impẽderant ecclesiæ, & promittebant impendere quandiu viuerent: & instrumentum fuit super hoc solemniter formatum, & de consensu capituli: sed malè successit dictanti, & tali consanguineo: & meritò sic debet accidere his qui sanctam dei domum ad talia trahunt. Hoc maximè faciunt nobiles, vt redditus domus per episcopum augeatur. nõ enim verentur fructus episcopatus, & aliorũ beneficiorum, miscere cum bonis patrimonialibus, quare omnia sic coniuncta corruũt, vt vulgò intueri licet.

g *Commutare.* g [*Commutare.*] Non licet 66 ergo permutare res vnius ecclesiæ cum rebus etiam alterius ecclesiæ, nisi seruentur dicta in hoc textu: & an in hac commutatione requiratur solemnitas huius tex. ad ambas partes disputat Lucas de pen. in l. 1. col. 2. & sequen. C. de fide instrumẽ. & iur. hastæ fis. lib. 10. Ego ipse concluderẽ debere per hoc verbum, & per tex. in §. sed & permutare. 10. q. 2. c. cum venerabilis. de excep. idem in transactione. videtur enim quædam commutatio. Feder. consil. 94. casus. & Barba. in rub. de reb. eccle. non alienand. col. 4. ne indirectè alienetur res, quæ directè alienari non potest, videlicet transigendo, componendo, siue compromittendo. nam si permitteretur sic alienare, quotidie

In permutatione & transactione an requiratur iuris solẽnitas.

procurarentur lites moueri, vt postea super eis posset transigi: poterit tamen transigi cum solemnitate hic adhibita, alioqui transactio erit personalis, & finietur morte transigentis. c de cætero. &c. veniens. 2. de trāsact. c. ex multiplici. de deci. in glo. pen. Alia dicam in rub. de rer. permu.

67 Nec poterit prælatus aut alius cedere liti & causæ, siue causæ tantum, & si cederet actioni competenti ad rem immobilem, requirerentur hæ solemnitates. alioqui cessio non valeret Panor. in c. 1. col. 2. deposit. & in ca cum pridem. de pactis, multa alia de cessione dixi in ordinat. regiis, rub. *Des priuileges, des transport, & cessions.*

Venditionis appellatione omnis cōtractus continetur.

h *Vel vendere.* h *Vendere.*) Hic appellatione venditionis omnis alienatio extra commutationem & donationem supra expressas continetur, & aliquando omnis contractus. . statu liberi. §. quintus. ff. de statu libe. c. vno. de controuersia inter domi & empto. feud. vbi Bal. in fi. dicit, quod si venditio prohibita sit ratione rei tunc omnis cōtractus prohibetur, vt ibidem. si verò ratione personæ. idem, vt not. in l. 2. C. de vsucap. pro empto. secus si ratione modi & formæ, vt not. in l. 2. C. de præd. minor. lib. 10. & hoc quando est eadem ratio in aliis contractibus, sicut in venditione. Ias. in l. fin. nu. 65. C. de iure emph. vt hic. maxime quia per alia iura est omnis prohibi-

cta alienatio, vt patet in c. nulli. de reb. eccle. non alie. tum etiam quia agitur de materia fauorabili ecclesiæ, & de publica vtilitate, & tunc ampliatur dispositio. tex. singula. in l. hoc modo. ff. de condit. & demóst. Ita in propriis terminis tenet Anto. de Burgos, in rub. de emptio. col. vlti. vbi dicit statutum prohibens venditionem fauore publico, latè accipiendum, vt omnem comprehendat alienationem: plene Fabia. de monte, in tract. de emptio. q. 2. refert Ant. de Burgos in d. rub. vbi plenè declarat. nam quando vna dictio potest accipi in genere, tunc si materia est fauoribus, in genere accipietur: si odiosa, in specie. doc. in c. Rodulphus. de rescript. Alex. consi. 248. ponderatis. num. 9. in 6. vol. vide tamen quæ abũdé scripsi in l. alienationis. ff. de verb. sig. 68

Idem in dimembratione, vt requirantur prædictæ solemnitates, quia est quædam alienatio perpetua. Perus. in c. 1. col. 1. eod. tit. & Domi. de Rota, in decisio. nouis, decisio. 229. in dimembratione & decisio. seq. Forma venditionis traditur per Specu. in tit. de ẽp. & vẽd. §. nũc dicendũ, versi. cæterũ, &c. 69 *De verbo audeat.*

i *Audeat.* i *Audeat.*) Hic prohibetur nedum factum, sed & confidentia, & omnis audacia volentis alienare. nam negatiuè ponitur, ne episcopus audeat: ideo importat necessitatem, sicut dicit glossa de verbo, non potest. in regula prima, de

regulis iur. in. 6. Aliquando accipitur pro temerè præsumere. Virgi. Hæc præmia qui me ferro ausi tentare feruntur. Quandoque refertur ad hominem, vt non audet accedere per inimicos ad ciuitatem. ita capitur in c. statutum. § cum verò de rescript. in 6. clemen. vna. in princip. de foro compet. De audacia quòd capiatur in malã partem, est tex. in. l. si quis in tantã C. vnde vi. l. ab his. & ibi patruus meus Iacob. Rebuff. C. de nauicula, libr. 10. & tunc dicitur arrogantia, l. vna. C. de priua. carce, Aufr. & alij in clemen. 2. de offi, ordin. in 2. not. per glo. ibi, quæ dicit aliquando sumi in bonum, per c. audacter. 8. q. 1. Alia de audacia ibidem videri possunt.

70 Dictio nisi

k *Nisi.* k *Nisi.*] Hæc dictio ponit casus in quibus possint res ecclesiæ alienari. nam quando oratio negatiua præcedit, tunc dictio, nisi, ponitur. l. actione. C. de trãsact. & ibi doct. dixi in § statuimus. in 2. de colla. in concord. in glo. nisi Si verò affirmatiua præcedat, dictio, nisi, negat: vt ibidẽ dico. tradit plenè Iohan. Crot. in c. 1. de rescriptis, in 6.

71 De dictione forte,

l *Fortè aliquid horum faciat.* l *Fortè*] Dubitatiuè quandoque, & etiam assertiuè ponitur. c. ex parte. de celebra. missa. c. si forte, de electio. in 6 l. mutus. & l. filius famil. ff. de procura. Sub dubio forte, respondent sæpè periti. l. si duo. &

ibi glo. ff. de recept. arbitr. Aliquando ponitur explicatiuè l. quod si. ff. de pignor. act. Interdum abundat. l. si pupilli. §. fi. ff. de negot. gest. l. penul. in fine. si filius famil. fur feci. dica Quandoque est philosophicũ temperamentum. c. 1. de supplen. neglig. prælat. in 6 Virg. Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. & Ouid. Forsitan & narras, quàm sit tibi rustica coniunx. Quando verò profertur à legislatore in materia iuris, certitudinem significat, & veritatem. c. 1. de iudic. in 6. vbi verbum videtur, veritatem importat: quia est prolatum in materia iuris. Barba. in clemen. gratiæ col. 2. de rescrip. vnde dicit Fely. valere sententiam, si iudex condemnauerit: ad dandum decem aureos, quos fortè pars condemnata debet. & perinde valet, ac si non esset illa dictio, fortè apposita, per l. cum quo. ff. ad leg. falcid. Idem tenet Fely. in c. cum contingat. col. 2. in fi. de rescript. nec dicitur sententia dubitatiua, sed certa: quia per istam dictionem profertur decisio certa, per d. l. cũ quo. Deci. in c. super literis. col. 4. in glo. nisi. de rescriptis. Gomes in. §. æque. 2. nota. de actio. lib. insti tamen pro subiecta materia iudicare poteris.

Et quando istæ dictiones ponuntur in dispensatione, vt bullis papæ, quomodo intelligantur, scripsi in glo. concorda. Franciæ, in verb. dispensationum. in §. forma mandati.

72 m *Ut meliora.* m *Meliora*) Dicitur meliora facere, etiam si non sit locupletior, nec pauperior, tum quia nil factum est in ecclesiæ læsionem, quod sufficit. c. ea enim. §. hoc ius. 10. q. 2. & hoc quo ad casus expressos in d. §. sed & permutare, 10. q. 2. & c. ea enim ibidem: tum etiã quia eoipso quod non est pauperior, dicitur locupletior. l. in pupillo. ff. de solut. secundũ glos. hic. & etiam quia comparatiuum accipitur, & elegantius quidem pro positiuo. l. benignius. ff. de legib. l. hæres de nego: gest. l. quod Nerua. deposi Facit quod nota. in fin. de consuetu. in 6. vbi antiquior potest optare meliorem præbendam: & dicitur melior, etiam si non sit pluris quam dimissa, secundum docto ibi. nam melior potest dici, quæ est aptior alicui, etiam si sit minoris valoris, prout sub nube tamen concludere videtur D. Guil. Aurioli, in addi. ad Guil. de monte Laud. in c. si pluribus. de præb. in 6. quod est verum, si alienatio fuerit facta ex causa necessitatis: quia tunc sufficit quòd ex contractu alienationis ecclesia non patiatur damnum: & ita intelligitur d. §. hoc ius porrectum. ibi, si debitum vrget. Si verò loquamur in alienatione facta ex causa vtilitatis, & tunc oportet quòd vtilitatem habeat ecclesia: alioqui non esset vtilitas, nec res melior. Ita probat tex. hic, nõ dubium, &c. c. vt super. in fin. ibi, pró vti-

Melius quid dicatur.

lioribus, & c. ad aures. ibi, ad maiorem ecclesiæ vtilitatem. de reb. eccle. non alien. vide tex. in l. eum qui. §. melior. ff. de in diē adiect.

Quæro, quando dicatur conuerti in ecclesiæ vtilitatem? Respon. quando conuertitur in rem ecclesiæ, & duraturam, puta in emptionem alicuius rei, seu in ædificium vel aliã rem. l. 1. & 2. ff. de impens. in reb. dot. fa. c. quod quibusdam. de fideiuss. Item dicitur conuerti in vtilitatem ecclesiæ, etiam si ecclesia non haberet perpetuam vtilitatem, sed temporalem, vtpote pro colendis agris, colligendis fructibus, seu aliàs. l. in fundo. & l. sumptus. & l. si fundi. ff. de reivend. Domi. in d. §. hoc ius. col. 2. vbi dicit quòd non est vera vtilitas, nec etiam quando datur in feudum, licet retineatur homagium, & ob defectum homagij non præstiti, res possit cadere in commissum: quia non debet attēdi aduersa fortuna. l. inter. §. sacrā. ff. de verb. obl. Bellamera, consi. 33. quod si. col. 14. versi. quo ad secundam difficultatem. Et sufficit quòd tempore contractus dicatur vtilis, licet postea efficiatur deterior: quia attenditur tempus contractus. l. si voluntate. C. de rescind. vend. Calder. expressè cōsil. 5. rub. de rer. permut. per tex. in l. sed an vltro. §. 1. ff. de nego. gest. 74

73 Quādo dicatur in ecclesiæ vtilitatē conuerti.

n *Prospiciat.* n *Prospiciat.*) Prospicere est procul aspicere: vt no.

74 Prospicere quid.

in c. si quis presbyterorum. de reb. eccl. non alien. Ex quo infertur quòd requiritur causæ cognitio rei, quæ debet alienari: videlicet an expediat ecclesiæ istam potius alienare, quàm aliam, arg. l. magis puto. §. imprimis. & §. si æs alienum. ff. de reb. cor. ideo est necesse nõ solum circa causam alienationis tractari, & cognosci: sed etiam circa rem alienandam. Feder. consi. 137. per c. tua. de his quæ fi. à præl. alioqui quare fieret tractatus? ideo non valet consensus episcopi eidem facta relatione de necessitate vendendi, si non referatur vtilitas rei, secundum eundem Feder. quia non dicitur diligens tractatus, qui in hac alienatione requiritur, vt suprà dictum extitit. Item non dicitur meliora prospicere, qui vendit res ecclesiæ vtiliores, ergo non conuenit huic tex. vide Gemi. consil. 48. presbyter. col. 3. ideo res mediocres debet vendere. §. hoc ius. 10. q. 2.

Nec creditur instrumento quòd sit factũ causa vtilitatis, nisi probetur c. non liceat
75 papæ. suprà eo, vbi Præpo. col. 2. dicit non stari dictis pape, dicentis se alienasse ex causa suis consanguineis: nec etiam præsumitur vtilitatis causa factum, nisi probetur, tex. in c. 1. & ibi gl. eo. tit. in 6. sic concludit Guid. pa. in deci. Delph. q. 151. quarta. Ægid. bellame. consi. 33. quod si. col. 14. etiam si partes confiteantur esse vtile ecclesiæ, Barb. consi. 40. præclare. col. 5. vol. 1. quia pateret via fraudi-

Instrumento non creditur, quod sit vtilitatis causa factum.

fraudibus, & renunciarent partes per indirectum, quod directo facere non possunt: & eadem facilitate, qua actum conficiunt, confiterentur, nec etiam confessio prælati nocere potest ecclesiæ, vt cõcludit glo. in l. certum. §. sed an ipsos. ff. de confes. & Calder. consil. 5. an confessioni. in illo titu. & tunc ecclesiam vendens non soluet laudimium. teste Petr. Iacob. in rub. de succes. vers. itẽ vni potest alienare. in prac. sua. 76

Maior pars an in alienatione sufficiat

O *& cum totius,* o *Et cum totius.*) Sufficit tamen quod duæ partes intersint, & quod maior pars consentiat alienationi, per tex. in l. nominationum. C. de decur. lib. 10. l. plane. & l. nulli. ff. quod cuiusque vniuersi. nomi. & l. 3. de decret. ab ordi faciend. c. 1. de his quæ fiunt à maiori parte capituli. Sed hic dicit totius, quantum ad tractatum: sed requiritur maior pars quãtum ad consensum. Præpos. hic. nisi minor pars velit causam rationabilem in contrariũ allegare, quia tunc negotium differri debet, quousque cognoscatur. arg. c. illud. 23. dist. in electione tamen sufficit præsentia maioris partis, dum tamen omnes sint vocati. glo. in c. cum nobis. c. bonæ. &c. quia propter. de electio. quia mora in talibus est periculosa. c. quam sit. de elect. in 6. quamuis contrarium teneat glo. in c. quanto. 6. 3. dist. 77

Absentes an sint vocandi, & quando.

Quæro an sint vocandi monachi, vel canonici absentes? Respondeo non, quia spe-

ciale est vt in electionibus , receptionibus, vocentur , & in casu decretalis præsentium. in glo. ipsorum de testi. in 6. ergo in contrarium est ius commune. arg. l. ius singulare. ff. de legib. glo. in c. cum in ecclesiis. de præb. in 6. glos. in c. cum inter vniuersa in verbo, remoti. de electio. & in c. fin. de maior. & obedient. per tex. in ca. ea enim. §. hoc ius. 10. q. 2. Guido papæ in decisio. Delphina. q. 160. alia. Oldra. consil. 259. impugnatur. in fi. & quia in d. §. hoc ius. dicitur seruientium: ergo non seruientes non vocabuntur, & sic absentes non debent vocari, quia non seruiunt. glos. in c. quamuis in verbo, euocandi. de offic. ordinar. in 6. Nec sunt vocandi monachi, qui resident in suis beneficiis, vel canonici si non deseruiant illi ecclesiæ, cuius bona alienantur, text. in d. §. hoc ius porrectum. in verbo, seruientium. videtur sub nube tenere glo. & doct. in d. c. cum inter vniuersas. & Io. And. in d.c. quãuis de præbẽ. in 6. quod intelligerem quando longe distarent, vt suprà dictum extitit.

78 Quæro, quis probabit saniorem partem interfuisse, vel duas partes, præsentes, vel nõ? Respondeo, is qui, opponit non interfuisse, quia stabitur instrumento, donec contrariũ probetur. l. cum precibus. C de prob. Item omnia præsumuntur solemniter acta. l. sciẽdũ. ff. de verb. oblig. & debet opponi, quòd non fuit seruata forma. Lauren. hic. q. 24.

Solemnitatem quis probare debet.

non valeret tamen si diceret opponens tales canonicos non interfuisse, quia sua non interest contemptum illorum prosequi, sicut dicitur de instrumento syndicatus. per Specu. in tit. de syndico. & sicut clerici non possunt alienare res ecclesiæ sine episcopi consensu ne fraus committatur: ita non poterit episcopus hoc sine eis facere, vt not. dicit Anto. Butrius in c. 1. de reb. eccl. non alienand. sic consuluit Barb. consil. 60. præclare. col. 3. in 4. volu. per c. alienationes. 16. q. 1.

p *Cleri.* p *Cleri.*] Pro capitulo ponitur, glo. in ca. cum apostolica. de his quæ fiunt à præl. & intellige secundum Panor. & alios ibi de capitulo illius ecclesiæ, cuius est res. Si tamen abbas monachis careat, vel episcopus canonicis, fiet alienatio cum consensu superioris, videlicet archiepiscopi, vel legati, seu alterius. glo. nota. in c. si qua, de rebus. suprà eodem. probatur in cle. 1. de reb. eccle. non alienan. 79

Quãdo nõ sunt canonici vel monachi superior supplet.

Nam vbi requiritur consensus mariti, vel tutoris, eis absentibus, iudicis authoritas sufficit. l. bonorum. C. qui admitti. sic cõsuluit Rom. consi. 36. visa disceptatione. r Vel requiritur consensus clericorum honestorum ibidem seruientium, Archid. in c. placuit. 2. suprà eo. & d. §. hoc ius. Præpo. hic, col. penul. Innoc. & Anto. in c. 1. de his quæ fi. à præla. Perus. in d. c. 1. eo. tit. in 6. vide Deci. consil. 42. & pro tenui. 80

Sunt tamen quidam prælati, qui expellunt nolentes consentire alienationi: & bona ecclesiæ, quæ non acquisierunt, vi vendunt, in perniciem suarum animarum. An appellatione populi veniat clerus, latè tradit Decius in c. 1. de præbend.

q *Tractatu.* q *Tractatu.*) Tractatus dicitur principium, ad quod is
81 qui incipit tractatum, dicitur incepisse negotium. Bal. in c. in causis. col. 2. de elect. Sufficit ergo vnus, dum tamen sit solemnis & diligens, cùm iste tex. loquatur in singulari, & c.1. de reb. eccle. non alie. in 6. & c tua. de his quę fi. à præl. vbi dicit Panor. docto. sic communiter tenere.

Vnus tractatus sufficit.

Fallit in monachis S. Benedicti, quia tra-
82 ctatus duorum dierum ad minus facere debent: vt patet in constitutio. Benedictinis. c. 9. rub. de mutuis ac venditionibus syluarum, & concessionibus iurium. refert Io. And. in add. add. ad Spec. in tit. de loca. § sequitur. versi. & nota. & de quolibet tractatu debet fieri instrumentum. vt ibidem dicitur, & per Socy. consi. 22. viso. col. 5. vol. 1.

83 Secundò fallit, quando consuetudo esset quòd deberent plures tractatus fieri: quia illa erit seruanda. Bal. in d. authen. hoc ius. & Perus. in d. c. 1. col. 2. argu. ca. cæterum. de donat. Et nota quòd nunquam requiritur tractatus, nisi in casibus à iure expressis.

glo. in d. c. 1. eod. tit. in 6. & c. quamuis. de offi. ordina. ibidē. tamen ſapientes prius meditantur ſua negotia, & tractant, antequam ea expediant.

Quæro, qualis eſſe debet iſte tractatus? 84
Reſpond. omnes canonici vel monachi debent vocari expreſſè ad ſonum campanæ, vel aliàs, iuxta morem ipſorum, ad tractandum, & deliberandum ſuper venditione, vel locatione perpetua, ſeu alia alienatione.

Tractatus qualiter fieri d. beat

Quibus congregatis, prælatus, abbas, ſeu prior proponet cauſam, videlicet, debitum vrgere, vel aliam intereſſe neceſſitatem, ſeu vtilitatē: ſuper qua dicet canonicis, ſeu monachis ſic congregatis, Tractabitis, ſeu deliberabitis an, & quid alienare expediat. Et quilibet dicet ſuum ſuffragium. Et poſtea, ſi conuenerint in vnam ſententiam, fiet inſtrumentum huius deliberationis, & tractatus, videlicet, quòd tales canonici. S. Petri Mōtiſpeſſul. poſt longū & diligentē tractatum cōmuni conſenſu confirmauerunt, quòd talis poſſeſſio, propter tale debitum, vendatur, vel alienetur, & pecunia ad dictā cauſam cōuertatur, credentes hoc vtilius expedire eccleſiæ. Sic tradit Specul. in tit. de loca. §. ſequitur. verſic. & ſcias. & cæter. Formam inſtrumenti ſuprà poſui, nu. 13. Etiam tractari debet qua via extra alienationem prouideri poſſit eccleſiæ, an ex fructibus locationū rerū eccleſiæ habitis: & ſi non de fructibus, an

possit prouideri de rebus mobilibus: & si non de mobilibus, an magis de quibusdam rebus minus fructuosis quàm aliis, instar alienationis bonorum pupillorum. l. magis puto. §. non passim. & § seq. ff. de reb. eorum. Socy. consi. 29. viso. col. 4. vol. 1. & consi. 235. visa. in 2. vol. & Barb. consi. 40. præclare. in 1. volu.

85 *Tractatus quando interuenire debeat vel non.*

Quæro, quando tractatus interuenire debeat? Respondeo, tunc quando archiepiscopus vel episcopus alienat bona communia inter se & capitulum, vel bona spectantia ad mensam episcopi, glo. in clemen. 2. eo. titu. Idem si capitulum alienet bona de mensa capituli: quia etiam debet & tractatus & episcopi authoritas interuenire. Imol. in c. 1. de his quæ fiunt à prælat. Peruf. in d. c. 1. eo. tit. in 6. Idem in ecclesia collegiata regulari, vel seculari, vt capitulum illius ecclesiæ consentire debeat, clemen. 1. de reb. eccle. non alienand. & etiam tractatus & abbatis consensus, ac episcopi authoritas interuenire debent. c. abbatibus. suprà eod. Nec valeret consuetudo quòd non interueniret consensus episcopi, Archid. in c. in venditionibus, 17. q. 4. glo. in d. clemen. 2. Hostié. & Imol. in d. c. 1. & suprà fusius dixi.

86 *In exemptis papæ authoritas requiritur*

Si tamen abbas sit exemptus, requiritur authoritas papæ, glo. in d. clem. 1. in verbo, proprij, & illa authoritas debet esse specialis & expressa, l. negotium. C. de nego. gest.

vnde oportet quòd papa sciat quare, & de quibus rebus sit licentia concedenda. Iohā. And. & Peru. in d. c. si, in fi. prin. eo. tit in 6. nisi abbates vel alii prælati haberent ecclesias pleno iure subiectas: quia tunc si rector velit alienare, poterit cum consensu illius abbatis habentis iurisdictionem quasi episcopalem. Innoc. in c. cum & plantare §. in ecclesiis. de priuil. Imol. in c. statuimus. de transact. Bal. consil. 378. factum tale. in fi. vol 3. glo. singul. in verbo, proprii. d. clem. 1. eo. tit. 87

Moniales quā solemnitatē seruare debēt

Ideo infertur, quòd si moniales subiectæ pleno iure prædicatoribus, vel minoribus, velint alienare, poterunt cum authoritate ministri prouincialis, vel generalis, vel alterius habētis iurisdictionem in eis quasi episcopalem, cum tractatu & solemnitatibus hic expressis. Barb. consil. 40. præclare. col. 3. vol. 1. & consil. 14. clementissimi. col. 1. vol. 2.

Si verò rector ecclesiæ inferioris velit a- 88
lienare, poterit causa existente cum licentia & consensu episcopi, etiam sine capituli. consensu vel tractatu. §. hoc ius porrectum & c. casellas. 10. q. 2. Specula. in titul de emptio. §. nunc dicendum restat. versi. cæterum, facit. c. placuit. 2. suprà eo. & ista opinio seruatur de cōsuetudine, teste Peru. in d. c. 1. col. 1. & penul. per tex. in d. cle. prima, eodē titulo. vbi dicitur quòd si ecclesia nō

habeat conuentum; sufficit quòd alienatio fiat per rectorem ipsius ecclesiæ cum consensu sui prælati. facit. c. cæterum. de donatio. Domi. Gemi. consil. 48. presbyter. col. 2.

89 *Vacante ecclesia quæ solẽnitas requiratur.* Nisi ecclesia vacaret, quia tunc dato defensore requiritur, non solũ consensus capituli ecclesiæ cathedralis, sed etiam tractatus. Præposi. hic per c. primum. eodem titulo, in 6. Licet glo. & docto. in d. c. 1. eodem titulo. dicant sufficere defensorem alienare cum authoritate episcopi. ego verò tenerem primam: quia episcopus constituit defensorem, cùm sit legitimus administrator ecclesiæ sibi subiectæ. c. fina. de successio. ab intestato. qui administrator non auderet contradicere episcopo. Ideo & consensus capituli requiritur.

90 *Patroni consensus an in alienatione requiratur.* In hac etiam alienatione requiritur consensus patroni, si ecclesia sit patronata, quia sua etiã interest. Io. Andr. in addit. ad Specu. in loco proximè allegato. & Imol. in d. c. 1. tex. in c. precariæ. suprá eo. Decius consil. 174. in fi. glo in c. constitutum. 16. q. 1. Card. in cle. 1. col. 2. de dec.

91 r *atque cõsensu.* r *Consensu.*) Non sufficit tractatus sine consensu per hunc textum, vt fraus remoueatur: quia possent conuocari canonici, & monachi, & non haberi consilium neque consensus eorũ: ideo textus iste dicit atque consensu. pro-

batur in c. obeuntibus. 63. distinct. Præpos. hic. nec valeret consensus sigillatim in cameris datus: sed requiritur, quòd in communi sint congregati canonici. arg. c. in Genesi. de elect. tum quia vnus posset trahere alios in suam sententiam: quando omnes essent congregati. l. si in tres. ff. de recept. arbit. tum etiam quia omnes canonici habent ex illis redditibus viuere, vel ex illa re alienanda. & sic simul communicando apparebit, an sit vtile vendere, vel non. Item facit iste textus, dum dicit totius, non dicit singulorum. Archi. & Præposi. hic, quamuis contrarium, distinguendo tamen, tenuerit glo. in c. 1. eo. titu. in 6. contra quem tenet Perus. ibidem.

Consensus in capitulo & in communi dari debet.

Nec valeret etiam consensus præstitus per literas. Bal. in d. authen. hoc ius porrectum. col. .. nam multa dicimus separati, quæ non tenemus quãdo sumus congregati: quia primò causa cõplacentiæ nil recusamus, at congregati ponderamus quæ facienda sunt. Nec obest l. per fundum. ff. de seruit. rustico. prædio. quia loquitur in re communi pluribus vt singulis, secus in re communi pluribus vt vniuersis, vt sunt res ecclesiasticę. not. docto. in regula quod omnes. de reg. iur. in 6. 92

Minus obstat c. si qua de rebus. suprà eo. vbi alienatio per sequentem consensum conualescit: quia verum est vt valeat nunc, scilicet tempore consensus, & sic ante non valebat, & ista ratificatio etiam collegialiter 93

Ratificatio quomodo fieri debeat.

debet fieri,aliàs non valeret. Philip.Peruſ.in d.c.1,col.3. alleg. Iohan. Andr.in ca. quod ſicut.de elect. Nec etiam ſufficeret conſilium ſine cõſenſu.glo.in cle.vlti.de reb.eccle. non alienand. Iohan. And. in c. ſi regioſus. de elect.in 6.

94 *Diſſentientibus monachis vel canonicis an alienatio poßit fieri.*

Quæro, quid ſi canonici vel monachi diſſentirent,& abbas vel epiſcopus conſentiret, an poſſit hæc alienatio fieri:& ſi fiat,an valeat? videtur quòd ſic, ratione vtilitatis. Reſpondeo, non poteſt epiſcopus, vel abbas diſſentientibus canonicis vel monachis alienare, etiam ſi abbas & epiſcopus ſimul conſentirent,per hunc text.conſenſu.arg. c. monachi.16.q.1. Nec etiam poſſent canonici vel monachi diſſentiente epiſcopo vel abbate alienare: quia non ſolùm requiritur conſenſus fratrum,ſed etiam epiſcopi authoritas, vel abbatis: quæ ſi non interueniat, non valebit alienatio,Imò etiam vacante ſede non poterit fieri alienatio per ſolum capitulum,ſed ſuperioris authoritas requiritur. Præpoſ. & alii per illum tex.in c.ſi qua. & c. precariæ. ſuprà eo.per glo.ibi,nec poterit hæc authoritas interponi per capitulũ,Gemi.in c. 1. de maior. & obediẽ.in 6.per.c.is cui,de elect.in 6. Præpoſi.hic per iſtum textum etiã probatur non requiri conſenſum capituli eccleſiæ volentis alienare, & conſenſum capituli eccleſiæ cathedralis ſimul, quia hic tex. dicit cleri conſenſu,id eſt capituli,non capitulorum, Ideo ſi

monasteriū velit rē monasterii alienare, tūc requiritur consensus fratrum aut abbatis, & authoritas episcopi: non verò capituli ecclesiæ cathedralis consensus, quia canonici ecclesiæ cathedralis non habent viuere ex redditibus ecclesiæ inferioris. Ideo eorum non interest, ergo cessabit ratio, & consensus illorū, Laur. hic, q.13. dicens ista seruari per c. placuit. 2. suprà eo. quod est bene notandum.

Nota quod consensus capituli debet præcedere alienationem, cùm tractatus debeat interuenire, qui debet præcedere cōsensum. c.1. eo. tit. in 6. nisi ageretur de alienatione paruæ rei & minus vtilis. c.3. de his quæ fiunt à prælat. dicas tamen quod quando canonici alienationem factam ratam habent, id temporis adhibere debent tractatum, in quo deliberabunt an expediat, & vtile sit ratificare illū cōtractū, & facto illo tractatu, si ratificēt, valebit alienatio, vt nūc, quia nō reperitur facta sine tractatu. Imol. in d.c.3. per c. si qua. suprà eo. Barb cōsil.16. à Ioue. col.2. in 3. vol. Soci. cōsi.15. col.11 vol.1. sicut dicitur quando papa dispēsat cum illis, qui matrimonium prohibitū cōtraxerunt, vt illa dispensatio valeat, vt nunc, & sic si filii sint medio tēpore nati, non erunt legitimi. Præpo. & alii in c. per venerabilem, qui filii sint legit. [* Vide vnū casum, in quo non requiritur consensus, nec tractatus. per Antho. Capycium, in decisio. Neapo. q.16. In causa venerabilis. quando

95 *Consensus præcedere debet alienationem.*

* *Additio.*

fit per commissionem papæ, alicui factam, vt se informaret de contentis in supplicatione. allegat Panor. in consil. 41. in prima valu.]

96 Euidēs vtilitas ad episcopos eligi debet. *id eligat: quod nō sit dubiū s profuturum ecclesiæ. & infrà, Episcopus rebus ecclesiæ.* ¶ (*Profuturum ecclesiæ.*) Si ergo alienans res ecclesiæ vellet dare minus offerenti, non valeret: quia non prodesset ecclesiæ, quod requiritur per hunc tex, & c. si quis presbyterorum: eo. titu. sufficit tamen quòd credant non plus valere, & sic eligant, quantum in se est, vtilius: tunc, licet lædantur, valebit tamen alienatio. c. ad nostram. eo. titu. nam sufficit vtiliter esse cœptum, vt dicit glo. hic.

97 Poterit tamen ecclesia restitui. per c. cum causa. & ca. cum dilecti. de empti. & ibi dixi. Et sic episcopus habet eligere quam partem viderit vtiliorem. vtpote si sex canonici asserant illam domum. N. esse vtile vendere, alii sex aliam, episcopus eliget id quod non sit dubium profuturum ecclesiæ: & sic euidens vtilitas debet esse, per hoc verbum quod non sit dubium, teste Barb. consi. 40 præclare. col. 2. in 1. volu.

98 Redditus in emphiteosi æstimari debent. Et non est dubium profuturum ecclesiæ, si detur res in emphiteosim, & dentur tot census seu redditus in singulos annos, qui simul collecti ad viginti annos, faciunt veram

rei æstimationem.not. text. in §. quia verò leonis. in fi. de non alien. aut permut. reb. eccle.gl.in verbo.iusta.in authē.perpetua. C. de sacro sanct.eccle.glo.in verbo,districtè.in d.§.hoc ius. quid facit ad sciendam veram æstimationem rei,iuxta.l.2.C. de rescind. vendi, Ias.in l. si fundum per fidei cōmissum. col. 2.ff.de leg.1.Sed in hoc inspicienda esset consuetudo patriæ.

Et nota, quòd ecclesia, cuius caput est Christus, habet dominium bonorum: sed quo ad substantiam sunt pauperum, quo verò ad administrationem sunt clericorum, testibus Io. And.& Perus.in c.fin.in princ.eo. tit.in 6 post Iohan. monachum ibi. facit c.2. de donatio.& c.commissa.de elect. in 6.

99 *Dominiū bonorū ecclesiæ apud quē sit.*

t *Tanquam cōmendatis non tanquam propriis vtatur.*

t (*Tanquam commendatis.*) Episcopus rebus ecclesiæ non tāquam propriis vti debet, sed tanquam commendatis: quia non sunt propriæ, sed communes: ideo nemo dicat proprium, quod est commune.text. in c.sicut hi.47. dist.& quòd res ecclesiæ sint communes, tradit tex. in c. expedit, & c.res ecclesiæ.suprà.q.1. eadem causa, postquam sunt communes, ergo non licet eas alienare. c.volumus.c. precariæ. suprà, eo.vide tamen tex.& no.in l serui electione.§.1.ff.d.leg.1.vbi commune dicitur meum quo ad partis meæ

100 *Episcopus rebus ecclesiæ quomodo vti debeat.*

dispositionem, vt de ea tanquam de re propria disponere possim. ibi fusius traditur. vide si non graueris, ne cõpendii terminos excedam.

101 *Dictio tanquã, est improprietatis nota.* Nota tamen, quòd per hoc episcopus non dicitur commendatarius, qui differt ab eo, qui habet in titulum. c. dudum. 2. de elect. c. nemo. illo. titu. in 6. Ideo hic dicitur tanquam, quæ est nota improprietatis, gl. in verbo, tanquam. c. solitæ. de maio. & obedien. dixi in meo tracta. fictionem: vbi congessi verba denotantia fictionem. Et nota, quòd si statutum dicat aliquem tanquam falsarium puniendum, tamen, pœna. l. Corneliæ de fal. ordinaria non debebit puniri, sed alia pœna arbitraria. singul. est dictum Bal. in c. nonnulli. §. sunt & alii. de rescript. sequitur Fely. ibi, & in c. solitæ. col. 2. de maiori. & Hippo. sing. 236. dictio tanquam. & dixi in ordin. reg. rub. *Des notaires* artic. 12. ibi. *D'estre punis comme faulsaires &c.* Iste ergo tex. dicit, quòd episcopus rebus ecclesiæ, tanquam commendatis vtitur, non tanquam propriis. Et dicit vtatur, non abutatur: quia episcopus vel alius beneficiatus rebus ecclesiæ vti, & non abuti debet. c. cum secundum. vbi Io. And. & alii. de præb.

102 *Alienatio rei ecclesiæ est ipso in-* v *Irrita enim episcoporum vẽditio, & cõmutatio rei*

v (*Irrita.*) Ipso iure per hoc verbum, irrita, de quo est tex. iuncta glo. in authen. ex

ecclesiasticæ erit absque omnium. causa.C.de libe. præte.& sic patet alienationé rei ecclesiæ nō adhibitis solemnitatibus esse nullam. *re nulla, sine solemnitate.*

103 Ex quo infertur,quòd emptor rei ecclesiasticæ,vel alius,qui possederit rem ecclesiæ, ex hoc contractu nullo tenebitur etiam fructus restituere, c. si quis presbyterorum.de reb.eccle.non alien.c.grauis.de restitu.spoliat. Nec refregatur.l.cum fundus. ff.si cer. peta.vbi bonæ fidei possessor lucratur fructus in contractu bonæ fidei vsque ad tempus petitionis,in contractibus stricti iuris vsque ad tempus litis contestatæ,per illum tex.qui debet intelligi quando contractus valuit:secus si fuerit nullus, vt dixi. [*Hodie curia parlamenti Parisien.non solet rescindere has alienationes factas sine solemnitate, si non insit læsio,& notabilis, adeo quod tria requirunt & solemnitatis defectum , & læsionem , & quod sit læsio magna , non minima de qua non curant,sicut nec prætor.l.scio. ff. de mino. Ita fuit conclusum in curia & in mente ipsius retentum , & an precium sit restituendum.glo.& doc.in c.ad audientiam de rebus ecclesiæ non alienand.

Tria ad rescisionē alienationis bonorū ecclesiæ.

**Additio.*

104 Secundò , infertur quòd rector ecclesiæ subsequens, & successor non tenebitur stare illi alienationi , nec contractui facto per prædecessorem. ca. si quis presbyterorum. de reb. eccle. non alien. Floren. in 3. parte

summæ, tit. 12. c. 5. de aliena.rer. eccle. in fi. princip. Alexan.in l.filiusfa.ff.sol.mat.& docto.in c.fina.ne præl.vi.suas.

105 Et sic prima pœna est, quòd nulla est alienatio.& annulatio actus dicitur pœna.glo. in c. cognoscentes, & ibi docto.de consti. dixi in glo. nullitatis pœnam. in §. in monemus. de colla.in concorda.

106 Secunda, quòd tam is qui alienat, quàm is in quem fit alienatio, est excommunicatus per bullam Pauli. 2. quam statim transcribam, vt quilibet eam videre possit: & per tex. in d.c.si quis presbyterorum. de reb.ecclesi. non alinand.

107 Tertia pœna sacrilegii.c. omnes ecclesiæ. 17.q.4.vbi sic dicitur: omnes ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores à liminibus eiusdem matris ecclesiæ anathematisamus, authoritate apostolica pellimus, damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus: & non solùm eos, sed omnes consentientes eis,& cæt.c.quid ergo.13.q.4.

108 Quarta, deponi debet is qui alienat res ecclesiæ.c.diaconi.suprà eo.c. si quis.de rebus ecclesi.non alien.& ibi Hostien.& alii

109 Quinta, episcopo seu abbati alienanti interdicitur ingressus ecclesiæ: vt in bulla patet,& in d.c.omnes,

110 Sexta, quòd si per sex menses immediatè sequentes sub interdicto isto animo indurato perseuerauerit, lapsis dictis mensibus à re-

gimine

gimine suæ ecclesiæ, & administratione, vel sui monasterii, cui præsidet in spiritualibus, & temporalibus, est eo ipso suspensus, vt in dicta bulla continetur.

Septima, inferiores prælati, seu priores, vel quicũque alii habentes beneficia curata, vel simplicia, seu dignitates, administrationes, vel officia ecclesiastica regularia, vel secularia sunt priuati eoipso, quod alienant suis, beneficiis, quorum res & bona alienarunt, vel dignitatibus, illaque vacare censentur, absque alia declaratione, quæ beneficia possunt conferri liberè per ordinarios, ad quos spectat de iure collatio, vt in bulla patet: quod est summè notandum contra illos, qui sic alienant, vt beneficia illorum possint impetrari, vel conferri tanquam vacantia, & est hic vnus modus vacandi, qui vtinam bene seruaretur. Alios vacandi modos scripsi in §. monasteriis. in verb. vacantibus. de nomi. reg. in concorda. 111 *Alienãtes bona ecclesiarum suis sunt priuati beneficiis.*

Octaua, indignationem Rom. pontificis incurrit, vt hic patet in fi. bullæ. & qui indignationẽ papæ incurrit, meretur priuari beneficiis ecclesiasticis. Bal. & Aluar. in § porro, quę fuit prima cau. benefi. amit. dixi in tracta. nomina, in q. 19. nu. 8. versi. sexto. 112

Nona quia alienans est periurus. nam omnes beneficiati iurant in principio non alienare, nec dimittere bona ecclesiæ. c. prohibemus, de censib. d. c. si quis presbyterorũ, & 113

alienando diminunt.

Decima, symoniam cõmittit, teste Archid. in ca. saluator. in fi. 1. q. 3. per illum tex. in vers. quisquis. argu. c. si forte. 17. q. 4. licet alii intelligant quando venderet res sacras.

114 *Tanquam homicida habetur qui res ecclesiæ alienat.*

Vndicima, tanquam homicida est. c. qui Christi. suprà eo. vbi sic describitur: Qui Christi pecunias & ecclesiæ aufert, fraudat & rapit, vt homicida in conspectu iudicis deputabitur, & magna iniquitas exercetur, quando prælatus vel alius deputat ad alium vsum bona ecclesiarum. Barb. per illum tex. in c. conquestus. in verbo, iniquum. de foro compe.

115 *Nullo dato pretio ab ecclesia res alienatæ repetũtur.*

Duodecima, quia nonobstante alienatione res alienatæ reuertuntur ad ecclesiam, nullo dato pretio, c. 1. de schismat. & ibi Anch. Flor. in 3. parte summæ, titu. 24. ca. 9. vbi dicit emptorem habere recursum contra venditorẽ ad pretiũ: non poterit tamẽ vti retẽtione ecclesiæ: vt no. in c. fi. de rebus eccle. non alienan. Alias pœnas missas facio, ne in desperationem miseros inducam alienatores rerum ecclesiasticarum: sed bullam nunc papæ perlegant.

116 *Bulla papæ contra alienantes res ecclesiæ.*

Paulus episcopus seruus seruorum dei, ad perpetuam rei memoriam, ambitiosæ cupiditati illorum præcipuè qui diuinis & humanis affectati, damnatione postposita i, immobilia, & pretiosa mobilia deo dicata, ex quibus ecclesiæ, monasteria, & pia loca regũ-

tur,illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicãt, profanis vsibus applicari,aut cum maximo illorũ, ac diuini cultus detrimento, exquisitis mediis vsurpare præsumunt occurrere cupientes omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omnéque pactum, per quod ipsorum dominium concessionem, hipothecam, locationem,& conductionem vltra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphiteuticum,præterquam in casibus à iure permissis, ac de rebus & bonis in emphiteosim ab antiquo concedi solitis: & tunc ecclesiarum euidenti vtilitate,ac de fructibus & bonis qui seruando seruari non possint, pro instantis temporis exigẽtia,hac perpetuo valitura constitutione fieri præsenti prohibemus,prædecessorum nostrorum constitutionibus,prohibitionibus,& decretis aliis super hoc editis:quæ tenore præsentium innouamus, in suo nihilominus robore permasuris. Si quis autem cõtra huius nostræ prohibitionis seriem de bonis & rebus eisdem quicquã alienare præsumpserit:alienatio, hipotheca, concessio, locatio, conductio,& infeudatio huiusmodi,nullius omnino sint roboris, vel momẽti:& tam qui alienat, quàm is qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat: alienanti verò bona ecclesiarum,monasteriorum locorũque piorũ quorũlibet inconsulto Romano

Alienatio numero variæ species.

Eadem pœna puniuntur & alienans,et res ecclesiæ recipiens,

pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si pontificali vel abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus ecclesiæ sit penitus interdictus. Et si per sex menses immediatè sequentes sub interdicto huiusmodi animo (quod absit) perseuerauerit indurato, lapsis mensibus eisdem, à regimine & administratione suæ ecclesiæ vel monasterii cui præsidet in spiritualibus & temporalibus, sit eoipso suspensus: inferiores verò prælati, cõmendatarii, & aliorum ecclesiarum rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositationibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque ecclesiasticis cum cura, & sine cura Secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat, ipso facto priuati existant: illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possitque per locorum ordinarios vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis, quæ propterea priuatæ fuerint) liberè de iure conferri: nisi aliàs dispositioni apostolicæ sedis sint specialiter vel generaliter reseruata: nihilominus alienatæ res, & bona huiusmodi ad ecclesias, monasteria, & loca pia, ad quæ ante locationem huiusmodi pertinebant, liberé reuertantur. Nulli ergo hominum liceat hãc paginam nostræ prohibitionis & inuoua-

Alienantes priuati sũt beneficiis.

tionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud sanctum Marcum, anno dominicæ incarnationis millesimo quater centesimo sexagesimo octauo, Calendas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Ista bulla reperitur hodie in extrauaganti. communibus. in rubrica, de rebus ecclesiæ non alienandis.

x *conniuentia.* x (*Conniuentia.*) Id est tacito consensu. sic exponi- 117 *Conniuere quid sit.* tur in l. per Illiricum. C. de cohort. lib. 12. vel accipitur pro patientia. c. regum. 13. q. 5. Conniuere enim est claudere, vel palpebras iungere: & plerunque accipitur pro assentire, quia clausio oculorum consensum significat, c. obeuntibus. & ibi not. 63. dist. l. ad probationem seruitutis. C. de probatio. Et dicitur à con, & vix, quia qui cõniuet, vix aciem oculorum perstringit. Lucas de penu. in d. l. per Illiricum. Et conniuere, est sub quadam dissimulatione pertransire. facit tex. in l. is qui in prin. ff. de manumis. vbi seruus potest habere aliquid cõniuentibus oculis domin. Vide tex. in c. quanto. in fin. de priuileg. de conniuentia est text. in l. 2. C. de hæret. l. quisquis. de postuland. & quorum appel. non recip. l. quisquis. Vide tex. in l. 2. de bon. liber. &

l.placet.de excuſ.mune. lib.10. & de fabric.l. fi.in fi lib.11.& de vendit.rer.ciui.l.3. ibidem. ac l.edicimus.de marileg. & l.1.de fundis & ſaltib.rei domi.& l.vſus.de fund.rei priua.& de fugiti colo, ibidem. ac. l. fi. in fi. de erog. milit.anno.lib. 12 & l.fi. §. his. de diuer. offi. ibidem.c. eo libentius ; de ſeruis non ordinan.c.quicunque ſuffragio.12.q.2.

118 *Conſenſus canonicorum tacitus an ſufficiat.* Quæro,an ſufficiat conſenſus tacitus, videlicet taciturnitas,licet non interueniat expreſſus canonicorum conſenſus?Reſpon glo. hic ſufficere taciturnitatem per c. poſſeſſiones.26.q.1.& c.continebatur.de his quæ fiunt à præla.quod dicunt eſſe verum doct. in alienatione tempor[illegible] facta cauſa pietatis , vel neceſſitatis , & vbi non multum læderetur eccleſia:aliàs requiritur expreſſus conſenſus, & ſolemnitas , de qua hic , & in c.quanto.de his quæ fiunt à præla. Et ſi non interueniat ſolemnitas in alienatione etiam temporali, facta de non minima re,eſt ipſo iure nulla Archid.in c.ſi ſacerdotes.16.q.3.Inno.in c. vno in fi vt eccle. Benefi. ſine dimi. conferant. glo.in c.1. in verbo, perpetuis. de reb. eccl. non alie.in 6.Ioh.And.in addi.ad Spec.in tit. de reb.eccle.non alie. in rub. vbi dicit quod in rei magnæ alienatione temporali requiritur ſolemnitas iſtius tex. de qua dixi ſuprà: imò etiam quando epiſcopus alienaret bona cõmunia inter eum & capitulũ ad tẽpus,adhuc requireretur cõſenſus expreſſus capituli;

secus si concederet bona ad suam administrationem pertinentia, quia tunc sufficeret tacitus consensus. Domi. in c. 1. eo. tit in 6. nota. in summa. 33. q. 5.

Fallit in alienatione reru͂ monasteriorum, & conuentus, qui tunc etiam in temporali alienatione requiritur co͂sensus religiosorum express⁹. cle. 1. eo. tit. vbi glo. tradit quid in prę latis regularibus eccl. secularium requiratur. 119

Fallit etiam qua͂do capitulum dissentiret, vel maior pars: quia tunc alienatio etiam te͂poralis esset nulla. nam deficit substantia, per d. § hoc ius porrectum. Lau. hic. q. 3. 102

y & subscriptione clericorum.

y (*Subscriptione.*) Dixi suprà de consuetudine no͂ requiri, nisi in locis vbi no͂ esset co͂traria consuetudo.

z Ite͂ domos vrbium vel castrorum, quæ ecclesiæ plus incommodi qua͂ vtilitatis afferu͂t, licet rectoribus ecclesiaru͂ (sicuti in superiori capitulo Symmachi, Non liceat papæ & conti-

z (*Item domos vrbiu͂.*) Dom⁹ ergo ecclesiæ, quæ plus inco͂modi affert, quàm co͂modi, potest alienari. Et dicitur plus incommodi quàm co͂modi afferre, qua͂do in singulos annos plus exponitur in reparationibus illius, quàm ex emolume͂tis recipiatur, vel ex locatione 121

Quando plus co͂modi dicatur res afferre.

netur vendere vel commutare.

illius domus, vel quã ex fructibus rei percipiatur. tex. in l. sed an vltro. §. 1 ff. de nego. gestis. & l. inter quos. §. fi. cum l. seq. ff. de dam. infect. & vtrobique per docto. & in alienatione harum domorum requiritur solemnitas supradicta, nisi vt sequitur in dicto. c. terrulas, vt probat Anth. Capy. in decisio. neapol. q. 105.

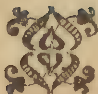
122 *Tria requesita in c. terrulas.* Vbi ponuntur tria, antequam omitti possit solemnitas. Primùm, quod res sit exigua & modica. probat tex. ibi, terrulas. & ibi, exiguas. Secundò requiritur quòd non sit ecclesiæ vtilis. ibi, ecclesiæ minus vtiles. Tertiò quando necessitas fuerit: ibi, si necessitas fuerit. Quartò considerandum est, quòd licet ex necessitate possit omitti consilium fratrum, tamen aliæ solemnitates requiruntur, cùm hic tantum dicatur de consilio fratrum, ergo de aliis non intelligitur, vt suprà dixi in verbo, quicquam.

123 *Multiplex est domus.* Notandum est, dum textus dicit, domus vrbium, quia intelligitur de domo materiali, non de domo conscientiæ: de qua dicitur Ecclesiast. 27. c. si non in timore domini tenueris te instãter, citò subuertetur domus tua, id est conscientia. Nec de domo familiæ, de qua primæ ad Timoth. 3. c. dicitur, oportet episcopum esse irrepræhensibilem, & suæ dõui esse bene præpositum, id est suæ familiæ. &

Esa. 28. dictum fuit Ezechiæ regi. Dispone domui tuæ, scilicet per testamentum, quia morieris, & cæt. & Augu. in ca. quantumlibet. 47. distinct. sic inquit, arrogare mihi non audeo, vt domus mea, id est familia, sit melior quàm domus Abrahæ & cæt. & ita capitur domus in titulo. ff. de senatuscon-sult. Silla. secundum Bal. in l. 1. prima. in princ. ibidem. & idem capitur in l. 1. C. ne liceat potentio. aliquando tamen domus accipitur pro patrimonio. l. 1. C. de ingenuis & manu. vbi si testator reliquerit vxorem suam vsufructuariam totius domus, intelligitur, id est totius patrimonij teste Salic. ibi. Et quid contineatur appellatione domus, vel illorum de domo, tradit Barb. in repet. l. cum acutissimi. col. 57. de fideicom. & in addit. ad Bal. in rub. de duob. fratri. in vsibus feudo. & consil. 20. illud. col. 4. in 2. vol. Corneus consil. 55. pro decisione. col. 3. in primo vol. Benedict. in repet. c. Raynutius. in verbo, & domum. de testa. Alex. in l. ex facto. §. 1. nu. 55. ff. ad treb. consil. 223. in 2. vol. Nec intelligitur hic textus de domo sepulturæ, de qua Dauid psalmo 48. Sepulchra eorum domus illorum in æternum. Nec de domo gloriæ, de qua Dauid psalmo. 25. ait. Domine dilexi decorem domus tuæ, & psal. 121. Lætatus sum in his quæ dicta sũt mihi, in domum domini ibimus: quod Deus Optimus Maximus concedere dignetur:

nam beati ſunt qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Pſal. 83. Laudabimus ergo D. Ieſum, qui per paſſionem ſuam illam domum nobis præparauit per æterna ſæcula: Amen.

Spes mea Chriſtus.

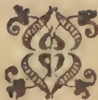

TRACTATVS

CONGRVÆ PORTIONIS beneficiorum, vicarijs maximè debitæ breuis, & admodum vtilis, ac in forensi iudicio vsu veniens.

AVTHORE D. PETRO Rebuffo de Montepessulano doctore, celeberrimo.

1614.

REVERENDO IN CHRIsto patri & D. Nicolao Psalmeo. episcopo & comiti Virdunensi, sacrique imperij principi, Petrus Rebuffus.

S. P. D.

EXimia tua virtus, antistes integerrime, præstánsque & singularis eruditio, quam multis argumẽtis iamdudum habeo cognitam, efficit, vt quibuscunque modis possim vnicè cupiã tui nominis & dignitatis splendorem, non solùm his temporibus adaugere, sed & monumentis literarum posteris tradere. & quãuis tua virtute ipse in dies magis ac magis ornatior atque illustrior euadas: tamen quia me tibi quoque deuinctum conscius sum, & agnosco, cùm aliud non habeam, quo satisfacere queam tuis magnis in me meritis, nolui ex his quæ possum etiam perquam exiguis, argumentum aliquod, & testimonium non ingrati animi non præbere. nec enim possum obliuisci, aut silentio præterire tuã erga me beneuolentiam, illamque pietatem

(nec dicam solùm humanitatem) qua maximo meo in periculo à te aliquando sum susceptus. nam cùm Lutetiæ ex familia mea nõnulli pestis morbo (vt tota pene vrbs) acerbissimè premerentur, ad me derelictum ab omnibus, vt morbi immanitas etiam socios, velut *Taurous atimagelountas* efficit, ita tu ipse venisti non rogatus; vt non solùm interpellaueris, imò potius coegeris periculi effugiendi causa tecum cum omni familia mea in abbatiam diui Pauli, cuius eras tunc abbas, Virduni, in Lotharingiam proficisci atq; secedere: quo in loco amœnissimo, ita exceptus liberalissimè & humanissimè diu tecum fui, donec sedato Lutetiæ morbi ardore, redire muneris necessitate sum coactus. Quæ, cùm in mentem veniunt, & cætera alia tuæ erga me beneuolentiæ argumenta, vsqueadeo afficior: cum eis satisfacere, saltem ex parte non possim, vt grauissimè feram, totòque animi voto (postquam nihil aliud habeo) tibi summa omnia à deo optimo maximo deprecer, & summopere gratuler tibi illam dignitatem, ad quam nuper es prouectus, & merito sanè tuo, si vllo vnquã alius, tanto enim es pietatis, Christianæque religionis studio affectus, iuris diuini humaníque præceptis consultissimus, vt tua illa respub. Vertodunorum se beatam, felicémque dicere iure possit, quòd talem nacta sit præsulem; cuius non doctrina modò præclarè

institui, sed optimo vitæ exemplo magnopere augeri possit. & faxit deus optimus maximus, vt vel illa hac felicitate diutius gaudeat, vel tu (vt es idoneus) ad maiorem rerum curam proueharis. Interea, hoc qualecunque sit munus, vel potius chirographū agniti debiti lubenter accipe multò maiora, si possimus, in tuam gratiam, & si non paria dignitati tuæ, ex integerrimo tamen animo, & tui amantissimo atque obsequentissimo, expectans.

Vale, & vt soles, nos ama,

Tractatus congruæ portionis incipit.

1 CVM ista sit vtilis, & in iudicijs frequens materia, ab amicis (quorum iustis nihil denegare soleo petitionibus) rogatus sæpius fui, vt illam parum, in variis tamen locis tractatam, breui quodam compendio, & planè pertractarem. quod & si mihi difficile esse putauerim, tamen illis pro virili satisfacere conabor. Et vt demum hæc parum nota omnibus materia indigentibus notior fiat, laboréisque illorum, qui eam efflagitant, leuare hisce scriptis possim, sequentia hoc squalido pestis, & belli tempore, quo animus studiosorum torquetur, & ferè in irritum cedit, reluctante pene Minerua, hæc dictare tentaui: in quibus, lector beneuole, si temporis, iniuriam respexeris, boni (vt spero) consules. & ne in his vlterius tuam animi integritatem remorer: à me ista in hoc describētur tractatu.

2 *Totius tractatus descriptio.* Primò, quare dicatur, & quare congrua portio vocetur, *Tomeros epiuallon* Græci vocant. Secundò, quamobrem inuenta sit. Tertiò quid sit. Quartò quis istam congruam portio-

portionem petere possit. Quintò, à quo peti rectè debeat. Sextò, qua actione experiẽdum sit. Septimò, corã quo iudice hæc portio congrua peti commodè valeat. Octauò, quomodo assignari debeat. Nonò, quanta assignari. Decimò, in quibus rebus possit. Vndecimò, quæ isti debeant vicario in hac congrua computari portione. Duodecimò, an congrua portio tolli possit. Vltimo, an curatus, vicariúsve perpetuus, monasteriũ, seu patronus, episcopus, vel alius in decimis, & aliis sit de iure communi fundatus: & quæ sit vtilitas ad hoc dignoscendum. Quibus summatim discussis, congruæ huic prouisum erit materiæ.

In primis congruum emanat à verbo, cõgruo, quod significat conuenit, expediẽs est. & hoc verbum à gruibus tractum esse quidam asserunt: quæ inter se ita conueniunt, vt nec volando quidem sic, nec pascendo segregent. Vnde iurisconsultus hoc verbo sæpius vtitur, sic inquiens: Congruit bono & graui præsidi curare, vt pacata atque quieta sit prouincia. l. congruit. ff. de offici, pra sid. & alibi sic ait: Illam enim æquitatem debet admittere censitor, vt officio eius congruit releuari eum qui & cæt. in l. forma. § illam. ff. de censib. facit. l. semper. §. licet. de iure immuni. & congruit rationi. l. 4. de vsufruc. accrescen. arbitrio bonæ fidei iudicis congruit. l. videamus. in fi. ff. de in litem iurãdo. 5 *Congruo vnde.*

4 Item congruens munus vocatur personæ conueniens, in l. 1. in fi ibi, & muneribus congruentibus fungi curet ff. de decuri. l. & si filium. ibi, honores, qui filio decurioni cõgruentes. de muneri & honori. Inde congruenter respondere in stipulatione concipiẽda promissor debet. l. 1. ff. de verb oblig. §. in hac. illo titu. in institu. consona & cõgruens debet esse responsio interrogationi, quoad sensum, non quoad verba, vt olim: sed sufficit quòd vterque intelligatur. d. §. in hac.

Congruẽs munus.

5 Etiam congruũ conueniens dicitur. Quid enim tam congruum fidei humanæ, quàm ea quæ placuerunt inter contrahentes seruare? l. 1. ff. de pact. Inde congrua interpretatio, conueniens & apta. l. item veniunt. §. aptanda est nobis singulis verbis senatusconsulti congrua interpretatio. ff. de petitio. hære. & obligamur verbis, cùm præcedit interrogatio, & sequitur congrua respònsio. l. obligamur. §. 1. ff. de actio. & oblig.

Congrua inter, retatio.

6 Ad hæc congrua portio conueniens dicitur, quod conuenire debeat illi, cui est assignata, quæ interdum vocatur sufficiens. in c. extirpandæ. in fi. princip. ibi, portio presbyteris ipsis sufficiens assignatur. de præben. & ibidem in §. fi. vocatur congruens portio sed in c. de monachis. dicitur congrua substentatio. & in cle. 1. de iure patro. & in c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. interdũ por-

Congrua portio conueniens.

tio nominatur cõpetens, in c. 20. vbi autem de deci. in 6. & in c. 2. de supplen. negligen. præla. & in c. postulasti. de rescript. & c. cum in. de constitu. sed communius appellatur congrua portio, quo nomine etiá papa vtitur. in c. beneficium. de regula. in 6. Et sic congrua portio dicitur sufficiés, conueniés, & competens, vt vicarius inde commodè viuere posit, per glo. in d. c. vno. in verbo, absque penuria. de statu regula. in 6. 7.

De congrua satisfactione expensarũ, scribitur in c. fina. §. in aliis. vt li. non contest. Hæc de prima quæst. vt dicatur cõgrua portio conueniens, & sufficiens. & ideo cõgrua vocatur, quod conuenire & congruere debeat ei cui est asignata: & cum communius sic vocetur, hoc nomen huic tractatui indidimus. De iure congrui tractat. Mat. de afflí. in trac. de iure prothomiseos.

SEcundò quæro, quamobrẽ introducta sit hæc congrua portio? Respon. multis de causis. Primò in fauorem ecclesiarum, vt per bonos & sufficientes vicarios animarũ cura diligéter exerceatur, & illis laudabiliter deseruiatur in diuinis: quibus de ipsarũ ecclesiarũ prouentibus necessaria congrué submistrentur. c. cũ ex eo. versi. porro. de elec. in 6. Et si eccl. in diuinis deseruiétes nõ haberét cógruã portioné, nõ inuenirétur idoneę personæ, quæ huiusmodi ecclesiis vellent deseruire, c. 1, de præbend, in 6. ob id fauor 8 *Quare introducta sit cõgrua portio.*

ecclesiarum est, vt iustam portionem vicarij perpetui habeant.

9 Secundò in fauorem etiam personæ. i. vicarij perpetui, vt commodè viuere possit. c. de monachis. de præben. & vt non cogatur mendicare, vt infelix clericus. dicit tex. in ca. diaconi. 5. in 96. distinc. & sicut episcopus non debet aliquem ordinare, qui ex patrimomio, vel beneficio non habeat vnde viuere possit, alioqui episcopus prouidere ei tenetur. c. episcopus. & c. cum secundum. de præben. ita non debet instituere vicariũ, qui non possit commodè viuere. clemen. 1. de iure patrona. nec etiam debet episcopus constructioni ecclésiæ consentire, nisi prius congruè dotetur. c. nemo de consecratio. distinct. 1. glos. in ca. cum sicut. de consecratio. ecclesi. Item vnioni ecclesiæ episcopus dissentire debet, nisi congrua portio presbyteris illarum reseruetur. c. exposuisti. in fine. de præbendis. Ergo hęc portio con-
10 grua in fauorem personæ est introducta.

Tertio, in episcopi fauorem, vt ex illa cõgrua portione curatus seu vicarius iura episcopalia ei persoluat. d. c. de monachis. de præben. & alia iura, quæ scribuntur. in c. conquerente. de offic. ordina. quæ non posset vicarius exoluere, si congruam portioné non haberet, & sic episcopus ea amitteret, ergo in eius vtilitatem etiam est introducta hæc portio congrua,

Quartò in fauorem plebis & populi, vt habeant vicariũ doctum, à quo instrui possint, vt dixi. in §. statuimus. 2. de collat. in concord. Item populus cui ministrat spiritualia, eum alere teneretur, si non haberet congruam portionem: quoniam postquam presbyteri seminant spiritualia, dignum est vt metant temporalia, iuxta diui Pauli sentẽtiam ad Corin. 9. quæ describitur in c. cum ex officij. in fi. de præscrip. quo onere plebs liberatur, si sacerdos congrue viuere possit. 11

Plebs an alere teneatur sacerdotem ei sacra ministrantẽ.

12

Quintò, in fauorẽ pauperum, vt ipsi quidem à vicariis & curatis hospitalitatem exercentibus ali possint. d. c. de monachis. nempe diuus Paulus vult clericum hospitalem esse debere: quod ostendit diuus Hierony. in epistola ad Oceanum, de vita clericor. in fi. sic inquiens: Hoc præcepto patet Abraham & Loth angelos susceperunt, quia hospitalitatem inter cæteras dilexerũt virtutes. Sic & Onesiphorus Paulum doctrinæ fontẽ suscepit, hi imitatores sint vestri, & ne sinatis incolam præterire, quin apud vos panem comedat, hæc ille, & quia hanc hospitalitatem clerici non seruabant, & laici decimas detrectabant.

Hospitalẽ clericum esse decet.

13

Audite quid dicat de hac re diuus Augustinus: Maiores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia decimas deo dabant: modò autem quia discessit deuotio, accessit indictio fisci, nolumus cum deo partiri decimas,

Clerici & laici cur nunc opprimãtur.

modò autẽ tollitur totum. hoc tollit fiscus quod nõ accipit Christus.c. maiores.16. q.7. Ideo si nostri episcopi & alij hospitalitatem seruassent, & laici decimas persoluissent, tot & tantis oneribus grauati non fuissent: ideo hæc quasi postliminio sponte vestra si sapitis recipite: & grauaminibus ac oneribus liberabit vos deus, nec duplici onere vos grauari ille patietur: vt abundè scripsi in tracta. de deci.q. vlti. vbi.26. pœnas in non soluẽtes decimas scripsi, & vtilitates eas soluentibus.

Episcopus an non petenti congruã portionem assignare possit.

14 Ex quo infert Card. in d. clemẽ.1.§.fi. quòd episcopus potest assignare congruã portionẽ præsentato, etiã non petẽti, tũ quia sua interest, tũ etiã quia publicæ interest propter hospitalitatẽ: & collusio presentati cũ patrono nõ debet nocere aliis. c. 2. de collusio. detegend. quod intelligerẽ verũ, antequam presbyter instituatur: post verò institutionem secus, quia cõuenitur institutus ad hospitalitatẽ, & ad alia onera: & si velit soluere ex bonis patrimonij sui iura episcopalia, & hospitalitatẽ, potest. Hoc enim iudiciũ non datur, nisi postulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. & ibi docto.

Portioni congruæ vicarius non renũciat.

15 Secũdò, quòd curatus vel vicarius huic portioni non potest renuntiare quo ad præiudiciũ successoris, nec in toto, nec in parte: ideo si cõtentus fuerit minima portione, nõ præiudicabitur vicario post cũ futuro, vt dicetur inferi⁹ q. 11. propter rat. superius descriptas.

Tertiò etiam in præiudicium episcopi fa- 16
ctum à vicario non valebit sine episcopi cõ-
sensu, cum episcopi intersit, vt superius di-
ctum extitit. & cum quis lædi potest, est vo-
candus. l. de vno. ff de re iud ca. alia nunc
missa facio huic quæstioni affinia. 17

Congrua portio quid sit.

Tertia quæstio se nunc offert, ista videlicet, Quid sit cõgrua portio? Respõdeo, est pensio sufficiens clerico perpetuo in beneficio instituto, ex prouentibus illius commodè viuere non valenti, ab eo qui decimas & alios ecclesiæ fructus recipit, debita.

Dicitur in definitione, seu verius descriptione, pensio, sumendo illud verbum generaliter, pro qualibet portione: nõ de ea quã dictauimus in tracta. de pac. fi. possess. post Fely. in c. ad audientiam. 2. de rescrip. etiam dicitur quòd est pensio sufficiens. nam congruè & sufficienter debet sacerdoti ecclesiæ deseruienti prouideri d. c. de monachis. & paria sunt non prouidere, & non cõgruè, quo ad hoc, vt agi possit, vt inf. dicetur.

In definitione etiam dicitur clerico per- 18
petuo ad remouendum temporalem, qui ad
tempus impedimenti tantùm præficitur, ra
tione fortè studij. c. cum ex eo. de elec. in
6. vel infirmitatis, vel alia iusta de causa:
& huic non prouidetur de hac congrua
portione, tum quòd potest remoueri ad
nutum præficientis, licet id temporis quo
seruit ali debeat, tum etiam quia non ha-

Vicarius an ... habeat ... manu...

bet curam animarum, sed eam exercet nomine curati vel rectoris. gl. in extraua. execrabilis. in verbo, temporales. de præben. in extrauagan. Iohan. 22.

9 Item hæc congrua portio clerico assignatur, qui in beneficio institutus, & suffectus est perpetuò ad seruiendum illi beneficio, & ad vitam suam, & habet titulum, & nomine suo curam exercet, & communi nomine vicarius vocatur, licet aliquando etiam curatus sit, vt inferius dicetur. cle. vna. de offi. vica. c. postulastis. de rescri. c. extirpandæ §. qui vero. de præb. Et dixi clerico cuius nomine venit tam sacerdos, quàm alius etiam primæ tonsuræ: vt Panor. scribit in rub. de vit. & hone. cleri. quia isti volenti promoueri ad sacros ordines, etiam congrua portio assignari debet per generalitatem tex. in d. c. 1. de præben. in 6. Et quia beneficia curata etiam isti clerici possunt habere, dummodo intra annum promoueantur. c. licet cano. de elect. in 6. & c. si pro clericis. de præben. ibid. sic & ista: ideo si illa habeant, eis prouidebitur de congrua portione, licet non sint sacerdotes Reliqua verba in definitione contenta, inferius explicabuntur: & aliàs vicariorum species tradit Panor. in d. c. postulasti. Imol. & alij in d. clem. vna. & Auriol. in addi. de monteclaud. in c. super. eo. de preb. in 6 & Bertach. in tract. de episco. 7 parte. 4. lib. & ego plenissimè in praxi beneficiali post princ.

Clericorũ nomine qui contineantur.

QVartò quæro, quis istam portionem 20 petere possit? Respon. vicarius ecclesiæ perpetuus vel curatus ipsi beneficio deseruiendo perpetuò præpositus, c. 1. de præb. in 6. d. c. extirpandæ. & iuribus proximè allegatis.

Quis congruã portionẽ petere possit.

Notandum est quòd religiosis olim propter religionis zelum, multa dabantur bona, 21 & ecclesiæ prouentus, quia piè viuebant, & deo optimè seruiebant, & licet multa illis darentur, tamen victu & tegmento contenti erant, vt inquit diuus Paul. nos debere esse, reliqua ipsis pauperibus impartiebantur, & vicariis perpetuis ecclesiarum eis vnitarum non pauca tribuebant. Sed quia cœpit auaritia illorum excrescere. c. auaritiæ. de præb. & bona pauperum, & vicariorum retinere, non assignando eis nisi decimamsextam partem fructuum beneficii, ob id non valebant vicarii congruè viuere: quáobrem iura fuerunt promulgata super hoc sequentia.

Primùm, Alex. statuit in c. de monachis. de 22 præbẽ, quòd religiosi nullos habeant præsentare ad ecclesias, in quibus temporalia & ius habent patronatus, nisi eis assignent congruam portionem, qua congruè viuere possint, hospitalitatem tenere, iura episcopalia soluere, & alia onera supportare. Verum quia religiosi instituebant & destituebant vicarios conquerentes, pensionibusque eos onerabant, & quandoque nolebant aliquos præsentare, vt ipsi religiosi omnia occuparent

Iura multa pro hac portione constituta.

bona, ob id super hoc prouidit Clemens.3. voleas vt antiquus & debitus ecclesiæ status seruetur: & si religiosi intra sex menses non præsentauerint idoneum, tunc liceat prælato prouidere idoneo. tex. in ca. 2. de supplen. neglígen. prælato.

23 Verùm enimuero quia illæ decretales etant tantum factæ contra religiosos exemptos, & ideo alii nō exempti, vel seculares patroni prouidere ipsis vicariis nolebant, cum de eis nihil statutum fuisset. quamobrem, Clemens 4. statuit prædicta iura habere locum tam in religiosis exemptis, quàm in non exemptis, & in aliis patronis etiam secularibus, text. in c. 1. de præben. in 6.

24 Sed quia moram faciebant patroni in hac portionis congruæ assignatione, ob id statutum fuit in concilio Viennensi, vt archiepiscopus vel episcopus præstitueret terminum patrono, ad assignandum istam congruam portionem vicario: quam nisi intra illud tempus præscriptum illud patronus assignaret, authoritate sua poterat episcopus præsentatum admittere, & in pœnam præsentantium ad diœcesanos ipsos potestas assignationis huiusmodi deuoluebatur, etiā non expectatis sex mensibus. clem. 1. de iure patro. Ecce iura super hoc statuta.

25 *Portio an prius sit.* Et quamuis ibidem tex. dicat episcopum extunc, id est elapso termino ab episcopis prestituto debere presētatū admittere, & po-

ſtea portionem congruam aſſignare: tamen Anchara. Cardi. & alii iuris interpretes dicũt illius textus ordinem non eſſe neceſſarium: quos ſequitur Cæſar Lamberti, in tracta. de iure patr. arti. 10. q. principa 3. partis. 2. lib. fortius probans, quia aſsignare prius tenentur religioſi, quam præſentare: ergo & epiſcopus, nam ad illum deuoluitur ius cum ordine. clemen. 1. de ſupplend. negligent. prælat. etiam quia hæc aſſignatio loco dotis habetur, ſecundum eum. Et aſſignatio eccleſiæ prius fit, quàm conſtruatur. can. nemo. de conſecr. diſtinct. 1 c. vlt. de eccle. ædifi. nec obeſt verbum extunc, quia papa non determinat ordinem. hæc ille.

aſsignãdo quàm recipiatur præſentatus.

26 Ego verò arbitror ordinem textus clemen. ſeruandum eſſe, & debere epiſcopum prius admittere præſentatũ, & eum inſtituere, quàm aſſignare illi portionem, inſequendo ſtatuta in illo tex. d. clemen. 1. alioqui fruſtra eſſet ibi ordo ſtatutus, & verba ibi deſcripta nihil operarentur, contra tex. & ibi gloſ. in l. 1. ff. quod met. cau. quia debet eſſe fundamentum antequam ædificemus: & eſſe aliquis debet, cui portionem aſſignemus. arg. c. cum Paulus. 1. q. 1. ſed ſi prius ordinarius aſsignaret, quàm inſtitueret, ignoraremus cui aſsignaret: igitur prius debet fieri inſtitutio, quàm aſsignatio Nam aſsignatio pro perſonæ conditione fit, vt inferius dicetur: igitur prius quærenda erit perſona, quàm aſsi-

Authoris ſententia quòd prius inſtitutio fiat portionis, quàm aſſignatio contra doctores.

gnatio fiat.l.si quæramus ff.de testa.ergo institutio prius fiet ab episcopo, & interrogabitur institutus an sit idoneus,antequam instituatur. Nec obest quòd patroni prius assignent.hoc verum est,vt episcopus videat,antequam præsentationem admittat,si portio personæ præsentatæ sufficiens sit, non , & vt recuset præsentatum, si non habeat congruam portionem, & hoc est introductum in pœnam etiam patronorum, vt d. cle.1. Sed cùm est deuolutum ius ad episcopos, non est timendum de congrua portione, quam ipse episcopus assignabit, pro qualitate personæ institui:quam qualitatem instituti prius scire oportet. & sic est diuersa ratio in episcopo,& in religiosis,seu in patrono : quia semper debet esse certus is , cui portio assignari debet. Nam incerté portio assignari non solet , vt inferius dicetur : & non dicitur incertus patronus de præsentato, cum ipse eum præsentat, quia iam elegit eum ad præsentandum, ergo illi incertus non est : & ideo diuersum est statutum in d. cle. in patrono , & in ordinario.

Non obest quòd ad episcopum deuoluatur ius cum illo ordine dictæ clemen. vnicæ. 27
Deuolutio quando nõ fiat cũ qualitate & onere.
Respond.hoc non esse verum , quando aliud expressum esset,sicut in dic.clemen.2.de iure patron.est expressum , vt admittatur præsentatus ab ordinario, & postea ei portio assignetur,& patronus prius eligat personam, & in-

ueniat, quàm illi portionem aſſignet:

Non refragatur quòd aſſignatio dotis eccleſiæ prius fieri debeat, quàm conſtruatur, ergo & aſsignatio huius portionis. Reſpon. iſta eſſe diuerſa. nam in aſsignatione dotis eccleſiæ eſt expreſſum, ne ædificatæ eccleſiæ ædificans poſtea dotem aſsignare recuſet, & illam eccleſiam deſolotam & pauperem relinquat: quod etiam fortè patronus faceret, ſi ab eo præſentatus eſſet inſtitutus. ob id ſtatuitur vt patroni prius aſſignent portionem: & ſi non aſſignauerint intra tempus ſtatutum, tũc epiſcopus ad quem eſt deuolutum ius, & prouidendi, & aſſignandi portionem congruam non relinquet eccleſiam, cum de ſuis bonis non prouideat, ſed admittet præſentatum à patrono, ſi idoneus ſit, & illi admiſſo pro cõditione perſonæ de congrua prouidebit portione: & ſic ſatisfit patrono, cum epiſcopus admittit ab eo præſentatum, quem ipſe inſtituit, & portionem aſſignat. & ſic planè loquitur ille tex. quamuis doct. contra ipſum expreſſè decidant. Vnde ſic concludendum eſt, epiſcopum admittere prius debere præſentatum à patrono, ſi idoneus ſit, & poſtea illi de congrua portione prouidere.

29 *Epiſcopus præſentatum non idoneum recuſare poteſt*

Si autem præſentatus non fuerit idoneus, tunc poterit epiſcopus repellere eum, vt à iure ei conceditur. c. quod autem. & c. cum autem. de iure patronatus. Et licet textus dicat in d. clem. I. ex tunc diœceſanos admittere

debere præsentatum, certè intelligi debet, si præsentans fuerit idoneus : nec enim credendum est Romanum pontificem, qui ius tuetur, quòd aliàs excogitatum est multis vigiliis, & inuentum vno verbo subuertere voluisse, c. ecclesia. 2 de electio. l. si quando. C. de inofficioso testam. Et ita debet intelligi tex. in d. clem. 1. dum dicit, nisi aliud canonicum obsistat. & tunc dicit Panorm. in c. cum vos. de offic. ord. col. 2. Prouidebit episcopus etiam si esset patronus laicus: & si episcopus nollet admittere idoneum, superior archiepiscopus posset, c. nullus. vbi doctores. de iure patronatus.

30 Superest igitur episcopum seruare debere ordinem textus in d. cle. 1. descriptum, ne frustra occupet membranas. c. si Romanorum. 19. distinc. & vt aliquid operentur verba ibi posita, & aliis rationibus premissis: quia si episcopus reciperet præsentatum antequam ei esset prouisum, & patronus postea nollet prouidere, vel moreretur: difficilius esset episcopo curare vt præsentato prouideretur: ideo certius teneat.

31 *Conuentio de nō petenda cōgrua portiones symoniaca est.* Attamen quia religiosi in principio conuenire solebant cum vicariis de modica portione eis prestanda, quod tamen est symoniacum, aliàs præsentare illos nolebant, quia nō promitterent eis post institutionem nihil aut parum petere, quamobrem sub dissimulatione transiuerunt dioecesam, & præsenta-

tos à patronis indistinctè, sine inquisitione congruæ portionis, admiserunt: & cum vicarii fuerunt instituti, conqueri cœperunt de congrua portione: ideo is cui non fuit congrua portio in initio, scilicet tempore præsentationis, assignata, etiam post ea quocunque tempore eam petere potest. & ad hoc tendunt iura & docto. in dictis locis, sed quia admodum pauca iura super hoc sunt constituta, ideo oportebit ex latebris vtriusque iuris alia perquirere, & ex similibus ad similia procedere. iuxta l. non possunt. ff. de leg. Quare ista materia difficilis, & pœna ignota est visa. Ob id, vt iter quoddam ad illam præbeam, hic aliquas faces incendam, vt alibi perquiri & inueniri ex his possit: quia in ignotis facilè erratur. boni si lubet consuletis.

32 Notandum est, quòd religiosi variè ecclesias posident: interdum temporalia habent. i. beneficii fructus, decimas, & alios redditus, & spiritualia simul, quod pleno iure haberi dicitur, vel vtroque iure. in c. cum & plantare. & in c. quoniam per confessionem. de priuileg. & tunc dicuntur habere pleno iure, & quando iura quasi episcopalia habent, & episcopus nullum ius episcopale in eis exercet, sed tota iurisdictio pertinet ad abbatem, vel ad alium prælatum, vel capitulum, tex. & ibi Panor. & alii in c. in Lateranen. de præben. c. querelam. de elect. nec desiit

Religiosi variis modis ecclesias possidēt.

Iura quasi episcopalia quis habere dicatur.

ob hoc pleno iure haberi: quamuis episcopus aliqua beneficii temporalia recipiat, per text. in c. cum venerabilis. de censib. & in his ecclesiis constituuntur vicarii temporales ad nutum reuocabiles. quibus non prouidetur de congrua portione, vt suprà dictum extitit. Sed de his loquitur tex. & glo. in clem. vnica. in fi. de suppl. negl. præl. Et cùm episcopus eximit aliquam ecclesiam, retinet correctionem, procurationem, & cathedraticum. tex. in c pastoralis, de dona. c. cum venerabilis. de censib. glos. nota. in c. visis. 16. q 2.

33 Si tamen concedatur ecclesia religiosis pleno iure, non poterunt ex hoc conuertere fructus ecclesiæ donatæ in vsus proprios: sed sicut episcopus qui ecclesiam pleno iure habet, non recipit ad suam vtilitatem, ita nec ipsi religiosi, nisi episcopus sic donans ecclesias prius fructus recepisset: tunc & illi quibus est donata, illos capient. tex. in d. c. pastoralis. de donatio. Sed per illam donationem pleno iure habebit donatarius regimen in spiritualibus, & temporalibus, & iura quasi episcopalia. tex. in c. quoniam. de priuil. Inno. & Panor. in d. c. pastoralis. de priuile. vbi dicunt in hac donatione consensum episcopi ecclesiæ donatæ ex necessitate requiri. cautius est tamen, vt episcopus vtriusque ecclesiæ tam donatæ, quàm donantis consentiat.

34 Aliquando ecclesiæ vniuntur mensis prælatorum vel capitulorum: & tunc possunt

De vnio-

præ-

prælati, vel capitula quorum mensis sunt vnitæ ecclesiæ, fructus ad suos vsus conuertere: quod aliàs nõ possent. glo. sing. in cle. vna. in verb. ad mẽsam. de exces. præla. quã approbat & elucidat Paul. de Roma. in tract. de pensio. ecclesiast. c. 1. nu. 7. & seq. Et in hac vnione ad mensam facienda solent vicarii ecclesiis parochialibus perpetui reseruari, cui debet portio congrua assignari, iuxta papæ mandatum in vnione appositum, his verbis: reseruatis tamen de ipsis fructibus, redditibus, & prouentibus beneficiorum ipsorum, si ecclesiæ parochiales fuerint, pro singulis perpetuis vicariis, in singulis eisdem parochialibus ecclesiis instituendis portionibus, ex quibus dicti vicarii congruè substentari valeant, & alia sibi incumbentia onera supportare, ac prouiso quod alia beneficia huiusmodi, quæ parochiales ecclesiæ non existunt, debitis non fraudentur obsequiis, & animarũ cura in eis, quibus illa imminet, nullatenus negligatur. cle. 1. de prę bẽ. Ecce quod in vnione ad mensam constituuntur vicarii perpetui, quibus est congrua portio facienda, & de his etiam loquitur hic. Et hodie tot factæ sunt vniones, per quas & nominati, & graduati ferè priuati sunt beneficiis: & ideo omnes istę annullatæ nouiter fuerunt in concilio Tridẽtino, in septima sessione, & antea in concilio Constantien. & istæ vniones fuerunt causæ multorum apostatarũ, & fortè hæresum. hoc

ne ad mensam.

probat experientia, quod vtinam non esset

35 Item his addendum est, quòd si episcopus, vel abbas ecclesiam sic mensæ vnitam conferat alicui in titulum, videtur eam separare à mensa: sed non præiudicabitur successori, quin mensæ applicet, sed sibi tantum qui contulit. tex. vbi Barb. in 3. col. in cle. 1. de rescript. & iuramentum de non alienãdo, à prelato præstitum in initio concessæ administrationis, iuxta. c. ego N. de iureiur. refertur ad res quæ sunt de mensa, & ad eas res, quarum directum & vtile dominium est penes ecclesiam: nõ autem ad bona feudalia, quæ nonobstante iuramento, secundum consuetudinem infeudari poterunt. tex. sing. in c. fi. de feud. plenè docto. tradunt.

36 *Vicarius amoueri à patrono nõ potest.*

Quandoque religiosi percipiunt temporalia ecclesiarum tantùm, & sufficiunt vicarium perpetuum: & isti etiam debet prouideri de congrua portione. & de his vicariis loquitur tex. in. c in Lateranensi. & in c. de monachis. de præb. clem. vnic. de offi vica. & isti destitui ab ipsis patronis non possunt. vt ibi. & c. 2. de supplé. negligen. præl. Feder. consil. 95. super dubitatione. quia habentes temporalia & redditus præsentare ad ecclesias debent, non autem priuare. c. vlt. de iure patro. & d. c. de monachis. nisi etiam fuerit præscriptum. c. cum olim, de præscrip. & nisi de episcopi consensu. d. c. in Lateranensi. de præben. & licet ad præsentationem eorum fue-

rint ab episcopo instituti, tamen ipsi de cura plebis respondere debent. d. c. in Lateranẽsi. & in c. cũ & plãtare. §. in ecclesiis de priuileg.

Potest tamen petere patronus institutum amoueri, si dilapidet ecclesiæ bona, vel ex alia iusta causa. c. filiis, 16. quæstio. vltima. doctor. in c. ex parte A. de testibus. Iohan. Andr. in regula, indultum. in mercurialib. & Federic· Senen. d. concil. 95. colum. 1. quod nunquam vidi obseruari. Nam si obseruaretur hodie, multi etiam prælati eorum dignitatibus destituerentur, qui bona ecclesiarum in suarum animarum perniciem passim degluti-unt, & dilapidant. 37 *Dilapidãs bona ecclesiæ, ab ea remoueri potest.*

Aliquando religiosi idoneum ad vicariam perpetuam, pensione ipsis reseruata, præsentant. verum quia illum pensionibus magnis onerant, quæ nec duo, vt parœmia vtar, Aegyptii ferrent. ideo vicarius ecclesiis competenter paupertate nimia oppressus, deseruire non valet, nec iura episcopalia soluere neque hospitalitem, sicut conuenit transeuntibus impertiri. c. 2. de supplẽ. negl. præla. Et tunc vicarius potest agere, vt ab illo excessiuo onere liberetur, reseruata sibi congrua portione: & ita etiam prouidebitur, vt ibidem habetur. 38 *Oneratus vicarius liberari debet.*

Et hoc casu quando ecclesia donata monasterio fuit ad vsus proprios, & monasterium, reseruata sibi pensione, concessit eam alteri, debet auctis facultatibus. augeri 39 *Augeri quando pensio debeat.*

pensio: quia fuit imposita ratione fructuum: quibus etiam diminutis, diminueretur. teste Panor. in ca. prohibemus. in fi. de censib. sicut in procuratione debita dicitur, in c. quanto. de censib. vt quemadmodum portio, quæ per bonorum possessionem accesserit, auget legata, ita & quæ decesserit, minuat. Pulchrè iurisconsul. in l. & si contra tab. in fi. ff. de vulga. Et quid videatur datum religiosis, cùm datur eis ecclesia ad vsus proprios, decidit Innoc. & Panor. in c. pastoralis de priuileg. & docto. in c. pastoralis. de dona.

40 Quandoque religiosi præsentant ad ecclesiam, in qua habent temporalia, decimas scilicet & alios redditus, quos vicarius omnes recipit: tunc de illis bonis temporalibus, quæ spectant ad patronos, rationem illis cõpetentem reddere tenetur: & eo casu non est locus congruæ portioni, quia omnia onera tunc subeunt patroni. c. in Lateranensi. de præben. c. ex literis. in fi. de iure patro. c. cum & plantare. § in ecclesiis. de priuil. Quippe marito non debentur fructus dotis, si nõ supportat onera matrimonii. l. fi. §. præterea. vbi docto. C. de iure dot. quia pro oneribus debentur. l. pro onerbus C. eo. l. fi. ff. de doli. except. vbi Bart. & Iacobi in l. cum post in princi. ff. de iure dot. & ita intelligũtur illa iura disponentia presentatos ad rationes patronis teneri. Nẽpe hoc est verum, cum vicarius

Vicarii quãdo rationem patrono reddere tenentur.

reciperet temporalia nomine religiosorum, seu bona ad patronos spectantia: sed tutius est tam patrono quàm aliis, vt congrua portio assignetur vicario, & reliqua patronus suscipiat: aliàs non video quòd vicarius reddere rationem de sua congrua portione teneatur. Nam tex. in d. c. ex literis dicit: vicarius de temporalibus tenetur respondere: quia bona postquam erant donata monasterio, vicarius qui de religiosorum consensu illa bona suscipiebat, meritò de illis debebat respondere: non verò de bonis quæ sibi recipit. Idem habetur. in d. c. cum & plantare. §. in ecclesiis. ibi. ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Et idem dicitur in d. c. in Lateranensi. in fi. ibi. ipsis verò pro rebus temporalibus rationem ex hibeant competentem. & c. sane. 16. q. 2. ibi. sacerdotes de populi cura episcopis rationem reddant, abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant. & ibi glo. Nempe religiosi olim solebant vicariis committere, vt reciperent temporalia & spiritualia administrarent, verum postea vicarii rationem non reddebant de temporalibus iustam: ob id religiosi noluerunt permittere, vt ipsi reciperét, sed tantum portionem suam, de qua iustum non est vt rationem reddant.

Quamuis Panorm. & alii in d. c. in literis. di- 43

Dissentit à cõmuni et nouã præbet intellectum. cant patronum ecclesiasticum habere hanc potestatem, vt ratio illi reddi debeat. secus in laico. & ita assignant differentiam inter patronum ecclesiasticum & laicum. & idem docet Panor. in c. cum ad sedem. in glos. 2 de restitu. spolia. & in d. §. in ecclesiis. quem sequitur Roch. Curtius, in tracta. iuris patro. in verb. honorificum. in vlti. q. dicentes hunc patronum non posse exigere rationem ab hoc vicario minutatim. & hoc etiam firmat Cæsar Lambert. in tracta. iuris patro. lib. 3. artic. 5. q. 2. princip. Deci. verò in c. de monachis. col. 3. de præben. probat vicarium teneri tam ecclesiastico patrono, quàm laico reddere rationem: quia ius patronatus laicis competens est efficacius & maioris virtutis, quam ecclesiasticum. c. cum dilectus. de iure patro. hæc ille.

42 Ego verò teneo vicarios de bonis, quæ rationes vicariæ perpetuæ sibi recipiunt, nec laico, nec ecclesiastico patrono rationẽ reddere cogendos: quia de suis bonis nullus rationem reddere compellitur, sed ecclesia est vicarii: ergo de eo quod sibi recipit rationem non reddit.

43 Secundò, probatur per locum à speciali, *Qui rationem reddant de ecclesiæ fructibus.* rectorem hospitaliũ, leprosariarum, & eleemosinariarum rationes instar tutorum & curatorum reddere teneri. clem. quia contingit. §. 1. de relig. domib. speciale est in illis, ergo ius commune est in contrarium. l. ius singu-

l are. ff. de legib. l. 1. ad municip.

Tertiò, non inuenitur quod vicarius te- 44
neatur patrono rationem reddere, nisi de temporalibus, ergo si illa recipiat, rationem reddet: sed de his quæ vicarius percipit ex sua ecclesia nomine suo, de illis rationé reddere non tenetur. Sed cùm vicarius recipit temporalia, quæ donata erant vel patrono laico, vel ecclesiastico, de illis rationem reddere tenetur, quia non sua recipit, etiam minuratim. secus de fructibus, quos in suam vtilitatem recipit. Ita resideo, quicquid hactenus scripserint doct. Et sic facienda est differentia in hoc, quia interdum vicarii recipiunt oblationes, sepulturas & alia quædam iura ratione vicariæ, & ecclesiæ suæ, & de his nullam rationem patrono reddere tenentur. quia ea recipientes iure suo recipiunt: nisi consuetudo fuerit in contrarium. facit tex. in c. sane. 16. q. 2. vbi sic dicitur: Sanè quia monachorum quidá episcopis suis ius suum auferre contendunt, statuimus, ne in parochialibus ecclesiis, quas tenent absque episcoporum cósilio, presbyteros collocét sed episcopi parochiæ curam cum abbatis consensu sacerdoti committant, vt eiusmodi sacerdotes de populi quidem cura episcopis rationem reddant, abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant: & sic sua cuique iura seruentur. ecce ibi tex. valde accommodum,

& ad hoc clarum.

45 Interdum verò vicarius in temporalibus partem habet: tamen omnia temporalia recipit, tam suo, quàm patroni nomine, vel omnia temporalia patroni nomine recipit, & tunc de illis rationem reddere tenetur, sicut tutor, & alius administrator: nec erit aliis priuilegiatior. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distrahend. de quibus scripsi in l. boues. §. inter. ff. de verborum significat. & sic puto intelligenda iura prædicta. licet doctor. in eis valde cæspitauerint, & alio modo ea intellexerint. Et hodie hoc iure vtimur, vt religiosi & alii patroni vix patiantur sua iura à vicariis recipi, sed illis partem faciunt minorem, quàm possint, de quibus nulla redditur ratio.

46 *Recipiens fruct⁹ primi anni cõgruã portionẽ assignare debet.* Postremò, cõgrua partio dari debet à prælato, qui fructus beneficii primi anni recipit ex priuilegio. c. si propter. de rescrip. in 6. quæ taxatur ad dimidiam. per extrauag. suscepti. de elect. in extrauag. Io. 22 vt abundè scripsi in tracta. de senten. prouisional. in præfa. nu. 111. & sequen. in 14. casu.

47 *A quo petẽda sit cõgrua portio.* QVintò quæri potest, à quo hæc congrua portio peti possit? Respondeo. tam à patrono exempto, quàm non exempto, ecclesiastico vel laico, religioso, vel seculari, siue sint monachi, siue canonici, & sic etiam à capitulo, & generaliter ab his qui ecclesiæ prouentus recipiunt. c. sicut. de sup-

plen. negligen. præl. c. auaritiæ. c. de monachis, c. in Lateranensi. de præben. & d. cle. 1. de iure patro. iuncto. c. 1. de præben. in 6. Et quamuis Cardi. in cle. 1. q. 10. per illum tex. exprimentem personam ecclesiasticam, dicat non habere locum in laico, quia ad laicos non spectant fructus rerum ecclesiasticarum, sed ex toto ad institutum: nec laici bona ecclesiæ possidere possunt. c. causam quæ. de præscript. secus in viris ecclesiasticis. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præl. c. prohibemus. de deci. Si tamen laicus ex priuilegio fructus ecclesiæ reciperet, vel vsurparet, contra eum agi ad hanc portionem poterit, cum sit eadem & maior ratio in eo, quàm in ecclesiastico: & vbi est eadem vel maior ratio, idem ius statuẽdum est. l. illud. ff. ad leg. Aquil. §. porro. ibi, si qua fuit antiquioribus causis similis seu maior. quæ fuit pri. cau. benefi. amit.

48 *Decimas tenens, ad congruam portionem tenetur.*

Etiam is qui ecclesiæ decimas posſidet, tenetur ad hãc portionem, quamuis patronus non sit, cùm decimæ sint tributa egentium. c. reuertimini. 16. q. 1. Nam qui seruit altari vt vicarius, de altari viuere debet. c. cum secundum. de præbendis.

49

Imò qui præscripsit decimas, vel curam contra principalem curatum, tenetur ad hãc congruam portionem: quod posse fieri affirmat. Domi. in c. cum singula, col. 1. de præben. in 6. nempe sicut quarta legitimè ab hæ-

rede, vel hæredibus impleri debet. §. cæterũ. in authen. vt cum de appel. cogno. coll. 8. ita à patronis, & ab his qui bona ecclesiæ recipiunt, hæc portio est supplenda. Et cum in hoc casu neminem inueniam priuilegiatum, illi dare priuilegia non est mihi liberũ: ideo omnes tenentur ad hanc congruã portionem, qui decimas & beneficij fructus recipiunt.

50 *Plures patroni, ad portionem congruam simul tenentur.*

Et si plures sint patroni, ab omnibus simul petetur non à singulis in solidũ, sed pro ea parte quam possidẽt, vel fructus recipiũt. tex. accommodus in l. 3. §. fi. ff. de alimen. & ciba. lega. l. si libertus. 1. §. libertus. de bo. liber. ibi, residuum ex debita parte sibi omnibus hæredibus pro portione cuiuscunque aufert.

51 *Conueniẽdi omnes patroni ad cõgruam portionem.*

Et ideo, si vicarius vnum tantùm patronum conuenerit, is pro virili parte condemnabitur, & non ad totum, reseruata tamen actione vicario contra alium fructus alios possidentem, & imputabitur vicario: quare simul non conuenit omnes, vt ab omnibus integram portionem & congruam exigeret: nisi illi omnes vnum collegium, vel corpus facerent: tunc singuli non conueniuntur, sed totum corpus: vt d. c. de monachis. c. 1. de his quæ fiunt à maio. par. c. & doct. in c. cum omnes. de constitu. & fatuus est vicarius qui vnum conuenit, si plures sint: quia finito vno contra vnum processu, contra alium in-

choare aliam litem oportebit: quòd non faceret, si omnes conueniat. ob id consulo curatis, & vicariis vt omnes decimas tenentes, & alios ecclesiæ fructus, in ius vocent, & ab illis simul decimas petant, & saltem noualium decimas: quas si obtinere non possint, petant portionem congruam. & ita solet fieri, vt inferius plenè explicabitur, nisi teneret vnum, tunc illum potest dimittere & agere contra alium, vt etiam vidi fieri.

SExtò, qua actione petenda sit hæc congrua portio? Respondeo, condictione ex lege, siue ex decretali, de monachis. Nempe si obligatio lege noua introducta sit, nec cautum sit, quo actionis genere experiamur ex lege agendum est. l. vnica. ff. de condictio. ex lege, & ibi plenè docto. Bar. in l, quod ex his. de adult. Spec. in tit. de solutio. in fi. libellum concipiendum docet super hac condictione ex lege. 52 *Actione qua agendum sit.* 53

Si verò vicarij grauibus fuerint oppressi oneribus, poterunt petere ea sibi adimi, & reformari, vt superius dictum extitit: prout dixi de pensione onerosa beneficio imposita, vt reformari etiam possit vsque ad quartam partem. in tractatu de pac. fic. possessorib. in ampliatione decimaoctaua.

Hodie in praxi solent curati & vicarij perpetui petere veteres decimas, & nouales sibi adiudicari: & si tales patronus assertus ostédat titulum, saltem petunt in subsidium 54 *Praxis quotidiana.*

congruam portionem, & cæter. & hoc coram iudice ecclesiastico. Si autem agatur super beneficio possessorio coram seculari, & curatus seu vicarius dicat se in possessione percipiendi decimas, tam antiquas, quàm nouales: ob id petit se manuteneri in illis, & interim congruam portionem per modum saltem prouisionis assignare sibi. & si processus tractum & dilationem recipiat, debet ei per modum prouisionis adiudicari prouisio congruæ portionis, donec videantur iura vtriusque, & alia sententia proferatur, vt interim deo seruire posit, & sacramenta parochianis ministrare: quia regulariter sententia debet esse conformis libello. l. vt fundus. ff. commu. diuidun. c. licet heli. vbi plene Fely. de symo. non scribam alia quomodo iudex debeat iudicare: quia ex his & sequentibus satis dignosci potest.

55 *Corã quo hæc congrua portio peti debeat.*

Septimò, coram quo iudice hæc congruæ portio peti possit? Respon. coram ordinario loci, siue sit archiepiscopus, cui dirigitur. d. c. de monachis. siue episcopus: vt probat tex. in c. fi. §. vbi. de dec. in 6. & cle. 1. de iure patr. quia ad eos spectat tueri ecclesias, vt in pristino statu conseruentur. tex. & ibi nota. Ant. in c. sicut. de supplen. negligen. prælа. (+ Hoc etiã possunt officiales ordinariorũ per glo. in c. fi. de offi. vica. in 6. sic decidit Aufrer. in decisio. tho. q. 148. quod poterit vel ex officio, vel ad partis petitionem. q.

seq. ibid. hodie ex officio pauca faciunt officiales, & cum petitione vix potest obtineri debitum.]

56 Religiosi vel patroni statum ecclesiæ immutare vel minuere nō possunt.

Ideo non possunt religiosi nec quicunque patroni antiquum ecclesiæ statum immutare. c. ad apostolicam. in fi. de sym. c. auaritiæ. & d. c. de monachis. vbi Pan. & alii ita asserunt. de præb. vnde non possunt præsentare religiosum ad beneficium seculare, vel per seculares regi solitum, quia esset immutare statum ecclesiæ, teste Iohan. And. & Antho. in d. c. sicut. clem. vna. illo. tit. Etiā clericorum numerum in templo deseruire solitum minuere non debent, sed hospitalitatem solitam seruare, & alia onera pati: nisi ecclesia esset tam tenuis & pauper facta, propter quod non posset solitum statum tenere: tunc sufficit quòd ecclesia cui facta est vnio, faciat illi deseruire per clericum secularem. argumen. clementi ne in agro. §. ad hæc de statu regula. ca. inter quatuor. & ibi Panormita. expresśim. & in c. 2. in fin. de religiosis domibus. & in hec episcopi vigilare debent, & in visitationibus cogere patronos & alios, vt cultum non minuant diuinū: sed ex ipsis quidam fortè sunt *skopi* ad illum tollendum, quibus dici potest: Claudius accuset Mœchos, Catilina Cethegum, cum sint inter Socraticos notissima fossa Cynedos. & quòd scribit Io. And. in c. fi. de reb. eccle. non alien. Episcopi muti cùm sint de

iure suo malè tuti, cùm sint cornuti, non audent cornibus vti.

57 Poterit tamen capitulum vacante sede cognoscere & adiudicare hanc congruã portionem: quia hoc est iurisdictionis, quod ad capitulum transit sede vacante. ca. 1. ne sede vacan. Ioh. Franc. in tracta. de offi. & potest capi sede vacan. in 8. q partis primæ. glo. in verb. ordinario. in extrauagan. execrabilis. Ioh. 22. §. statuimus. Inferior verò non poterit assignare portionem: vt glos. & docto. in verb. diœcesanis. in cle. 1. de iure patr. asserunt. & Imol. in d. c. de monachis. col. 2. etiam si institutio ad illum inferiorem spectaret, quia diœcesanis tantùm datur potestas. in d. clemen. 1. ergo abbates vel priores de hac congrua portione non cognoscent: licet aliàs iurisdictionem habeãt etiam quasi episcopalem, hanc tamen minimè assignare poterunt.

Capitulũ an vacante sede de portione cõgrua cognoscat.

58 Sed conseruatores apostolici solent de hac portione congrua cognoscere authoritate apostolica: nempe cuncta per mundum nouit ecclesia, quòd sacrosancta Romana ecclesia onus habeat de omnibus iudicandi, exprimit. tex. in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. Et ideo conseruatores apostolici dati vniuersitatibus assignare iure hanc portionem, & de ea cognoscere solent. Et sæpius fui vocatus ab ægregio & doctissimo iurisconsulto domino Petro Clerico collega nostro, & huius

Conseruatores vniuersitatum apostolici hanc portionem assignant.

vniuersitatis vicegerente, ad assignandam hanc congruam portionem vicariis, qui coram eo istam portionem petierant.

Ego vidi etiam iudices seculares, corã quibus possessorio agebatur super decimis veteribus & noualibus, dum congrua coram illis petebatur portio, per modum prouisionis pendente processu eam adiudicare, licet de iure non detur eis potestas, sed incidenter dicebant habere cognitionem, per l. quotiens. C. de iudi. & c. tuam. de ordi. cognit. vt interim alatur sacerdos processu durante, sed hoc vsurparunt teste Aufrer. in decisio. 149. 59 *Iudices seculares de cõgrua portion. cognoscant.*

Quomodo cognosci debeat de hac portione? Respon. ordine iuris seruato, & non summarie: nec habet locum in ea cle. dispendiosam. de iudi. quia non agitur de beneficio. si tamen agatur de alimentis vicarij, quod congruam substentationẽ vocant, tunc summariè tractari deberet causa, sicut alimentorum. l. penult. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Bonifac. Vital. in d. cle. 1. in fi. de iure patro. vt descripsi in tracta. de senten. prouis. artic. 1. in glos. §. alimen. in constitu. reg. Et quid operentur ista verba, summarie & de plano, & in quibus causis sit procedendum summarie, scripsi in artic. 9. glos. in tractat. de sentent. executor. in eisdem ordina. 60 *Quomodo cognosci debeat de portione congrua.*

61 *Quomodo portio congrua sit assignanda.*

Octauò, quomodo aſsignari hæc congrua portio debeat. Reſpon. ſi de iure loquamur, debet congrua portio aſsignari antequam recipiatur præſẽtatus à patrono, vt ſuperius dictum extitit, iuxta cle. 1. de iur. patr. ſed quia hoc non ſolet in Francia fieri, nec epiſcopi ſolent inquirere in præſentatione de hac congrua portione: imo ſolet à vicario poſt inſtitutionem peti, vt iudex ordinarius vel alius, de quibus ſuperius 7. q. proxima ſcripſi: habita ratione perſonæ, qualitatis bonorum beneficij, & oneris, aſsignare illam habeat, & aliorum etiam, quæ notat Hoſtien. in ſum. de renuntiatio. §. fina. de quibus dicetur inferius, ideo videndum eſt quid iudex conſiderare in illa imponenda debeat.

62 *Victus presbyteri prius conſiderandus eſt.*

Et primò in ea imponenda debet iudex habere rationem ad victum curati ſeu vicarij: c. penul. in fi. 12. q. 1. ibi primum tamen ſibi, & ſuę eccleſię deſeruientibus neceſſaria epiſcopus ſubminiſtret. nec curatur ordo deſcriptus in c. de monachis. de præb. vbi prius dicit iura epiſcopalia ſoluant, & poſtea congruam ſubſtentationem recipiant, teſte Decio ibidem. Nempe legatis alimentis, prius decerni debent legatario alimenta tam pro qualitate perſonæ, & quantitate patrimonij, quàm alia fieri: ſic & in hac congrua portione, niſi dos fuerit legata cum alimentis. tex. ſingularis in l. cum vnus. §. fi. ff. de alimen.

& ciba.

& ciba. lega. quam singularem dicit Roma. singul. 532 dicit tex. quòd legatis, & cætera. Et sic licet episcopus prius ordinet, vnde iura episcopalia vicarius soluere possit, & demum de hospitalitate, postremò de victu vicarij. non tamen vitiabitur illa congruę portionis assignatio, licet ordine naturæ prius alendus sit vicarius, quàm alia facere debeat. nam de eo quod superest, debet refici ecclesia, & alia onera fieri: igitur prius victus consideratur. c. de his. de eccle. ædifican. nam qui altari seruit, de altari viuęre debet. c. cum secundum. de præbend.

63 Secundò in hoc victu dignitas personæ, & scientiæ gradus, ac nobilitas consideranda sunt, vtpote si vicarius fuerit doctor, licẽtiat⁹, aut baccalaureus, aut nobilis, maior portio ei assignari debet. quàm alteri simplici presbytero sine gradu: & iudex in huius assignatione debet rationem etiam nobilitatis habere. argu. c. de multa. in fine. de præbendis. Nam vsufructuarius sufficienter alere, & vestire seruos debet, secundum tamen ordinem & dignitatem, & statum mancipiorũ. l. sed & si. §. 1. ff. de vsufructu. & in honorarijs aduocatorum ita versari iudex debet, vt pro modo litis, proque aduocati facundia, & fori consuetudine, & iudicij in quo erat acturus, æstimationem adhibeat. l. 1. §. in honorarijs. ff. de var. cognit. gl. in c. cum adeo. de rescri. Fely. in c. postulasti. col. 7.

Dignitas, gradus, scientia, & nobilitas cõsideratur.

nu. 4. verſ. fallit ſecundo. de reſcrip.

Mercedes etiam præceptoribus, non quas
64 minimas poterit, ſed pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium pupillorum tutor conſtituet. l. cum plures. in fi. ff. de adminiſtr. tutor. Et modus dotis ex facultatibus mulieris, maritique ſtatuēdus eſt, quouſque ratio patitur. l. quæro. ff. de iure dotiū. & l. cum poſt. §. gener. ibid. ſic & vicariis de hac portione congrua prouidebitur, nec hi coguntur veſci fabis, & aliis vilibus cibariis, ſicut ruſtici. c. non cogantur. 4. diſtin. glo. in l. ſeruis vrbanis. ff. de lega. 3. docto. in c. epiſcopus. de præb.

Mercedem quam debeat cōſtituere præceptori tutor.

65 Tertiò, in hac etiam decernenda portione conſiderare epiſcopus debet, vt tantum aſſignet vicario, ex quo poſſit clericum habere, qui ſibi deſeruiet: quia non poteſt ſolus presbyter miſſarum ſolemnia, vel alia diuina officia ſine miniſtri ſuffragio celebrare. c. propoſuit. in fi. de fil. presb. & c. vt quiſque presby. de vit. & ho. clerico. vbi ſic dicitur, vt quiſque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat qui ſecum cantet, & epiſtolā, & lectionem legat, vt qui poſſit tenere ſcholas, & admonere ſuos parochianos, vt filios ſuos ad fidem diſcendam mittant ad eccleſiam, quos ipſe cum omni caſtitate erudiat. Nec ſufficit quod populus reſpōdeat ſacerdoti, ſed oportet iſtum clericum intereſſe. glo. in ca. ſedulo. 38. diſt. arg. c. non liceat.

Sacerdos clericū habere debet.

91.dist.licet contrarium seruetur hodie:quia quilibet etiam laicus presbytero respondere solet: & si clericus non sit, officium diuinũ non solet differri, si alij laici cantare & respondere soleant:tamen debet adesse inter illos vnus saltem clericus primæ tonsuræ. Et in Campania sacerdotes solent lectioné cantare,omisso clerico, quod facere non debẽt, per d. c. vt quisque. quia ad hoc maximè datur clericus.

Sed ad ancillam vicarii non debet iudex habere rationem, cùm clerici mulieres habere prohibeantur, & cum illis cohabitare per totum tit. de cohabi. cleri. & mulie. Nam mulier non potest in diuinis respondere sacerdoti in missa, etiam nullo viro existente: vt probat Archid. in c. hoc quoque de consecra. distin. 1. nec intra cancellos stare. c. 1. de vita & honest. clerico. hodie inuerecundè mulieres vbique esse volunt. 66 *Mulieri nõ licet presbytero celebranti respondere*

Et tam his qui habet parochialem ecclesiam, quàm altare, & simplex beneficium, debet habere clericum, qui illum adiuuet, per prædicta:ita consuluit Par or. in consil. 89. ex themate proposito.in 3. q. volu. 2. & in d. c. vt quisque presbyter. 67

Et licet de iure quilibet celebrans debeat habere vnum sacerdotem propinquum quãdo celebrat, vt si impedimentum superueniret celebranti, posset alter missam complere. c. illud. 7. q. 1. & c. nihil. de consecra. 68

distin. 1. glo. 1. in verb. ministerio. rub. de his qui in missa non complent, credo & cæt. in prag. & olim solebant habere, tamen ad istum sacerdotem communiter non habetur ratio quo ad portionem congruam: quia ille presbyter non est omnino necessarius: & rari sunt qui missam non compleant, & in hoc solet deus optimus maximus cooperari. si tamen vicarius vno indigeret sacerdote, vel pluribus propter ecclesias accessorias, quas succursus vocant, tunc rationem illorum habere iudex debet, & omnino numerus cōsiderari personarum necessariarum in hac congua portione soletr. arg. tex. in l. si filiæ. ff. de legat. 3, vnde si vicarius capellas annexas habeat, in quibus singulis dominicis & festis diebus celebrare tenetur, sicut in ecclesia principali, hoc considerandum erit. ideo non dicitur sufficiens beneficium, nisi sufficiat habenti, & personis sibi necessariis. c. cum adeo. vbi glo. de rescript. c. studeat. 50. distinct. Et sic non sufficeret hoc casu taxare pro victu vnius sacerdotis: sed oportet habere rationem ad alios duos, videlicet ad sacerdotem necessarium, & ad capellam annexam, quam vulgus vocat, secours, vel hameau, & ad clericum. sicut si curator constituat dotem puellæ, debet hanc statuere pro modo facultatum: & in hoc attenditur numerus liberorum. d. l. si filiæ. de lega. 3. Iacobi, in d. l. quæro. Et priuilegium datur tā

In cōgrua portione numerus personarū necessariarum debet cōsiderari.

scholasticis, quàm seruis & famulis illorum necessarijs. authen. habita. vbi abundè scripsi. C. ne filius pro patre. facit glo. nota. in c. cum sicut. de consecr. eccle. vel alta.

Quartò, debet iudex in hac imponenda congrua portione considerare beneficij facultates, sicut in dotis constitutione. l. si filiæ. ibi, si facultatibus. ff. de leg. 3. & d. l. quæro. l. cum post. §. nuptiis. ff. de iu. do. vbi dos pro modo facultatum, & dignitate natalium cõstituitur, doct. in auth. res quæ. C. cõmu. de lega. & fideicom. 69 *Facultates beneficij cõsideranda.*

Non enim debet exhaurire omnes fructus beneficij vicarius, sed debet facere vt apud priorem vel patronum remaneat, inspecta qualitate sua, & onere. c. quoniam. de vita & hone. cler. facit pulcher. tex. in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. educa. deb. vbi sẽper in fin. anni aliquid superesse debet, licet illi legi maledixerit Dyn. qui liberalis erat, ob id omnia exponere cupiebat. sed Roger. illi legi benedixit, & à maledictione Dyni. defendit, Bart. ibi. & qui eam seruabit, nunquam pauper erit. Vide in additio. ad Panor. in c. ex parte. de consuetu. ob id arbitrio episcoporum relicta est congruæ portionis taxatio, sicut de dote scribitur, à iuris interpretibus in d. authentic. res quæ. C. communia de lega.

Quintò, debet episcopus animaduertere circa onera, in primis circa iura episcopalia. 70 *Onera in assignatio*

ne cōgrua portionis cōsiderāda vt vicarius possit ea soluere, videlicet cathedraticum, & synodaticum, & alia iura episcopo debita: de quibus in c. conquerente. de offi. ordin. & si omnia onera subeat vicarius, omnium onerum ratio haberi debet: si verò partem onerum habeat, tunc illius partis condemnatio fiet. arg. c. tua. de dec. & c. 2. illo titu. in 6. Cardina. in d. clemen. 1. §. sane. q. 3. de iure patrona. Inde dicit tex. in c. 2. §. vbi autem. de dec. in 6. ibi. prouideatur per ordinarios, & ordinetur taliter, quòd eisdem rectoribus tantum de illarum relinquatur prouentibus, quòd exinde competentem sustentationem habere, & iura episcopalia soluere valeāt, aliáque onera supportare. ecce ibi textum expressum.

71 *Hospitalitatis ratio à iudice in cōgrua portione assignāda haberi debet.* Sexto, præcipuè ratio hospitalitatis haberi debet, & beneficij locus considerari, an sit frequens pauperum accessus. nam vicarius vel curatus omnes Christi pauperes recipere tenetur. c. quiescamus. 42. distin. domus enim clericorum omnibus communes esse debent. c. quoniam quicquid habent clerici pauperum est. 16. q. prima. & minus sufficit manenti extra vias publicas, quàm habitantibus iuxta illas. glos. solemnis in ca. primo. in verbo, necessitatem. 21. quæst. 1. Tamen magis indiget hospitalitate is qui est extra vias publicas, cùm ibi nulli inueniātur, qui pauperes recipiant: vt dicit Panormitanus in dicto ca. de monachis. in prima

glosa , dicens beneficiatos teneri ad hanc hospitalitatem, iuxta vires facultatum: non enim tenentur omnes recipere, & postea ipsi mendicare: sed primò subueniendum est sibi, & seruitoribus suis. cap. de his. de ecclesi. ædificand. Sed non tam lautè clerici, abundè, & delicatè viuere debent, vt omnia ecclesiæ bona deglutiant. l. seruos ff. de pignoratitia actio. aliàs non est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam: sicut esse debet, vt est in euangelio. Et alere & replere stomachum vsque ad nauseam, hoc non est viuere secundũ diuum Paulum.

Item reparanda est prius ecclesia, quàm hospitalitas habenda. c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. si tamen tanta esset necessitas proximi, vt fame moreretur, vt in hoc pauperrimo & miserrimo tempore, tunc pauperibus subueniendum etiam per bonorum ecclesiæ venditionem esset. ca. aurum. 12. q. 2. & eo casu etiam quo ad laicos eleemosyna est in præcepto. c. pasce fame morientem. 86. distinct. Panor. in c. nouit. col. 11. de iudic. 72

Reparatio ecclesiæ fieri an prius quàm pauperes ali, debeat.

Sed sacerdotes & alii clerici, hospites, aut armigeros in suis domibus recipere non tenentur. l. 1. C. de episco. & cleri. c. 1. de immu. eccle. in 6. & contra principes, qui suos epidemeticos , quos vocant *fourriers*, per- 73

Clerici armigeros recipere non tenentur.

mittunt onerare domos clericorum hospitio, quod non debet fieri. clamat Panor. in ca. 1. & c. cum ecclesia, de immu. eccles. & Deci. in d. c. de monachis. & hodie vix spiritus relinquitur sacerdotibus & clericis: imò quia deuotio est à nobis aliena, solet onerari præcipuè sacerdotum terra, & plus in quibusdam locis grauari, quàm vnquã: quod forté ex pessima presbyterorum vita, vel laicorũ peruersitate contingit: sed deus sua sãcta misericordia, si vita nostra in melius mutetur, hoc emendabit. Sunt tamen excommunicati qui hoc faciunt. c. 1. & c. quoniam, de vita & honest. clerico.

74 *Procurationem soluere debet curatus & vicarius.* Septimò, obseruare debet iudex in constituendo congruam portionem, vt vicarius possit soluere procurationem, & pensionem tempore visitationis, & sedis apostolicæ legatos recipere, prout de iure tenetur. in ca. cum instantia. de censib. & cathedraticum episcopo dare. ca. conquerente. de offic. ordin. quod totum non potest præscribi, sed in quantitate solutionis sic. glo. in c. quicunque. 16. q. 7. Hodie non vidi haberi rationẽ ad receptionem legatorum papæ, quia rari recipiuntur, nisi suis expensis: & quia vicariis & aliis sacerdotibus sunt ditiores, ideo illis non datur victus à curatis.

75 *Decima* Octauò, ad decimam papalem haberi debet ratio. cle. 2. de deci. vt vicarius eam soluere possit: cum hodie frequens sit non pa-

palis decima, sed donum, quod dicunt gratuitum. & verè dicunt esse gratuitum: quia gratis recipitur, sed inuitum dicitur, quo ad soluentes, per c.2.& 3. de immunit. eccle. in 6. *papalis in cõgrua portione ratio habeatur.*

76 *Regionis mos cõsiderandus.*
Nonò, mos regionis obseruari & considerari debet. l. si seruus plurium. § fi. ff. de lega. 1. vnde in regionibus, in quibus est frumenti & vini caritas, & congrua portio in pecunia assignatur, magis augeri portio debet, quam in locis vbi adest frumenti & vini abundantia, arg. l. pretia. rerum. §. fi. ff. ad leg. falci. scripsi plenè in repeti. l. vnicæ, in glo. subtilitatem. C. de senten. quæ pro eo quod interest.

77 *Aetatis ratio debet in hac portione haberi.*
Decimò, considerari ætas debet, videlicet senectus, si vicarius senex fuerit, & indigeat maiori adiutorio, & sic portione, quàm iuuenis. hoc probat. l. cum vnus. §. fi. ff. de alimen. & ciba. leg. l. hæreditatum. vbi docto. ad leg. falcid. Et in patrono alendo, si ad inopiam deuenerit, quòd ratio ætatis haberi debeat, firmat Paul. de citad. in tracta. iuris patro. 6. parte. artic. 4. quæst. 7.

78 *Commodè viuere & sine penuria quid sit.*
Vndecimò, non sufficeret assignare portionem, per quam vicarius possit viuere sine penuria, si non possit commodè vel congruè viuere: quia sine penuria quis viuere potest pro viginti aureis, & tamen commodè non poterit, nisi habeat centum vel aliam similem summam. hoc docet gl. sing. in cle. vna.

in verb. absque penuria. de statu monach. in 6. sequitur Panor. in c. postulasti. de rescript. & c. 1. de instit. sed illam gl. reprobat Decius in d. c. de monachis, dicens ista esse synonima, & idem esse viuere sine penuria, & commodè. nempe qui sine penuria viuit, & commodè secundum eum viuit, & congruenter. quã Decii opinionem non facilè probo: nec ea esse synonima arbitror. Nam penuria dicitur inopia earum maximè rerum quæ in penu recondi solent, quod pene minus sit, authore Festo, & penoris nomine continentur, quæ vsui & potui sunt accommoda. l. 3. in princip. de penu lega. ff. Sed congruè id quod sufficienter significat, vt superius in principio dictum extitit, commodè verò aptè, vtiliter. Ideo non possunt ista synonima dici habere minus & sufficienter: ideo glo. meliorem habuit sensum. nempe multi scholastici cum pane & aqua absque penuria viuunt, qui commodè vel congruè non censentur viuere, vt omnibus patet. Oportet igitur quòd vicarius viuat commodè: & non sufficeret si sine penuria, contra Decii sententiam. facit tex. in c. 1. de institu.

79 Vltimò, si episcopus vel alius modicam vel excessiuam assignauerit portionem, ad superiorem appellari poterit, licet arbitrio eius relicta fuerit assignatio: quia ab eo quod iudex arbitratur appellari potest, per c. cum venissent. vbi Panor. col. 4. de iudi. c. 1. de di-

Ab impositione congruæ portionis an appellari possit.

lat.glo.& doct.in c. super his.de accusa.doct. in l.si qua pœna.vbi scripsi. ff. de verbo. sign. quia de arbitrio boni viri intelligitur.l. continuus.§ cum ita.ff. de verbo. oblig. & tenebitur tunc episcopus appellationi deferre, ac superior cognoscet, cle. 1. de iure patro. In hoc regno si per modum prouisionis solui debeat congrua portio,& assignata sit à iudice regio, fiet executio nonobstante appellatione, & sine illius præiudicio, vt scripsi in tracta.de senten.præiudi.in præfa.quæ si postea fuerit reprobata per superiorem, vel moderata,illud moderamen tenebitur à partibus:quamuis in forensi iudicio ecclesiastico non videam sententiam congruæ portionis exequi post appellationem posse. Vide glo. in verbo.oneramus.in d.cle.1. Alia multa iudex considerate ex suo ingenio poterit, quæ illi discutienda relinquo. & si suprà scripta considerauerit, non perperam iudicabit, nec litem suam faciet. de quo in l.si filiusfa. ff. de iudic.

80

NOna quæstio talis est, quanta assignari portio debeat? Respon. quidam instar trebellianicæ quartam partem dicunt esse congruam,& cuidam curato pro sua cõgrua portione omnes à laico decimas peteti,quas infeudatas dicebant. In hoc senatu fuit quarta pars adiudicata,an.1539.die 17.Iulii.sed tex. in c.extirpandæ. de præb. dicit, quòd quarta quartæ.i. decimasexta portio olim assignaba-

Portio quãta assignãda sit.

Arrestum

tur. sed debet hodie congrua dari portio, quę aliquando est plus, quàm quarta, aliquando minus, prout iudici videbitur, inspectis superius descriptis, & sic quanta esse debeat, dicitur iudici, ipse dispice quantum imponere debeas: vt in simili inquit imperator in l.1. C. de eden. Et non potest super hoc vera dari doctrina, qui fructus requirantur ad sustentationem beneficiati, vt inquit Ioh. de selua, in trac. de benefi in 2. parte. q. 5. nu. 121. plus dicens, quòd hodie clerici non ita strictè viuere debent, sicut olim. & dos est assignanda magis ampla beneficiatis, quàm olim, quia carior est victus, in c. episcopus. 41. dist. l. verbo victus. vbi scripsi ff. de verb. sig. & maximé regionis situs & consuetudo inspici debet. l. si seruus plurium. in fi. vbi gl. ff. de leg. 1.

81 *In quibus rebus assignanda sit portio sufficiens.*

DEcimò quæri potest, in quibus rebus hæc portio assignanda sit? Respon. in fructibus & prouentibus beneficii, per text. in c. 1. de præb. in 6. & cle. 1. de iur. patr. quamuis Anchar. & alii dicant in d. cle. 1. col. 2. in prædiis assignandam esse: sed obstat tex. in ca. vobis. 12. q. 2. ibi. nec cuiquam clerico pro portione sua aliquod solum ecclesiæ patetis esse deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur. Sed omnem pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis vrbanisque collectam, ad antistitem, deferatis, ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad cau-

sas vel expensas accidentium necessitatum opus esse pe.spicitur. Hæ tamen opiniones sic possunt conciliari, videlicet, quando nulli alii essent prouentus, quam fundi: tunc assignari fundus, vel fundi deberent: quia tex. in d. cle. 1. dicit de prouentibus ecclesiæ portionem assignandam, prouentus enim generale est, cõprehendẽs fructus & redditus, & quicquid obuenit. l. vsufructu legato. ff. de vsufructu. scripsi in glos. prouentus. in §. volumus. de collatio. in concord. sed vbi fructus non sunt, necessitas legem non habet. l. 1. ff. de offi. consul. & inanis est actio, quam inopia excludit debitoris. l. nam is. ff. de dolo. & quod in redditibus vel mobilibus præstari potest, in immobilibus assignari etiam poterit. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudicata.

Si verò alii sint redditus, sufficit si ex redditibus fundorum & possessionum portio quarta assignetur: & erit in arbitrio episcopi non existentibus prouentibus, in prædiis assignare. glo. & docto. in d. clem. 1. in verb. & in pœnam. Et quamuis fructus liberis non debeant cõputari in legitimam, sed ex ipsa testatoris substantia esse debeat. l. scimus. §. repletionem. C. de in offi. testa. l. iubemus. ad trebel. tamen secus est in aliis quartis. l. in fideicommissaria. ff. ad trebel. & maximè in hac congrua portione, quæ in frumento, vino, & pecunia assignari potest: & tunc vicari- 82

us tenebitur suis impensis vinum vel frumentum portari facere ad suum horreum: vt docet Bart. in l. 1. ff. de alimen. & cibar. lega. Ideo possunt assignari tres vel quatuor modii vini pro numero personarum, vel maior numerus, & idem in frumento assignabitur, & olei, & pecuniæ etiam quædam portio: quæ omnia collecta, cum oblationibus, quæ solent vicario relinqui, congruam faciant portionem: vt dicit tex. in c. fi. §. vbi. in verb. eisdem rectoribus tantum de illarum prouentibus. exponit gl. illarũ, decimarum parochiæ suæ. de deci. libr. 6. Et sic patet quòd debet assignari portio decimæ curato seu vicario, vt viuere possit, quia dicit curatus, non accipio partes inter cæteras tribus, sed quasi leuita & sacerdos viuo de decimis, & altari seruiẽs altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero. c. clericus. in fi. 12. q. 1. vbi probatur quòd vicario aut curato oblationes relinqui debent, & decimarum saltem pars. Et potius debet iudex inclinare ad partem congruam vicariorum, cùm sit fauorabilis, quam ad possessorem decimarum, cum iste laboret in agro dominico, spiritualia parochianis ministrando.

Vtrum sufficiat assignari in oblationibus

83 seu in distributionibus? Respon. non, quia incertæ sunt. quippe incertum est an parochiani offerent, & an vicarius lucrabitur distributiones. Nam impeditus forte valetudine pa-

In oblationibus an sufficiat assignare cõ-

rochianorum, vel aliàs eas lucrari nõ poterit, *gruam por-*
& sic viuere non posset: vnde ex his incertis *tionem.*
assignari hæc portio non debet, & ius de his
non considerat, nec cõputari in congrua portione
solent: vt decidunt domini. de Rota, decis. 134. quando. in no. & decis, 709. in antiq:
Old. consil. 118. ex virtute. scripsi in trac. nom.
q. 9. nu. 36. vers. 3. quæro: habetur tamen quidam
respectus ad prædicta

Non autem debent assignari modii vi- 84
ni ex tali vinea, vel modii frumendi ex tali
fundo: quia si non nascerentur, vel per vredinem,
aut aliàs nihil esset in fundo, vel
vineæ patronus vel alius debitor diceret se
non teneri per l. interdum. ff. de verb. oblig.
l. 1. in fi. de conditi. & demonstra. & sic portio
non esset congrua: ob id iudices non debent
istam portionem congruam assignare
super vna re, sed generaliter super fructibus
beneficii: per ea etiam quæ notat Decius, &
ibi Mainer. in l. in omnibus obligationibus.
ff. de regul. iuris.

VNdecimò, quæ debeant isti vicario cõ- 85
putari in congrua portione: Respõ. om- *Computã-*
nia certa quæ habet ratione sui beneficii seu *di qui red-*
vicariæ: & sic omnia quæ iure suo ecclesia *ditus sint*
habet, ei computantur pro congrua portio- *in congrua*
ne. omnia verò alia quæ nõ habet iure eccle- *portione.*
siæ, sed extra, non ei cõputãtur. arg. l. in quartam.
ff. ad leg. falci. vbi hæres omnia quæ iure
hæreditario capit, in quartã falcidiæ imputat:

alia verò quæ alio iure capit, non.

86 Et ideo oblationes, cùm sint incertæ, non computantur omnino vicario, vt prædictum extitit, nec distributiones, si quas recipit in ecclesia diuinis interessendo [*Quia incertũ est an clericus intererit, propter aduersam valetudinem interesse forte non poterit, & multa alia accidere possunt, vt eas non habeat. l. naturalem. ff. de acqui. rerum dom. l. precia ad legem falcid. Anch. in cle. vnic. in repeti. col. pe. de concessio. præb. refert Fely. in c. ad aures. col penul. de rescrip.] nec aliæ fundationes postea factæ in ecclesia, quia eas nõ capit iure suæ vicariæ. de Rota decis. 134. quãdo in no. 766 quæritur plenè; scripsi in trac. nominatio. q. 9. nu. 39. Nam alius etiam non vicarius hoc habere posset: & ideo non computantur ei anniuersaria, ratione prædicta: & quod in his maius habeat onus, & ab ipso percipitur gratia remunerationis, ideo non debet ei computari in sua congrua portione. c. cum in officiis. de testa. vbi Anch. & alii. Nempe si quid ex his causis lucratus sit filius, quàm ex substantia patris, omnia quasi iure aduentio eum lucrari vult imperator in l. scimus. §. repletionem C. de inof. testa. sic & cũ vicarius aliquid habet pro missis ex laicorum legato in ecclesia fundatis per alios quàm per fundatores, hoc habet præcipuum, nec debet ei computari in sua congrua portione: quod est vicariis valde gratum, & lucrosum.

Distributiones non cõputãtur in congrua portione.

Additio

Igitur

Igitur debet fieri separatio illius lucri, quod habet vicarius aliũde, & postea iudex videbit quantum recipit noĩe suæ ecclesiæ: & tunc augebit illam portionem, & congruam assignabit. hoc elicitur ex l.1.in princ.& §.1.ff. de separa.bono.

87 *Incerta quãdo cõputetur in cõgrua portione.*

Fallit quando illa incerta reducuntur ad certam summam, vt plenè Fely.docet in c. ad aures.col.penul.de rescri.vt in ecclesia sancti Antonii Venetiis, quæ communiter percipit per quæstores annuatim quingentos aureos. Ideo si illa incerta possunt ad certum pretiũm locari, tunc illa possent computari: quia paria sunt certum esse per se, vel per relationem ad aliud. l. ait prætor ff. de re.iud. & ibi doct. sed non ita exactè computabuntur sicut certa.

88 *Pensio habita ex seruitio ædiculæ non cõputatur.*

Ad hæc si nobilis ob sacellum vel ædiculam in ecclesia constructam det pensionem vicario, non debet computari in congrua portione: quia hoc non habet ratione sui beneficii, sed capellæ fundatæ ibi. nam alius hoc posset habere, etiam si non esset vicarius: & quæ ab extraneo dantur, in falcidiam non imputantur. l. in quartam. ff. ad leg. falcid. sic nec in hac congrua portione, etiam quia maius onus ex illa capella habet, ideo fortè est ei opus alio presbytero.

89 *Lucrum ex pueris docẽdis habi-*

Itẽ si causa docendi pueros vicarius habeat pensionẽ, non cõputabitur ei in cõgrua portione: quia aliunde venit, quàm ex vicaria, &

tum non computatur.

non est beneficium ecclesiasticum, teste Bal. in c.super literis.col.pen. de rescript. & quæ aliunde veniunt,& extra causam testamenti, in quartam non computantur.d.l. in quartã. & sicut illa quæ ex substantia defuncti quis recipit, computantur ei in legitimam. l. quoniam.& l.sequen. §.imputari. C de inoffic. testa. & illud quod capit extra patrimonium defuncti, nullo modo in ea legitima cóputantur.l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi.testa.ita & illa, quæ vicarius recipit ex beneficio suo, dummodo certa sint, computari ei in congruam portionem debent. Si verò capiat aliunde,non debent computari, vt superius dictum extitit. & hoc notent vicarij perpetui:& pro me, qui pro illis laboraui, deum optimum maximum orent, & erit in salarium.

90 Tolli an hæc portio valeat.

DVodecimò, an cõgrua portio tolli possit? Respon. non, quia non debet ligari os bouis triturantis.d.§. qui vero. c. extirpãdæ. de præb. & qui spiritualia seminant, dignum est vt metant temporalia.c.cum ex officij.de præscrip. & qui laborant, manducare possunt.& ecclesiasticis vtilitatibus desudãtes,ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere.c.ecclesiasticis. 12.q.2.

91 Trãsactione nõ perit hæc portio.

Etiam per transactionem hæc congrua non tolletur portio,quæ cùm sit alimentorũ loco,& modico contentus vicarius transigere posset,ideo non tollitur per transactionẽ,

ficut nec alimenta.l.cum h. ff. de transact. vbi plenè Ias. & iurium interpretes.

Si tamen fuerit semel congrua portio assignata vni, non poterit, etiam si velit, augeatur portio, sed imputandum est illi, cur tale beneficium acceptauit. glo. in c. si tibi concesso. de præben. in 6. & ibi expressim Auriol. hoc firmat, quando vicarius habebat certam portionem, & congruam, & sufficientem in se, licet isti non sit congrua: vt idem Auriol. scribit in c. super eo col. 2. ibidem, sicut dicit Panor. in c. ex præsentium. col. vlt. de pigno. est imputandum illi, qui acceptauit ecclesiã tenuẽ, & impotentẽ soluere debita: nã hoc casu ex industria sua debet viuere sacerdos, per ca. clericus victum. 91. distin. Et sicut congrua portio simul assignata non potest diminui per monachos vel per alios. c. auaritiæ. de præb. ita nec augeri: cùm contrariorum eadẽ sit disciplina. l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. & §. 1. illo titu. in institu. 92 *Semel assignata portio an augenda sit.*

Nisi portio fuisset destructa & extincta bello, vel alio casu, & adhuc fructus sufficientes remanerent apud rectorem, vel patronum: eo casu adhuc iterum petenda esset congrua portio; instar illius qui legitimam consumpsit. vt de filio prodigo est in euangelio, facit. l. libertus qui operarum. ff. de ope. libe. Bal. & Ias. in l. scimus in prin. C. de inoffi. testa. & auth. quod locum. de collat. vel nisi notoriè appareret illum vicariũ nunc 93

ex illa viuere non posse, per ea quæ superius scripsi.

94 *parochiani quando sacerdotem alere teneantur.* Si verò apud rectorem vel patronum nihil aut parum remaneret ex illo beneficio, ex cuius fructu petitur congrua portio: tunc vicarius poterit agere contra parochianos, vt præstét ei vitæ necessaria. nam ex quo eis seruit diuina ministrando, ipsi eum alere debent: alioqui si recusent, poterit ab eis licitè substrahere diuinum seruitium, nisi ei necessaria præstent: vt docet glo. & docto. in c. omnis Christianus. de consecra. dist. 1. Panor. in d. c. ex præsentium. col. vlt. de pignor. & tunc oblationes necessario esse faciendas dicunt doctor. vt scripsi in tract. de dec. q. 1. Sed in hoc casu, vicario cõsulerem, vt authoritatem iudicis officialis episcopi expeteret, & suos conueniret coram eo parochianos, potius quàm diuinum officium relinqueret, ne ei postea fraudi esse possit illa diuini officii dimissio & cessatio. c. si canonici. de offi. ordina.

Additio [Etiam per compensationem tolli non potest hæc portio, ob id non fuere auditi decanus & canonici sancti Marcelli Parisien. volentes compensare expensas in parlamento factas cum congrua portione, nec potuerunt vti aliqua retentione d. portionis pro illis contra vicarium de geneuilliers: & ita censuit Senatus anno 1514. die. 27. Februa. idem dixi in decimis supra. in trac. de decim. q. vltima.

Ad hæc quando monachi, vel alii patroni suos alunt vicarios perpetuos & onera soluunt, vt facere regulariter solent Præmonstraten. tunc cessat causa & ratio congruæ portionis petendæ: si autem onera ipsi subeunt, tunc vicarius congruam tantùm substẽtationem habebit. clemen. 1. de iure patro. Guillel. de montelaudu. in d. c. 1. col. 2. de præben. in 6 Nam si actum sit, vt patronus certos habeat redditus, & vicarius alios omnes, & tunc vicarius ad onera tenebitur, si plures erant redditus, quàm dati fuerant: teste Bonifacio, clemen. 1. in princip. de iure patron. argu. l. secundum naturam ff. de regu. iur. Si verò vicarius certos habet redditus, & monasterium, vel alius, reliquos: tunc ad onera tenebitur monasterium, vel ille qui redditus recipit. d. clemen. 1. §. sane. de iur. patrõ. & ideo portio congrua ab eo petitur qui fructus redditus, & prouentus recipit, vt superius dictum extitit. 95 Vicarius quando alitur non petit portionem hanc.

Non tamen tenetur vicarius secularis acceptare oblationem monachorum, vel aliorum victum in monasterio vicario offerentium, seu alibi, nisi per lõgissimum tempus monasterium consueuerit suum alere religiosum vicarium, tunc valebit consuetudo, præcipuè si in monasterio alebatur, & cum religiosis. secus si in domibus priuatorũ: vt no. doc. in rub. de coha. cler. & mul. vt inferius dicetur, nẽpe seorsum hæc portio dari in domo 96 Vicarius an cogẽdus sit apud patronum viuere.

presbyterali debet, vt parochiani volentes sacramentum recipere, presto inueniant sacerdotem in domo sua.

97 Et hoc probatur argumento patroni, qui dum ad paupertatem deuenit, in sua domo ali debet, non in ecclesia, vel domo presbyterali, vel abbatis: vt concludit Paul citad. in tract. iuris par. q. 10. art. 4. in 6. parte. allegat. l. plenum. §. pomis. ff. de vsu & habit. & Io. And. & alios in c. nobis de iu. pat. facit. l. Gaio. § fi. de alim. & ciba. leg. l. 1 C. de lega. vbi plenè docto.

Patronus & ordinatus vbi sint alendi.

98 Et in episcopo, qui promouit aliquem ad ordines sine titulo, vt teneatur ipsi ordinato prouidere de alimentis & aliis necessariis, donec eidem prouiderit de beneficio, loquitur c. non liceat. & c. cum secundum. de pręb. ista tamen alimenta non tenetur ordinatus acceptare, si episcopus velit dare in domo episcopali: sed debet dare extrà: vt plenè cōcludit Inno. & alii, in c. tuis. & d. c. cùm secundum. de præben. & Perus. in c. si episcopus. illo tit. in 6. sic expressim consuluit Bertr. consi. 55. multa sunt. col. 3. in 2. vol. ex noua edi. Si tamen vicarius hoc acceptaret, tunc patronus illū honestè tractare debet in mensa sua, & iuxta se, & locum honorabilem in ecclesia illi assignare, & cubiculum honorabile eidem tribuere. Nempe cùm vicarius tractet corpus Christi, haberi debet in honore, teste glos. & doct. in d. cle. 1. circa fi. vbi

Bonifa.&Cardi.& alii,in verbo decenter tra-ctare.ibidem.

Et si vicarius acceptaret victum in domo patroni,tunc non tenetur operari patrono, & illi operas exhibere: quia victus ei debetur ratione diuini seruitii, non propter operas:ergo operæ non præstantur patrono.diuersum est quando alicui deberentur alimenta, tunc is tenebitur operari præstanti alimenta,vt in vxore loquitur.l,sicut.vbi glo.ff. de ope.lib.sic & filius patri, vt firmat Luc. de pen. in l.1 in fi. C. de agri. & manci. lib,11.ne onerosus sit alimenta præstanti.ca. de lapsis. in fi.16.q.6. 99 *Alimenta recipiẽs an teneatur operari.*

Imò fortius, si tenuis portio & parum sufficiens fuerit interdum assignata, & fructus beneficii multum excreuerint,poterit vicarius petere augmentum congruæ portionis,sicut de legitima,dicunt doct.per illum tex. in c.cum M.in fi de constit Deci.in d.c. de monachis.in fi.sicut dixi superius de diminutione quando prior non erat congrua. 100 *Augmẽtũ portionis quãdo peti possit.*

101 Et si temporalia vel alii redditus beneficii non sufficerent nisi vicario, tunc præferetur vicarius, tum quod illud temporale prius erat patrimonium suæ ecclesiæ,& postea fuit religiosis datum, vel ab ipsis occupatum. & sic ipse agit de damno vitando, & monasterium de lucro captando: ideo præfertur vicarii ecclesia monasterio. l.iuris ignorãtia.ff. de iur.& facti ign.Tũ etiã quòd hoc sit fauo- *Si redditus sint tantũ vicario sufficientes an patrono præferatur.*

rabilius, videlicet alere plebẽ cibis spiritualibus, vt vicarius facit, & quòd bona facilè reuertantur ad suam primam naturam. l. si vnus §. pactus ff. de pact. hoc expressim firmat Hẽr. Bohic. in c. exposuisti. in fi. de prębẽ. quia etiam ius commune hic curatus habet pro se. c. pastoralis. de his quæ fi. à præl. Et charitas bene ordinata à seipso incipit. l. præses. C. de seruitu. & aqua.

102 *Pater quã do non tenetur filiã dotare.* Sicut dicimus de patre, qui debitis innolutus non potest filiam dotare: si tamen illi filiæ dotem constituat, non tenet illa dotis constitutio: vt docet Bal. in l. fin. col. 3. C. de do. promis. vers. sed quid si pater. quem sequitur Rom. in l. 1 ff. solu. matri. per l. ait prętor. §. si cum mulier. & l. fi. § si à socero ff. quæ in fraud. credi. Ias. in §. fuerat. nu. 116. de actio. in inst. licet aliàs pater regulariter dotare filiam teneatur. l. qui liberos. ff. de ritu nup. quia paternum est officium illam dotare. l. fi. C. de dotis promiss.

103 *Clausula ĩ vnionibus scribi solita.* Et in donationibus temporalium factis monasteriis, vel aliis locis piis, ac in in vnionibus, solet papa dicere, reseruata congrua portione. c. exposuisti. in fin. de præb. & id solet dicere in literis vnionum: reseruata tamẽ de fructibus, redditibus & prouentibus huiusmodi pro vno vel duobus vicariis perpetuis in ecclesia vel ecclesiis præfatis canonicè instituendis, congrua portione: ex qua iidem vicarii possint decætero sustẽtari, iura episco-

palia soluere, & alia sibi incumbentia onera commodè supportare: nonobstantibus, & cæt. Ita vidi, & superius expressius scripsi: & in praxi beneficia, in rescripto vnio. & isti sũt ablatiui absolute positi, qui conditionem important. l. ab emptione. ff de pact. vbi doct. nor. & prius papa vult reseruari congruam portionem: postea reliquos fructus donat, & vnit: ob id præferri debet prima ecclesia vicarij: vt Panor. not. 3. in d. c. de monachis. probat, dicens habentes ecclesiam quo ad temporalia, non posse omnes redditus ecclesiæ consumere, & sibi vsurpare: sed redditus tantum superfluos, detracta prius congrua portione vicario, seu rectori ibi instituendo, & pro iuribus episcopalibus soluendis. Sequitur Card. in d. c. exposuisti. 3. nota. de præben. vbi etiam Hen. ait, tolerabilius esse quòd canonicus vel prior egeat, qui habet annexam curam, quàm vicarius, qui illam exercet.

Quia non poterat episcopus, vel alius, donare vnius ecclesiæ temporalia monasterio vel alteri, in præiudicium & destructionem primæ ecclesiæ: nec vnum altare discooperire, vt alterum cooperiretur. l. assiduis. in fi. qui potio. in pigno. hab. C. glo. in §. fin. quomo. oport. episco. iudica. colla. 1. & cum cura animarum non debebat negligi. clem. 1. de præbend. 104 *Donare nõ potest episcopus vni ecclesiæ & auferre alteri.*

Idem dicũt si vicarius ingratus fuerit mo- 105

An vicarius propter ingratitudinem priuetur congrua portione.

nasterio, quia tunc congruam portionẽ petere non potest, instar filij. qui ingratitudinem aduersus patrem commisit, vt ab eo etiã alimenta non petat. l. si quis à liberis. §. idẽ iudex. in glo. detulerat. ff. de liber. agnosc. quia filius ingrat⁹ perdit ius filiationis. Bald. in l. fi. C. de dotis promissio. Ias. in l. ius autem. ff. de iusti. & iu. & quod patronus ingratus non possit petere vt alatur ab ecclesia, firmat Paul. Citad. in tracta. de iur. patro: q. viij. arti. 4. in sexta parte.

106 Ego contrarium tenerem in perpetuo vicario. quia hic portionem ratione ecclesiæ petit, quæ ingrata esse nequit: & potest quis nomine alieno petere, quod non suo. l. quæsitum. de in ius vocan. ff. item nomine seruitii, quod illi ecclesiæ impendit, hoc petit. ideo nonobstante ingratitudine ab eo commissa, petet illam portionem: quia postquã altari seruit necesse est, vt de altari viuat. c. cũ secundum. de præb. item beneficium ecclesiasticum alicui collatum non potest ab eo auferri propter ingratitudinẽ. teste Io. And. Card. Panor. & Imol. in c. fi. de postul. quos refert & sequitur de Ripa. in repet. l. fi. q. 48. C. de reuocand. donat. & propter delictum prælati non reuocatur donatio facta ecclesiæ. per regulam, delictum personæ. de regul. iur. in 6. Panor. in c. verum de conditio. apposit. de Ripa. in d. l. fi. q. 52. & sic vicarius non obstante ingratitudine allegata

Beneficiũ non aufertur propter ingratitudinem.

per patronum, vel monasterium, poterit cōgruam portionem ab eis petere: alioqui esset auferre beneficium indirectè ab hoc vicario, & dei seruitium, nempe hic vicarius postea, si nihil ab ecclesia consequeretur, illi nollet seruire, & sic diuinus cessaret cultus. contra c. ex parte. de constit. & ita resideo, quicquid in contrarium dicatur: quia longa est differentia inter filium & istum curatū, & vicarium: vt rectè intuenti patet, & est diuersa ratio in vtroque.

Vltimò videndum est an vicarius sit fundatus de iure communi ad decimas, & alia beneficij iura, vel monasterium vel patronus, & quis illorum. Respond. ille dicitur fundatus de iure communi, quando ius ei assentitur ad illud quod petit: ideo non tenetur probare id quod petit sibi dari, sed aduersarius qui habet ius commune contra se. c. ad decimas. de restit. spolia. in c. 1. de præscrip. ibidem. & ideo multum prodest scire quis sit fundatus de iure communi: quia is habet præsumptionē iuris, quæ alibi dicitur probatio liquida. gl. in l. si tutor. C. de peric. tuto. & in l. 1, C. de testa. milit. Barba cōsil. 50. illud afferam. col. 4. vol. 1. & fundatus de iure cōmuni dicitur, quando ius pro eo facit Et quando hoc sit, facio casus sequentes. 107

Quis de iure cōmuni fundatus sit in decimis.

Primus est, quando religiosi, vel alii percipiētes ecclesiæ redditus probant omnes illius prouētus in fundatione vel vnione sibi 108

Vicarius an sit de iu-

Vicarius non est de iure cõmuni fundatus.

donatos, tunc ipsi sunt fundati de iure communi in illis fructibus, adeo quod vicarius perpetuus, vel curatus petens fructus vel decimas tenetur probare ad se spectare: quia pars in toto est: ideo qui illam partem petit probare habet l. si quis cum totum de except. rei iud. ff. imò ius curæ in effectu videtur tunc erga religiosos, vt testatur Card. in clem. 1. q. 15. de iur. patr. & ideo dicitur de capellis monachorum, non vicariorum. glo. in consti. Angliæ. rub. de insti. vica. in 1. glo. nec habet tunc locum cle. 1. de deci. quia ipsi non dicuntur vsurpare quod ad eos spectat. c. cum in tua. de deci. vbi dicitur vnam rem non deberi diuerso iure censeri. Bohic. in c. exposuisti. de præb. Fely. in c. postulasti. col. 2. de rescript.

109 Secundus casus est, si monasterium, vel alius recipiens fructus beneficij probet se habere certos fructus in ecclesia, tunc vicarius seu curatus in omnibus aliis de iure communi fundatus est: quia omnes alij sunt isti vicario assignati à iure, & ideo nõ tenetur probare spectare ad eum, per c. ad decimas. de resti. spol. in 6. & sic loquitur c. auaritiæ. ibi. intelleximus quòd in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consueuistis percipere. de præb. Et quamuis ibi esset reseruata certa religiosis portio, tamen solebant ipsi quibusdam clericis: non autem curato vel vicario, aliquam portionem dare: quam diminue-

bant, vt ibidem patet. ideo statuit ibi, quòd illam diminuere non debeant, & non loquitur de portione vicariorum: vt docet Aufier. in decis. 109. si intentio.

110 *Decimæ in dubio curato vel vicario adiudicari debent.*

Tertius casus est, quando patronus, vel alius recipiens fructus nihil probat, nec curatus vel vicarius: tunc in dubio decimæ curato vel vicario adiudicari debent: quia donationem fructuum esse factam oportet allegare ab eo, qui non est institutus, nec collationem habet, licet sit patronus: quæ donatio facti est, ergo eam probare oportet. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & c. ex transmissa. de præscr. & huic instituto in ecclesia in dubio debentur decimæ. d. c. reuertimini. 16. q. 1. & sic vicario. c. cum homines & c. cum in tua. in fi. de dec. non autem patrono: sed præsentatio est eis ratione patronatus, de gratia reseruata. c. 3. de iu. patro. & alimenta in casu paupertatis & inopiæ. c. quicunque. 17. q. 4. extra igitur inopiam, nihil ab ecclesia, in qua est patronus, nisi in fundatione vel in iure expressum sit, recipere debet. Igitur in aliis extra patronatum, vicarius est de iure communi fundatus: & sic patronatus probare debet saltem præscriptionem.

111 *Nouales decimæ an ad vicarium pertineant.*

Quartus casus est, quando certa pars decimarum spectat ad monachos, vel ad alios: altera verò pars ad curatum seu vicarium: tunc decimæ nouales spectabunt ad curatum. c.

cum contingat. de deci. dixi in tract. meo de deci. in illa quæst. an sublatis decimis noualia debeantur. q. 14. Contrarium est si vicarius decem, vel viginti sextaria frumenti, seu decem modios vini reciperet. tunc enim noualia ad clericos percipientes integras decimas pertinebunt: nec istius partis consideratio habebitur, vt vicarius quicquam ex noualibus habere debeat: vt not in c. quoniã. c. ex parte. 3. & c. cum in tua. de deci. & c. cognouimus. 12. q. 2. & Guliel. de montelaud. in defens. monach. posito, in fi. Benedictinę: quia rei limitatæ nihil accrescit. l. in agris. ff. de acquir. rerum do. quod est verũ, quando illi qui percipiebant decimas erant viri ecclesiastici: secus si laici, quia hi noualia non habebunt, licet veteres decimas perciperẽt. c. tua. 1. in fi. de dec. scripsi in tract. de deci. abundantius, ibi videre licet.

312 Non refragatur quod vicario sit facienda assignatio congruæ portionis, ergo non est de iure communi fundatus. Respon. tum demum faciendam esse assignationem, quando de donatione & subiectione, vt superius dixi, constat: aliàs non, vt exponit Bonif. in cle. 1. in fi. de iur. patr. siue vocetur vicarius, siue curatus, siue rector, non est curandum. Nam in quibusdam locis vicarius vocatur, licet curatus verè sit: in aliis rector, quia regere debet per se, non per alios: vt in rub. de cleri. nõ residẽ. aliquãdo vicarius perpetuus

Vicarius rector, & curatus.

Quæro, sæpius dubitatur super decimis, inter monasterium, vel collegium, & institutum in beneficio. Monasterium seu collegium dicit se curatum (vt verbis eorum vtar) primitiuum: institutus verò contrariũ, quis hoc probare habeat? Respõ. regula est, quòd institutus in beneficio, & prouisus, in dubio præsumitur curatus: tum quia simúl atque prouisus de beneficio est, & illud acceptauit, ius in re habet, & illud beneficium obtinere dicitur, c. penul. & fin. de concess. præbẽ. in 6. Archid. in c. si gratiosæ, col. 1. de rescript. in 6. ideo potest illud permutare. c. ad quæstiones. & per totum de rerum permut. & fructus beneficij ad eum spectant, & pro eius debito capi. possunt. c. 2. de fideiuss. d. c. ad quæstiones. & per totũ. quia dominus fructuum esse censetur. docto. per illũ tex. in c. vno. de cler. non residen. in 6. Ideo postquã ecclesia est istius prouisi, & fructus sunt eius, non potest dicta ecclesia esse alterius: quia vna ecclesia debet esse vnius sacerdotis. c. cum non ignores. de præbend. ideo qui dicit se curatum vltra prouisum, oportet quod probet, & sufficit instituto probare se prouisum ab eo qui ius prouidendi habeat, siue per electionem, siue per collationẽ, siue per institutionem, vel alio quouis modo prouisus fuerit: quia in istis quo ad hoc est eadem ratio, vt habetur in c. cum in illis. de præben. in 6. & patronus non censetur 113

Probare quis debeat se curatum primitiuum.

curatus, sed ius patronatus tantùm habet. vt per totum tit. de iu. pat. & si ipse donauit ius, quod in ecclesia habet, illud tantùm ius dedisse censetur. c. pastoralis. de dona. non curam, quam non habebat: quia nemo plus iuris transfert, quā habeat. reg. iur. l. traditio ff. de acquir. rer. domi.

114 Quomodo probare poterit monasterium, illum institutum esse vicarium, & non curatum? Respondeo, ex fundatione, si data fuerit capella monasterio, vel collegio, seu altare monasterio: tunc & cura data censetur. c. altaria. vbi docto. 1. q. 3. c. cum & plantare: §. in ecclesiis. de priuilegijs.

Probari quomodo posśit vicariū nō esse curatum.

115 Secundò, si in prouisione nominetur vicarius, vt patet in toto titu. de offic. vicar. quia vbi in prioratu seculari curato est vicarius perpetuus, tunc prior censetur curā habere. cle. ne in agro. §. cæterū. de statu monach. & de rota decis. 228. nota quòd vbi. in antiq.

116 Tertiò, si probetur per tempus immemoriale quòd hic vicarius recognouit ipsos religiosos, vel alios, venientes ad suam parochiam tanquam curatos, & ibi celebrauerunt tanquam curati, & hora qua solet vicarius celebrare, & sic quòd exercuerint curam, ex illo exercitio probabitur eos esse curatos, vt doct. in c. extirpandæ. de præben. firmant.

117 Quartò, quando esset ecclesia vnita, & fructus

ctus omnes dari & vniri ecclesiæ cathedrali, monasterio, seu præbendæ, vel collegio, tunc cura spectat ad monasterium in vniuerso, vel ad habentem præbendam, vel ad collegium, c. exposuisti. vbi glos. & docto. de præbend. & is qui instituitur habet tantùm curæ exercitium, & loco vicarij est: vt etiam probat Cæsar Lambert. in tract. iuris patro. artic. 12. q. princip. 3. partis. 2. libr. allegat extrauag. execrabilis. in fi. vers. quantum. in extrauag. Iohan. 22. Si verò institutus det aliquos fructus monasterio, vel alteri, tunc dicitur is, qui dat partem, curam habere animarum primitiuam, vt testatur Panor. & alij in d. c. exposuisti. & docto, in cle. vnica. de off. vicar. Fely. in c. postulasti. col. 2. de rescrip.

118 Quintò, quando probaretur quòd istud beneficiũ dependet ab alio, quod fuit fundatum ex causa, vt in c. ad audientiam. de eccle. ædifi. tunc probaretur alterum esse vicarium. vt concludit Cardina. consil. 20. in hac. Imol. in cle. vna. col. 3. de offic. vicar.

119 Sextò, quando probaretur quòd monasterium habet iurisdictionem in vicarium perpetuum, tunc iurisdictionem habens præsumitur habere curam primitiuam, etiam si sacramentorum administrationem non habeat: quia sufficit quòd aliquam habeat curam etiam in iurisdictione administranda. c.

dudum. de elec. doc. in c. de multa. de præb. vide gl. in verb. vicarios. vers. quantum. in d. extrauagan. execrabilis. Ioh. 22. rub. de præben. aliis etiam modis probari poterit, quos nũc omitto, vt breui finem imponam.

120 Sic dicimus in episcopo, vt fundatus de iure communi censeatur in collationibus & prouisionibus ecclesiarum suæ diœcesis. c. omnes basilicę. 16. q. 7. quod non potest tolli etiam ex dispositione testantiũ. c. si quidam. & c. nouerint. 10. q. 1. vnde non valet dispositio testatoris in fundatione ecclesiæ adiecta, vt hæres conferat, & episcopus nihil habeat, nisi à papa hoc fuerit approbatum. Inno. in c. in Lateranensi. de præben. Bart. in l. quotiens. § fi. de administr. tut. ff. Panor. in c. requisiisti. de testa. col. penul. & in c. cum venerabilis. in 2. no. ibidẽ. est etiam fundatus in institutione & destitutione, per tex. in c. cum ex iniuncto. de hæretic. c. 1. de capel. monach. Deci. consil. 121. in causa.

Episcopus in quibus à iure communi fundatus.

121 Et in subiectione. c. cum venerabilis. de except. vbi iuris interpretes volunt omnes clericos & canonicos, ac religiosos esse subiectos episcopo, nisi probent se exemptos: & qui hoc dicit probare debet. l. ei qui dicit. de prob. ff.

122 Idem in iurisdictione spiritualium causarũ, vt iurisdictionem spiritualem habeat in tota diœcesi. c. cum episcopus. de offic. or-

di.in .c. 1. illo tit.

Et regulariter in omnibus spiritualibus fundatus de iure cõmuni in episcopatu suo censetur : secus in temporalibus. tex. in d. c. cum venerabilis. in fi. de except. c. constitutus:de relig. domib. Plenè regulam cũ ampliationibus & limitationibus scribit Fely. in d. c. cum venerabilis. col,10. num. 32. nisi in ecclesia collegiata. Deci. & alii in c. significauerunt. de exceptio. 123

Idem in imperatore & rege Franciæ, vt de iure communi fundatam habeant intentionem in iurisdictione omnium rerum sitarũ in toto imperio & regno: quod probatur in l. 1. ff. de constitu. principum. & in §. sed & quod principi. de iure natura. in instituti. vbi populus transtulit in imperatorem omne imperium & potestatem, non verò omnium rerum : imo quando populus transtulit iurisdictionem in imperatorem, retinuit omnium rerum suarum dominium : alioqui frustra essent omnes leges de acquisitione rerum latæ, si imperator omnia bona haberet. Sic iurisdictionem de iure communi habent : & qui negaret non esse sub illorum iurisdictione, probare haberet. Nam postquam ipse iurisdictionem habet in suo imperio, & in toto regno rex Fráciæ, ergo qui partem vult eximere ab vno illorum, probare hoc debet, per d. l. si quis cum totum. ff. de except. rei iudic. & d. c. cum episco- 124

Imperatör & principes in quibus sũdati sint de iure cõmuni.

pus. de offic. ordi. in 6. Ioh. de pla. in l. vnic. C. de conducto. & procura. lib. 11.

125 *dominium rerum non habet princeps.* Sed quo ad dominium rerum, non dicitur princeps, etiam imperator, de iure communi fundatus in suo imperio. quod probatur: quia postquam deus creauit hominem, & res ad illius vtilitatem, Genes. 1. & seq. deditque ei deus omnia bona, dicens: Quicquid calcauerit pes tuus, id tuum erit. Deut. 11. c. & Iosue 1. & 14. c. homines igitur occuparunt possessiones, & effecti sunt illarum domini. Gene. 13. & cùm illæ possessiones non essent aliquo onere affectæ, à deo liberæ sic sunt translatæ in occupantes ex dei opt. maxi. promisione.

Item probatur Genes. 47. c. vbi Pharao
126 propter famem durissimam in Ægypto ortã subegit omnem Ægypti terram, præter terram sacerdotum, emendo illam, & postea colonis ad censum quintæ partis tradidit. ibidem. Si ergo illam non emisset, non fuissent illæ terræ censuales: quia nullus census erat à datore deo optimo impositus. vel si rex fuisset dominus illius terræ, illam proculdubio non emisset, vt potè suam: quia rei suæ emptio consistere nequit. Hester. 10. c. l. rei suæ. ff. de contrahen. emp.

Et per hoc patet quòd omnis res præsumi-
127 *Omnis res præsumitur libera* tur libera & allodialis & franca, nisi rex probet esse emptam, vel alio modo factam censualem: vt in Aegypto, vel acquisitam. l. al-

tius. C. de seruit. & aqua. & Iohan. And. in c. fi. de iudi. & Hosti⁹ in c. nimis de iureiu. Bal. in c. significauit. de rescrip. c. 1. de vassal. qui cōtra consti. Lothar. & c. 2. si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. vassal. c. 1. de conten. inter mascu. & fœmi. Alber. Brunus, consi. 1. col. 1. in materia feudorum & Barba. consil. 5. illud. col. 4. in primo vol. Benedic in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 309 de testa. *& allodialis & frāca nisi probetur contrarium.*

Non refragatur quòd imperator sit dominus mundi. l. deprecatio. ff. ad le. Rhod. de iact. Verum est quod dominatur in mundo per iurisdictionem, & præeminentiam: sed non est dominus rerū mundi. ideo dicit mūdi dominus, non rerum, nec bonorum. l. bene à Zenone. C. de quadr. præscrip. & hodie sceptrum dominantium planctus est. Ezech. 19. c. in fi. 128 *Dominus totius mūdi est imperator: quomodo intelligatur.*

Et postquā semel princeps subiecerit terras., & censuales reddidit, & colonis dedit, potest dici, cuius & ipsi sunt, & omnia bona eorum esse cognoscant, scilicet censiti. l. 2. C. in quibus caus. colo. lib. 11. antea verò non. 129

Nec obstat rub. C. sine censu vel reliq. fund. comp. non posse. Respondeo verum esse, quando fundus semel fuerit censualis, non potest sine censu comparari: sed quòd omnes fundi sint censuales, hoc non est verum, quod etiam probat. l. 1, & sequen. ac. l. 130 *Intellectus ad rub. C. sine censu.*

vlt. illo. tit. Igitur omnes fundi sunt liberi ab initio, si non fuerint seruitute ab initio affecti. & qui dicit seruos esse vel censuales, hoc probare habet, etiam si nomine principis petat.

131 *Sine domino quis esse non potest quomodo intelligatur.* Nec obest illud vulgare, quòd non potest quis esse sine domino, vulgò, *nul ne peut estre sans seigneur.* Verum est quo ad iurisdictionem, & protectionem: sed quo ad solutionem census, hic. per authorita. Genes. 37. de Pharaone. & alibi Dauid dicit: cęlum cæli domino, terram autem dedit filiis hominum. Non autem vni filio vel imperatori, vel regi. sed omnibus filiis: & ab illius summi domini dono liberæ tenentur terræ & possessiones: alioqui sequeretur quod qui nó haberet terras, ex quibus soluere teneretur, esset sine domino: & tamen dicimus. quòd *nul ne peut estre sans seigneur.* & ideo concludunt docto. in c. cum non liceat. de præscript. quòd non potest quis præscribere, quòd non sit saltem subditus papæ. *Additio.* [* Et Galli abutuntur dicentes quòd omnia mouentur de feudo, vel emphiteosi regis Franciæ, vtor verbis Guido papæ in sing. 577. vtrum quis possit tenere rem francham.]

132 *Non potest quis recognoscere terram.* Et ideo non possunt cogi domini possessionum recognoscere terras, pro quibus nihil vnquam soluerunt: vt firmat Iacobi in tracta. de feud. in verbo, dictique vassali. 2. colum. 2. vers. subsequenter. Et patria Occita-

na habet super hoc priuilegium, insequẽs ius commune videlicet, ne teneantur census soluere ex possessionibus liberis: sed rex exigere potest ab eis collectas, pro modo possessionum, quas tallias dicunt. & ego ipse vidi aliàs eorum priuilegium, alioqui duplici onere grauarentur, & censuum, & collectarũ, quòd ius non permittit. c. bona fides. de deposi. c. at si clerici. in fi. de iudic. Boer. in §. penult. de consuetu. feudo. in consuet. Bituri. Sic debet intelligi, dum dicit regem de iure fundatum, videlicet quo ad iurisdictionem, & quo ad omnes regni sui vassalos: quia comes vel alius dominus non habet feudum in regno, nisi à rege: sed si negaretur feudum esse oportet quòd rex probet, propter illam præsumptionem iuris, quòd omnis res præsumitur libera: & si rex petat censum, oportet quòd probet terram censualem, & illi cẽsum fuisse impositum, per supradicta.

Priuilegiũ linguæ Occitanæ quo ad terras.

133 Nec me mouet quod scribitur primo Regum. c. 8. vbi ius regis computatur: & inter iura illius dicit agros quoque vestros, & vineas, & olineta tollet, & dabit seruis. Respõde, deus in odium illorum, qui petebant regem, & abiiciebant deum regem, dixit eis, quòd rex qui regnaturus erat super eos, ista faciet de facto: non tamen deus regibus hoc concessit, quia dicit, agros vestros: & sic sunt agri subditorum, non regum: sed hos de facto tollunt reges. Etiam loquitur de tyráno,

Iura regis quæ sint.

qui non erat à deo electus. nã tyrannus hoc facit, sed non electus à deo, quod probat ibi tex. regis vestri, quem elegistis. alioqui si regis ius esset accipere possessiones subditorum sine causa, malè fecisset Naboth recusans vineam dare Achab regi Israël. nempe illa vinea erat vicina, & prope domum Achab regis, volebat ei Achab dare meliorem vineam pro ea: aut si commodius ei fuisset, argenti pretium, quantum digna esset: & tamen deus grauatè tulit. vt patet tertio Regum, c. 21. & sequenti.

134 *Subditorũ res quãdo princeps capere possit.* Sed hoc ius regis est instante necessitate, vel publica vtilitate, vt rem subditi tunc possit accipere. l. item si verberatum. ff. de rei vendicatio. Ias. plenè in. l. barbarius. ff. de offic. prætor. & Decius in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutionibus & hoc, dato pretio pro rei æstimatione. l. 2 C. de ser. qui pro præmi. liber. accep. & glos. vlt. in l. si locus. ff. quemadmodum seruitus amit. dicit hæc non seruari à tyrannis, vel de facto: seruari tamen debet, & aliter imperator vel rex, sine nominis mutatione, non potest rem vicini vel subditi accipere sine consensu domini, vt de Naboth apparet, & probat. l. id quod nostrum. ff. de regulis iuris. alioqui audient quid dicit dominus Achab, tertio Regum, ca. 21. [*Additio.* Vel erat ius regis regnaturi super Iudæis, non super Christianis, quia illi erant duræ ceruicis, Christiani nõ ita, & hoc pro-

batur ibi dum scribitur contestare eos, & prædic. eis ius regis, qui regnaturus est super eos. ergo, quia erit regnaturus super alios non hoc faciet. 135

Nec obeit illa iactabunda lex, bene à Zenone. C. de quadrienni præscript. vbi omnia dicit esse principis: sed si videatur. §. primus, vbi hæc sunt verba, Quæ enim differentia introducitur, cùm omnia principis intelligantur: siue ex sua substantia, siue ex fiscali fuerit aliquid alienatum. Et sic bene dicit illa lex, omnia intelligi principis, quæ procedunt ex eorum priuata substantia, id est illius patrimonio, & fiscalia. sed non dicit res priuatorum esse principis: sed tantum bona patrimonialia sua, & fiscalia: alioqui si Iustinianus hoc diceret, falsum diceret, & contra ius diuinum loqueretur: cui non esset credendũ. sed posset dici de illo, non posse statuere cõtra ius diuinum. Nam si omnia essent principis, de quo facerent homines eleemosynam, cum nil haberent, nisi de bonis principis. & sic furtum committerent. species enim furti est, de alieno largiri, & beneficij debitorem sibi acquirere. l. si pignore. §. 1. ff. de fur. & omnes essent pauperes: & tamen in euangelio loquitur diuitibus. Et frustratoriæ essent ferè omnes leges, volentes actiones rei vendicationis, & alias dari dominis, cum nullus inueniretur rei dominus, nisi princeps. Solus ergo princeps pro omnibus rebus rei vé-

intellectus ad l bene à Zenone.

dicatio. ageret: quæ omnia quàm sint ridicula, inuentaque à ridiculis hominibus, nemo sanæ mentis inficiari potest, vt consuluit Bertrand. consi. 1. in 3. volu. ex antiq. editio. & Ezechie. 46. scribitur: Non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam. Et de possessione eorum abundè docet Lucas de pen. in l. fi. C. de loca. præd. ciui. lib. 11 ergo bona sunt populi, non principis, omnia. Alia ferè vsque ad nauseam adducere hic possem: sed cum ista sint tam clara & notoria, illa missa nunc faciam, orans iudices, & alios lectores, vt hæc boni consulant, & seruent, & conscientiis suis prouidebunt: quas debemus tanquam sartatecta custodire, vt animam possit vnusquisque deo reddere immaculatam, quod faxit deus. Cui de omnibus hactenus mihi elargitis, virginique Mariæ gratias ago & agam immensas per secula, Amen.

Spes mea Christus.

Rebuffi de Dec...